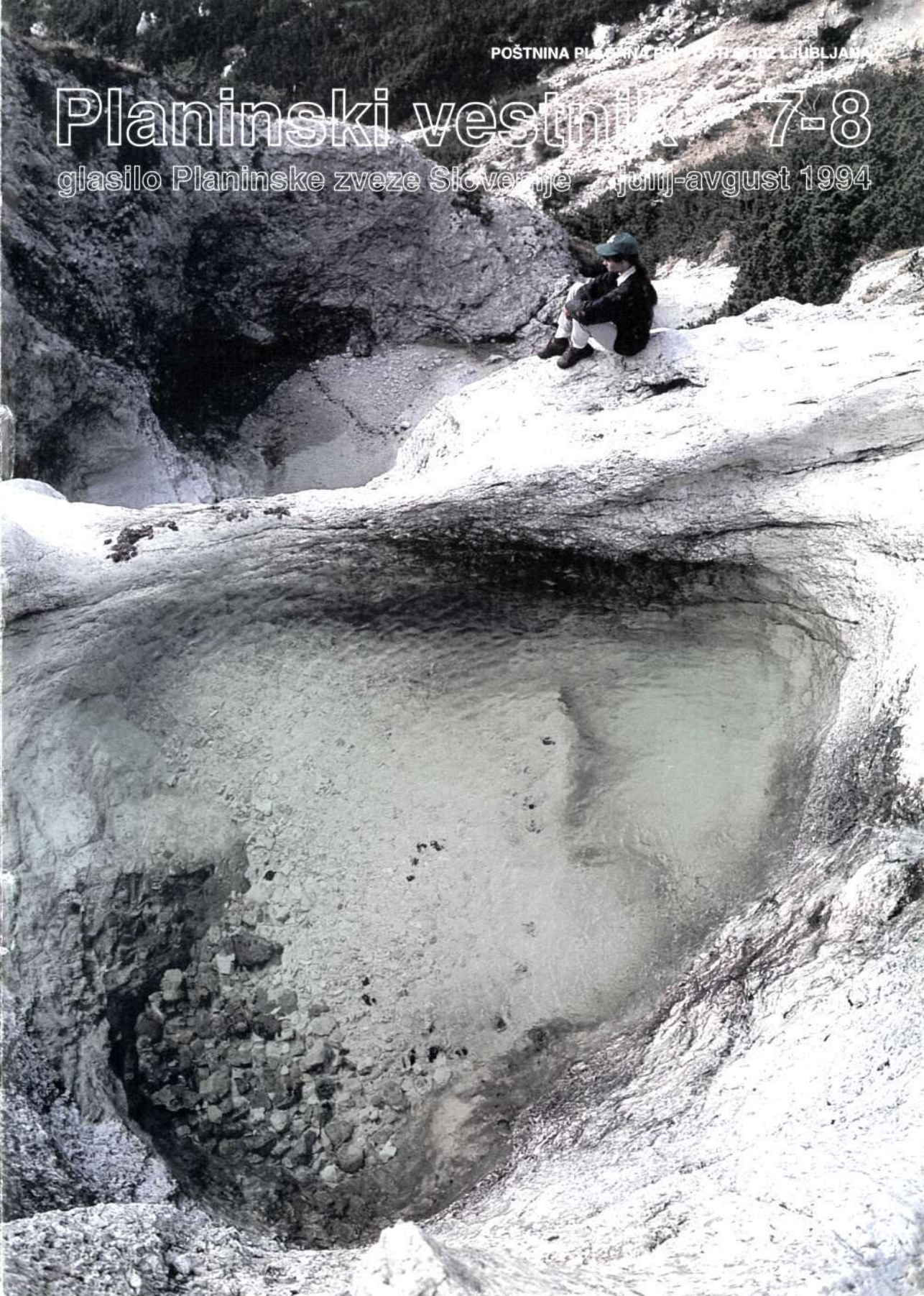

POŠTNA PRAVNICA ZAŠTITA AVTORSTVA LJUBLJANA

Planinski vestnik 7-8

glasilo Planinske zveze Slovenije julij-avgust 1994

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

julij-avgust 1994

7-8

letnik XCIV

izhaja od leta 1895

vsebina

Davo Karničar	Smučanje z Matterhorna	289
Marjan Rztresen	Gorski presežniki	291
Ljubo Urajnar	Vsi slovenski dvatisočaki?	292
Martin Šolar	Obiskovalci Triglavskega parka	301
	Povsod isti vzroki za nezgode	303
Charles C. Houston	Višinska bolezen	305
	Moderna, praktična oblačila	310
Franc Vogeljik	75 let 27. podružnice	313
	Spomin na gorniška velikana	316
France Bernot	Vremenarji pod Triglavom	320
Stanko Klinar	Kost za glodanje - že tretjič (2)	321
Božo Jordan	Baza planinskih podatkov	324
Rafko Terpin	Jelenk (1106 m) in botaniki	325
Ljubo Meden	Turist v Triglavski steni	328
Saša Stopinšek	Pravo Zlatorogovo kraljestvo	332
Marjan Bradeško	Sonce z grebenov	335
Damjan Jevšnik	Velika želja Monte Rosa	337
Matjaž Čuk	Ptice pod nebom pa vedo . . .	339
Aleksander Čičerov	Hoja po soški fronti	341
Beverley Polley	Triglav v mojem srcu	344
Igor Maher	Obisk pri kralju Matjažu	347
Tomislav Jagačić	Haloški zvonar Janez	349
Dare Humar	Ravenski vampirji	351
	Odmevi	351
	Iz planinske literature	353
	Društvene novice	361

Slika na naslovni strani: **Repov kot**

Foto: Igor Modic

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 61000 Ljubljana, Dvoržakova ulica 9, p. p. 215. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Rztresen (glavni in odgovorni urednik), Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Mitja Košir, Edo Kozorog, Silvo Kristan, France Malešič, Dragica Manfreda, Marten Premšak, Tone Strojnik, Tone Škarja in Franček Vogeljik. Predsednik založniško-izdajateljskega sveta dr. Milan Naprudnik. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046, devizni račun pri Ljubljanski banki - Gospodarski banki d. d. Ljubljana 50100-620-133-900-27620-sifra valute-3053/8. Naročnina za tretje trimesečje leta 1994 znaša 600 SIT, posamezna številka stane 200 SIT. Letna naročnina za tujino znaša 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. Tisk Tiskarna »Jože Moskrnič« v Ljubljani.

Glasilo spada med proizvode informativnega značaja iz 13. točke tarifne številke 3 Zakona o prometenem davku (Ur. list RS, št. 4/92) in Mnenja Ministrstva za informiranje Republike Slovenije, št. 23/117-92 z dne 24. 2. 1992, za katere se plačuje davek od prometa proizvodov po stopnji 5 %.

SLOVENCA SPOD GRINTOVCA NA SMUČEH S 4000-METRSE GORE

SMUČANJE Z MATTERHORN

DAVO KARNIČAR

Prepričan sem, da delamo le tisto, kar bi že storili naši očetje in dedi: pred nekaj stoletji so za tiste čase ne povsem »čisti« možje kot prvopristopniki osvajali vrhove naših gora, mi pa zdaj poskušamo z njih smučati — če je le mogoče tudi tam, kjer strmina to komaj še dovoljuje in ohranja toliko snega, kolikor je potrebno za tako početje. Na premnoga vprašanja, zakaj, in svarila, če je to treba, lahko odgovorim le: moram, ker lahko.

Ocena razmer in težavnosti skupaj z zelo kritično presojo lastnih sposobnosti je temelj varnosti alpinističnega smučanja. Pametno navezo družji plezalna vrvi, preudarnega smučarja na smučišču opozori napis, alpinista, ki smuča, pa mora varovati ljubezen do (lastnega) življenja. Takšno smučanje je predvsem psihično zelo zahtevno, saj gre za neprestano drsenje, ki se lahko hitro sprevrže v nenadzorovan, tragičen sestop z gore.

Mislím, da so tukaj zelo pomembne samohodniške izkušnje, saj si v steni na smučeh vendarle sam s svojo smučarsko opremo. Seveda se je možno spuščati s smučmi po steni tudi ob vrvi, česar so polne zgodbe o takšnih dejavnostih iz domačih logov; vendar takšna herojstva ne zdrže dlje od mejnih kamnov.

Ko se naberejo izkušnje, človek rad primerja svoje znanje s sosedovim. Nemiljivost in lepota domačih gora sta me poučili o moji majhnosti in kot tak poskušam kdajpakdaj presmučati tudi katero od velikih sten v tujih gorstvih. Mnogo teh razsežnosti je še neznanih, trenutno pa je najbolj aktualno, kako težko steno nekemu uspe prepeljati in kako visoko nad morjem začne smučati.

Letošnjega 11. maja sva z bratom Drejcem smučala dobrih 200 metrov izpod vrha mogočne piramide Matterhorna (4477 m) prek njene vzhodne stene do varnega vzhodja na višini 3000 metrov.

Zamisel, načrtovanja in priprave segajo že nekaj časa v preteklost, zato je bilo najino veselje ob uspehu zares polno.

Po večkratnem telefonskem preverjanju vremena v Waliških Alpah je zasvetila zelena luč: pomladansko predelan sneg, še vedno s snegom prekriti prehodi v zgornjem delu stene in spremenljivo vreme. Z nekaj sreče bi nama lahko uspelo — in odločila sva se za potovanje. Janiju je uspelo urediti, da je potoval z nama; bil nama je moralna opora in konkretna pomoč

Pri takem smučanju ne sme biti nobene napake

pri premagovanju cestnih razdalj in pri orientacijskem usklajevanju s pomočjo radijskih postaj. Še enkrat sva z vso pozornostjo uredila robnike smuč in s trdno obljubo, da bomo pazljivi, smo se poslovili od domačih.

OZEK KOT PREKO CEPINOVE LOPATICE

Pred cerkvijo na osrednjem trgu Zermatta odloživa nahrbtnike in bolj v srcih kot na licih zaigra nasmeh. Mogoče bo tokrat šlo! Nič se nama ne mudi, saj se nameravamo ta dan povzpeti le na greben Hörnli. Barometri, pritrjeni na izprane lesene stebre starih hiš, obljublajo »sonniges Wetter«. Nekaj časa se pomudiva v majniškem vzdušju tamkajšnje cerkve, iščoč in poglobljajoč tisto mirnost, s katero toliko laže počnem vse stvari. Z Janijem se še enkrat pogovorimo o načinu ukrepanja, če bi se vendarle pripetilo kaj neprijetnega, hip zatem pa naju počasna gondola odpelje do Čmega jezera.

Debeli dve uri sva potrebovala, da sva ob zgljedno hitrem tempu prelela gnil sneg do Hörnli-Hütte. Kot so nama zagotovili stari znanci v dolini pod Matterhornom, je bila zimska soba odprta. Nemški alpinist, ki je dosegel koč

uro pred nama, nama je postregel s čajem s svojega kuhalnika. Pozornost sva vrnila s krožnikom juhe v večernih urah.

Večer je. Zdaj se seznanjava z dejstvom — najino jutrišnje steno — iz oči v oči. Dolgotrajno poslavljanje sonca je bilo priložnost, da sva obseдела in v duhu tavala po obronkih razorane gorske pokrajine.

V zgodnjem jutru po tem večeru sva poskušala urediti najina nahrbtnika, da bi bila čim lažja. Smučarske čevlje sva obula in nanje pritrčila dereze, vzela cepina v roke in poveznila čeladi na glavi. Smuči in palice sva skrbno pripela na nahrbtnik, da ne bi izgubljala časa s popraviljanjem med vzponom.

Hitrih korakov sva se začela spuščati po zmrz-njenem snegu pod vzhodno steno. Najina zamišljena linija vzpona in nato smučanja jo reže skoraj natančno na polovico. Ob gledanju kosov kamenja in ledu, ki je sedaj ležalo pod steno, sva ostala tiho in pospešila korak, kolikor so le dovolila pljuča.

Vstop v steno je bilo treba skrbno izbrati, saj je to pas stotih višinskih metrov, ki ponujajo različne prehode, najin pa mora biti obenem primeren tudi za smučanje. Ko se bova s smučmi vračala, bo že toplo, kar bo povečalo nevarnost padajočega kamenja, čemur se bova lahko izognila le s kar največjo hitrostjo. Oboje je neizogibno v tem letnem času, ko gora menja svoje oblačilo.

Zadovoljna s prehodi sva dosegla osrednje snežišče, ko naju je po brežični zvezi poklical Jani. Navdušeno mu poveva, da so razmere dobre in da nama je njegova družba preko radijskih valov za spodbudo. Naslednjo uro in pol hitiva pod strm žleb vrhnjega dela piramide. Ko sva gledala steno od daleč, so se nama zdeli vsi prehodi logični in lahko razpoznavni, tukaj, neposredno pod strminami, pa nama je Janijevo svetovanje občasno olajšalo odločitev. Ko se spojiš s tako široko steno in preko ozkih lopatic cepinov zreš navzgor, se kót opazovanja zoži in prej tako razpoznavne oblike spremenijo svoj videz. Podobno je tudi ob smučanju navzdol, zato so sledi vzpona, pa čeprav le drobne pike prednjih konic derez, zelo dragocene.

Ozek žleb, ki je edina zasnežena povezava z ramo Matterhorna, se je vse bolj ožil. Ko sva obstala pod prvim, slaba dva metra visokim skokom, naju je z grebena že nekoliko pod nama pozdravljaj bivak Solwei, ob katerem baje poleti neznanosko smrdi — po ljudeh seveda. Skok, kakršnih je bilo že veliko, pa vendar strmina, ki ne popusti vse do ledeniških razpok pod steno, svari z nevarnostjo. Prekrit je bil s tanko skorjo ledu, komajda še uporabno za ledno orodje. Tudi nekaj metrov nad njim ni bilo veliko bolje, zato sva hitro uvidela, da bo treba

Globoko v dolini, zadaj pa sanjska gora

biti stoodstoten. Vzpenjanje nad njim sva upočasnila, saj je bil vedno bolj strm žleb vse gostejše posut s štrlečim kamenjem, ki bi naju ob smučanju lahko hitro vrglo iz ravnotežja. Zato sva si poskušala kar najbolje zapomniti nevarna mesta. Ko sva zlezla še čez drug, nekoliko nižji skok, sva bila še le povsem prepričana, da bova lahko poskušala smučati, saj sva zagledala zadnji prehod do rame. Bil je pokrit s snegom in ledom, ne na debelo, pa vendar...

Vroče sonce je priganjalo in na malo položnejšem svetu 200 metrov pod vrhom sva skopala dve polički za udobnejšo zamenjavo alpinistične opreme s smučarsko.

ZBIRKA NAJLEPŠIH ZAVOJEV V ŽIVLJENJU

Zelo negotov občutek je, ko obstaneš nad kilometrom zevajoče strmine brez pravega stika s tlemi. Dereze romajo v nahrbtnik, na smučeh pa ni nič trdnega, gotovega. Ko si jih enkrat pripreneš, je najbolje, da še od pristopa ogret kar najhitreje začneš smučati. Kljub vsemu sva ukradla nekaj minut za fotografiranje. Tja, kjer so bile še malo prej smuči, sem pripel malega medvedka, ki so mi ga otroci dali s seboj na pot — za srečo.

Z Drejcem glasno ponoviva »progo« z vsemi ključnimi prehodi v steni. Še preden si rečeva obredni »srečno«, se srečajo najini pogledi: v njih je trdna odločnost in samozaupanje, ker

veva, da zmoreva tako smučanje. Vseeno si nemo sporočava: »Bodi previden, reagiraj bliskovito, ne izgubi ravnotežja!«

Kjer ni varnega prostora za ponoven preizkus opreme, je vedno prvih nekaj metrov negotovih. Ko zapustiš varno poličko, potrebuješ najprej potrditev, da so razmere in oprema zares take, kot jih ocenjuješ. Najprej zdrsiš nekaj metrov in nežno, vendar hitro to drsenje prekineš.

Vse je v redu. Sledi prvi prehod čez vpadnico, prvi zavoj in zaustavljanje. Vsako prehajanje iz enega v drug zavoj je priložnost za izgubo kontrole nad ravnotežjem in s tem nad hitrostjo drsenja. Skrb povzročajo drobni skalni štrclji, ki lezejo izpod tenke plasti ledu in snega, kakršna pokriva zgornjo tretjino stene. Strmina je tolikšna, da se ne da izogniti metru ali dvema bočnega drsenja pred zaustavljanjem ali novim zavojem. Če bi ob tem početju le enkrat zadela ob rob skale, bi bilo zelo težko karkoli storiti proti naravnim zakonitostim. Drug drugemu sva v tiho podporo.

Po odsmučanih prvih sto metrih izberem »varno« mesto v žlebu in (kot prej Drejc mene), spremljam bratovo početje. Nad prvim skokom že zaradi občutka poguma narediva kar največ zavojev, da pred nevarnim mestom ne bi bilo preveč neznank. Kratek skok vstran — hip zatem pa pristanek in drsenje do zaustavitve

točno v smer vpadnice, saj so levo in desno štrlele skale. (Dokler drsiš, je najnevarneje, da ti karkoli nekontrolirano zaustavi smuč.)

Drugi, nekoliko višji skok dovoljuje pod seboj nekoliko več svobode, nekoliko vprašljiv pa se zdi sneg, saj bo sunek smuču na podlago izdaten. Ko se robniki zarežejo v zdrav, grobo zrnat sneg in smuču nezmotljivo odreagirajo na previdno nastavitev, si v navdušenju kratko pomahava.

Naprej naj bi strmina nekoliko popustila in snega je tudi dovolj. Da pa ne bi bila preveč brezskrbna, je spomladansko zaspani Matterhorn začel za nama metati kamenje. Mislim, da ne iz jeze, samo toliko, da ne bi doma govorila neumnosti.

Osrednje snežišče stene ponuja razmere za dopolnitev zbirke najlepših zavojev v življenju. Stopinje vzpona so zelo slabo vidne, saj je bil sneg še trd, zato so Janijeve potrditve o pravilni smeri spusta preko radijske zveze toliko bolj razveseljive.

Z nižanjem višine raste »umetniški vtis« najinega početja. Nepopisen je občutek, ko v steni Matterhorna poskušam izpeljati dolg, zaključen lok in si domišljam, da bi v prehodu v naslednjega lahko celo nekoliko pospešil.

Kar nekaj iznajdljivosti je od naju zahteval zadnji prehod do razpokanega snežišča pod steno, potem pa... Z veseljem, ki prežema vse telo,

namesto komentarja

GORSKI PRESEŽNIKI

Vse, kar je opremljeno s kakšnim presežnikom, je za ljudi zanimivo: junaki so tisti, ki so najhitrejši ali najvztrajnejši, tisti, ki najbolj obvladujejo najrazličnejše oblikovane žoge, ki najdlje mečejo različna športna orodja, ki preplavajo, prekolesarijo, prehajajo ali pretečejo največje razdalje, ki se najgloblje potopijo in najvišje priplezajo, ki zmorejo na močnih in hitrih strojih največje hitrosti, ki skačejo najdlje in najvišje, ki zmorejo na športnih orodjih največje umetelnosti.

Človek gre pri teh stremljenjih k skrajnim mejam zmogljivosti vedno dalje in dalje: ni dovolj, da je nekdo samo najboljši maratonec, ampak mora biti poleg tega še najboljši plavalec, kolesar in še kaj obenem, da največ velja in da je najboljši. Zdaj ni dovolj samo to, da nekdo prepleza strmo gorsko steno, ampak jo mora čim hitreje in čimbolj »prosto«, brez vsakršnih pomagal; ni dovolj samo priti na

gorski vrh, ampak je še bolje čim hitreje priteči nanj; ni dovolj niti priteči nanj, ampak je še bolje tja gor prikolesariti in potem nemara skupaj s kolesom z jadrnalnim padalom poleteti z vrha v dolino.

Ali se potem še lahko čudimo, da bi tako veliko Slovencev tako rado prišlo vsaj enkrat v življenju na najvišjo slovensko goro, na Triglav, pa četudi jih planinstvo komajda zanima? Ali se lahko čudimo, da so prav na triglavskih poteh vse poletje takšne kolone gorskih obiskovalcev in bi od treh podtriglavskih planinskih koč do vrha morali skorajda postaviti semafor, da ne bi prihajalo do hudih preprirov med »udeleženci v planinskem prometu«? Ali se lahko čudimo, da so prav navade triglavskih obiskovalcev najmanj planinske in njihovo obnašanje najmanj okolju prijazno?

Pa pustimo Triglav do nadaljnega tem obiskovalcem in sami pojdemo raje na prav malo znane, malo obiskovane in odročne gorske vrhove in od daleč glejmo triglavske mravlje! Prijetneje bo za vse, za one in za nas. Saj nekoč bomo menda vsi Slovenci le prišli na Triglav, ki bo potem spet postal približno tak, kot je bil nekoč.

Marjan Raztresen

smučava prek zadnjih težav, oba hkrati, srečana. Gostobesedna sva, ko hitiva h koči Hörnli, kjer leži nekaj najine opreme. Zdajšnje gledanje na veličastno piramido je prežeto s hvaležnostjo in s še večjim spoštovanjem.

Pot normalnega sestopa proti Črnemu jezeru je na več mestih že kopna, zato ponovno zavijeva s smučmi na nogah pod steno in nato po zložnih pobočjih do urejenih smučišč. Tokrat nama brezskrbnost kali sto metrov širok pas novega podora serakov, ki ga morava prečiti. Zato si še ne sezeva v roke, evforiji še ne pustiva na površje.

SLOVO OD HREPENENJA

Slovo od kočice Hörnli, slovo od gore, od hrepenenja, ki se je uresničilo. Končno, po šestih letih, kar sem to prvič upal naglas povedati. Nevarno področje pod seraki presmučava v veliki razdalji, opazujoč drug drugega. Zadnja

strmina pred povsem položnim svetom na višini nekako 2800 metrov je bila že dobro razgreta od sonca. V takšnem snegu — ne celcu, ampak gnilcu — je edini način spreminjanja smeri garaško poskakovanje. Ob slehernem doskoku smuču tonejo pod težo smučarja in nahrbtnika. Presenetljivo je položnejši svet precej manj mehak in ravno toliko nagnjen, da vijugava vse dotlej, ko v samoti zaželiva še enkrat uzreti najino steno.

Ravno ob pravem času, kajti južni veter je sklenil zastreti pogled z deževnimi oblaki. Kakšna sreča! Bilo je dovolj snega, vzdržalo je vreme, s seboj sva prinesla dovolj znanja — in sedaj lahko zreva tja gor, kjer bo že jutri, kot je bilo včeraj. Nobene sledi, veter, dež in sneg bodo izbrisali najine vijuge, Matterhorn bo premnogim zgodbam dodal le kratko beležko, da sta po njegovih strmih vesinah smučala dva Slovenca iz majhne, prelepe vasi pod Grintovci. Opravljeno je! Zdaj si smeva seči v roke.

SKRAJNI ČAS JE, DA IZMERIMO IN POIMENUJEMO VSE SVOJE GORE

VSI SLOVENSKI DVATISOČAKI?

LJUBO URAJNAR

Čeprav smo v lanskem letu praznovali že stoto obletnico organiziranega planinstva pri nas, pa še vedno ne vemo natanko, koliko vrhov z nadmorsko višino nad 2000 metrov je v naših gorstvih. Še več! V številnih primerih ne vemo niti za njihovo dejansko nadmorsko višino, pogosto pa se znajdemo tudi v zadregi, kako naj jih pravilno poimenujemo. Koliko dvatisočakov je v naši državi, kakšna je njihova nadmorska višina, kakšna imena naj nosijo?

Odgovori na omenjena vprašanja so seveda mnogo bolj zahtevni, kot se morda zdi na prvi pogled. Sam sem jih skušal poiskati tako, da sem si izpisoval njihova imena iz planinskih priročnikov in vodnikov, obenem pa sem podrobno prečesal vse zemljevide, ki pokrivajo naša tri gorstva. Pri tem sem skrbno beležil sleherno poimenovano koto z nadmorsko višino nad 2000 metrov.

Identifikacija vseh slovenskih dvatisočakov seveda ni lahko opravilo. Ko preučuješ zemljevide, se srečuješ z vrhovi, ki na nekaterih kartah obstajajo, na drugih ne. Tu imajo takšno višino, tam drugačno. Prav tako se razlikujejo imena vrhov, zato je takšno klasificiranje sila kočljiva zadeva, ki se je do sedaj še nihče ni lotil v celoti. Bilo je sicer nekaj ad hoc poskusov, ki pa so bili večinoma namenjeni revijalnim potrebam.

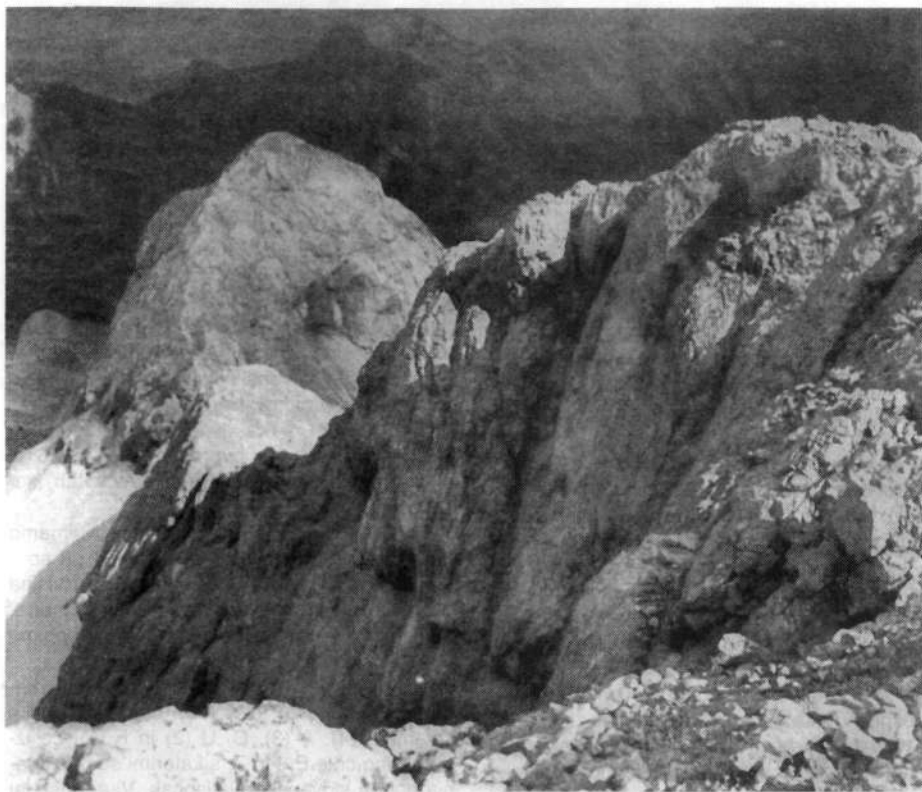
Pri tem nekateri avtorji uporabljajo, milo rečeno, čudne kriterije. Po njihovem naj bi bil vrh

izrazita vzpetina, ki se za najmanj 50 ali celo 100 metrov dviga nad neposredno okolico. In zakaj ravno 50 ali 100 metrov? Po isti logiki lahko to mejo poljubno zvišujemo ali znižujemo, pač odvisno od subjektivnega mnenja posameznega kronista vrhov.

Meni ni šlo samo za popis pomembnih ali izrazitih vrhov, ki obvladujejo svojo sosesčino, zato sem pri beleženju slovenskih dvatisočakov upošteval preprosto pravilo: vrh mora imeti (na zemljevidu) svojo koto z izmerjeno nadmorsko višino nad 2000 metrov, ob njej pa mora biti izpisano njegovo ime. Tako se, recimo, uvršča med dvatisočake tudi Mali Triglav (2725 m), tretji najvišji vrh v Sloveniji, čeprav v neposredni sosesčini svojega večjega brata sploh ne učinkuje kot izrazit vrh. A kako mogočno bi učinkoval, če bi, recimo, stal sredi Kamniško-Savinjskih Alp! In obratno. Če bi Grintovec stal tik poleg Kanjavca, morda sploh ne bi prišel do svojega imena. Podobno velja tudi za Mali Kamin, Spodnji Stenar, Malo Ojstrico, Malo Raduho, Mali Stol, Mali Grintovec itd. Primerov je veliko.

ALI JIH JE RES (SAMO) 349?

Skrbno beleženje vseh poimenovanih kot z nadmorsko višino prek 2000 metrov je slednjic navrglo številko 349. Toliko dvatisočakov naj bi bilo v Sloveniji po virih, ki so mi bili dostopni. S tem seveda ne mislim trditi, da ta številka drži povsem, saj je v seznamu nekaj spornih vrhov,

Mali in Veliki Triglav: ali sta to dve gori ali je ena sama?

lahko pa bi bila dobro izhodišče za temeljitejšo razpravo o pravem številu naših vrhov nad 2000 metrov. Pri klasificiranju vrhov sem se predvsem opiral na novejšo planinske karte v razmerju 1 : 25 000, ki so pripomogle k temu, da so, kartografsko, vzniknili novi vrhovi. Le kdo je pred leti slišal za Toplar (2000 m, Karavanke), Na Križu (2484 m, Kamniško-Savinjske Alpe) ali Lopatnik (2012 m, Julijske Alpe), da ne naštevam dalje!

Pojav »novih« vrhov na novejših in podrobnejših zemljevidih pa pravzaprav ne predstavlja največjega problema pri popisovanju dvatisočakov. Največje težave so pri določanju nadmorske višine posameznih vrhov, ki se tako rekoč spreminjajo iz leta v leto. Vsem oboževalcem slovenskega očaka je najbrž znano, da so Triglav povišali za 1 meter, Jalovec in Škrlatica za 2 metra, medtem ko so, recimo, Krnu odvzeli 1 meter. A takšno zanimanje geodetov za dejansko višino vrhov velja le za najbolj znane in obiskane gore. Kar nekaj slovenskih vrhov še vedno ponižno čaka, da se jih bodo zapriseženi merilci višin nekega dne le usmili in jim vzeli pravo mero. Naj jih nekaj naštejemo: Brda (Lipanca), Dimniki (Krma), Krivi rob (Jerebica), Luknja peč (Krma), Male špice

(Mangart), Mali Koritniški Mangart, Mali Prisank, Skala (Mangart), Sravnik (Bavški Grintavec), Strmi Strug (Ponce), Šmihelovec (Bavški Grintavec), Tičarica (Škrlatica), Veliki Ozebnik (Jalovec), Veliki Stador (Presteljenik), Vevnica (Ponce), Visoka Rateška Ponca, Votli vrh (Morež), Vrh nad Mužici (Martuljek), Zadnja Ponca (Rateče), Zadnji Pelc itd. Ob prelistavanju različnih planinskih vodnikov pa pogosto ugotoviš še dosti večje razlike med posameznimi vrhovi.

Pa ni namen tega sestavka, da bi kar poprek udrihal čez našo geodetsko službo. Kje pa! V zadnjih letih so vzeli mero, upajmo, da pravo, marsikateremu slovenskemu dvatisočaku, obenem pa sem prepričan, da se pri svojem delu srečujejo z objektivnimi težavami. Vendar je treba priznati, da je stanje na tem področju dokaj neurejeno. Različni viri za isti vrh navajajo različne številke, zato se je bilo težko opredeliti za tisto višino, ki naj bi karseda natančno določala posamezni vrh. Pri oblikovanju seznama sem se zato držal preprostega pravila: upošteval sem tiste nadmorske višine, kot jih navajajo naj-novejši planinski zemljevidi. Seveda sem pri tem izpustil nekatere »tiskarske« napake, ki se pojavljajo na nekaterih kartah. Za primer naj nave-

dem le najnovejši zemljevid Triglav (1 : 25 000), ki je izšel marca lani. V njem so Prisank (2547 m) znižali na 2497 m, Planjo (2092 m) so povišali točno za 100 metrov, medtem ko so Skodelico (1919 m) spremenili v privlačen dvatisočak (2164 m). A preprostemu bralcu zemljevida že ob preštevanju plastinc postane jasno, da nove višine nikakor ne ustrezajo območju, na katerem so ti vrhovi.

PROBLEM Z DVOGLAVIMI VRHOVI

Naslednji večji problem pri identifikaciji slovenskih dvatisočakov je njihovo poimenovanje, saj se v številnih primerih srečujemo z dvojnimi imeni za posamezni vrh. Naj jih naštejemo:

Ablanca/Sleme, Begunjsčica/Veliki vrh, Bricelj/Briceljnik, Kanin/Visoki Kanin, Koroška Rinka/Križ, Lepo Špičje/Veliko Špičje, Lemež/Veliki Lemež, Lučka Brana/Brana, Mahavšček/Veliki Bogatin, Mala Črnelska špica/Špička, Mangart/Mangrt in celo Veliki Mang(a)rt, Orlice/Celovška špica, Pihavec/Veliki Pihavec, Potoški Stol/Žirovniški Mali Stol, Prisank/Prisojnik, Pršivec/Veliki Pršivec, Raduha/Velika Raduha, Rombon/Veliki vrh, Skutnik/Sončni Jelenk, Sleme/Vrtaško Sleme, Tolminski Kuk/Veliki vrh, Velika Črnelska špica/Visoki Črnelski Vršič, Vodnikov Vršac/Vršac nad Zadnjico.

Zavedam se, da mi prav gotovo ni uspelo zajeti vseh poimenovanj vrhov, ki jih je moč najti tako v planinskih vodnikih kot tudi med ljudmi. Pri dvojiškem poimenovanju sem alternativno ime navedel poleg prvega, odločitev o pravilnejšem nazivu posamezne gore pa seveda prepuščam strokovnjakom za standardizacijo zemljepisnih imen.

Na naslednji večji problem pri identifikaciji naših dvatisočakov sem naletel pri dvojavnih vrhovih. Vzhodni in zahodni vrh z izmerjenima nadmorskima višinama in kotama imajo Planjava, Macesje, Peči, Tegoška gora in Vršiči pod Lopo. V seznamu sem upošteval enega in drugega. Tudi tu naj svoje mnenje povedo strokovnjaki. Na koncu moram dodati, da je v seznamu še nekaj spornih vrhov, o katerih bi se lahko izrekli strokovnjaki in poznavalci določenega planinskega področja. Sam se seveda nisem povzpел prav na vse našete vrhove, zato naj bo pričujoči prispevek izziv vsem, ki se poklicno ali amatersko ukvarjajo s klasifikacijo slovenskih vrhov. Čas bi že bil, da izmerimo, tako kot so Avstrijci storili že zdavnaj, natančne višine naših gora in jih standardno poimenujemo. Navsezadnje je to del naše kulturne in naravne dediščine in strokovnjake za to področje vsekakor premoremo.

IGRAČKANJE S POVPREČJI

Na koncu bi rad pozval založbo Planinske zveze Slovenije, ki je v zadnjih letih izdala vrsto zelo

uporabnih zemljevidov v razmerju 1:25 000. Z njimi je pokrila tako Kamniško-Savinjske Alpe kot tudi Karavanke, v Julijcih pa nam še vedno manjka planinska karta (1 : 25 000) za območje Mangarta. Tu se moramo posluževati italijanske karte Zahodnih Julijcev Tabacco, foglio 019, ki pa večinoma navaja nadmorske višine vrhov, ki se ne ujemajo z našimi višinami.

Prav za konec pa še nekaj statističnih poigravanj s številkami. Kot sem že omenil, naj bi bilo v naših gorah 349 vrhov nad 2000 metrov. Od tega jih je 281 v Julijskih Alpah, 42 v Kamniško-Savinjskih Alpah in 26 v Karavankah. Njihova skupna višina znaša 782.691 metrov, kar pomeni, da je slovenski dvatisočak v povprečju visok 2242,66 metra. Najvišji je v Julijcih, povprečno 2259,61 metra, dvatisočak v Kamniško-Savinjskih Alpah je povprečno visok 2226,12 metra, medtem ko je najnižji v Karavankah, kjer se dvigne do 2086,23 metra.

Vrhov, ki presegajo višino 2500 metrov, imamo 34, od tega jih je kar 30 v Julijcih, 4 pa so v Kamniško-Savinjskih Alpah. Povprečna višina desetih najvišjih vrhov znaša 2671,4 metra, medtem ko za prvih sto dvatisočakov dobimo povprečno višino 2474,6 metra.

Imena vrhov se najpogosteje pričenjajo s črkami V (71), M (43) in K (36), najredkeje pa s črkami H (4), A (3), C, U (2) in F (1), če izvzamemo črke E, I in Z, s katerimi se ne začne niti noben slovenski dvatisočak. Vsaj dosedaj še ne. Morda bo na kateri od prihodnjih planinskih kart kak nov vrh z višino nad 2000 metrov, ki se bo začel prav z eno od omenjenih črk. Kdo ve!

LITERATURA

Vodniki

1. *Tine Mihelič*: Julijske Alpe, Ljubljana, Planinska zveza Slovenije, 1992 (4. izdaja)
2. *Stanko Klinar*: Karavanke, Ljubljana, Planinska zveza Slovenije, 1983 (3. izdaja)
3. *Peter Ficko*: Kamniške in Savinjske Alpe, Ljubljana, Planinska zveza Slovenije, 1993 (4. izdaja)

Zemljevidi

1. Alpi Giulie Occidentali Tarvisiano, 1 : 25 000, foglio 019, Tabacco
2. Atlas Slovenije, 1 : 50 000, Ljubljana, Mladinska knjiga, Geodetski zavod Slovenije, 1986
3. Bovec z okolico: Turistična karta 1 : 25 000, Ljubljana, Krajevna skupnost Bovec, Inštitut za geodezijo in fotogrametrijo, 1991
4. Canin-Valli di Resia e Raccolana, 1:25 000, foglio 027, Tabacco
5. Grintovci, 1 : 25 000, Ljubljana, Planinska zveza Slovenije, Inštitut za geodezijo in fotogrametrijo, 1988

6. Jesenice, Radovljica, Pregledna karta slovenskih občin. 1 : 50 000, Geodetska uprava občine Jesenice, Geodetska uprava občine Radovljica, 1988
7. Julijske Alpe-Bohinj, 1 : 20 000, Ljubljana, Planinska zveza Slovenije, Geodetski zavod Slovenije, 1992
8. Julijske Alpe-Triglav, 1 : 20 000, Ljubljana, Planinska zveza Slovenije, Geodetski zavod Slovenije, 1990
9. Julijske Alpe-Vzhodni del, 1 : 50 000, Planinska zveza Slovenije, Inštitut za geodezijo in fotogrametrijo, 1983
10. Julijske Alpe-Zahodni del, 1 : 50 000, Ljubljana, Planinska zveza Slovenije, Inštitut za geodezijo in fotogrametrijo, Ljubljana, 1990
11. Kamniške in Savinjske Alpe z Obirjem in Peco, 1 : 50 000, Ljubljana, Planinska zveza Slovenije, Geodetski zavod Slovenije, 1982
12. Karavanke, osrednji del in Grintovci, 1 : 50 000, Ljubljana, Planinska zveza Slovenije, Geodetski zavod Slovenije, 1992
13. Kranjska Gora z okolico, 1 : 25 000, Ljubljana, Planinska zveza Slovenije, Inštitut za geodezijo in fotogrametrijo, 1989
14. Krnsko pogorje in Kobarid, 1 : 25 000, Ljubljana, Planinska zveza Slovenije, Inštitut za geodezijo in fotogrametrijo, 1990
15. Stol in Begunjščica, 1 : 25 000, Ljubljana, Planinska zveza Slovenije, Inštitut za geodezijo in fotogrametrijo, 1990
16. Storžič in Košuta, 1 : 25 000, Ljubljana, Planinska zveza Slovenije, Inštitut za geodezijo in fotogrametrijo, 1988
17. Trenta, 1 : 25 000, Ljubljana, Planinska zveza Slovenije, Triglavski narodni park, Inštitut za geodezijo in fotogrametrijo, 1989
18. Triglav, 1 : 25 000, Ljubljana, Planinska zveza Slovenije, Inštitut za geodezijo in fotogrametrijo, 1993
19. Triglavski narodni park, 1 : 50 000, Ljubljana, Planinska zveza Slovenije, Inštitut za geodezijo in fotogrametrijo, 1991
20. Voelkemarkt, Klopeiner See, Turner See, 1 : 50 000, Dunaj, Freytag und Berndt WK 232
21. Woerther See, Ossiacher See, Faaker See-Keutschacher See, 1 : 50 000, Starnberg, Kompass Wanderkarte 61

Od Triglava (2864 m) do Toplarja (2000m)

001.	Triglav	2864 m	Julijske Alpe
002.	Škrlatica	2740 m	Julijske Alpe
003.	Mali Triglav	2725 m	Julijske Alpe
004.	Mangart (Veliki Mangart)	2679 m	Julijske Alpe
005.	Visoki Rokav (Škrlatica)	2646 m	Julijske Alpe
006.	Jalovec	2645 m	Julijske Alpe
007.	Veliki Oltar (Škrlatica)	2621 m	Julijske Alpe
008.	Velika Martuljska Ponca	2602 m	Julijske Alpe
009.	Razor	2601 m	Julijske Alpe
010.	Dolkova špica (Škrlatica)	2591 m	Julijske Alpe
011.	Srednji Rokav (Škrlatica)	2589 m	Julijske Alpe
012.	Visoki Kanin	2587 m	Julijske Alpe
013.	Mali Kanin	2571 m	Julijske Alpe
014.	Kanjavec	2569 m	Julijske Alpe
015.	Rjavec (Triglav)	2568 m	Julijske Alpe
016.	Grintovec	2558 m	Kamn./Sav. Alpe
017.	Glava v Zaplanji (Triglav)	2556 m	Julijske Alpe
018.	Prisank /Prisojnik/	2547 m	Julijske Alpe
019.	Rogljica (Škrlatica)	2547 m	Julijske Alpe
020.	Rakova špica (Škrlatica)	2545 m	Julijske Alpe
021.	Srednji Vršič (Kanin)	2543 m	Julijske Alpe
022.	Dovški križ (Martuljek)	2542 m	Julijske Alpe
023.	Kredarica	2541 m	Julijske Alpe
024.	Spodnja Dolkova špica (Škrlatica)	2541 m	Julijske Alpe
025.	Jezerska Kočna	2540 m	Kamn./Sav. Alpe
026.	Rž (Triglav)	2538 m	Julijske Alpe
027.	Rjavina	2532 m	Julijske Alpe
028.	Skuta	2532 m	Kamn./Sav. Alpe
029.	Kaninski Vršič	2530 m	Julijske Alpe
030.	Mali Oltar (Škrlatica)	2521 m	Julijske Alpe

031.	Kokrska Kočna	2520 m	Kamn./Sav. Alpe
032.	Mala Martuljska Ponca	2502 m	Julijske Alpe
033.	Stenar	2501 m	Julijske Alpe
034.	Spodnji Rokav (Škrlatica)	2500 m	Julijske Alpe
035.	Prestreljenik	2499 m	Julijske Alpe
036.	Teme (Hribarice)	2498 m	Julijske Alpe
037.	Široka peč	2497 m	Julijske Alpe
038.	Poprovec (Hribarice)	2495 m	Julijske Alpe
039.	Vrh Žlebičev (Razor)	2486 m	Julijske Alpe
040.	Na Križu (Kočna)	2484 m	Kamn./Sav. Alpe
041.	Veliki Ozebnik (Jalovec)	2483 m	Julijske Alpe
042.	Hudi Vršič (Kanin-Prestreljenik)	2478 m	Julijske Alpe
043.	Dolgi hrbet	2473 m	Kamn./Sav. Alpe
044.	Špik	2472 m	Julijske Alpe
045.	Osrednji steber (Triglav)	2470 m	Julijske Alpe
046.	Vrh Zelenic (Triglav)	2468 m	Julijske Alpe
047.	Mišeljski Konec	2464 m	Julijske Alpe
048.	Peči-vzhodni vrh (Kanin)	2464 m	Julijske Alpe
049.	Begunjski vrh (Triglav)	2461 m	Julijske Alpe
050.	Štruca	2457 m	Kamn./Sav. Alpe
051.	Kranjska Rinka	2453 m	Kamn./Sav. Alpe
052.	Peči-zahodni vrh (Kanin)	2453 m	Julijske Alpe
053.	Pod Kaninom	2450 m	Julijske Alpe
054.	Škrnatarica	2448 m	Julijske Alpe
055.	Vrh Laške Planje (Kanin)	2448 m	Julijske Alpe
056.	Vršaki (Hribarice)	2448 m	Julijske Alpe
057.	Mali Grintovec	2447 m	Kamn./Sav. Alpe
058.	Planja (Razor)	2447 m	Julijske Alpe
059.	Pelc nad Klonicami	2442 m	Julijske Alpe
060.	Dovški Gamsovec (Škrlatica)	2440 m	Julijske Alpe
061.	Zvoniki (Prisank)	2438 m	Julijske Alpe
062.	Koroška Rinka /Križ/	2433 m	Kamn./Sav. Alpe
063.	Vršaki (Hribarice)	2431 m	Julijske Alpe
064.	Kukova špica	2427 m	Julijske Alpe
065.	Glava (Triglav)	2426 m	Julijske Alpe
066.	Črni vogel (Kanin)	2422 m	Julijske Alpe
067.	Vršaki (Hribarice)	2422 m	Julijske Alpe
068.	Pihavec /Veliki Pihavec/ (Kriški podi)	2419 m	Julijske Alpe
069.	Lipnica (Špik)	2418 m	Julijske Alpe
070.	Križ (Kriški podi)	2410 m	Julijske Alpe
071.	Visoka Vrbanova špica (Cmir)	2408 m	Julijske Alpe
072.	Lopa (Kanin)	2406 m	Julijske Alpe
073.	Huda škrbina (Mangart)	2401 m	Julijske Alpe
074.	Utrjeni stolp (Razor)	2400 m	Julijske Alpe
075.	Lepo Špičje /Veliko Špičje/	2398 m	Julijske Alpe
076.	Zadnji Prisank	2397 m	Julijske Alpe
077.	Goličica (Jalovec)	2394 m	Julijske Alpe
078.	Planjava-zahodni vrh	2394 m	Kamn./Sav. Alpe
079.	Turn pod Razorjem	2394 m	Julijske Alpe
080.	Cmir	2393 m	Julijske Alpe
081.	Bovški Gamsovec (Kriški podi)	2392 m	Julijske Alpe
082.	Planjava-vzhodni vrh	2392 m	Kamn./Sav. Alpe
083.	Debeli vrh (Laz)	2390 m	Julijske Alpe
084.	Veliki Pelc	2388 m	Julijske Alpe
085.	Vrh Hribaric (Mišeljska dolina)	2388 m	Julijske Alpe
086.	Sfinga (Triglav)	2384 m	Julijske Alpe
087.	Travnik (Planica)	2379 m	Julijske Alpe
088.	Kotova špica (Ponce)	2376 m	Julijske Alpe
089.	Štajerska Rinka	2374 m	Kamn./Sav. Alpe
090.	Kucelj (Dolkova špica)	2372 m	Julijske Alpe

091.	Vrh Osojnic (Kaninski podi)	2371 m	Julijske Alpe
092.	Kriški rob (Kriški podi)	2366 m	Julijske Alpe
093.	Velika Mojstrovka	2366 m	Julijske Alpe
094.	Rjavčeve glave (Cmir)	2365 m	Julijske Alpe
095.	Vrh nad Kamnom (Bovški Gamsovec)	2365 m	Julijske Alpe
096.	Šmarjetna glava (Triglav)	2358 m	Julijske Alpe
097.	Spodnji Stenar	2356 m	Julijske Alpe
098.	Zadnja Mojstrovka	2354 m	Julijske Alpe
099.	Kol (Mojstrovka)	2350 m	Julijske Alpe
100.	Mišelj vrh	2350 m	Julijske Alpe
101.	Ojstrica	2350 m	Kamn./Sav. Alpe
102.	V Koncu Špica (Mangart)	2350 m	Julijske Alpe
103.	Plaski Vogel (Lepo Špičje)	2348 m	Julijske Alpe
104.	Bavški Grintavec	2347 m	Julijske Alpe
105.	Bricelj (Loška stena)	2346 m	Julijske Alpe
106.	Hudi Vršič (Kanin-Lopa)	2344 m	Julijske Alpe
107.	Vrh Snežne konte (Triglav)	2342 m	Julijske Alpe
108.	Vevnica (Ponce)	2340 m	Julijske Alpe
109.	Srednji Pelc	2336 m	Julijske Alpe
110.	Mali Koritniški Mangart	2333 m	Julijske Alpe
111.	Mala Mojstrovka	2332 m	Julijske Alpe
112.	Velika Črnelska špica (Prestreljenik)	2332 m	Julijske Alpe
113.	Škodela (Bavški Grintavec)	2331 m	Julijske Alpe
114.	Grdi Vršič (Kanin)	2327 m	Julijske Alpe
115.	Zadnji Vogel (Laz)	2327 m	Julijske Alpe
116.	Vrh Labrje (Lepo Špičje)	2326 m	Julijske Alpe
117.	Mali Ozebnik (Jalovec)	2324 m	Julijske Alpe
118.	Turn pod Laško Planjo (Kanin)	2323 m	Julijske Alpe
119.	Velika Zelnarica (Triglavska jezera)	2320 m	Julijske Alpe
120.	Vrh Žlebi (Kanin)	2317 m	Julijske Alpe
121.	Zadnji Pelc	2317 m	Julijske Alpe
122.	Kamen (Kanin)	2315 m	Julijske Alpe
123.	Vzhodne glave (Triglav)	2314 m	Julijske Alpe
124.	Malo Špičje	2312 m	Julijske Alpe
125.	Kraj sten (Prisank)	2311 m	Julijske Alpe
126.	Visoka glava (Kaninski podi)	2311 m	Julijske Alpe
127.	Mala Zelnarica (Triglavska jezera)	2310 m	Julijske Alpe
128.	Škednjovec (Mišeljska dolina)	2309 m	Julijske Alpe
129.	Oltarji (Loška stena)	2305 m	Julijske Alpe
130.	Šite (Jalovec)	2305 m	Julijske Alpe
131.	Spodnja Vrbanova špica (Cmir)	2299 m	Julijske Alpe
132.	Konjske police (Kanin-Lopa)	2297 m	Julijske Alpe
133.	Mali Grintavec (Bavški Grintavec)	2294 m	Julijske Alpe
134.	Škrbina pod Prestreljenikom	2292 m	Julijske Alpe
135.	Konjc (Kaninski podi)	2289 m	Julijske Alpe
136.	Mala Rinka	2289 m	Kamn./Sav. Alpe
137.	Vršiči pod Lopo-vzhodni vrh /Golovec/ (Kanin)	2285 m	Julijske Alpe
138.	Frdamane police	2284 m	Julijske Alpe
139.	Veliki Talir (Kaninski podi)	2281 m	Julijske Alpe
140.	Vrh Zelenic (Jalovec)	2278 m	Julijske Alpe
141.	Na Nizkem (Mišeljska dolina)	2275 m	Julijske Alpe
142.	Tosc (Zgornja Krma)	2275 m	Julijske Alpe
143.	Mala Črnelska špica (Prestreljenik)	2273 m	Julijske Alpe
144.	Mišeljska glava	2273 m	Julijske Alpe
145.	Šplevta (Dovški Križ)	2272 m	Julijske Alpe
146.	Visoka Rateška Ponca	2272 m	Julijske Alpe
147.	Slovenski turnc (Triglav)	2267 m	Julijske Alpe
148.	Nad Kuhinjo špica (Cmir)	2266 m	Julijske Alpe
149.	Prestreljeniški Vršič	2262 m	Julijske Alpe
150.	Morež (Loška stena)	2261 m	Julijske Alpe

151.	Rateški Mali Mangart	2259 m	Julijske Alpe
152.	Strmi Strug (Ponce)	2259 m	Julijske Alpe
153.	Travnik (Vrsnik)	2256 m	Julijske Alpe
154.	Brana	2253 m	Kamn./Sav. Alpe
155.	Turska gora	2251 m	Kamn./Sav. Alpe
156.	Luknja peč (Krma)	2249 m	Julijske Alpe
157.	Oblica (Loška stena)	2246 m	Julijske Alpe
158.	Vrh Rup (Loška stena)	2245 m	Julijske Alpe
159.	Krn	2244 m	Julijske Alpe
160.	Lučka Brana /Baba/	2244 m	Kamn./Sav. Alpe
161.	Veliki Draški vrh (Krma)	2243 m	Julijske Alpe
162.	Zadnja Ponca	2242 m	Julijske Alpe
163.	Hudičev steber (Prisank)	2237 m	Julijske Alpe
164.	Stol	2236 m	Karavanke
165.	Vršac (Vrsnik)	2236 m	Julijske Alpe
166.	Rob Velike Dnine (Šite)	2234 m	Julijske Alpe
167.	Vrh Krnice (Loška stena)	2234 m	Julijske Alpe
168.	Čelo (Zgornja Komna)	2228 m	Julijske Alpe
169.	Srednja Ponca (Rateče)	2228 m	Julijske Alpe
170.	Vrh nad Mužici (Martuljek)	2227 m	Julijske Alpe
171.	Srednji Vogel (Laz)	2226 m	Julijske Alpe
172.	Vernar (Zgornja Krma)	2225 m	Julijske Alpe
173.	Kalški Greben	2224 m	Kamn./Sav. Alpe
174.	Šplevta (Pihavec)	2224 m	Julijske Alpe
175.	Mali Prisank	2220 m	Julijske Alpe
176.	Prevčev stolp (Razor)	2213 m	Julijske Alpe
177.	Rombon /Veliki vrh/	2208 m	Julijske Alpe
178.	Kopica (Triglavska jezera)	2207 m	Julijske Alpe
179.	Mrzla gora	2203 m	Kamn./Sav. Alpe
180.	Gornja Kopica (Dovški Križ)	2202 m	Julijske Alpe
181.	Mali Stol	2198 m	Karavanke
182.	Strmi nos (Mangart)	2197 m	Julijske Alpe
183.	Votli vrh (Loška stena)	2197 m	Julijske Alpe
184.	Bedinji vrh (Loška stena)	2196 m	Julijske Alpe
185.	Vršiči pod Lopo-zahodni vrh (Kanin)	2196 m	Julijske Alpe
186.	Vodnikov Vršac /Vršac nad Zadnjico/	2194 m	Julijske Alpe
187.	Špiček (Jalovec)	2192 m	Julijske Alpe
188.	Mali Razor	2191 m	Julijske Alpe
189.	Bavh (Loška stena)	2186 m	Julijske Alpe
190.	Mali Pihavec (Kriški podi)	2185 m	Julijske Alpe
191.	Plešivec (Loška stena)	2185 m	Julijske Alpe
192.	Prvi Vogel (Laz)	2181 m	Julijske Alpe
193.	Vrtača	2180 m	Karavanke
194.	Mali Talir (Kaninski podi)	2178 m	Julijske Alpe
195.	Vrh nad Peski (Krn)	2176 m	Julijske Alpe
196.	Skutnik /Sončni Jelen/ (Bavški Grintavec)	2172 m	Julijske Alpe
197.	Brda (Lepo Špičje)	2169 m	Julijske Alpe
198.	Špičica (Bavški Grintavec)	2169 m	Julijske Alpe
199.	Veliki Stador (Prestreljenik)	2165 m	Julijske Alpe
200.	Batognica (Krn)	2164 m	Julijske Alpe
201.	Male špice (Mangart)	2163 m	Julijske Alpe
202.	Nizki vrh (Pelc)	2162 m	Julijske Alpe
203.	Turn pod Stenarjem	2154 m	Julijske Alpe
204.	Vrh Brda (Bavški Grintavec)	2152 m	Julijske Alpe
205.	Na Lopi (Mangart)	2151 m	Julijske Alpe
206.	Velika Baba (Kanin)	2148 m	Julijske Alpe
207.	Rob nad Zagačami (Mangart)	2145 m	Julijske Alpe
208.	Kepa	2143 m	Karavanke
209.	Krnčica (Krn)	2142 m	Julijske Alpe
210.	Travniški rob (Vrsnik)	2142 m	Julijske Alpe

211.	Sravnik (Bavški Grintavec)	2140 m	Julijske Alpe
212.	Oltarji (Kočna)	2137 m	Kamn./Sav. Alpe
213.	Sklep (Prestreljenik)	2136 m	Julijske Alpe
214.	Teme (Krma)	2136 m	Julijske Alpe
215.	Košutnikov turn	2134 m	Karavanke
216.	Srednji vrh (Krn)	2134 m	Julijske Alpe
217.	Kanceljni (Razor)	2133 m	Julijske Alpe
218.	Skala (Mangart)	2133 m	Julijske Alpe
219.	Griva (Pelc)	2132 m	Julijske Alpe
220.	Mali Draški vrh (Krma)	2132 m	Julijske Alpe
221.	Storžič	2132 m	Kamn./Sav. Alpe
222.	Glava za bajto (Zgornja Komna)	2131 m	Julijske Alpe
223.	Zeleniške špice	2128 m	Kamn./Sav. Alpe
224.	Velika Baba	2127 m	Kamn./Sav. Alpe
225.	Jerebica (Kanin)	2126 m	Julijske Alpe
226.	Kordeževa glava (Peca)	2125 m	Karavanke
227.	Činkelman (Zgornja Komna)	2124 m	Julijske Alpe
228.	Macesje-vzhodni vrh	2124 m	Karavanke
229.	Veliki Babanjski skedenj (Kaninski podi)	2121 m	Julijske Alpe
230.	Veliki kup (Kočna)	2120 m	Kamn./Sav. Alpe
231.	Vrh Goleževce (Loška stena)	2119 m	Julijske Alpe
232.	Šmihelovec (Bavški Grintavec)	2117 m	Julijske Alpe
233.	Zadnja Lopa (Malo Špičje)	2115 m	Julijske Alpe
234.	Velika Gnila glava (Kaninski podi)	2114 m	Julijske Alpe
235.	Velika Zelenica	2114 m	Kamn./Sav. Alpe
236.	Veliki Jelenk (Bavški Grintavec)	2114 m	Julijske Alpe
237.	Mali Skedenj (Prestreljenik)	2112 m	Julijske Alpe
238.	Vršac (Pelc)	2112 m	Julijske Alpe
239.	Veliki vrh (Dleskovška planota)	2110 m	Kamn./Sav. Alpe
240.	Končnikov vrh (Peca)	2109 m	Karavanke
241.	Suhi vrh (Mojstrovka)	2109 m	Julijske Alpe
242.	Trentski Pelc	2109 m	Julijske Alpe
243.	Goličica (Razor)	2108 m	Julijske Alpe
244.	Ledinski vrh	2108 m	Kamn./Sav. Alpe
245.	Vrh nad Rudo (Špik)	2108 m	Julijske Alpe
246.	Vrh Polic (Rombon)	2105 m	Julijske Alpe
247.	Dimniki (Krma)	2104 m	Julijske Alpe
248.	Ostrv	2104 m	Karavanke
249.	Orlice /Celovška špica/	2103 m	Karavanke
250.	Koštrunovec (Velo polje)	2102 m	Julijske Alpe
251.	Vajnež	2102 m	Karavanke
252.	Veliki Grad (Triglavska jezera)	2102 m	Julijske Alpe
253.	Gladki Lašt (Lepo Špičje)	2100 m	Julijske Alpe
254.	Kogel	2100 m	Kamn./Sav. Alpe
255.	Srebrnjak (Bavški Grintavec)	2100 m	Julijske Alpe
256.	Cesar (Zgornja Krma)	2098 m	Julijske Alpe
257.	Kobila (Loška stena)	2098 m	Julijske Alpe
258.	Kladivo	2094 m	Karavanke
259.	Mrzli vrh (Mrzla Gora)	2094 m	Kamn./Sav. Alpe
260.	Rdeča skala (Mangart)	2094 m	Julijske Alpe
261.	Planja (Vrsnik)	2092 m	Julijske Alpe
262.	Velika Tičarica (Triglavska jezera)	2091 m	Julijske Alpe
263.	Veliki Pihavec (Bavšica)	2090 m	Julijske Alpe
264.	Zagorelec (Bavški Grintavec)	2090 m	Julijske Alpe
265.	Veliki vrh v Košuti	2088 m	Karavanke
266.	Nad Šitom glava (Mojstrovka)	2087 m	Julijske Alpe
267.	Ogradi (Laz)	2087 m	Julijske Alpe
268.	Mala Gnila glava (Kaninski podi)	2086 m	Julijske Alpe
269.	Tolminski Kuk /Veliki vrh/ (Komna)	2085 m	Julijske Alpe
270.	Krofička	2083 m	Kamn./Sav. Alpe

271.	Zadnjiški Ozebnik (Zadnjica)	2083 m	Julijske Alpe
272.	Macesje-zahodni vrh /Užnik/	2079 m	Karavanke
273.	Dovška Mala Kepa	2077 m	Karavanke
274.	Slatna (Dedno polje)	2077 m	Julijske Alpe
275.	Vrtaško Sleme (Martuljek)	2076 m	Julijske Alpe
276.	Goličica (Prisojnik)	2075 m	Julijske Alpe
277.	Prevalski Stog (Velo polje)	2075 m	Julijske Alpe
278.	Tičarica (Škrlatica)	2075 m	Julijske Alpe
279.	Mali Pihavec (Bavšica)	2074 m	Julijske Alpe
280.	Rušica (Špik)	2074 m	Julijske Alpe
281.	Skutnik (Krn)	2074 m	Julijske Alpe
282.	Mala Tičarica (Triglavska jezera)	2071 m	Julijske Alpe
283.	Velika Raduha	2062 m	Kamn./Sav. Alpe
284.	Krnička gora (Mrzla gora)	2061 m	Kamn./Sav. Alpe
285.	Podrta gora (Komna)	2061 m	Julijske alpe
286.	Begunjščica/Veliki vrh/	2060 m	Karavanke
287.	Glava pod Planjo (Razor)	2060 m	Julijske Alpe
288.	Velika Kalška gora	2058 m	Kamn./Sav. Alpe
289.	Tolsta Košuta	2057 m	Karavanke
290.	Pršivec/Veliki Pršivec/ (Kрма)	2056 m	Julijske Alpe
291.	Pri Banderi (Kanin-Lopa)	2054 m	Julijske Alpe
292.	Vrh nad Škrbino (Spodnja Komna)	2054 m	Julijske Alpe
293.	Germlajt (Razor)	2051 m	Julijske Alpe
294.	Zeleni vrh (Spodnja Komna)	2051 m	Julijske Alpe
295.	Debeli Lašt (Lepo Špičje)	2050 m	Julijske Alpe
296.	Jelenk (Kanin)	2050 m	Julijske Alpe
297.	Viševnik	2050 m	Julijske Alpe
298.	Zapotoški vrh (Bavški Grintavec)	2050 m	Julijske Alpe
299.	Veliko Ušje (Rombon)	2048 m	Julijske Alpe
300.	Spodnja Šplevta (Dovški Križ)	2046 m	Julijske Alpe
301.	Tegoška gora — vzhodni vrh	2044 m	Karavanke
302.	Veliki Lemež/Lemež/(Krn)	2043 m	Julijske Alpe
303.	Jezerski Stog (Velo polje)	2040 m	Julijske Alpe
304.	Turn (Prisojnik)	2040 m	Julijske Alpe
305.	Na Pečeh (Špik)	2039 m	Julijske Alpe
306.	Plaski Kuk (Lepo Špičje)	2038 m	Julijske Alpe
307.	Malo Kladivo	2036 m	Karavanke
308.	Kačarjeva glava (Kaninski podi)	2034 m	Julijske Alpe
309.	Veliki Konj (Zadnjica)	2034 m	Julijske Alpe
310.	Gubno (Kepa)	2033 m	Karavanke
311.	Srednji vrh (Krn)	2032 m	Julijske Alpe
312.	Remšendolska škrbina (Mangart)	2031 m	Julijske Alpe
313.	Votlo Sleme (Martuljek)	2031 m	Julijske Alpe
314.	Mala Raduha	2029 m	Kamn./Sav. Alpe
315.	Molička peč	2029 m	Kamn./Sav. Alpe
316.	Ute (Travnik)	2029 m	Kamn./Sav. Alpe
317.	Kurica (Zgornja Krma)	2028 m	Julijske Alpe
318.	Poljske device	2028 m	Kamn./Sav. Alpe
319.	Palec	2027 m	Karavanke
320.	Kreda (Dedno polje)	2025 m	Julijske Alpe
321.	Stador (Loška stena)	2025 m	Julijske Alpe
322.	Tegoška gora — zahodni vrh /Pungartska gora/	2025 m	Karavanke
323.	Potoški Stol /Žirovniški Mali Stol/	2024 m	Karavanke
324.	Vrh Ribežnov (Rombon)	2024 m	Julijske Alpe
325.	Lučki Dedec	2023 m	Kamn./Sav. Alpe
326.	Zelenjak (Vrtača)	2023 m	Karavanke
327.	Adam in Eva (Prevalski Stog)	2019 m	Julijske Alpe
328.	Mala Kalška gora	2019 m	Kamn./Sav. Alpe
329.	Mala Baba	2018 m	Kamn./Sav. Alpe
330.	Mala Ojstrica	2017 m	Kamn./Sav. Alpe

331.	Mali vrh (Belščica)	2017 m	Karavanke
332.	Velika Baba (Komna)	2016 m	Julijske Alpe
333.	Mali vrh (Spodnja Komna)	2015 m	Julijske Alpe
334.	Debela peč (Lipanca)	2014 m	Julijske Alpe
335.	Vrh Konte (Spodnja Komna)	2014 m	Julijske Alpe
336.	Škofič (Krn)	2013 m	Julijske Alpe
337.	Adam in Eva (Prevalski Stog)	2012 m	Julijske Alpe
338.	Lopatnik (Krn)	2012 m	Julijske Alpe
339.	Brda (Lipanca)	2009 m	Julijske Alpe
340.	Krivi rob (Jerebica)	2009 m	Julijske Alpe
341.	Mahavšček/Veliki Bogatin/	2008 m	Julijske Alpe
342.	Rušje (Vrsnik)	2008 m	Julijske Alpe
343.	Malo Ušje (Rombon)	2007 m	Julijske Alpe
344.	Plešivec (Trenta)	2005 m	Julijske Alpe
345.	Ablanca (Konjščica)	2004 m	Julijske Alpe
346.	Lanževica (Komna)	2003 m	Julijske Alpe
347.	Kal (Komna)	2001 m	Julijske Alpe
348.	Lanterna (Bavški Grintavec)	2001 m	Julijske Alpe
349.	Toplar (Veliki vrh v Košuti)	2000 m	Karavanke

KDAJ NAJ GREMO V GORE, DA NE BO TOLIKŠNE GNEČE

OBISKOVALCI TRIGLAVSKEGA PARKA

MARTIN ŠOLAR

Mednarodna zveza za varstvo narave IUCN je neodvisna organizacija, deluje pod okriljem OZN in združuje suverene države, vladne agencije in nevladne organizacije. Njeno poslanstvo sta skrb in podpora skupnemu pristopu h globalnemu gibanju za zavarovanje narave, da bi ohranjali celovitost in pestrost narave in zagotavljali človekovo izrabljanje naravnih dobrin na primeren, sonaraven način.

V okviru IUCN delujejo komisije za ekologijo, izobraževanje in stike z javnostjo, okoljevarstveno pravo, okoljevarstveno razvojno strategijo, narodne parke in zavarovana območja ter komisija za preživetje vrst.

Komisija IUCN za narodne parke in zavarovana območja (CNPPA) je na nedavnem zasedanju IUCN v Buenos Airesu v Argentini sprejela kategorije zavarovanih območij. CNPPA tako določa šest kategorij za zavarovana območja:

I. kategorija — strogi naravni rezervat, območja divjine;

II. kategorija — narodni park;

III. kategorija — naravni spomenik;

IV. kategorija — območja zavarovanja vrst in habitatov;

V. kategorija — zavarovana (kulturna) krajina;

VI. kategorija — rezervati naravnih virov.

Varstvo v Triglavskem narodnem parku moramo postopoma uskladiti z mednarodnimi dogovori in strokovnimi priporočili. II. kategorija zavarovanih območij, narodni parki, določa in opredeljuje varstveno strategijo ter funkcijo parka. Narodni parki so torej naravna območja kopenske in/ali morja, namenjena za:

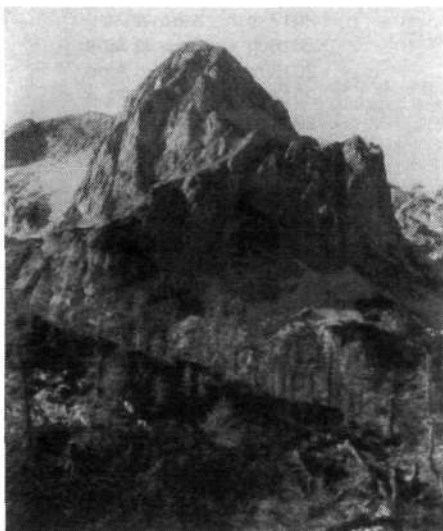
- zavarovanje celote enega ali več ekosistemov,
- izločitev izkoriščanja in škodljivih posegov,
- nudenje osnovnih možnosti za duhovno, znanstveno, vzgojno, izobraževalno in rekreacijsko aktivnost obiskovalcev.

Prostor narodnega parka je torej namenjen tudi doživljanju narave, naloga uprave narodnega parka pa je, da je obiskovanje, spoznavanje in raziskovanje parka posebej urejeno, usmerjeno in predvsem namenjeno vzgojnemu ciljem. Pogoji za izpolnjevanje teh nalog pa je analiza obiska v TNP: zanima nas, koliko, kdo in kakšni so obiskovalci edinega slovenskega narodnega parka.

MNOŽICE V PARKU

Obisk Triglavskega narodnega parka je prost in neomejen. Vstopi v park so številni — od magistralnih, regionalnih, lokalnih, kmetijskih in gozdnih cest do velikega števila drugih poti, ki pripeljejo v park. Večina obiskovalcev prihaja v prostor zaradi obiska gorá in le nekateri zaradi parka ali zavarovane narave. Število obiskovalcev Julijskih Alp, ki ga praktično lahko enačimo z obiskom v TNP, je PZS pred leti ocenila na dva milijona letno. V zadnjih dveh letih je pritisk množic na Julijce vse večji, zato ocenjujemo, da se številka dva milijona veča. Te ocene so nezanesljive, zato smo v TNP s štejeanjem prometov in obiskovalcev ter z analizami vpisov v planinskih kočah poskušali točneje ugotoviti število obiskovalcev.

S pomočjo vpisov v planinskih kočah, ki predstavljajo le vzorec vse populacije obiskovalcev,

Na Mišelj vrhu nad Velim poljem pa ni prav veliko obiskovalcev

Foto: Janko Ravnik

smo prišli do strukture ter tedenskega in sezonskega nihanja obiska. Tedenski trend obiska kaže, da število obiskovalcev raste od srede proti koncu tedna, kjer do največjega obiska pride že v petek ali soboto. V nedeljo rahlo upade (ljudje se izogibajo nedeljski gneči), prva dva dneva v tednu pa običajno nastopa manjše zatišje. Ta tedenska nihanja so značilnejša na začetku in koncu sezone, na višku sezone pa je obisk skoraj enak v vseh dneh tedna. Sezonski trend obiska pa kaže, da začetek poletja, junija in nekako do 20. julija, še ni tako ugoden za obisk gora. Višek planinske sezone je v avgustu, vključno s prvim tednom v septembru; podatki naših štetij in analiz nam to potrjujejo, tedenska nihanja pa so spet izrazitejša v septembru, ko je ob ugodnem vremenu park še vedno zelo obiskan.

Na podlagi štetja prometa, analize vpisa v kočah in ocen lahko rečemo, da, na primer, poleti obišče dolino Vrat z Aljaževim domom 20 000 ljudi ali povprečno 200 na dan, na Vršiču, točneje na prelazu, pa se ustavi prek poletja 60 000 ljudi ali povprečno 500 vsak dan. Za primerjavo pogledimo nekatere številke:

- sreda, 4. 8. 1993, Tamar (sončno): 88 avtomobilov, 236 ljudi
- četrtek, 5. 8. 1993, Vrata (sončno): 249 avtomobilov, 400 ljudi
- sobota, 21. 8. 1993, Vršič (sončno): 977 avtomobilov
- sobota, 7. 8. 1993, Bohinjško jezero (sončno): 2500 ljudi
- nedelja, 8. 8. 1993, Ribčev laz (oblačno): 1810 avtomobilov
- sreda, 11. 8. 1993, Trenta-meja TNP (sončno): 609 avtomobilov

- petek, 13. 8. 1993, Triglav od 7. do 12. ure (sončno): 515 ljudi
- petek, 20. 8. 1993, Sedmera jezera (oblačno): 540 ljudi
- nedelja, 22. 8. 1993, Pokljuka (sončno): 311 avtomobilov.

V Triglavski narodni park prihaja največ ljudi iz srednje velikih mest v Sloveniji, sledijo Ljubljanci, tujci, domačinov je bistveno manj. Kar dve tretjini ljudi prihaja v park iz več kot 60 kilometrov oddaljenih naselij. Če pogledamo starostno strukturo domačih obiskovalcev, vidimo, da park obiskujejo bolj mladi in ljudje srednje generacije, obiskovalcev nad 40 let je le 22 odstotkov. Pri izobrazbeni strukturi prevladujejo ljudje s srednješolsko izobrazbo (35 %), veliko (19 %) pa je mladih, ki se še šolajo ali študirajo.

POZNAVANJE NARAVE IN VARSTVA NARAVE

Glede na množice ljudi, ki prihajajo v park, želimo poznati tudi »kvaliteto« teh obiskovalcev oziroma kako obiskovalci poznajo naravo, in njihov odnos do varstva narave.

Odgovore smo dobili z več terenskimi raziskavami, najpomembnejša pa je gotovo primerjalna analiza o poznavanju narave med obiskovalci našega narodnega parka in naravnega parka Hochtaunus v Nemčiji. Rezultati analize so zanimivi, saj Slovenci zelo dobro (bolje kot, na primer, obiskovalci parka Hochtaunus) poznamo živalski in rastlinski svet, slabše pa je poznavanje človekovega škodljivega delovanja v naravi in njenega varstva. S terenskimi raziskavami med planinci smo ugotovili, da se večina vedno vrača na najbolj obiskane vrhove, prek 90 odstotkov pa jih ve, da so Julijske Alpe zavarovane kot Triglavski narodni park.

Žal je odnos obiskovalcev do zavarovane narave večinoma le deklarativen, saj 98 odstotkov vprašanih zatrjuje, da smeti odnašajo s seboj v dolino, dejansko pa prav na najbolj obiskanih poteh po gorah, kjer smo v avgustu 1993 anketirali, leži največ smeti.

Obiskovalcem se zdi ponudba v naših kočah v 82 odstotkih primerna, čeprav vemo, da je marsikje prebogata in na ta način razlog za onesnaževanje gorskega sveta.

Dobre polovice vprašanih planincev, ki seveda predstavljajo le vzorec vse populacije, ki zahaja v gore, tudi ne moti gneča na poteh in vrhovih, tretjina jih je cela navdušena nad množičnimi prireditvami v gorah.

SPOŠTOVANJE NARAVE V GORSKEM SVETU

Marsikateri bralec morda razmišlja, da take vrste pisanje ne sodi v Planinski vestnik.

Triglavski narodni park je alpski, gorski park, last nas vseh, zato bodi tudi skrb zanj nas vseh. Zavedam se, da je večina bralcev naše najstarejše in spoštovane revije naravovarstveno ozaveščena. Vseeno pa skrb za varovanje gorskega sveta in spoštovanje gorá v smislu varstva in ohranjanja enkratnosti tega prostora ni nikoli odveč, zato tudi to pisanje.

VIRI

1. TNP — Razprave in raziskave 1: Varstvo naravne in kulturne krajine v TNP, 1992.

2. IUCN: Mission, Objectives and Activities, 1994.
3. Karl Ruebsam: Naturverständnis von Schutzgebietsbesuchern, 1993.
4. Katja Šnuderl: Štetje in analiza prometa v TNP, 1993.
5. Lonka Prešeren: Dinamika planinstva v odnosu s populacijskimi gibanji v biocenozi doline Triglavskih jezer, 1993.
6. Martin Šolar: Okoljevarstvena analiza plan. postojank v TNP, 1993.
7. MK/PZS — Ekološki delovni tabor: Poročilo, 1993.
8. Vpisne knjige planinskih postojank, 1992.

GORске NESREČE IN KAKO SE JIM JE MOGOČE IZOGNITI

POVSOD ISTI VZROKI ZA NEZGODE

V švicarskem Luzerner Zeitung je izšel prispevek o lanskoletnih gorskih nesrečah v državi, opremljen tudi s priporočili in nasveti, kako naj bi se v letošnji sezoni opremili in obnašali v gorah, da bi bilo nesreč čim manj. Medtem ko so zaradi večje višine najvišjih švicarskih gorá vzroki za nekatere nesreče drugačni, kot so lahko v slovenskih gorah, vse drugo velja tudi za naše gore in njih obiskovalce. Zato smo se odločili ta članek ponatisniti. (Op. ur.)

Čeprav je bilo število gorskih nesreč minulo leto v povprečnih okvirih, so številni od teh dogodkov prišli na strani dnevnih časopisov. Vzrok za to: kar zadeva vreme, je bilo leto 1993 za planinstvo razmeroma slabo, zato so bile številne hude nesreče koncentrirane na maloštevilna obdobja lepega vremena.

Ko listamo po statistiki teh nesreč, opazimo, da jo je Švicarska planinska zveza (SAC) to pot predrugačila in jo je mogoče neposredno primerjati z letom dni prej. Ta statistika ne upošteva več nesreč na urejenih smučarskih progah in smrtne primere zaradi srčne kapi. Zato pa so upoštewane nove mejne športne panoge, kot jadrnalno padalstvo in zmajarstvo.

Časopisnim poročilom o smrtnih nesrečah švicarskih gorá bi morali lani vsekakor prisluhniti, kajti na podlagi teh naj bi bilo to rekordno leto. Vendar je iz poročil SAC videti, da to ne drži. Dejstvo je, da so bile nesreče zaradi pretežno slabega vremena omejene na redka obdobja lepega vremena, ko so bile gore dobesedno preplavljene z alpinisti, gorniki in gorskimi popotniki, kot je ugotovila SAC.

Številne nesreče so se zato zgodile v nekaj sončnih dneh lepega vremena. Takšne vremenske razmere so leta 1993 poleg tega

pripeljale do velikega povečanja proženja plazov. Ravno nasprotno je bil leta 1992 primer, ko se je zaradi toplega vremena sloj snega še visoko v gorah stallil, čisti led pa je imel potem za posledico več nesreč. Število ljudi, ki so jih rešili, ko so se znašli v gorah v hudi stiski, se je zmanjšalo za 13 odstotkov in je znašalo 1592. To zmanjšanje je treba pripisati predvsem slabemu vremenu. Število gorskih nesreč, ki so se končale s smrtjo, pa se je nasprotno povečalo za 18 in je znašalo 142, kar pa glede na dolgotrajno statistiko ni prav nič nenavadnega. Desetletno povprečje namreč znaša 145 mrtvih letno v švicarskih gorah.

Največ smrtnih nesreč se je pripetilo na visokogorskih turah (33 odstotkov), sledijo jim smrtne nesreče med gorskim popotništvom (32 odstotkov) in na smučarskih turah (25 odstotkov). Med tistimi, ki so jih rešili, ko se jim je pripetila gorska nesreča, so na prvem mestu gorski popotniki (37 odstotkov), ki jim sledijo gorniki na visokogorskih turah (26 odstotkov) in turni smučarji (14 odstotkov). Jadrnalnopadalskih nesreč je bilo 10 odstotkov, plezalskih in alpinističnih devet, 2,5 odstotka nesreč pa se je zgodilo alpinističnim smučarjem. V primerjavi z letom dni prej kažejo ti podatki prav majhne spremembe.

VEDNO ENAKI VZROKI

Nespremenjeni so vzroki za gorske nesreče, pa naj bi v njih udeleženci ostali živi ali naj bi se smrtno ponesrečili: precejšnje lastne sposobnosti, pomanjkljive izkušnje in nezadostno upoštevanje vremenskih razmer; tako vsaj pravijo v SAC. Prejšnja leta kar pogosto omejen vzrok za nesreče, pomanjkljiva oprema, je zdaj razmeroma zelo redek. Izjema so gorski turisti iz držav nekdanjega vzhodnega bloka:

zaradi pomanjkanja denarja so po mnenju Švicarskega planinskega društva skrajno borno opremljeni.

V celoti pa je vendarle treba ugotoviti, da se je absolutna številka primerov nesreč v minulih letih stalno manjšala. Klic gorá dobiva v vedno širših krogih pozitiven odmev in tako gornišvo že več let pridobiva vse več aktivnih privržencev, medtem ko se število nesreč vse bolj manjša. SAC ima v Švici gosto mrežo 147 reševalnih postaj in v celoti 2800 strokovnjakov, kot so gorski vodniki, voditelji lavinskih psov (320), zdravniki in gorski reševalci, ki so vedno na voljo za reševalne akcije.

Pri 70 odstotkih klasičnih gorskih nesreč so udeleženi planinci, medtem ko je 30 odstotkov rešenih ali reševanih ljudi s področja športov in dejavnosti, ki z gorskimi športi nimajo veliko skupnega (promet, smučarske proge, lov in druge športne dejavnosti). Le devet odstotkov rešenih ljudi so bili člani SAC, najmanj pol jih je bilo tujcev, kar je pri planinski zvezi sprožilo razprave o načelu vzročnosti pri obračunavanju stroškov za reševanje. — Kar 79 odstotkov vseh reševanj je bilo opravljenih s sodelovanjem ene od treh švicarskih organizacij za zračno reševanje.

NAČRTOVANJE TURE

Številnim gorskim nesrečam se je mogoče izogniti že med pripravami na gorsko turo. Načelno naj bi se gorske ture lotili le ustrezno telesno pripravljene in opremljeni z dobro literaturo, predvsem še s planinskimi kartami. Poleg tega bi morali upoštevati še naslednje:

- Gorska pot naj bo prilagojena letnemu času.
- Dolžina in težavnost naj bosta taka, da bosta ustrezala telesni pripravljenosti in gorniškem znanju.
- V načrt planinske poti je treba vgraditi možnosti, da pot skrajšamo in se pravočasno vrnemo v dolino, če bi se vreme nenadoma spremenilo na slabše ali če bi nastopila telesna slabost.
- Iz literature, pa tudi pri oskrbnikih planinskih koč in drugih poznavalcih (na primer pri Planinski zvezi) se je treba pozanimati o stanju planinskih poti, po katerih bomo hodili.

Deviška Grenlandija

Chris Bonington, 59, prvi človek angleškega alpinizma, se je pred kratkim vrnil s svojega uspešnega potovanja po Grenlandiji, kjer je v divjem romantičnem pogorju Lemon iskal še deviške predele. »Zdelo se mi je,« je napisal v enem od svojih prispevkov, »da se tam skrivajo nekateri od najlepših še nepreplezanih vrhov tega veličastnega otoka. Nam se je posrečilo pet prvenstvenih vzponov, dva od teh po izrednih skalnih stebrih, kar je vredno še posebne pozornosti. Človek tam doživlja naravo v njenih prvobitnih elementih in stremi za cilji, ki jih je mogoče doseči le z lastnimi močmi in z lastno voljo.«

jn

- Stalno je treba spremljati vremenska poročila. Če se zaradi vremena ne bi mogli odločiti, ali naj gremo na pot ali ne, je bolje, da turo odložimo na čas stabilnejšega vremena.
- Gorski pohod je treba začeti zgodaj zjutraj in predvideti dovolj časovne rezerve.
- Vsaj eden iz skupine planincev naj bi natančneje poznal tako pot po gorskem svetu kot gorski cilj. Koristno je, da ob prihodu na cilj o tem obvestimo sorodnike.

PRIMERNA OPREMA

Primerna oprema je lahko v gorah pri nenadni spremembi vremena življenjsko pomembna. K temu spadajo naslednje zadeve:

- Najpomembnejši so visoki čevlji z grobo narezano (profilirano) gumo.
- S seboj je treba vzeti dovolj tople obleke, najbolje takšno, ki je izdelana po sistemu več plasti.
- Za vsak primer je treba vzeti s seboj na pot kreme, ki varujejo pred sončno pripeko.
- Čeprav je ob odhodu od doma še tako lepo vreme, je treba poskrbeti tudi za varovanje pred vetrom in dežjem ter vzeti s seboj pelerino ali nemara celo zložljiv dežnik.
- Pomembno je vse potrebno za pot zložiti v nahrbtnik, ki ima široke in pravilno nastavljene naramnice.
- Če se odpravljate na pot, ki je ne poznate do vseh podrobnosti, vzemite s seboj čim natančnejšo karto (zemljevid), če pa greste v manj obiskovane gore, še višinomer in kompas.
- Čeprav greste na gorska pota, ob katerih so planinske kočice, vzemite s seboj vsaj nekaj hrane in pijače, na pijačo pa posebej ne smete pozabiti, če grede z vami otroci, ki potrebujejo veliko tekočine.
- Priročna lekarna ne zavzame veliko prostora v nahrbtniku, zato jo nujno vzemite s seboj, v njej pa naj bo elastični povoj, levkoplaster, morda »astronavtska folija« in žepna svetilka (baterija).

OBNAŠANJE V GORAH

Gorska tura in gorsko popotovanje se bistveno razlikujeta od navadnega potovanja, saj hodimo po svetu, kjer so možne nenadne in velike spremembe, ki lahko zmedejo celo izkušenega gorskega popotnika. Zato je treba upoštevati nekatera pravila, da bi se izognili neljubim dogodkom.

- Manj izkušeni gorski popotniki naj se izogibajo gorskih potovanj brez kakršnegakoli spremstva in naj ne hodijo na »solo« ture.
- Posebno manj izkušeni naj hodijo izključno po zaznamovanih (markiranih) gorskih poteh, ki naj jih nikakor ne zapuščajo.
- Med sestopanjem zgornjega dela telesa ne bi smeli upogibati preveč nazaj, ker obstaja v tem primeru večja nevarnost zdrsa.

- Čeprav nismo pretirano žejni, je med gorsko turo pitje tekočine pomembno, kajti potreba po pitju pride šele precej po tem, ko je izguba tekočine v telesu že precejšnja.
- Če bi se vam na pot postavil ledenik, ga prečite samo v spremstvu izkušenega in strokovno podkovanega vodnika.
- Če bi se nenadoma poslabšalo vreme ali če bi se na poti zgodilo karkoli nepredvidenega in

neprijetnega, se ne izpostavljajte nikakršnim tveganjem in se nemudoma odpravite nazaj v dolino.

- Majhni koraki in enakomeren tempo prihranijo na poti navzgor veliko moči, na poti navzdol pa s tem pazimo na svoje sklepe.
- Če prečite snežišča, posebno strma, ne mislite, da ste na zasneženem travniku in se ne drsajte, ker lahko pride do nesreče.

BOLEZEN SE NE POJAVLJA SAMO V HIMALAJI, AMPAK TUDI NA TRIGLAVU

VIŠINSKA BOLEZEN

CHARLES C. HOUSTON

V lanski zadnji številki glasila PD Dr. Gorazd Zavrnik Medicinske fakultete v Ljubljani »Sledi« je izšel prevod izredno zanimivega članka o višinski bolezni izpod peresa ameriškega zdravnika, specialista za višinsko medicino in gornika C. H. Houstona, ki ga je prevedel urednik Sledov Polž. Ker se bodo s to boleznijo nemara srečali tudi nekateri bralci Planinskega vestnika, ki se bodo poleti in jeseni odločili za vzpone v višje gore, v skrajšani obliki ponatiskujemo ta prispevek. (Op. ur.)

Na božični večer leta 1960 me je poklical mlad možki, ki je zapustil svojega bolnega tovariša visoko v gorah v bližini Aspenu v državi Colorado in se je od njega s smučmi odpravil po pomoč. Sestavili smo reševalno odpravo in že naslednji večer smo bolnika prenesli v bolnišnico, da bi pozdravili pljučnico, kot je bilo pričakovati po prijateljevem opisu težav. Namesto pljučnice pa se je v mladeničevih pljučih nabrala velika količina tekočine, kar nikakor ni bilo podobno vnetju, značilnem za pljučnico.

Ker je bil izvid nadvse nenavaden, me je znan specialist za bolezni srca nagovoril, naj ta primer objavim. Na kratek članek, objavljen v *New England Journal of Medicine*, sem dobil na stotine pisem, v katerih so pisci opisovali podobne bolezni, povezane z višino, ki so jih opisovali kot pljučnico. Odkritje stanja, ki je bilo videti kot nova oblika višinske bolezni — kasneje so to bolezen poimenovali »višinski pljučni edem« — je še pospešilo moje nenehno zanimanje za vzpone v gore in medicinske probleme, povezane z velikimi višinami. Leta 1936, še kot specializant interne medicine, sem spremljal skupino plezalcev v Himalajo, kjer sem videl, a ne prepoznal svoj prvi primer višinske bolezni.

Višinski pljučni edem ter drugi simptomi bolezni zaradi velike višine povzročajo kar hude medicinske probleme. Dandanes se v gore poda-

jajo rekordne množice ljudi, da bi plezali, smučali, hodili ali tu preprosto bili na počitnicah. V zadnjih letih je zaradi lažjega transporta in boljše opreme postala hoja v gore še bolj popularna. Tako je na primer v letih 1903 do 1912 le 42 plezalcev poskusilo splezati na 6218 metrov visoki Mount McKinley na Alaski, a nihče ni dosegel svojega cilja. Od leta 1988 do 1990 pa je 2933 plezalcev poskusilo in od teh jih je kar 1659 doseglo ta vrh. Skladno s tem je naraslo število žrtev višinskega pljučnega edema ter sorodnih bolezni. Štirinajst odstotkov vseh smrti v gorah lahko pripišemo višinski bolezni.

PRIMERI IZ ZGODOVINE

Višinsko bolezen povzroči v prvi vrsti pomanjkanje kisika, hipoksija. Ko se vzpenjamo od morske gladine, se atmosferski tlak zmanjšuje. Ker je odstotek kisika v zraku konstanten, se zmanjšuje koncentracija kisika. Zmanjšana raven kisika izzove zaporedje fizioloških sprememb, ki so lahko smrtno.

Vendar pa dolgotrajno bivanje v veliki višini, ali nasprotno, bivanje ob morski gladini v posebnih razmerah, ki izzovejo pomanjkanje kisika, lahko sproži prilagajanja, ki jo imenujejo »aklimatizacija«. Ta proces omogoči človeku, da preživi ob tako nizki ravni kisika, ki bi sicer povzročila resne probleme. Razumevanje mnogih nevarnosti hipoksije, različnih oblik višinske bolezni ter procesa aklimatizacije je bistveno za varnost v omamni lepoti gora, ki kronajo naš planet.

Četudi so pljučni edem šele pred kratkim opredelili kot obliko višinske bolezni, pa to stanje nikakor ni novo. Leta 403 je neki kitajski arhivar, **Hui Jiao**, popotoval po svileni cesti in takole opisal bolezen svojega tovariša: »Na senčni strani Nižjih Snežnih gora nas je veter premrazil do kosti. **Hui Jing** je bil resno bolan, na njegovih ustih je bila pena, hitro je izgubljal svojo moč in sem in tja se je onestvilil. Končno se je mrtev zgrudil na zasnežena tla.«

Le 150 let kasneje je mogulski poveljnik **Mirza Mohamed Haidar** opisoval pogostno uničujoče stanje, ki se je pojavljalo med njegovimi četami, ki so se bojevale na Tibetanski visoki planoti (3960—4500 m). Simptomi so nihali od slabosti in kratke sape pa vse do prividov ter se stopnjevali do nezavesti in smrti. Ob koncu 16. stoletja je duhovnik **Jose Acosta** opisal podobno stanje ob vzponu na visok prelaz v Andih.

Hui Jiao, Haidar in Acosta seveda niso mogli vedeti, kaj je bil vzrok za to bolezen, saj je bila narava zemeljske atmosfere neznana vse do sredine 17. stoletja. Takrat so **Kaspar Berti**, **Evangelista Torricelli** in **Florin Perier** opravili vrsto poskusov, s katerimi so dokazali, da ima atmosfera (zrak) svojo težo in da se njen tlak zmanjšuje, ko se višina povečuje.

USODNO POMANJKANJE KISIKA

V 18. stoletju so ljudje začeli hoditi v gore za zabavo in zdravniki so začeli klinično opredeljevati fiziološke učinke znižanega atmosferskega tlaka. Leta 1786 so se prvi plezalci povzpeli na Mont Blanc, najvišji vrh v Evropi (4807 m). V naslednjem, desetletju je **Horace-Benedict de Saussure** opisal, kako višina vpliva na njegov utrip srca in dihanje. Brž so ugotovili, da je vzrok za to kisik, ugotovili pa so tudi njegov pomen za obstoj življenja in za zgorevanje. Vendar niso ugotovili zveze med hipoksijo in višinsko boleznijo.

Zlata doba gornišstva se je začela okrog leta 1850, ko je angleški zdravnik **Albert Smith** začel predavati o svojem vzponu na Mont Blanc. Tisoči ljudi so začeli hoditi v gore in v naslednjih treh desetletjih so bili osvojeni vsi vrhovi v Alpah. Nekaj raziskovalcev se je odpravilo v Himalajo in v Ande. Baloni, ki so jih prvič uporabili že stoletje poprej, so postali modna reč in tisti, ki so si upali tvegati, so se dvigali v višave, vse dokler se niso začele težave zaradi višine. Besedi »višinska bolezen« sta se začeli pojavljati v poljudni medicinski literaturi.

V zadnjih desetletjih 19. stoletjih je delo dveh zdravnikov pojasnilo razmerje med redkim zrakom in višinsko boleznijo. **Paul Bert** je opravil raziskave v kovinski dekompresijski komori ob simuliranih (navideznih) višinah in izmeril, koliko kisika lahko s sabo nosi hemoglobin. Ko je dokazal, da hemoglobin v višini veže manj zraka kot na morsk gladini, se je sam izpostavil simulirani višini 6400 metrov in medtem vdihaval kisik iz usnjene vreče. Ker ni imel težav, je sklepal, da pomanjkanje kisika, ne pa morda zmanjšan tlak povzroči višinsko bolezen.

Bertov sodobnik **Angelo Mosso** je proučeval ljudi tako na vrhu 4634 metrov visoke gore Monte Rosa v Italiji kot v dekompresijski ko-

mori. Tudi on je presodil, da hipoksija povzroči višinsko bolezen, da pa je še pomembnejše pomanjkanje ogljikovega dvokisa zaradi pospešenega dihanja.

Zahteve letalstva med obema svetovnima vojnoma ter naraščajoče zanimanje za gorske športe so pospešile razumevanje hipoksije. Raziskave so pokazale, da obstajajo različne oblike višinskih bolezni — pri enih sicer neprijetne, vendar manj problematične, druge pa resnejše in potencialno usodne. Simptomi so odvisni od tega, kateri del telesa je najbolj občutljiv.

HIPOKSIIJA IN HIPOKAPNIJA

Možgani so izjemno občutljivi. Povprečno prejemajo človekovi možgani 10 do 20 odstotkov pretoka krvi srca ter porabijo 15 do 20 odstotkov kisika, ki ga porabi telo. Možganska skorja, kjer poteka najbolj kompleksna aktivnost, je najbolj zahtevno območje. Zato nas ne preseneča, da hipoksija prizadene najprej višje centre možganov, tudi tistega, ki omogoča presojanje. Zares, učinki hipoksije so podobni učinkom alkohola.

Glavobol je pri višinski bolezni najbolj izrazit simptom, vendar je vzrok zanj še vedno neznan. Ena od razlag zajema odgovor občutljive membrane, ki se imenuje »pia mater« ter prekriva možganovino in krvne žile. Ko se zmanjšuje vsebnost kisika v arterijah, se poveča pretok krvi skozi možgane. Temu morda sledi pritisk raztegnjenih žil ali otekle možganovine na membrane v okolici, zato glavobol. Hkrati pa se zaradi pomanjkanja kisika pospeši dihanje, zato se pospeši odstranjevanje ogljikovega dvokisa iz pljuč in krvi. Znižana vsebnost ogljikovega dvokisa pa spet zmanjša pretok krvi skozi možgane.

Ali se pretok krvi skozi možgane poveča ali zmanjša, je odvisno od ravnotežja med hipoksijo in hipokapnijo (zmanjšana vsebnost ogljikovega dvokisa) ter od občutljivosti receptorjev, ki uravnavajo pretok krvi. Ta občutljivost se med posamezniki zelo razlikuje, to pa je morda razloga, zakaj se poročila o jakosti glavobola tako zelo razlikujejo in zakaj raziskave o pretoku krvi v višinah dajejo tako protislovne rezultate. Slabost, bruhanje in motnje spanja, ki so tako značilni za višinsko bolezen, so morda posledica sprememb v pretoku krvi skozi možgansko deblo, kjer so nadzorni centri za te funkcije.

Sluh, voh in okus pri višinski bolezni niso prizadeti, apetit pa se navadno zmanjša, kar sčasoma vodi v hujsanje. Nejasno je, ali se hujsanje pojavi kot posledica slabe absorpcije ali preprosto zaradi kalorično zmanjšanega vnosa. Očitno se posledice hipoksije zelo razlikujejo. Znaki in simptomi se med seboj razlikujejo v

odvisnosti od dosežene višine, hitrosti vzpona ter drugih vplivov. Tisto, kar je morda videti kot neprijetna, a mila bolezen, se lahko hitro spremeni v stanje, ki ogroža življenje. Včasih, na primer, bo obiskovalec kakega gorskega kraja občutil glavobol in splošno slabost, nato pa se bo pojavila kratka sapa in kašelj. Ti znaki lahko vodijo v nezavest ali privide in če ni ustrezne oskrbe, končno v smrt.

DOLGOTRAJNO NEENAKOMERNO DIHANJE

Najbolj običajno obliko boleznii poimenujemo »akutna višinska bolezen«, ki prizadene četrtino obiskovalcev gora. Znaki so isti kot že opisani: glavobol, omotica, bruhanje, izguba apetita in slabost. Akutna višinska bolezen je redko smrtna, lahko pa postane resna.

Višinski pljučni edem, ki se je pokazal pri mojem bolniku v Aspenu, je manj pogosten, a bolj nevaren kot akutna višinska bolezen. Raziskave so pokazale, da se pri večini ljudi, ki se vzpenjo le do zmerne višine, na primer 2438 metrov, pojavi tekočina v tkivu, ki ločuje alveole — zračne mehurčke v pljučih — od kapilarnih krvnih žil. Ta tekočina se navadno hitro reabsorbira.

Če se tekočina nabere v alveolah, je prizadeto prehajanje kisika iz pljuč v kri. V tem trenutku se hipoksija okrepi in še več tekočine uhaja v alveole. Žrtev se lahko dobesedno utopi v lastnih sokovih. Simptomi so napredujoča kratka sapa in dražec kašelj, ob katerem se izkašlja penast, krvavkast izpljunek.

Resnejši od višinskega edema pljuč je višinski edem možganov. Pri tej obliki boleznii, ki se lahko pojavi že razmeroma nizko, na primer pri 3750 metrih, je prizadeto osrednje živčevje: posamezni deli možganov se prepolijo z vodo. Zgodnji svarični znaki se kažejo kot opotekajoča, pijana hoja ali pa kot težava pri izvajanju finih gibov. Te spremembe pripisujemo nabrekanju malih možganov, tistega dela možganov, ki nadzoruje ravnotežje. Pogosta je tudi duševna zmedenost in prividi. Če ga ne zdravimo, lahko človek zaradi možganskega edema umre.

Na koncu tega fiziološkega zveznega zaporedja dogodkov je kronična višinska bolezen, nenavaden problem, ki prizadeva ljudi, ki stalno žive v višini nad 3600 metrov. Žrtve te boleznii muči slabost, pospešeno utripanje srca, bolečina v prsih in otekanje gležnjev. V njihovi krvi je koncentracija rdečih krvničk povečana in njihova kri se pogosto strjuje v venah in pljučih. Sestop na manjšo višino odpravi to prizadetost, ki je pogosto smrtna.

Pri višini nad 3000 metrov lahko nastanejo spremembe tudi v očeh. Ker paličice v mrežnici zahtevajo obilno oskrbo s kisikom, ki pa ni mož-

na, se vid ob slabi svetlobi zmanjša za 50 odstotkov. Poleg tega se pri višini nad 4300 metrov na očesnem ozadju lahko pojavijo drobne krvavitve. Teh krvavitev v mrežnici navadno ne opazimo. Raziskovalci doslej niso mogli ugotoviti, ali so te krvavitve pomembne za prognozo in za diagnozo. Nekateri raziskovalci domnevajo, da so te krvavitve odraz krvavitev drugod po telesu, kar je za plezalca hudo neprijetna misel. Tisti, ki trdijo, da ponavljajoča se ali dolgotrajna huda hipoksija utegne povzročiti stalno okvaro možganov, menijo tako na temelju domneve, da pride ob hipoksiji tudi do krvavitev v možganih.

Značilne so že za višine nad 2800 metrov periode hitrega, vse globljega dihanja, sledi jim plitvejšo dihanje, ki se nato ustavi za vzmernirljivo dolg čas (osem do deset sekund), nato pa se ves cikel ponavlja. Periodično dihanje je bolj izraženo med spanjem in tako se med spanjem povprečna oksigenacija poslabša.

Nadaljnji zgodnji odraz hipoksije je večja frekvenca utripanja srca in povečan utripni volumen. Zato se poveča pretok oksigenirane krvi skozi telo. Hkrati se nekaj tekočine začasno premakne iz krvi v tkiva, zato se poveča koncentracija hemoglobina in tako se omogoči, da srce z vsakim utripom preda tkivom več kisika. Povečan minutni volumen srca se čez kak teden vrne na normalno vrednost, medtem ko ventilacija ostane povečana, dokler človek biva v veliki višini.

Produkcija rdečih krvničk je pospešena zaradi povečanega izločanja eritropoetina — hormona, ki deluje na kostni mozeg. Druge primarne ali sekundarne spremembe nastanejo v mnogih hormonskih sistemih ter v aktivnosti simpatičnega sistema. Nedvomno hipoksija prizadene tudi presnovo vode in elektrolitov. Iz zove skrčenje žil, zadrževanje vode in spremembe prepustnosti celičnih membran ter motnje v delovanju ledvic.

»OPERACIJA EVEREST«

Če ljudi, ki bivajo ob morski gladini, tako zelo prizadene vzpon na veliko višino, kako je potem mogoče, da gorniki lahko splezajo do višine 6100 metrov in tu bivajo ter da lahko za kratek čas celo splezajo na vrh Mount Everesta (8848 m), kjer je atmosferski tlak manj kot ena tretjina tlaka ob morski gladini? Kako je mogoče, da Tibetanci lahko živijo na visoki planoti osrednje Azije ter da Indijanci Quechas preživijo visoko v Andih? Odgovor se glasi: aklimatizacija; integrirane spremembe telesnih funkcij, ki popravijo tkivno oksigenacijo na raven, ki je podobna tisti ob morski gladini.

Raziskave o aklimatizaciji pri ljudeh, ki stalno živijo v veliki višini, so težavne. Mnogi dejavni-

ki, med njimi mraz, napor, nezadostna hrana in voda ter težki življenjski pogoji lahko izkrivijo rezultate. Najboljši način za preučevanje samo učinkov hipoksije je študij preiskovancev v dekompresijski komori. (Ta način raziskovanja pa ima svoje strese: občutek zaprtosti v majhnem prostoru, dolgočasje in pomanjkljivo gibanje lahko zamegljijo opazovanja.)

Leta 1946 sva z **Richardom L. Rileyem**, ki je takrat delal v Bellevue Hospital, opravila raziskavo »Operacija Everest«. Pri tej raziskavi so štirje moški preživeli 35 dni v majhni jekleni komori, v kateri smo postopoma zmanjševali tlak do vrednosti, ki je ustrezala tlaku na vrhu Mount Everesta. Lahko smo dokazali, da človek lahko preživi ter da lahko celo opravlja lažje delo, potem ko je deset dni prebil v okolju, ki je ustrezalo bivanju na višini 7600 metrov. (Ta poskus smo opravili sedem let pred prvim vzponom na Mount Everest, kjer so uporabljali jeklenke s kisikom, ter 32 let pred prvim poskusom vzpona na to goro brez dodatnega kisika.)

Leta 1985 je skupina zdravnikov ponovila ta poskus v »Operaciji Everest II«. Osem moških je 40 dni preživelo v komori, šest od njih pa se je nekajkrat »povzpelo na vrh«, potem ko so deset dni živeli v razmerah, ki so ustrezale višini med 7300 in 7600 metrov. Na temelju teh in nekaterih drugih raziskav smo se dokopali do boljšega, četudi še vedno nepopolnega razumevanja aklimatizacije. Mnogi od nas se zavedamo, da so nauki, ki smo se jih naučili o veliki višini, lahko pomembni za diagnozo in oskrbo bolnikov, ki so zaradi bolezni ali poškodbe hipoksični že ob morski gladini.

Z VIŠINO SE MANJŠA DELOVNA SPOSOBNOST

Kot sem že opisal, organizem na višino sprva odgovori tako, da poskuša vzdrževati skoraj

normalno oskrbo celic s kisikom. Ta zasilni odgovor — pospešeno dihanje in utrip srca — varuje organizem, medtem ko potekajo dolgotrajnejše spremembe. Pospešeno dihanje ostaja tudi pozneje najmočnejši odgovor. Poleg tega nastaja na novo hemoglobin in število rdečih krvničk se poveča. V normalnih razmerah je zaprtih 20 do 30 odstotkov telesnih kapilar; v veliki višini se nekaj teh drobnih žil mobilizira in odpre za bolj učinkovito razporejanje krvi po tkivih. Encimske spremembe v celicah pospešijo anaerobno presnovo.

Četudi lahko telo delno kompenzira zmanjšano raven kisika, pa mnoge funkcije ostanejo prizadete. Raziskovalci so pokazali, da se za vsak vzpon za 330 metrov maksimalna zmožnost za delo zmanjša za tri odstotke. Dolgotrajno bivanje na veliki višini ne more v celoti obnoviti tiste delovne zmogljivosti, ki je značilna za bivanje ob morski gladini.

Potomci ljudi, ki že mnogo generacij živijo v veliki višini, kažejo stalnejše spremembe, ki so verjetno genetične. Nekateri domorodci imajo velika pljuča in sodčast prsni koš; drugi imajo bistveno povečano količino hemoglobina. Pri nekaterih, na primer pri Indijancih Quechas, so raziskovalci našli več mitohondrijev (drobcene »tovarne«, ki oskrbujejo celice z energijo) ali pa so bili večji ali drugače razporejeni.

Četudi nekateri ljudje že stoletja živijo v velikih višinah, se doslej človek ni mogel prilagoditi na stalno življenje nad 5100 metrov. Tisti, ki bivajo ob morski gladini, lahko v tej veliki višini živijo le nekaj mesecev, ko poslabševanje preseže aklimatizacijo. Dolgoročno ljudje hujšajo, njihova motivacija se zmanjša in telesne funkcije popuščajo.

Raziskave na živalih nam ponujajo mikavne poglede v mnoge strategije, prek katerih se

Alpska konvencija — možnost za Slovenijo

Slovenija je najmlajša država v Alpah. Ozemlje Slovenije je del skupnega evropskega alpskega prostora, tako kot nas naša tradicija, kultura in način življenja uvrščajo med alpske narode.

Slovenski alpski svet obsega približno 40 odstotkov vsega ozemlja Republike Slovenije. Kljub neugodni konfiguraciji alpskega sveta živi na njegovem območju 200 000 ljudi oziroma 10 odstotkov slovenskega prebivalstva. Na južnem robu alpskega prostora leže največja in najpomembnejša slovenska mesta. Slovenske gore so vodni vir za vso Slovenijo (samo Triglavski narodni park, ki zavzema 4 odstotke slovenskega ozemlja, daje 20 odstotkov vodnih potencialov za Slovenijo). Naša država sodi z 51

odstotkov gozdnih površin med najbolj gozdnote v Evropi, v alpskem svetu je gozda še več.

Slovenecem je s tradicionalnim načinom gospodarjenja v Alpah, ki je temeljilo na trajnosti naravnih virov, skozi stoletja uspelo ohraniti čiste vode in zdrave gozdove. Voda in gozd, katerih naravno zaledje so gore, sta morda najbolj pomembna življenjska elementa, ki pogojujeta obstoj in razvoj ljudi.

Povečana in pretirana industrializacija in odselejevanje ljudi iz alpskega prostora po drugi svetovni vojni, v zadnjih letih za Alpe nevarna liberalizacija v gospodarstvu, pritiski in želje po izkoriščanju gorskega sveta s strani elektro gospodarstva, kmetijstva, gozdarstva, prometa in turizma, kakor tudi globalne ekološke spremembe so dejavniki, ki ogrožajo alpski prostor. Vode so onesnažene visoko v njihovih povirjih, skoraj polovico gozdogov so poškodovanih, iden-

kisik lahko prenaša in uporablja. Potapljačji se tjuelenji in kiti imajo, na primer, zelo veliko vrnico, ki rabi kot rezervoar, iz katerega lahko črpa-jo oksigenirano kri. Tako kot pri človeku je tudi pri teh živalih poglavitna prilagoditev v tem, da se tok krvi preusmeri iz manj pomembnih organov v pomembnejše. Za razliko od nas pa lahko te živali nekatere svoje funkcije odklopijo v celoti. Druge živali, kot na primer jaki in lame, pa uporabljajo drugačno vrsto hemoglobina, da lahko ujamejo in zadržijo več kisika.

ZAČRTANE FIZIOLOŠKE MEJE

Pri človeku se najboljša aklimatizacija doseže s počasnim vzponom. V višini nad 2100 metrov je dobro pravilo, naj vzpon ne bo več kot 600 metrov na dan; hitrost vzpenjanja naj bo takšna, da jo bo dobro prenašal najšibkejši član skupine. Če se pojavijo izraziti simptomi, velja počivati ali ponoči celo sestopiti nekaj sto metrov. Višina, pri kateri se spi, je pomembnejša kot pa višina, ki jo dosežemo za dne. Potrebno je tudi, da v višinah pijemo več vode kot v nižinah, da tako nadomestimo izgubljeno vodo zaradi pospešenega dihanja. Koristno je tudi, da se prvi dan ali dva izogibamo hudih naporov. Uživanje več kot običajne količine soli navadno izzove zadrževanje vode v telesu, kar je morda zadosti, da se sproži višinska bolezen.

Tisti, ki si želijo zadeve urediti na hitro, lahko vzamejo določena zdravila na recept.

Kar zadeva druge oblike zdravljenja, je znano, da mila oblika višinske bolezni navadno mine v nekaj dneh. Če sumimo na resnejši pljučni edem ali edem možganov, je sestop najboljša in najpomembnejše zdravilo. Že sestop za nekaj sto metrov omogoči hitro olajšanje. Če tega ni, posumimo na druge bolezni. Vdihava-

titeta dežele, ki se kaže v bogati in značilni kulturni krajini, je načeta.

V majhni državi na jugovzhodnem delu Alp, a v srcu Evrope, za ohranitev občutljivega gorskega sveta niso dovolj le posamezna zavarovana območja (rezervati, parki, naravni spomeniki); gorski, alpski svet je potrebno zavarovati v celoti. To možnost nudi Alpska konvencija, katere prednost je prav celostno zavarovanje in ohranjanje Alp v vseh evropskih alpskih državah. Alpska konvencija ne pomeni samo zaščite in ohranjanja prostora, ampak daje tudi možnosti za razvoj. Razvoj in življenje brez trajnosti naravnih virov in ohranjenosti gorskega sveta v Alpah sta dolgoročno nemogoča. Alpska konvencija ponuja skupne rešitve na območju Alp in je pogoj in osnova za življenje tudi v tretjem tisočletju.

Martin Šolar

nje kisika je koristno, vendar v gorah, kjer je oskrba s kisikom omejena, ko gre za resen primer edema možganov, uporaba kisika ne sme preprečiti sestopa; pot navzdol je vselej najboljši ukrep. Če sestop ni mogoč, lahko uporabimo močan diuretik ali morfij. Najnovejša in najbolj obetavno zdravljenje pa je, da spravimo bolnika v posebno vrečo in jo napihnemo do tlaka, ki ustreza mnogo manjši višini.

Kot nam namigujejo nedavna spoznanja o višinskem pljučnem edemu, se bomo o višinski bolezni morali še mnogo naučiti. Nadaljnja dognanja bodo omogočila, da bodo pohodi v gore varnejši in prijetnejši, če bodo gorniki upoštevali preprosta pravila. Popolnejše razumevanje hipoksije bo morda tudi pomembno za zdravljenje tistih stanj, ki niso povezana z višino in ki zajemajo emfizem, astmo in pljučnico.

Toda kot kažejo raziskave o aklimatizaciji in o morebitnem poslabšanju, je jasno, da obstoje fiziološke meje. Morda pa je primerno, da najvišji vrhovi ostanejo zunaj dosega naših rok, da tako kažejo svojo silovito privlačnost in izziv za vekomaj.

ŠPEKTER VIŠINSKE BOLEZNI

3700 m: Kronična višinska bolezen prizadene tiste ljudi, ki se ne morejo aklimatizirati ali pri katerih je aklimatizacija popustila. Značilna je slabost, bolečina v prsih, povečano število rdečih krvničk in včasih popuščanje srca. Kronična višinska bolezen se olajša po sestopu do morske gladine.

3400 m: Višinski možganski edem se lahko pojavi že v višini 2700 metrov, vendar je mnogo bolj pogosten v višinah nad 3000 metrov. Zanj so značilni duševna zmedenost, prividi in pijana hoja; višinski možganski edem se pogosto razvije v 36 urah po vzponu do velike višine.

3000 m: Višinski pljučni edem se redno pojavlja v višinah nad 2700 metrov, četudi prizadene nekatere ljudi že v manjši višini. Simptomi — ki vključujejo kratko sapo, hud kašelj, krvavkast izpljunek, glavobol, zaspanost in nekoliko povečano temperaturo — se razvijejo 36 do 72 ur po vzponu na to višino.

2700 m: višinska bolezen prizadene 15 do 17 odstotkov ljudi, ki se prehitro vzpno na višino 2400 metrov ali več. Zanj so značilni glavobol, utrujenost, kratka sapa, motnje spanja in včasih omotica. Pri tej bolezni je — razen sestopa — le redkokdaj potrebno zdravljenje.

Pokažite to številko Planinskega vestnika kateremu od svojih planinskih prijateljev in mu svetujte, naj se naroči na najstarejši slovenski mesečnik!

KAKO NAJ GREMO OBLEČENI NA GORSKO TURO, TO ZDAJ NI VEČ VPRAŠANJE

MODERNA, PRAKTIČNA OBLAČILA

Porabnik je dandanašnji tako zasut z neštevilnimi informacijami, novostmi in pogosto tudi napihnjenimi reklamami, da preprosto ne more več razlikovati, kaj je v resnici dobro na trgu, kaj je primerno za koga in kaj naj izbere za določene svoje potrebe in priložnosti.

Pravzaprav je škoda denarja, da bi brez zares dobrega nasveta kupili nekaj, kar ne bo čisto primerno za naše potrebe: napol stran vržen bi bil denar, ko bi verjeli reklamni in prezrli nekatere pomembne podrobnosti. Ob tako nasilni reklamni preprosto ne gre več brez koristnega svetovanja.

Vse to seveda velja tudi za gorniško opremo in obleko. Funkcionalna oblačila za gornike morajo v sedanjih časih dobre in velike izbire zadošiti naslednjim zahtevam:

- od zunaj ne smejo prepuščati vlage,
- vlago morajo odpošiljati od znotraj navzven, da bi koža tako ostala kolikor je le mogoče suha,
- ob mrazu morajo človeka greti in ne smejo prepuščati vetra.

Ob vsem tem je potrebno, da je gorniška obleka izdelana po načelu slojev ali po »čebulnem načelu«. Več tenkih slojev je vedno boljše imeti na sebi kot malo debelih. Tako je pri dobro in sodobno izdelanem gorniškem oblačilu mogoče izbrati take kose, ki jih lahko nosimo ob najrazličnejših priložnostih: med plezanjem ali hojo po sredogorju imamo na sebi samo spodnja dva sloja, ob mrzlem vremenu ter med hojo po visokogorju in po štiritisočakah dodamo še naslednja dva.

Te sloje lahko razdelimo takole:

- najspodnji sloj, ki ga nosimo na koži,
- srednja sloja, na primer dva, ki služita za ohranjanje toplote in za klimatizacijo,
- zunanja lupina, ki naj bi zadrževala neugodne vremenske vplive, ki naj torej ne bi prepuščala vetra in dežja, hkrati pa bi bila dovolj odporna na drugačne vplive gorske narave (kamenje, skale, na primer).

SPODNJE PERILO

Njegova naloga je, da ostane telo suho. Vlažna koža oddaja telesno toploto, povzroča zato podhladitev in jemlje telesu dragoceno energijo.

Kemična vlakna ne smejo zadrževati nobene vlage, ampak jo morajo odvajati navzven ali pa do naslednjega sloja oblačila. Naravna vlakna, na primer volna, nasprotno vlečejo nase vlago in se torej mokra prilepijo na kožo.

Trgovine so zdaj tudi pri nas dobro založene s planinskimi oblačili

Sodobno dobro izbrano spodnje perilo je zato iz sintetične, najbolje iz poliestra. Primerno je tudi zato, ker se izredno hitro posuši, pogosto na telesu v komaj nekaj minutah. Nekateri tekstilni dodatki naredijo perilo tako elastično, da nikoli ne tišči in se niti ne skrči.

Posebej prirejena notranja stran perila daje pri nošnji prijeten občutek, zaradi drobnih nitnih končičev ali tudi zank nastanejo majhne zračne blazinice, ki ustvarjajo dobro mikro klimo. Gladka notranja stran daje občutek hladnosti in je zaradi tega prijetna za nošenje v vročih dneh.

Za dobro počutje je pomemben tudi pravi kraj: dolgi rokavi vse do zapestij, podaljšan hrbet, da seže prek zadnjice, pravilno ukrojeni rokavi. Konec sprednje zadrge, če že je, se ne bi smel dotikati kože, ventilacijske odprtine pod pazduho naj bi odvajale odvečno vročino in vlago. Pomembna podrobnost pri izdelavi je, da so vsi šivi »varjeni« in da ne tiščijo ali ovirajo.

Funkcionalno spodnje perilo naj bi se tesno prilagalo koži. Enako kot pri bombažnem spodnjem perilu so seveda tudi pri tem različni modeli, ki se glede na okus razlikujejo in med kate-

rimi je mogoče izbirati. Prednost je vsekakor tudi ta, da ga je mogoče povsod in vedno hitro oprati in posušiti. Skoraj vse te izdelke je mogoče prati tudi v pralnem stroju, ne da bi se pokvarili, tudi pri temperaturi 95 stopinj.

Slabost kemičnih vlaken je ta, da imajo določeno statično elektriko, ki se pokaže različno glede na različno osebno občutljivost.

Poleg tega perila, ki ga nekateri imenujejo tudi »perilo za potenje«, izredno tenkega športnega perila torej, obstaja tudi dvoslojno, mnogo debelejšo toplo perilo, ki ga imenujemo termo perilo ali ekspedicijsko perilo in je namenjeno uporabnikom za posebno hladne predele ali za njihovo posebno športno udejstvovanje.

SREDNJI SLOJ

Izolacijski sloj, ki ga oblečemo na spodnje perilo, mora zadrževati telesno toploto in celo zagotavljati, da ta ne bo prehitro uhajala. Hkrati ne sme biti nikakršna zapora za pot, znoj, ki ga proizvaja človekovo telo, ampak ga mora celo odvajati dalje navzven. V vsakem primeru sta tudi tu primernejša dva sloja od enega samega. Ta izolacijski sloj je pravzaprav zgornji sloj obleke, zgornja obleka torej, če to le dovoljujejo vreme, veter in vlaga.

Ob hudem mrazu, na izjemnih višinah ali če nas nasploh rado zebe, oblečemo na vse to puhasto oblačilo. Doslej še niso iznašli nič toplejšega in nič učinkovitejšega proti mrazu. Vendar je treba pri tem pozabiti tisto, kar smo doslej poznali pod imenom puh: tiste težke, monstrozne vetrovke, ki so bile debelo napihnjene bolj podobne prisilnim jopičem. Dandanašnji obstajajo puhasti brezrokavniki, vetrovke in puloverji, ki so lahki kot peresce, ki omogočajo vsakršno gibanje, ki jih je mogoče ob vsem tem spraviti v majhno vrečo ali na majhno prostornino. Takšen puhast brezrokavnik je mogoče, na primer, brez težav spraviti v normalen žep nahrbtnika.

ZUNANJA PLAST

Zunanja plast ali zgornje oblačilo mora varovati predvsem pred vremenskimi neprijetnostmi: zadrževati mora veter in ne sme prepuščati nobene mokrote. Zunanje blago teh zgornjih oblačil obstaja v vsaj treh različicah:

1. Večplastno tkanje pod najrazličnejšimi oznakami. Te tkanine največji del »aktivno dihajo«, kar pomeni, da ima notranja plast zunanjega materiala luknjice, skozi katere ob določenih pogojih v omejenih količinah uhaja vodna para, se pravi pot. Pomanjkljivost je, da se sloji po daljši rabi obrabijo (na primer na hrbtu ali na ramenih zaradi nošnje nahrbtnika), s tem pa vetrovka ni več odporna proti dežju.
2. Tkanina iz mikrovlaken je »stkana« iz najdrobnejših umetnih vlaken, ki so tako na

drobno stkana, da ne prepuščajo čisto nobenega vetra in da v veliki meri preprečujejo tudi vdor dežja. Prednosti so prijeten občutek pri nošnji, nobenega šuštenja ni, obstajajo različne debeline tkanine za različne namene in potrebe, tkanina ima najboljše sposobnosti za izhod potu, pomembna pa je tudi dolga doba trajanja. Slaba stran je ta, da tkanina ni absolutno odporna proti dežju in je treba za deževne čase priporočiti še dodatno plast, ki je odporna proti vlagi, pa najsi gre za vetrovko, pelerino ali zgornje hlače.

Bogata izbira oblačil od spodnjega perila do vetrovke

Praktično, moderno, lahko, vsestransko uporabno

3. Semipermeable (napol prepustne) membrane, ki so izdelek goretexa in sympatexa. V obeh primerih gre za folije, ki so odporne proti vodi, ki pa zaradi posebne tehnike pod ugodnimi pogoji lahko navzven prepuščajo določene količine vodne pare, se pravi potů.

Zgornje oblačilo s temi membranami je mogoče kupiti v dveh izvedbah: pri prvi je prosto viseča folija obešena med zunanjo plastjo in podlogo. To prinaša gorniku sámo škodo in bi bilo to oblačilo mogoče odsvetovati. Pri tako imenovanem dvoplastnem laminatu prilepijo pod zunanjo tkanino (ki je najpogosteje poliamid) dve plasti folije, na to pa pride notranja podloga iz najlona. Za izredno krute in ekstremne vremenske razmere izdeluje Goretex tudi trislojni laminat (v celoti je torej pet plasti te zgornje obleke). Zgornja tkanina je v tem primeru najpogosteje iz posebno trpežnega taslana ali kordure.

Zgornjega oblačila iz membranske tkanine ne bi smeli prebosti, ker je v tem primeru neučinkovito.

»Sposobnost za dihanje«, ki ga v reklamah tako zelo poudarjajo, je treba v vsakem primeru

obravnavati zelo kritično. Logično je, da lahko v določenem času izpuhti skozi takšno tkanino samo določena količina vodne pare oziroma znoja. Če je tega več, na primer pri močnem potenju med vzponom ali pri velikem naporu, je človek tudi v taki obleki moker od potu. Te membrane lahko »dihajo« samo v tem primeru, če vlada zelo določeno temperaturno razmerje, če je zunaj bistveno bolj mrzlo kot v notranjosti. Priporočilo bi se torej lahko glasilo: pri potenju naj bi oblačilo slekli, da lahko spodnje plasti obleke pravilno delujejo. Iz tega vzroka so smiselne le vetrne hlače iz tega materiala, ne pa navadne gorniške hlače, ki jih imamo stalno oblečene. Tukaj imajo tkanine iz mikro vlaken vsekakor velike prednosti.

NAKUP PRI SPECIALISTI

Kot na drugih področjih se je zadnja leta tudi na področju oblačenja za hojo po gorah marsikaj spremenilo. Dosedanji očitki novodobnim gorniškim oblekam niso več sprejemljivi, kajti kemična vlakna imajo funkcionalno nedvomno velikanske prednosti pred naravnimi vlakni, pa ne le kar zadeva uporabnost. Pri proizvodnji je treba bombažne tkanine, kakršne potem kupimo v trgovinah, obdelati z mnogo več kemikalijami, strupi in z velikansko porabo energije, uničenje teh materialov po uporabi pa niti po najnovejših izsledkih ni nič manj škodljivo kot uničevanje umetnih snovi. Poleg tega pa gorska oblačila iz kemičnih vlaken trajajo dalj časa in jih torej lahko dalj časa uporabljamo.

Prednosti dobre obleke lahko vsestransko izkoristimo le v primeru, če deluje sistem. Številni uporabniki so besni na nekatere take izdelke ali razočarani nad njimi, ker so verjeli napačni ali pretirani propagandi in ta kos obleke ni pokazal tistega, kar so reklamirali obljubljali. Vendar imamo na srečo posebne specializirane trgovine, kjer lahko (vsaj v večini takih) dobimo najboljši nasvet, kakršnega v navadnih trgovinah ne znajo in torej ne morejo dati.

Te dni so naročniki Planinskega vestnika prejeli položnice za plačilo naročnine za 2. in 3. trimesečje letošnjega leta skupaj, se pravi za obdobje od 1. aprila do 30. septembra. Tako postopoma prehajamo na plačevanje naročnine samo v dveh letnih obrokih namesto v štirih, kar bo poenostavilo vaše in naše poslovanje, s tem pa bo hkrati ugodeno številnim naročnikom, ki jim je bilo odveč dosedanje pogosto plačevanje.

Uprava Planinskega vestnika

TRICETRT STOLETJA OD USTANOVITVE MARIBORSKE PODRUŽNICE SPD

75 LET 27. PODRUŽNICE

FRANC VOGELNIK

Kmalu bo preteklo sto let, odkar se je porodila ideja, ustanoviti podružnico SPD v Podravju. Na ustanovnem zboru Slovenskega planinskega društva leta 1893 je bil namreč navzoč tudi mlad učitelj **Davorin Lesjak**. Iskra, ki je takrat med Slovenci zaplamenela v trajen ogenj, je prešinila tudi njega. Nosil jo je v svojem srcu, vnetem za slovenstvo. Tri leta pozneje, leta 1896, ko je peto leto učiteljeval v Rušah, si je že prizadeval ustanoviti podružnico. Toda počakati je moral še nadaljnjih pet let, preden je njegov trud obrodil sadove. Na čelu Podravske podružnice je ostal celih štirideset let, do leta 1941.

ZAČETKI V PODRAVSKI PODRUŽNICI SPD

Po raznih krajih širne avstro-ogrske monarhije so nekoč morali službovati številni slovenski izobraženci; mnogi med njimi na Dunaju. Ljubitelji gorske narave so obiskovali bližnjo in daljno hribovito okolico: Wienerwald, Schneeberg, Rax...

Ko se je stoletno cesarstvo razsulo, zanje ni bilo več kruha v nemški Avstriji. Drug za drugim so se odpravljali domov, kjer jih je z odprtimi rokami sprejemala porajajoča se država južnih Slovanov. Precej se jih je ustalilo v Mariboru, ki je dobival slovensko podobo. Vsepopovsod je vznikalo pestro društveno življenje.

Delovanje Podravske podružnice SPD ni bilo omejeno samo na Ruše. Od vsega začetka je združevala tudi Mariborčane, ki so imeli v njej po dva odbornika. Med njimi so bili ugledni izobraženci, tako **prof. J. Koprivnik**, **dr. L. Poljanec**, **dr. F. Rosina**, **dr. P. Turner**, včlanjevali pa so se tudi stebri slovenstva na Spodnjem Štajerskem: **dr. A. Medved**, **dr. R. Pipuš**, **prof. H. Schreiner**, **dr. K. Verstovšek**. Večkrat je Podravska podružnica zborovala v Mariboru.

Prav nič ni bilo presenetljivo, ko je 25. maja 1919 **dr. M. Gorišek** na občnem zboru Podravske podružnice predlagal, naj se v Mariboru ustanovi samostojna podružnica SPD. 6. junija 1919 se je v kmetijski sobi Narodnega doma sestal pripravljalni odbor, ki ga je sklical **F. Leskovar**. 27. podružnica SPD je ob ustanovitvi štela 22 članov, vsak drugi je bil odbornik. Poprijeli so za delo. Do konca leta je število članov naraslo na 58.

DELO MED DVEMA VOJNAMA

Po prvem občnem zboru 20. januarja 1920 je okrepljeni odbor Mariborske podružnice poprijel za delo: priredili so planinski ples, da so prišli do potrebnega denarja, lotili so se markiranja poti, se odpravili na prve izlete in že začeli razmišljati o planinskih kočah. Konec tega leta je podružnica štela že 462 članov. Že v naslednjem letu je podružnica dosegla vidne uspehe: pridobila je dve koči in zasnovala tretjo, ustanovila poleg markacijskega odseka, ki je razpredel poti po Pohorju in Kozjaku, tudi fo-

Ob letošnjem jubileju so izdelali grb PD Maribor Matice in izdelali tudi jubilejno značko

toamaterski odsek. Čedalje številnejši smučarji so pri Mariborski podružnici SPD našli pravi dom: orali so smučine po širnem Pohorju, prirejali tekme in smuke, in potem, ko so leta 1927 ustanovili zimsko-športni odsek, so se vrstili tudi redni tečaji za začetnike in izurjene smučarje. Med dijaško mladino je širil planinsko idejo klub Skuta, Pohorje so zvesto obiskovali zagrebški sljemenaši.

Delovanje Mariborske podružnice se je naglo širilo. Leta 1928 sta bila ustanovljena propagandni odsek in zadruga za gradnjo Ribniške kočice, leta 1929 pa gospodarski odsek za opravljanje tekočih poslov. 6. marca 1930 so pri podružnici ustanovili klub Meja, katerega naloga je bila posvečati posebno pozornost narodnostno in socialno ogroženemu, kulturno zaostalemu Kozjaku in Slovenskim goricam; načelnik Meje je bil **Franjo Baš**.

Vsestransko dejavna, gospodarsko krepka in narodnostno zavedna Mariborska podružnica

SPD je postala že po desetih letih delovanja izredno pomembna v okviru celotnega SPD; te njene zasluge so vedno znova poudarjali vodilni planinski delavci SPD. Po njenem zgledu so se ravnale nove podružnice, ki so vznikale v vsem Podravju. Leta 1937 je bil v okviru Mariborske podružnice ustanovljen alpinistični odsek, ki si je zastavil za nalogo popularizacijo alpinistike. Leta 1939 je Mariborska podružnica slovesno obhajala 20-letnico svojega delovanja.

Kmalu po nemški zasedbi leta 1941 so se oblastniki polastili vse podružnične imovine. Dragoceni arhiv je bil uničen, društvene delavce so zaprli in izgnali. Dejavnost slovenskih planincev je zamrla za štiri leta.

PLANINE OB MEJI

14. avgusta 1945 so se mariborski planinci po vojni prvič sestali; bilo jih je dvajset. Izvolili so začasni odbor. Planinska organizacija tedaj še ni bila samostojna. Prvi povojni občni zbor je bil 13. januarja 1946; izvolili so odbor, takoj nato pa ustanovili odseke: mladinskega, gradbenega, markacijskega, alpinističnega, propagandnega in veselničnega, pozneje pa še finančnega. Šele ko je bila 6. junija 1948 ustanovljena Planinska zveza Slovenije, je bilo planinski organizaciji zagotovljeno nemoteno delovanje. To se je kmalu pokazalo pri množični udeležbi na izletih, smukih, pohodih, taborjenjih in drugih planinskih prireditvah. Alpinistični odsek je imel redne plezalne vaje, izobraževalna predavanja in plezalne tabore v Julijskih in Savinjskih Alpah, pozimi pa je prirejal visokogorske smučarske ture. Pohorje in Kozjak sta bila kmalu gosto prepredena z markiranimi potmi. Še več, leta 1950 je bila pohorska osrednja grebenska pot označena s št. 1, leta 1951 pa je mariborska markacijska baza predlagala PZS zamisel slovenske planinske magistrale (transverzale), ki je naletela na navdušen sprejem. Delo društvenega propagandnega odseka ni več potekalo v ozkih mejah: leta 1951 je izšlo izčrпно tiskano poročilo o delovanju. Naslednje leto so izdali društveni almanah pod naslovom Planine ob meji. Sodelavci, večinoma društveni odborniki, so vanje prispevali zapise o društvenem utripu in o svojih planinskih doživetjih. V naslednjih letih pa je bilo v tem letopisu čedalje več poljudno napisanih člankov trajnega pomena, nepogrešljivih za poglobljeno poznavanje mariborskega izletniškega okoliša in celotnega Podravja. Do leta 1961 je Planine ob meji urejal **L. Strašnik**, od leta 1962 pa **F. Vogelnik**.

Planinske skupine, ki so se v petdesetih letih razvile v Mariboru in sosednjih krajih in so bile vključene v PD Maribor (društvo je leta 1950 štelo 4636 članov, leta 1959 jih je bilo 3525,

leta 1961 pa 3798), so se polagoma osamosvajale. Druga za drugo so preraščale v samostojna planinska društva. Zato se je leta 1962 PD Maribor preimenovalo v PD Maribor Matica in s tem poudarilo svojo vodilno vlogo, ki se od ustanovitve ni omejevala samo na planinstvo in alpinizem.

DOLGE PLANINSKE POTI

Mariborska podružnica SPD je od vsega začetka odločilno vplivala tudi na razmah zimskega športa na Pohorju in turizma v vsem Podravju. Vse to je omogočila in spodbujala z intenzivno gradnjo prvih planinskih koč na Pohorju in Kozjaku, izhodišč za obiskovanje mikavnega gozdnatega hribovja obkraj Drave. Po vojni je PD Maribor z enako vnemo obnovilo planinsko dejavnost in jo še razširilo, obogatilo. S tem je dajalo zgled za ustanavljanje novih planinskih društev, ki so se lotevala gradnje postojank.

Tudi ideja planinske transverzale je prišla iz PD Maribor, natančneje, izoblikoval jo je na svojih dolgoletnih izkušnjah zaslužni markacist, društveni kronist in predavatelj **Ivan Šumljak**. Že štirideset let romajo po tej poti slovenski in tuji planinci, mnogo jih je, ki so jo prehodili po večkrat. Po njenem zgledu so v Sloveniji nastale številne podobne vezne poti, idejo pa so povzeli tudi v zamejstvu: ne samo Alpe, vsa srednja Evropa je dandanes prepredena z vabljivimi dolgimi potmi, ki potekajo čez več držav, od morja do morja, in s tem povezujejo različne dežele v skupnost, ki sedaj doživlja svoje uresničenje.

PLANINSKE POSTOJANKE

Že v letu ustanovitve je Mariborska podružnica SPD prevzela zaseženo premoženje mariborske sekcije DÖAV. Največji objekt je bil deset let poprej zgrajeni razglednik na Ciglenicah nad Bolfenkom.

Prvo kočjo so nameravali mariborski planinci zgraditi v Savinjskih Alpah, in sicer na Rjavčkem vrhu. Dostopni poti so markirali, nato pa so misel opustili.

Leta 1920 so se začeli pogajati z **grofom Za-beom** glede najema gozdarske kočje na Klop-nem vrhu. 1. marca 1921 so jo najeli za 10 let, jo obnovili in jeseni je bila že ob koncu tedna odprta za prve obiskovalce.

Spomladi 1921 so se začela pogajanja glede nakupa Marburger Hütte; po nekaj mesecih je ta postojanka mariborskih Nemcev s pripadajočim zemljiščem postala trajna last Mariborske podružnice. 14. maja 1922 so Mariborsko kočjo slovesno odprli.

Hkrati so se odborniki že ukvarjali z mislijo, da bi na zahodnem Pohorju, v bližini Ribniškega jezera, postavili planinsko kočjo.

Inž. Friderik Degen, nekdanji predsednik PD Maribor, prejema priznanje od sedanjega predsednika PD Maribor Matice Viljema Pozeba na proslavi v Narodnem domu

Koča na Klopnem vrhu je pozimi postala pretesna in so jo leta 1928 morali povečati.

11. maja 1930 so odprli prvo planinsko postojanko na Kozjaku, zavetišče na Pankraciju.

Leta 1930 so položili temeljni kamen Ribniške koče. Slovesno so jo odprli 10. julija 1932 in jo poimenovali Senjorjev dom.

Zimskošportni odsek Mariborske podružnice je bil tako dejaven, da je po njegovi zaslugi ta podružnica SPD postala ena izmed najpomembnejših v Sloveniji. Koče so morali neprenehoma širiti.

22. maja 1935 so odprli razglednik na Pankraciju, »Pavličev stolp«, leta 1936 pa so bila

končana dela pri gradnji ceste Hoče-Mariborska koča.

15. maja 1941 so vso imovino Mariborske podružnice prevzeli Nemci in jo dodelili graški sekciji DAV. Njena vrednost je tedaj znašala 2.474.255,86 din.

Med vojno so bile vse koče na Pohorju požgane.

Leta 1945 je PD Maribor zaprosilo Gozdno upravo v Podvelki za najem koče na Pesniku.

14. januarja 1946 je bila že odprta.

14. julija 1946 so odprli novo Mariborsko kočo. Poleti so se lotili obnavljanja Ribniške koče (Hutterjeve vile). Jeseni 1948 je bila pokrita s pločevinasto streho. Slovesno je bila odprta 29. novembra 1949. V naslednjem letu so začeli popravljati cesto Ribnica—Pesnik. Jese-

DRUŠTVENI PREDSEDNIKI OD USTANOVITVE DO DANES

Dr. Ljudevit Brence, 1919—1922
dr. Davorin Senjor, 1922—1933
ing. Vlado Šlajmer, 1933—1939
dr. Jože Bergoč, 1939—1941, 1945—1949
Ciril Verstovšek, 1949—1950
ing. Friderik Degen, 1950—1962
ing. Ivan Juvan, 1962—1968
Ciril Verstovšek, 1968—1972
prof. Franc Marič, 1972—1974
Vladimir Stojan, 1974—1981
Srečko Pungartnik, 1981—1985
Vasja Lavrič, 1985—1991
Viljem Pozeb, 1991—

ČASTNI ČLANI PD MARIBOR MATICA

1933: **dr. Davorin Senjor**
1936: **Ivan Kravos**
1939: **ing. Vlado Šlajmer, Franjo Majer**
1962: **dr. Jože Bergoč, ing. Friderik Degen, Ciril Hočevnar, ing. Jože Jelenc, Franjo Majer, Ivan Šumljak, Ciril Verstovšek**
1982: **Henrik Budja, dr. Adolf Drolc, ing. Ivan Juvan, Iva Lah, prof. Franc Marič, Vladimir Stojan**
1983: **Tone Dobrajc, Smiljana Škerjanc, Mirko Šoštarich, Viljem Verbek**
1984: **Ivan Ambrož, Jože Kovačič**
1986: **Anton Korošec, Dušan Vodeb**
1990: **Franc Vogelcnik**

ni 1952 je bil obnovljen tudi Senjorjev dom, leta 1952 pa je bil popolnoma obnovljen tudi razglednik na Ciglenicah.

Konec leta 1953 so odprli razširjeno Mariborsko kočo. Najeli so tudi bližnjo Špragerico.

OB 40-LETNICI OBNOVLJENE KOČE

Spomladi 1954 so se lotili gradnje prve koče na Kozjaku. 10. oktobra 1954 je bila koča na Žavcarjevem vrhu odprta.

Mariborska koča je v tem letu dobila zidano teraso. Streho na Senjorjevem domu je poškodovale vihar in so jo morali nemudoma popraviti. 9. oktobra 1955 so odprli cesto Ribnica—Pesnik—Ribniška koča. Koča na Žavcarjevem vrhu je dobila elektriko in vodovod. Jeseni 1955 je vihar tako poškodovale streho na Senjorjevem domu, da so opustili misel na obnovo. Ves uporaben les so prepeljali k Mariborski koči ter postavili nad garažo dvoetažno depandanso. Dograjena je bila poleti 1958.

Leta 1957 so uredili zavetišče na Urbanu in ga 31. marca odprli. Jeseni 1958 je bila vzpostavljena telefonska povezava med Ribnico, Pesnikom in Ribniško kočo.

Ob 40-letnici ustanovitve Mariborske podružnice SPD so bile obnovljene in povečane nekdanje planinske postojanke. PD Maribor se je lahko posvetilo organizacijski in propagandni dejavnosti.

V začetku leta 1962 je upravni odbor sklenil podreti Mariborsko kočo in postaviti novo. Leta 1963 so obnovili kočo na Pesniku, leta 1965 pa vodovod pri Ribniški koči. Konec leta 1965 so opustili okrepevalnico na Urbanu. Poleti 1966 so prevzeli gostišče Krivec v Ribnici na Pohorju; po dveh letih so ga opustili. 24. septembra 1971 je PD Maribor Matica izročilo Ribniško kočo in Kočo na Pesniku v upravljanje PD Radlje. Odtlej se je osrednje mariborsko planinsko društvo osredotočilo na vzdrževanje dveh planinskih postojank, Mariborske koče in koče na Žavcarjevem vrhu.

LETA 1874 SE JE RODIL JANKO MLAKAR, LETA 1924 JE UMRL KLEMENT JUG

SPOMIN NA GORNIŠKA VELIKANA

Letošnjega 25. junija je preteklo 120 let od rojstva najbolj znanega slovenskega planinskega pisatelja in odbornika Slovenskega planinskega društva **Janka Mlakarja** (rodil se je leta 1874), 11. avgusta mineva 41 let od njegove smrti. Istega 11. avgusta, vendar leta 1924, je odšel na svoje zadnje plezanje **dr. Klement Jug** — našli so ga 15. avgusta istega leta v Triglavski steni.

Planinski vestnik, ki je tako ali drugače od zadnjih let prejšnjega stoletja držal zrcalo slovenskega planinskega organizaciji, je o smrti obeh pomembnih slovenskih gornikov kajpada poročal: leta 1924 že v septembrski številki, takoj po tragičnem dogodku torej, leta 1953 v septembrski številki le s tole vestjo v črnem okviru: »Mlakar Janko umr. Dne 11. VIII. 1953 je umrl v Ljubljani v 80. letu starosti znani slovenski planinec in planinski pisatelj Mlakar Janko. Podrobnosti iz njegovega planinskega udejstvovanja bomo priobčili v eni izmed prihodnjih števil. Planinska zveza Slovenije.« — »Ena izmed prihodnjih« je bila šele decembrska številka istega letnika, ko je **Josip Wester** napisal daljši prispevek »Prof. Janku Mlakarju v opombo«. Taki so bili pač takrat časi: duhovniku ni bilo primerno posvečati prevelike pozornosti, pa čeprav je bil še tako velik planinec.

Drugače je bilo leta 1924, ko sta za Planinski vestnik oba hkrati, Janko Mlakar in Klement Jug, pisala vsak svojo nadaljevanko: prvi V Vi-

sokih Turah, drugi Plezalne ture v vzhodnih Julijskih in v Kamniških planinah. Medtem ko je urednik iz leta 1953 **Tine Orel** z nekrologom počakal tri mesece, je urednik iz leta 1924 **dr. Josip Tomižnik** že v septembrski številki napisal:

»Dr. Klement Jug, žrtev Triglavske stene. — V tiskarni so se završavale za to številko »plezalne ture« in zastajala je bralcu sapa ob njih drznosti, a srce mu je poskakovalo ob idealnosti pisateljevega stremljenja — kar nas pretrese vest, da je dr. Jug doplezal svojo tuzemsko turo, zadnjo, nepreklicno zadnjo! Ob Triglavu. — Ves počitniški čas, blizu tri tedne, je preživel v Triglavskem pogorju, vedno na potu kvišku. V zadnjih dneh je iskal zveze v Triglavski steni od poti čez Prag na desno v silnih strminah do Bambergove poti. Trejtikrat jo je poskušil dne 11. avgusta, sam, le plezalsko opremljen. Dobre volje je odšel zjutraj iz Aljaževega doma; vrnil se ni več. Šele 15. avgusta so ga našli njegovi tovariši, mrtvega, silovito razbitega, na skalni polici pod navpično steno v smeri, kamor se je bil napotil. Po silnem naporu so prišli do njega in so spravili truplo z vrvmi še kakih 300 metrov v globino na pot s Praga. Mladega doktorja modroslovja, rojenega v Solkanu leta 1898, so 17. avgusta pokopali na Dovjem. Izgubili smo prvega izmed najboljših med najboljšimi. V prihodnji številki mu posvetimo poseben odstavek.«

Naslednja, dvojna, oktobrska in novembrska številka Planinskega vestnika, je bila največji del posvečena dr. Jugu, v celoti pa dvema avgustovskima smrtnima žrtvama Severne triglavske stene, dr. Jugu in **Vladimirju Topolovcu**.

Leta 1924 so bili za slovensko planinstvo še normalni časi, leta 1953 je bilo tudi planinstvo del aktualne politike: uredniku se je zdela pomembnejša brzojavka generalnega sekretarja predsednika republike **maršala Tita**, s katero se zahvaljuje za vabilo na proslavo 60-letnice slovenske planinske organizacije in sporoča, da se je šef države ne more udeležiti, in govor predsednika PZS **Fedorja Koširja** na planinskem taboru v Vratih, kjer je premišljeval o planinstvu kot slovenskem narodnem športu, od daljšega spominskega zapisa o izredno pomembnem slovenskem gorniku Janku Mlakarju: bil je pač duhovnik.

V spomin na velika slovenska planinca objavljamo nekaj odstavkov iz njune literarne zapuščine, ki sta jo najprej zaupala bralcem Planinskega vestnika.

KLEMENT JUG: NA JALOVEC

Hitel sem po skalah navzgor, da bi dosegel stezo, nevihta pa je naraščala. Slednjič sem postal že toliko apatičen, brezčuten za vse, da sem plezal brez vsakega premisleka kar slepo kakor stroj. Zdelo se mi je, da more biti le še dar usode, če se rešim živ iz te situacije.

Nekoliko pod vrhom sem priplezal na stezo. A nisem se razveselil in zbežal po njej proti Trenti; ne, marveč to pot sem šel dalje proti vrhu. Medtem je nevihta nekoliko ponehala in jaz sem se spet zavedel. Toda ker sem bil že blizu vrha, se nisem hotel obrniti, temveč sem šel še na vrh in sem se nanaglem vpisal v knjigo. Nato sem zbežal, kar sem mogel, po stezi navzdol. V četrte ure sem bil spet na sedlu med Jalovcem in Ozebnikom, od koder sem bil prej rabil okrog dve uri za tavanje med skalami do vrha.

Mislil sem, da sem rešen, kar se prične igra od začetka: prišel sem zopet na sneg, ovila me je gosta megla, toča je padala in pričelo je treskati in grmeti. Zopet sem izgubil smer, kolovratil sem dolgo časa sem in tja po snegu in iskal steze, a zaman. Slednjič se nisem nič več spoznal, kod in kam. Edina sreča je bila, da sem ostal hladnokrven in da me moj rokovnjaški humor ni zapustil.

Toda mrzli curki za vratom so mi kaj hitro pripodili prijetne iluzije. Jasno sem se zavedel, da moram priti za vsako ceno še pred nočjo v dolino. Spoznal sem, da bi moral zmzrniti, če bi na tistem snegu prenočeval. Bil sem namreč dobesedno do zadnje nitke premočen, mraz je bil hud, oslabeled sem pa tudi bil.

Zato sem sklenil: kamorkoli in kakorkoli, samo dol z višine!

Spustim se po snežišču navzdol. Mislil sem, da grem proti Trenti, pa sem šel proti Travnškemu sedlu, proti vzhodu namesto proti jugu. Vozil sem se po snegu brez derez; snel sem si jih z nog, ko sem prej pričel plezati proti vhu. Čevlji so bili vsi oglodani od štiridnevne hoje, slabo podkovani, pete že čisto gladke. Kakih petkrat sem zavoljo tega zletel po snegu, pa sem se s cepinom še vedno ujel. Imam namreč navado, da vselej, ko padem, zabijem cepin med nogami ali pa pod pazduho v sneg; tega giba sem že tako vajen, da se mi ni zdelo vredno si navezati dereze, dasi je bil sneg precej strm. Sicer pa mi je bilo že tako vseeno.

Tako sem se pripeljal po snegu do visoke navpične stene, ki mi je naenkrat zaprla prehod. Kako naj pridem dol preko nje? Opazoval sem jo, kje bi jo mogel preplezati. Dasi me je pri tem megla močno ovirala, sem vendar našel na desni strani nekaj kaminu podobnega in sem upal, da pridem tod s pomočjo vrvi kljub mokrim in gladkim stenam srečno do dna, kjer me je čakalo še eno snežišče; od tam bi mogel priti že do prvih rastlin: nizkega ruševja.

Ta kamin je bil pravzaprav struga majhnega, dasi visokega slapa, čigar voda je izvirala iz stene nekaj metrov pod nje vrhom. Naenkrat je tam pričela drveti voda od več strani, zavoljo narasle vode pa je postal seve tudi kamin dočela neraben. Zato sem optal svoje stvari in šel nazaj nad steno, da bi poiskal drug prehod.

Mislite si sedaj moje veselje, ko sem ugledal markacije na steni. Bila je to steza, ki jo je DŌAV zgradil z Jalovca preko te stene na Travnško sedlo, čez gornji del Planice na Vel. Kot in v Koritnico. In moje veselje se je spremeniло v pravo dobro razpoloženje, ko je še naliv ponehal in je megla vsaj toliko odstopila, da sem lahko pregledal vso steno. Kakor da sem že na ljubljanskih ulicah, sem pričel teči preko stene po stezi, zavarovani s klini in vrvo. Toda pod steno me je čakal največji davek.

Na vznožju stene mi je zaprlo pot snežišče, bolj rečeno ledenik, kajti sneg je bil pretvorjen v trd led, ki je v strmini 45 stopinj padal kakih sto metrov daleč do nasutega kamenja in skalovja. Med steno, na kateri sem bil, in ledenikom je zijala globoka razpoka. V sredi ledenika pa je segala od njegovega desnega roba pa do polovice njegove širine druga, prečna razpoka, ki mi je zaradi svoje širine obljubljala precejšnjo globino. Steza je držala počez pod ledenikom. Edina možnost prehoda je bila, da preskočim razpoko, ki me je ločila od ledenika, potem pa ledenik poševno navzdol prečkam nad njegovo prečno razpoko.

Še sedaj mi je nerazumljiva brezbriznost za življenje. Kar škoda časa se mi je zdelo, da bi si nataknil dereze na noge. Viseč na enem izmed klinov steze, sem si s cepinom izsekal na ledeniku stopinjo. Nato sem razpoko preskočil in se na ledu s pomočjo cepina srečno ujel. Nato sem si izsekal drugo stopinjo, tretjo itd. Ko sem prečkal kake tri metre, sem dospel na trši led. Počasno sekanje stopinj me je spravilo v nejevoljo; začel sem sekati manjše, tako da je komaj polovica čevlja našla prostora v njih. Hodil sem kakor po vrvi. Kar se mi zdrsne in — bliskoma zletim v prečno razpoko. Hotel sem se medpotoma ustaviti s tem, da sem z vso silo zabil cepin med nogami v led. Močno sem ga zabil, tako da je cepin tam ostal, brzina drčanja pa me je vrgla preko njega in naravnost v razpoko.

Med padanjem sem zadel z glavo ob kamenito steno na gornji strani razpoke, in sem pri tem dobil troje ran. Padec je bil silen. Jasno zavest sem imel do zadnjega sunka, ko sem padel na dno. Bil sem docela miren, brez vsakega strahu. Zdelo se mi je samo ob sebi umljivo, da moram tudi jaz priti enkrat na vrsto, da plačam z življenjem mnoge užitke, ki so mi jih nudile

planine. Ta misel se mi je pojavila v trenutku, ko sem začutil udarec v glavo in preden sem padel na dno. Zavaljo tega nisem niti najmanj trpel. Pravzaprav si ne morem misliti lepše smrti, kakor bi bila zaradi padca v prepad... Tako brez skrbi in brez groze se na ta način umre...

JANKO MLAKAR: ZAKAJ HODIMO V GORE

Star pregovor pravi: »Gora ni nora, nor je, kdor gre gor.« Švicarski gorjanci trde: »Ljudje gredo do 1500 metrov visoko, krave do 2000 metrov, koze do 2500, še višje pa norci.« In zakaj obsojajo planince tako ostro? Ker stoje na stališču, da gre pameten človek v gore samo tako visoko, dokler ima še upanje, da bo kaj koristnega dobil. Ko je prišel **Saussure** v Chamonix in vprašal, če je bil kdo že na Mont Blancu, so se mu ljudje rogali, češ da imajo ledu in snega dosti in še preveč v največji bližini, in ga jim torej ni treba iskati na Mont Blancu. Saussure jih je pa kmalu prijel od prave strani in je obljubil tistemu, ki bi prišel na ta vrh, lepo nagrado. Te se je polakomnil mlad mož po imenu **Balmat** in jo dobil. Tudi danes se najdejo še ljudje, ki se posmejujejo planincem, kadar jih vidijo, kako pridejo na postajo trudni in zdelani, včasih tudi premočeni, češ, kaj imajo od tega, če lazijo po gorah, torej še dandanes, ko je planinstvo tako razvito, da se morajo včasih triglavski »romarji« postaviti na grebenu v vrsto in čakati, da gredo lahko naprej.

Zelo bi bilo zanimivo, če bi kak časnik svojim bralcem obojega spola zastavil vprašanje, zakaj hodijo po planinah, seveda če bi ti odkrito odgovorili. Marsikdo je planinec, ker je to nekaj modernega, drug hodi po gorah zaradi družbe, kaka po zakonu hrepeneča zastopnica nežnega spola išče po planinah mladeniča, ki bi jo rešil samskega stanu, kak zakonski mož pa, da bi se za nekaj časa znebil svoje boljše polovice in se nekoliko oddahnil od zakonske sreče.

Na Pohorju

RUDOLF TRAVINIČ

*Tiho stopam
po mehki preprogi
jelkinih iglic.*

*Krog mene
mogočni gozdni hram.
Sonce zažiga sveče
v zelenih tleh.
Ptički v krošnjah
žgolijo svoje preludije.*

*Visoke jelke
šumijo v vetru
svoje stoletno življenje.*

V tem predavanju pa nimam namena razmotrivati vzroke, iz katerih hodijo ljudje po planinah, marveč hočem samo povedati..., kako se moramo v gorah vesti.

V gorah ne delaj škode! Ne delaj si bližnjic po nepokošenih travnikih in njivah! Če te pa kmečki človek pouči, da travnik ni avtocesta in njiva ni kolovoz, se nikar ne pritožuj čez kmečko neuvedenost, ki ne razume turizma!

Če te ustavi na potu lesa, jo odpri in za seboj zapri! Veliko jih je, ki menda ne vedo, da so lese za to, da ne more živina na obdelani svet, in jih ne zapirajo. Morda se pa prištevajo govedom in kozam, ki včasih lesa z rogmi odpro in odprto puste.

Kamenje, ki leži na stezi, pusti tam, kjer je, in ne misli, da je zato tu, da ga planinci mečejo tistim na glavo, ki hodijo za njimi, ali pa na pašnik, kjer se pase živina. Ne ljudje ne živina nimajo čelad na glavo, da bi bili zavarovani pred takimi izstrelki.

Planinskih cvetic, zlasti zaščitenih, ne trgaj! To ali ono lahko vtakneš za kobuk, če ga imaš; najbolje pa storiš, če jih pustiš rasti. Ti jih nisi ne sejali, ne sadil, ne plel, ne gnojil, zato jih pusti živeti. Ne bodi kakor »planinski voluhar«, ki vse potrga, kar vidi, da potem z ovelimi cvetkami markira pot, po kateri hodi.

Počitek na mehki travi ali ob studencu je prav prijeten. Pusti pa take lepe prostore v stanju, v katerem jih najdeš. Zato ne odlagaj tam olupkov, ogrizkov, čikov, konzervnih škatel, papirja in drugih tem podobnih neprebavljivih stvari, čeprav ni nikjer napisano: »Odlagati smeti je tu pod kaznijo prepovedano.«

Na planini se rajši ti ogni kravi, kakor da jo naženeš s palico, cepinom ali kamenjem. Zapomni si, da ima krava večjo pravico hoditi po planini kakor ti. Krava je domačinka, ti si pa tujec, krava hodi po svojem, ti pa po tujem.

Če stopiš v stan, ne misli, da si lahko surov, če je planšarica stara in grda, vsiljiv pa, če je mlada in lepa. Mleko jej z isto spodobnostjo, kakor bi sedel za pogrnjeno mizo in ga zajemal s srebrno žlico. Planšarice ne nadleguj, čeprav te ne vidi tvoja mati, žena ali nevesta. Če si pa le preveč siten in neslan, se ne pritožuj, če jo dobiš z zajemalko ali se ti na glavi razbije latvica, ker je zadela v trd predmet. Pri odhodu se lepo zahvali za postrežbo z besedo in plačilom! Ne posnemaj tiste dične družbe, ki je na Belski planini nekoč izpraznila več latvic mleka, med smehom in krikom razmetala posodo in žlice po travi in se poslovala kakor znana »Mica Kovačeva, k' je piva, pa nič pvačova«.

Svoje dni so plačevali planinci po planinskih zavetiščih račun, preden so odšli iz koč, čeprav so morda dalj časa v nji bivali. Danes pa vidimo tu in tam v kaki koči ali domu napis: »Prosimo, takoj plačati.« Tak napis je

sramota za planinstvo, ker kaže, da hodijo po planinskih kočah tudi taki, ki posnemajo »Mico Kovačeva«. Prav tako je sramotno, žal pa potrebno, da moraš včasih izročiti oskrbniku planinsko legitimacijo, ki ti jo šele vrne, ko se prepriča, da nisi odeje »sunil«.

Kar se tiče vedenja v planinskih zavetiščih, velja za zanje najmanj isti predpisi, pisani ali navajeni, kakor za navadne hotele in restavracije. Zato ne naznanjaj svojega prihoda z vrskanjem, zlasti še, če prideš v kočjo pozno v noč ali zgoraj zjutraj. Pokliči, kolikor mogoče tiho oskrbnika in ko greš na ležišče, imej čevlje v rokah, ne pa na nogah. Če si oženjen in prihajaš pozno ali pa zgodaj domov, si itak tega navajen.

Če hodiš po gorah v kopalni obleki, se vsaj takrat obleci, ko prideš do kočje ali preden stopiš v obednico. Ni dostojno, če sedeš za mizo na pol nag, kakor bi se hotel kazati, češ pogledaj me, kakšne mišice imam in kako se mi koža sveti od potu, kakor bi bila polakirana. V Union ali k Slonu bi se gotovo ne upal v taki uniformi. Ali za planine ni dostojnost umestna?

V občevanju z oskrbnikom in njegovo služinčadjo mora biti planinec vljuden. Prava olika se kaže v vljudnem vedenju do preprostih ljudi, ne pa v klečeplazenju pred višje stoječim. Če nisi takoj postrežen, misli, da nisi sam in da ne umreš od lakote in žeje, ako nisi takoj postrežen. Sicer je pa tako bolje, da se nekoliko odpočiješ, preden začneš urejati svoje notranje zadeve.

Dostojen planinec se drži hišnega reda in ne krajša tovarišem bolj ali manj zasluženega počitka. Planinska zatočišča niso domovi šumnega in razuzdanega razveseljevanja, za katero ne velja policijska ura, marveč domovi, kjer se spočiješ v krepkem spanju od ture in si nabereš novih moči za pot, ki jo nameravaš nastopiti naslednji dan. Če prideš pozno v skupno ležišče, ravnaj tiho, da ne zbudiš tistih, ki že spe. Morda smrčiš? Potem se vlezlji na desno ali na levo stran, ne pa vznak, da boš vsaj nekoliko omilil glasove svojega saksofona, katerega imenuješ v navadnem življenju nos.

Zimski vzpon na Everest

Proti koncu lanskega decembra je majhni, vendar zelo izkušeni skupini japonskih alpinistov pod vodstvom *Kuniakija Yagihare*, v kateri sta bila še *Yoshio Ogata* in *Hideji Nazuka*, uspel prvi zimski vzpon po izjemno strmi, težavni in mogočni jugozahodni steni Mount Everesta (8846 m). Odlično organizirana in zgledno pripravljena odprava, katere člani in šerpe ter drugi udeleženci so kratek čas pred tem priplezali na Čo Oju (8201 m) po normalni smeri, je Everestovo steno zmogla v komaj treh tednih. Japoncem je prišlo prav, da so to steno poznali že od prej, saj so po isti smeri poskusili priplezati na vrh gore že pozimi 1991/92. Takrat jim je namero preprečil izredno močan stalen veter, ki je bil izključni vzrok, da smeri niso preplezali že takrat.

VREMENARJI POD TRIGLAVOM

FRANCE BERNOT

Druga svetovna vojna je minila in gospodarsko-kulturne razmere so se kolikortoliko uredile. Leta 1948 je bila ustanovljena Uprava hidro-meteorološke službe Ljudske republike Slovenije (LRS). Na novo se je ustanavljala mreža meteoroloških postaj — opazovalnic. Vendar so obstajale samo postaje v nižinskem svetu. Želja in potreba meteorologov pa je bila tudi po postajah v večji nadmorski višini. Meteorologi so celo želeli, da bi dobili meteorološki observatorij na Triglavu.

Poleti 1949 so tamkaj že pričeli gradbena dela. V časopisu »Poročevalec« je bilo 26. julija 1949 objavljeno opozorilo planincem, da je dostop na Triglav dovoljen samo v jutranjih urah in da morajo planinci vrh zapustiti do 10. ure zaradi miniranja in priprave temeljev za bodoči observatorij. Planinska javnost pa je gradnji observatorija na Triglavu, simbolu slovenstva, nasprotovala. Prevladalo je na koncu koncev mnenje javnosti nad potrebami znanosti in kmalu, še v istem mesecu, je bilo v časopisu objavljeno, da so do nadaljnjega gradbena dela na Triglavu ustavljena. Planincem je odleglo.

S KREDARICE V BOLNIŠNICO

Nadomestilo za triglavski observatorij pa so meteorologi dobili z meteorološko opazovalnico na Kredarici. Po krajši preureditvi prostorov so tamkaj pričeli redno opazovati in meriti 1. avgusta 1954. Prva poletna in jesenska opazovanja so tamkaj opravljali **dr. Vital Manohin**, **prof. Janko Pučnik** in vrsta mlajših meteorologov.

Bližala pa se je zima in Kredarico je bilo potrebno pripraviti in založiti s hrano in kurivom ter rezervnimi instrumenti za večmesečno samotno bivanje meteorologov.

Spominjam se, da naj bi prvo zimo na Kredarici prebila **Andrej Hočevar** in **Bojan Paradiž**. Sedeli smo v naši »sindikalni dvorani« in praznovali dan republike ob kranjski klobasi in čaši vina, ko sta se oba kolega poslavljala in odpravljala na »novo službeno mesto«.

Motor je zahrumel in džip ju je odpeljal v Krmo.

Na Kredarici sta se hitro vživela v delo. Prek radijskega oddajnika sta z Morsejevimi znaki oddajala v Ljubljano podatke o vremenu. Še kar hitro sta se navadila telegrafiranja.

Nekega jutra — bil sem po naključju v Zavodovem zbirnem centru — je dežurni radio-telegrafist skočil pokonci, kakor da ga je nekaj

pičilo, in zaklical: »Kredarica daje SOS!« Tako smo zvedeli — bilo je zadnjega dne leta 1954 —, da je Paradiž zbolel in da gre sam v dolino.

Kasneje mi je Bojan pripovedoval, da je kljub bolečinam odšel skozi Krmo na železniško postajo Dovje-Mojstrana, se odpeljal na Jesenice in tamkaj najprej obiskal frizerja, ki ga je rešil dolgih las in brade. Nato je šel v jeseniško bolnišnico, kjer so mu popolnoma izrezali vneto slepo črevo. Po ozdravitvi se ni več vrnil na Kredarico, temveč na svoje staro delovno mesto v Ljubljano.

Kaj je povzročilo vnetje slepega črevesa? Čisto majhen košček glazure-emajla iz kuhinjske posode. To smo si takrat razložili takole: Ko posodo glazirajo, ostajajo v glazuri drobne kapljice zraka pod normalnim zračnim pritiskom. Na Kredarici je zračni pritisk občutno nižji. Ko tam v višinah v posodi kuhajo, se zrak v kapljici ogreva in doseže tak pritisk, da razžene glazuro. Tak košček glazure pa lahko povzroči opisano težavo. — Ko je vodstvo hidro-meteorološke službe zvedelo za vzrok, je na Kredarici takoj prepovedalo uporabo glaziranih kuhinjskih posod.

DRŽAVNA ODLIKOVANJA ZA VZTRAJNE

V Ljubljani smo se šele dokaj pozno nad tem dogodkom zamislili in se domislili, da bi kolegu pravzaprav lahko poslali v pomoč gorske reševalce iz Mojstrane, ki bi mu pomagali pri sestopu.

Nekaj let kasneje je še enega opazovalca na Kredarici presenetilo vnetje slepega črevesa. Tudi ta je sam sestopil v dolino in sam odšel do bolnišnice.

Službeni radijski telefon pa je v minulih letih za marsikoga prikladal pomoč. Sprva so gorski reševalci peš prišli do ponesrečenca, živega ali mrtvega. V zadnjih letih pa jim olajšuje delo helikopter.

Sprva so zimsko zalogo hrane in kuriva ter instrumente nosili na Kredarico konji. Pet konj je ves september ali oktober dnevno nosilo težke tovore na Kredarico, do meteorološke opazovalnice. To delo je kasneje prevzel policijski helikopter in ves transport opravil v enem dnevu.

Na nekem letnem občnem zboru meteorološkega sindikata je bilo sklenjeno, da vsakega delavca, ki prebije na Kredarici 10 let, predlagajo za državno odlikovanje. Prvi trije, ki so to odlikovanje prejeli, so bili **Janko Rekar**, **Frenk Zupančič** in **Nejc Gartner** dne 7. decembra 1984. Imenovani trije so sedaj skupno že preko 20 let na Kredarici.

Pozabiti seveda ne smemo, da so delovne razmere na tej meteorološki opazovalnici zelo težavne. Ob močnih vetrovih, ki tamkaj niso redki, se mora dežurni opazovalec navezati na vrh, ko gre k meteorološki hišici, drugi član ekipe pa ga mora varovati in mu pomagati pri povratku.

Spominjam se tistih dni, bilo je februarja 1984, ko je na Gorenjskem močan veter uničeval gozdove. Takrat je severozahodni veter na Kredarici dosegel hitrost preko 60 metrov na sekundo, kar ustreza hitrosti 200 kilometrov na uro. Takrat sem pri radijskem sprejemniku v zbirnem centru v Ljubljani iz glasu dežurnega na Kredarici čutil, da se boji, da bo veter uničil Triglavski dom. Toda koča je vzdržala.

Pozabiti seveda ne smemo na meteorologa **Ivačića**, ki je pod Kredarico odkril novo jamo, katere vhod turisti še zdaj občasno obiskujejo.

Bivalni prostori meteoroloških delavcev so bili — zlasti pozimi — nemogoči. Ničkolikokrat so jim primrzli čevlji ob tla. V delovnih prostorih se je ob močnih vetrovih ohladilo pod -10°C . Zaradi močnega vetra tedaj niso mogli kuriti in kuhati. Veter jim je potegnil ogenj ven skozi dimnik. Sedaj, po povečavi in adaptaciji doma, je bolje. Pozimi jih vozijo na delovno mesto s helikopterjem, prej pa so morali vsakih 14 dni ob vsakem vremenu pešačiti. Pri tem so dodobra spoznali snežne plazove, ki so jih ogrozili, a so jim vedno srečno ušli.

S prvim avgustom letošnjega leta bo meteorološka opazovalnica na Kredarici stopila v peto desetletje rednega delovanja. Pozabiti pa ne smemo, da so bila tamkaj že pred prvo svetovno vojno v poletnih mesecih opravljena opazovanja vremena. Podatki o tem so ohranjeni v prvih Planinskih vestnikih.

SPET PRAVOPIS, TODA NE OBUPAJTE — 2

KOST ZA GLODANJE — ŽE TRETJIČ

STANKO KLINAR

Tako sem ponovno razložil (glej PV 5/1993 in 7-8/1993, in Delo 19. 7. 1993, žal so tam zavažajoče tiskovne napake) (pa tudi dopolnil in delno popravil) svoji sugestiji za ureditev velike začetnice in sklanjatve pri predložnih imenih. Sugestiji gospodu **J. M.** nista všeč. Tudi stališča SP 1990 (odstavki 74-76) nerad upošteva, čeravno so tudi ta nezadostna. SP namreč daje primere »Stanujemo v ulici Pod zidom« in »Prihajam iz Podzida«, ne upa pa zapisati »Ta ulica se imenuje Podzid« (kar je seveda z uradnega vidika tudi zares še narobe; toda potem je narobe tudi roditelj »iz Podzida«; in isto velja za zvezo »iz Zavode«). Podobno piše »To je vas Pri Treh Hišah« in »Grem k Trem Hišam«, ne upa pa si zapisati »To je vas Tri Hiše«. (S svojimi formulacijami pa je SP še zmeraj bolj usmiljen kot g. J. M., ki bi po svojem sistemu zapisal »Grem (k) /v/ na Pri Treh Hišah«.) Tako ostajamo navadni smrtniki žrtve samovolje jezikovnih bogov, ki niso zmožni radikalne operacije za okrevanje in rehabilitacijo sistemskosti, in si zmeraj znova, kakor pač nanese, izmišljujejo kako novo flikarijo.

Moja summa orthographiae v tej zadevi se preprosto glasi: Popolnoma vseeno je, ali imata Z/ za B/bežigradom in Z/za V/vodo veliko ali malo začetnico pri »za« in pri drugi besedi, zakaj Z/ za B/bežigradom naj se uradno dosledno glasi Bežigrad, Z/za V/vodo pa Zavoda, in tako problema velike začetnice (in eo ipso sklanjatve) ni več. (Tako tudi vem, da je bil **Aljaž** rojen v Zavrhu - nominativ Zavrh je, hvalabogu, uradno

sprejet! - in ne Za vrhom ali Za Vrhom ali za Vrhom ali v Za Vrhom ali v Za Vrhju.) (Priznam pa: če bo ta sistem sprejet, čaka imenoslovce, slaviste, kartografe, geodete, administratorje ... lep kos dela, ko bo treba v novo obliko pretopiti zajetne sezname imen in se pri vsakem odločati za tako ali drugačno rešitev.)

IN KAKO JE NA TERENU?

Naj v luči do sedaj polemiziranega polistam po peti izdaji Planinskega vodnika Julijske Alpe (1993).

Na str. 361 in pri odstavkih 532, 534 in 539 najdem slovarsko-citatni zapis Čez Hribarice, podaljšan tudi v preval Čez H. Človek bi sklepal, da je Čez integralni del imena in zvarjen s Hribaricami v dosmrtno zakonsko zvezo. Toda ne! Že v isti sapi, pri 437, 443, 444, 539, 546 najdem zveze kot »na Dolič čez Hribarice«, »pot pelje čez Hribarice«, »na Hribaricah«, »s Hribaric«, »kraška prostranstva Hribaric«, in na str. 362 preprosto »Hribarice«. Sem za nominativno obliko Hribarice in izključno malo začetnico pri »čez«, kadar je potreben, in enako malo pri vseh drugih predlogih. G. J. M. pa bi verjetno po svojem sistemu dopuščal tudi (ali pa izključno?) oblike »na Dolič čez Hribarice« ali »na Dolič čez Čez Hribarice«, »pot pelje Čez Hribarice« ali »pot pelje čez Čez Hribarice«, »na Čez Hribarice«, »na Čez Hribaricah«, »s Čez Hribaric (e ?)« (kar naj bi bilo celo »veliko bolj jasno« - glej enega od kasnejših odstavkov). Ali pa bi stalno pritikal občno ime »preval«, da bi nosilo težo sklanjatve? (Moja

sugestija se v praksi dejansko že uresničuje, samo ne dosledno.)

Skoraj do pike enako se vede v vodniku ime V Lazu. Na str. 367 in pri odstavku 477 je slovarsko-citatni zapis tak, vendar se pri 552 spreminj v »Planina v Lazu« in pri 483 v »planina V Lazu«. Ko se ime vključuje v stavčne zveze, najdem pri 548 »proti planinama Laz in Krstenica«, pri 545 »proti Lazu«, pri 547 »iz Laza« in »nad Lazom«, pri 479 »sestop pripelje v Laz«. Kaj zdaj? Bomo to sprejeli ali pa bomo v nedogled ponavljali in sklanjali spremljevalno besedo planina (Planina?)? Ali pa bomo dopuščali zveze »iz V Lazu« (»iz V Laza« ?), »nad V Lazu« (»nad V Lazom« ?), »pripelje V Laz (u)« (»pripelje v V Laz (u)« ?)? Recimo 545: »Mimo Debelega vrha peljeta iz Laza na Hribarice dva prehoda ...« (mislim, da je to v redu in da nam ni potrebno »...peljeta iz V Lazu na Čez Hribarice dva prehoda ...«). Ali 469: »Tu se razcepita poti na Dedno polje in v Laz.« (Bi raje rekli: »... in v V Lazu / ... in v V Laz« - ?)

KMETIJE, GOSTILNE, PLANINE

Podobno je pri imenih kmetij. Zemljevid Karavanke ima ob siceršnjih doslednih nominativnih tri lokative: Pri Jurju, Pri Žingarju, Pri Jožetu. Ali je »Pri« integralni del imena? Ali bomo imeli takole dvojnost: »Včeraj so pri Anku / pri Maleju / Pri Sedučniku / pri Zabukovcu klali« in »Včeraj so Pri Jurju / Pri Žingarju / Pri Jožetu klali«, če ne celo »... pri Pri Jurju«, etc., namesto skladno z drugimi primeri »Včeraj so pri Jurju klali«.

(Imena gostiln tipa »Pri slepem Janezu«, »Pri divjem lovcu« je citatno vsekakor treba sprejeti v tej obliki, ker tako piše na hišah. (Ne vem sicer, kako so se odločili za velike / male začetnice, vsekakor pa je prva beseda predlog.) Vzporedno pa bodo tekle sobesedilne oblike, kot da izhajajo iz nominativa »Slepi Janez« / »Divji lovec«, npr. »Sinoči smo pri Slepem Janezu / pri Divjem lovcu obhajali obletnico mature« - ne: »...Pri slepem Janezu« in tudi ne: »...pri Pri slepem Janezu ...«)

Tisto, kar bereme v JK 11. 7. 1993 v zvezi s Planina za Robom, in 18. 7. 1993 v zvezi s Planina ob Robu, je, žal, predvsem abstraktna učiteljska telovadba pred do tal popisano tablo z izmišljenim imenom, ki je videti na moč učena, a zelo malo ali nič ne pomaga, ko je treba zapisati konkretno ime, recimo Planina pri Jezeru, ki je narejeno po istem vzorcu. Naj izluščim samo tri očitke: če se pisava Planina Za robom ravna po zgledu Za vodó, kot meni g. J. M., je treba pisati tudi Ulica Za vodó (vendar v JK 4. 7. 1993 ni tako, in tako naj tudi ne bi bilo); planina za Robom ni ime planine, ki leži tam, temveč je s tem nakazana samo njena lokacija, mi pa želimo zapisati ime planine; Planina ob Robu (verjetno enako kot Planina

pod Golico, ki jo kot dodaten zgled pristavljam sam) je definirana kot izključno samo »vas, naselbinsko ime«, torej je enakovzorna Planina pri Jezeru vas, naselbina, ne planina. No, tu je zraven že malo žabje dlake in ptičjega mleka, ali ne? (Smiselna rešitev za izmišljeno planino gospoda J. M. je p / Planina Rob - te seveda v JK ni - po zgledu p / Planina Jezero, ki jo zagovarjam v PV 5/1993; nič pa nimam zoper vasi Planina ob Robu in Planina pod Golico, s pripombo, da istovzorna imena, recimo Planina pri Jezeru (če jo bomo ohranili), in to po sistemu gospoda J. M., lahko pomenijo tudi planine.)

VSAJ TRIJE PROBLEMI

In kako je konec koncev s to nesrečno Planino pri Jezeru v Vodniku Julijske Alpe? Na str. 364 in pri odstavkih 431, 435 je zapis tak. Na str. 131 in pri odstavkih 425, 426, 428, 435, 471, 478 pa piše planina Pri Jezeru. (Znotraj istega odstavka 435 torej na dva načina!) (V naslovu pri 469 je razumljivo planina kot prva beseda zapisana z veliko začetnico, potem pa še vse drugo: Planina Pri Jezeru.) V zvezah, kjer je beseda planina samoumevna, se izpusti in dobimo, recimo pri 467: »...številne planine, ki pa razen Vogarja in Pri Jezeru ne nudijo prenočišč.«

Prvi problem je tretja beseda. Človek bi sodil, da je Jezero lastno ime, ko se vztrajno piše z veliko začetnico, vendar pri 428 berem »...koča stoji visoko nad jezerom« in pri 469 »ob jezeru je studenec«. Ker gre v vsakem primeru za isto zadevo, namreč za zelo prijazno kapljico stoječe vode, je ta kapljica pač jezero, ki nima imena, in naj bi ga dosledno pisali tako; ali pa ima ime Jezero in bi ga morali dosledno pisati tako. Ali pa je jezero jezero in Jezero planina (468: »...poti se tod razkropijo proti Vogarju, Jezeru, Lazu in Krstenici)? Lahko pa je seveda Jezero tudi jezero (?). (Ali še vemo, kaj bi radi povedali?)

Drugi problem je predlog p / Pri. Naj ga reši, kdor ga more. Verjetno pa bo tako: če bo Jezero z veliko začetnico, bo »pri« z malo, in nasprotno, pod pogojem, da spredaj stoji še beseda Planina. Če pa te ni ali ima malo začetnico, bo »Pri« pač imel veliko začetnico, ker je prva beseda v imenu.

Tretji problem je prva beseda in velikost njene začetnice.

Za vse te abderitske pravde mi ni čisto nič. Po mojem je zaradi pomanjkanja lastnega imena treba Jezero promovirati v lastno ime, predlog p/Pri postaviti pred vrata, p/Planino pa uporabljati glede na sobesedilo. (Res, v tej točki sem vero glede na PV 5/1993 malo spremenil.) Tako pridemo do takihle sobesedilnih oblik: »...kajti (p/Planina) Jezero leži na višini

1450 m«, »Do p/Planine Jezero // »Do Jezera je uro hoda«, »Paša na p/Planini Jezero //Paša pri / na Jezeru ni več rentabilna«, itd. In Jezero označuje jezero in / ali planino. Predlog p / Pri na ta način nikakor ni več integralni del imena in glede pravopisa se lahko oddahnemo. (Kdor se pač hoče! V vodniku je moja zakasnela (!), a še zmeraj grdo gledana sugestija vendar že nekoliko upoštevana.)

V nekatera imena za zdaj še nerad drezam, zakaj priznam, da res ni treba vsega »mehani-zirati«. V mislih imam, recimo, imena dolin tipa (dolina) Za Debelim vrhom (JA 547), (dolina) Pred Debelim vrhom (547), (dolina) Za Kopico (443), (dolina) Za Cmirom (459). Nerad drezam tudi v imena ulic, vendar me slovnična in pravopisna neurejenost ali vsaj nedorečenost motita bolj kot očitano nasilje nad jezikom.

DOSLEDNOST JE VSEENO ZDRAVA

Imam pa, žal, še nekaj vprašanj za g. J. M. Zakaj piše »pri Vodniku po Julijskih Alpah« (JK 18. 7. 1993), kò je naslov knjige »Julijske Alpe, planinski vodnik«? Zakaj piše »gostilna pri slepem Janezu« (JK 1. 8. 1993), ko to ne more biti ime lokala, ki naj bi bilo (gostilna) »Pri slepem Janezu« ali »Gostilna p/Pri slepem Janezu«? Zakaj »gremo 'Pod skalco' in odidemo iz 'Podskalce'« (JK 1. 8. 1993), ko bi lahko šli »v Podskalco«? (V Vipavi dejansko stoji Podskalca in če gremo tja, gremo »v Podskalco«.)

Ne razumem, zakaj pravi g. J. M. (JK 25. 7. 1993), da so imena Na Polju, Na Kalu, V lazu (kjer sicer menda ne vemo, ali je bolj prav Na Polju ali Na polju, Na Kalu ali Na kalu, itd.) »po svoje« (kako po svoje? kaj to pomeni?) »jasna«, medtem ko so Polje, Kal, Laz »veliko manj jasna«. (Kako velik je ta »veliko«? Komu so »veliko manj jasna« in zakaj? Zakaj tudi ta ne »po svoje«?). - Stopimo na dvojezično Koroško! Kar je za Nemce Latschach, Matschach, Sinach, Goritschach, Dolintschitschach, Lipizach, Weroutzach - to so seveda sami slovenski lokativi z izpuščenimi »na /v/ pri« - to je za Slovence Loče, Mače, Sine, Goriče, Dolinčiče, Lipica, Verovce, a ne verjamem, da bi ne bilo obema stranema absolutno in totalno jasno, kaj imena pomenijo. (Nadaljno kopico podobnih parov najdemo v brošuri Dvojezična Koroška, Mohorjeva družba, Celovec; in na zemljevidu Koroške, karta in imenik slovenskih in nemških krajevnih imen, priredil **Vladimir Klemenčič**, Ljubljana. Obojna imena so, vsaj v načelu, enakovredno sprejeta.)

Tudi Grohat pod Raduho (JK 11. 7. 1993) ni dober primer za tisto, kar bi v tej zvezi g. J. M. rad povedal, ker to ni ime. Ime je Grohot (domaćini so zelo nejevoljni zaradi uvoženega Grohata; predlog, ki se tukaj rabi, a ni sestavni

del imena, je »v«, namreč »v Grohotu«, kljub drugačni uradnosti v Atlasu Slovenije in planinski literaturi: »Koča na Grohatu« ???), »pod Raduho« pa je čisto neobvezen dodatek, ki označuje lokacijo in (tudi) ni sestavni del imena.

VPRAŠANJA OSTAJAJO

Na začetek svojega JK 11. 7. 1993 je g. J. M. zapisal, da »vprašanje ... ni tako preprosto«, čez dobrih trideset vrstic razlage pa so zanj »Pravila ... jasna in kolikor toliko preprosta«. Na njegovi lastni kontradiktornosti, še bolj pa na zgledih iz vodnika (Vodnika ?) sem pokazal, da ne vprašanja ne pravila niso preprosta. V svojem neprijetno dolgem življenju sem imel tudi dovolj priložnosti od blizu in na svoji koži opazovati delo slovenističnih lektorjev v uredništvih. Veliko jih tu obravnavani zavozlanosti ni kos. (Učitelju pred tablo se marsikaj idealno izide, kar se na terenu ne.)

Kontradiktornost izvira od tod, ker skuša g. J. M. za vsako ceno ohraniti tradicionalno pravopisno gledanje, četudi ga spravlja v nerešljive zagate in (nenaučljive) (protisistem-ske) rešitve. Njegovo jezikovno kramljanje bi bilo dragocenejše, če bi sestopilo z verjetnostnih računov do »ljudskošolske geometrije«. Žal so celo vzorci tu in tam malo zamešani (še en primer: Ulica Voda še daleč vzorčno ni istovetna s Planina Jezero! - JK 25. 7. 1993), večkrat se avtorju kaj »zdi«, čeravno »zdenje« ni ravno eksaktna znanstvena metoda in rezultati te metode so v slovenskem pisanju, žal, zelo vidni. In tudi čas sam ne bo ničesar prinesel (JK 1. 8. 1993); prinesli bodo/ bomo samo (ozaveščeni) ljudje, ki živijo/živimo v času.

Vesel bom, če se javi prostovoljec, ki bo v moči navodil g. J. M. temeljito in dosledno lektoriral vodnik Julijske Alpe. Če prostovoljca ne bo, naj bi nam g. J. M. sam na poplavi tistih konkretnih primerov demonstriral pravilne in dosledne rešitve.

Mislim, da se na to temo v PV (na veselje bralcev) ne bom več oglašil, četudi ni dvoma, da »vprašanja ostajajo« (JK 4. 7. 1993).

61 odprav v Karakorum

Kot sporoča pakistansko ministrstvo za turizem, se namerava letos 61 odprav iz različnih dežel odpraviti na visoke vrhove Karakoruma. Ob tem podatku je mogoče videti, da se je število prijavljenih skupin v primerjavi z letoma 1992 in 1993 znatno zmanjšalo. Letos si je devet skupin zadalo za cilj K-2. Največjo privlačno moč ima Broad Peak (8047 m), ki ga bo letos obiskalo enajst odprav. Iz Evrope bo letos med drugimi odšla tja odprava iz Švice, ki namerava splezati na 7266 metrov visoki Diran Peak.

BAZA PLANINSKIH PODATKOV

BOŽO JORDAN

V današnjem času že skoraj nikjer ne gre brez računalnika, pa tudi v planinstvu in alpinizmu ga že zelo pogosto uporabljajo. V alpinističnih razgledih ob objavljanju vzponov ustvarjajo bazo vzponov, za kategorizacijo jo in še za kaj. Novi vodnik po Slovenski planinski poti je že na disketi. Danes je edini konkurenčni način vodenja velikih količin podatkov računalniško uvedena baza podatkov. Podatki so zapisani na magnetnem mediju, recimo kar na disku ali disketi, ki so v osebnem računalniku (PC) in ti so lahko povezani v mrežo. Tako lahko s preprostimi programi uporabljajo bazo podatkov veliko število uporabnikov. Ta baza se za planinske poti še imenuje kataster planinskih poti, ki je na disketi. Toda nastajala je mnogo prej in ni vse urejeno po zahtevah današnjega časa. Urediti pa bi se to verjetno dalo. Zdaj je to več ali manj prepis stare kartoteke (mnogo je na tem delal pokojni **Stanko Kos**).

Kakšna naj bi bila ta širša baza podatkov, je obdelano v dveh diplomskih nalogah Fakultete za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo v Ljubljani: **Dominika Lenarčič** je pripravila Model baze podatkov omrežja planinskih poti in postojank (avgust 1991), **Dušan Petrovič** pa Podolžne prereze planinskih poti (november 1993). Komisija za pota je obravnavala prvo, do uporabe pa še ni prišlo. Toda morali bi začeti.

SPROTNO DOPOLNJEVANJE PODATKOV

Republiška geodetska uprava (RGU) je razpisala Projekt vzpostavitve in vzdrževanja topografske baze srednje natančnosti (TBS, 1993). Baza naj bi med drugimi služila za izdelavo kart, kar je pomembno za PZS. TBS naj bi vsebovala primerno natančne glavne podatke državnega pomena. Predlog jih deli na osnovno vsebino topografske karte 1 : 25 000 (TK 25) in posebno vsebino. V to posebno je uvrščena planinska vsebina, za nas pa je zanimiva še naravovarstvena.

V razmerah, kakršne so v sedanjem vodenju planinskih podatkov, bi bilo zelo dobro, da se to uredi in posodobi. Za karto so bistveni podatki planinskih poti in položaj planinskih postojank v prostoru. Slednje vsebuje TBS že v osnovni vsebini. Nam je sedaj na voljo Vodnik po planinskih postojankah. Povsem drugače je s planinskimi potmi. TK 25 vsebuje ceste, kolo-voze in pešpoti — steze, ki so markirane ali ne (PV 1992/201, 1993/441). Hkrati pa mnogih

markiranih in izrazitih poti ni vrisanih na kartah. To bi morali dopolniti in uskladiti.

Za bazo imamo vir: planinsko karto s prikazanimi poteki planinskih poti in planinski vodnik. Ugotovimo lahko, da tega še nimamo za vsa planinsko zanimiva območja (Dolenjska, na razpis je že prijava, ni še za Primorsko, razpis je v PV). Sta ta dva vira usklajena, zanesljiva in ne prestara? O tem je bilo srečanje na Mrzlici (PV 1992/228). Tu je šlo za vzgojo markacistov in drugih, ki se amatersko ukvarjajo s kartami in naj bi obvladali ali pa že obvladajo delo s kompasom, višinomerom, klinometrom, pa morda še s kakim preprostim instrumentom. Oh, ko bi imeli Global Position System (GPS)! Kako enostavno bi si določili stojišče! Žal je za naše planinske karte neuporaben (uporaben pa je za topografsko karto v merilu 1 : 25 000 (TK 25) in novejšo turistične karte 1 : 50 000), ker nimajo nobenih mrež (geografske, pravokotne).

PLANINCI NAJ SPOROČAJO SPREMEMBE

Bazo v TBS je treba vzdrževati, če naj ima pravico do tega imena. Vsako spremembo je treba odkriti in zapisati. Tu bi morala PD (markacijski odsek) odigrati važno vlogo. Ali pa bi morali vsaj markacisti na svojem vsakoletnem zboru območne skupine povedati in zapisati vse novosti. Žal se po izkušnjah Savinjskega MDO to v celoti ne uresničuje. Te spremembe in novosti bi morali zbirati na PZS, točneje morda v Komisiji za pota (KZP) ali komisiji za informiranje (INDOK) in jih posredovati Republiški geodetski upravi (RGU). Zdi se mi, da je ravno ta hitrost odkrivanja in sporočanja sprememb ena od največjih težav baze planinskih podatkov.

Bazo planinskih podatkov (BPP) bi vodila PZS — ustrezna komisija ali človek, ki bi imel to na skrbi. Dostop do nje bi imela PD in čez čas bi postala javna baza in dostopna vsem zainteresiranim. V tej bazi bi bili vsi planinski podatki in še nekateri podatki, uporabni zgolj za planinca. V tej bazi podatkov bi smeli biti le podatki, ki jih ni v drugi bazi. Podvajanje podatkov vodi k neekonomičnosti, napakam in dvomnosti. Seveda pa bi zato moral biti omogočen dostop PZS do planinske vsebine državne temeljne baze podatkov (TBP).

Za izdelavo take baze podatkov je seveda še kar precej odprtih vprašanj. Le eno je, recimo, vprašanje oštevilčenja označenih poti ali njihovo poimenovanje. Nekatere imajo imena, (na primer Kopinškova pot), pa tudi problem po-

vezav in še kaj. Že sedaj je zapisano načelo, da lahko naključni planinec, ki na terenu opazi neskladje s podatki — sedaj v karti ali vodniku —, sporoči to pristojnemu PD. In se najde nekaj takih zapisov tudi v PV (PV 1993/459). Zato ima smerna tabla na začetku poti zapisano PD, ki pot vzdržuje.

NEIZMERNE MOŽNOSTI RAČUNALNIKA

BPP bi morala biti locirana na PZS. Ta bi morala preko PD skrbeti za redno vzdrževanje. To pomeni, da jo v bistvu vzdržujejo in vodijo PD. PD pa lahko doda še svoje podatke. Nobeden izmed podatkov baze ni takšne narave, da ga planinska društva niso sama zanesljivo sposobna podati. PZS bi morala večkrat posredovati — spominjati na obvezne naloge PD, če sama to ne store. Dogovoriti pa se moramo in določiti osnovne podatke, ki naj bodo zajeti v bazi.

Za poti je izdelan obrazec: glava in opis poti. Toda to bi se moralo dokončno urediti. V Savinjskem MDO smo imeli za to pred leti tri srečanja za kataster poti. Bilo je malo uspeha in skromna udeležba. Še kar dobra udeležba je bila na nedavnem tečaju za markaciste. V skupini so bili dijaki, ki bi morda lahko poti za svoje PD (Vitanje) obdelali kot raziskovalno, seminarsko nalogo na šoli. Na Srednji tehniški šoli (TŠ) Celje imajo kar precej računalniške opre-

me, tudi za risanje in za strokovnjake računalništva. Če zmorejo raziskovalne naloge o planinstvu na osnovnih šolah, bi jih tudi na srednjih (PV 1993/354).

Za ustrezen programski paket bi morala poskrbeti PZS in ga dati v uporabo PD oziroma tistim, ki bodo delali zanj. Med planinci je že kar nekaj osebnih računalnikov in računalnikarjev, vsaj uporabnikov znanih programov, ki naj bodo podlaga za programski paket BPP. Wordstar je kar dober za pisanje društvene kronike, pa morda še za kaj. Tudi za majhno bazo planinskih podatkov, poti in postojank ga sam uporabljam. Pa razgledi s posameznih vrhov se dajo napraviti, če si seveda sedaj še sam sestaviš ustrežno bazo podatkov in ustrezen program, na primer v programskem jeziku Pascal ali drugem. Za risanje je program Autocard ali kaj podobnega.

Morda je ta baza planinskih podatkov (BPP) — ali pa še ni in šele bo — res vir pravih podatkov in bo v prihodnje nadomestilo za pisane vodnike, od katerih imajo nekateri častitljivo starost (npr. Vodnik po Posavskem hribovju). Če se boš odpravil na turo, si boš lahko iz tega informacijskega centra za ustrežno plačilo pravočasno naročil opis poti s skico in zadnjimi podatki o obiskani postojanki. Ali pa kar del zapisa, skopiran na disketi. To menda ni več utopija.

IDRIJSKI JEGLIČ, KRŽANEC MED AVRIKLJEM IN KRANJSKIM

JELENK (1106 M) IN BOTANIKI

RAFKO TERPIN

Sploh ne bi mogel povedati, kolikokrat sem bil na vrhu. V otroških letih me je skupaj z vrstniki največkrat gnal v tiste klance naš prvi planinec **Janez Jeramov**. Brezhibno prepričljivo je obvladoval znano vročo stezo skozi Trepališe, nazadnje sem ga že sumil: Grič mora biti njegov!

Gor smo lazili za 1. maj, za dan mladosti (25. maj) ali pa na binkošti. Posebno ob binkoštih smo vedno padli v veselo družino. Zaradi zgoščenosti trenutkov in dogodkov si je praznike lagodno zapomniti. V tem ni težav. Pred 1960. letom je bila za silo živa kmečka hiša tik pod pelino. Zavetišče v njej se mi je vedno videlo primerno planinsko. Na binkošti, ko so bili planinci kot organizatorji veselice posebno delavni, je ljudstvo poleglo zelen travnik med pelino in razrušenim hlevom. Le šopkom kranjskega jegliča in ta velikega encijana (Clusijev svišč) so se majčkeno umaknili. Poleg neverjetnih rdeče škrlatnih kobilčkov so ležale

suknje, steklenice, jope, kakšna prvih vetrovk. O, Janez nam jih je že v dolini napel: »Te rože so zaščitene, mi jih gremo samo gledat!«

OPUŠČENI JELENKOVI PRAZNIKI

Bil sem očaran. Narod se je prešerno smejal in jih klatil sredi rož. Prav blizu označenega vrha, še zdaj ga vidim, je obkrožen od razrahljane družbe nekoč sedel droben mozič ostrih potez in naglega jezike, imenovan **Kujejca**. Za krožnik mineštre ali za dva dečka so ga zlahka naplahtali, da je zbranim Prefarcem, Idriječanom, Kanomeljcem, Krničanom in Masornikarjem držal veličastno napet, krščansko in domovinsko vznesen govor, najprej o poštenih slovenskih dekletih in nato o poštenih slovenskih fantih. Hudi radoživosti sem sledil odprtih ust. Smejati sem se, ko sem čutil, da je tudi odraslim zavrelo. Od srca. Danes bi se do solz. Zložilo bi me v naročje zelenega. Še kakšen kobilček bi zmrlinčil. Pa dedec ni bil le burkež. Menda sem si tedaj zapomnil ono:

*Kukejca pàje,
Tinca bud màje,
Kukejca nječe pít,
Tinca me nječe uzít.*

To so bili Jelenkovi prazniki. Binkošti, na Jelenku kmečki praznik. Rekli so mi, da gre za spomin na davne pastirske čase in živinsko kupčijo.

Potlej je hiša s pokrito štirno opustela, zaveštišče so premaknili na Log. Binkoštno veselice z muziko in petjem so šle drugam. Na Jelenku vrh so zahajali več ali manj le še trmasti planinci, lovci in ljubitelji rož. Stezo od Graparja mimo Hladnikovša na rečno stran so zanemarili, presekali z novo cesto in izgubili.

Ma nekaj ta trmasti je ostalo. Od prefarskega Svetika gor res vsakomur teče od larfe, kaplja in curlja, a poslavljanje od Spodnje Idrije, ki se od nekaj uspešno prilizuje reki, je čez vse ganljivo. V vsaki rajdi je bolj molčeča, v vsaki rajdi lažje slišiš svojo sapo. Trepališa medtem niso prestavljali, kakor so stezo do njega. V maju je domačija še videti kot zelen ostrgan otok sredi rjavega gabrovega pobočja. O njihovem studenčku od nekaj le upam, da ne bo skrknil v luknjavo zemljo. Nad hišo, vem, pod smrekami, smo gimnazijski jamarji hoteli raziskati nekam ozko brezence; tako malo ga je bilo vkup, da je bilo vanj mogoče na štriku potlačiti le najbolj drobnega. Razmišljam, kaj ni bil to **Zmago Logarjev**, če že mene ni doletelo.

Nekaj nad tistim mahovnatim logom sem na peščenih tleh našel koščke železove rude. Kdo ve, kdaj je to bilo! Se je tovar razvezal ali se je žival spotaknila, ko so v 16. stoletju trogali rudo proti plavžu ob izlivu Kanonljice?

BREG, RDEČ OD JEGLIČA

Do Graparja, ki je pozidan na okroglastem sončnem hribu visoko nad vsemi grapami, je dolg klanec. Vmes je le kratka ravničina. Tam si kolena oddahnejo, ker se jim vsaj kakšno minuto ni treba z brado srečevati. Malo dlje zasluži svoje spoštovanje sredi belih mastnic pojč studenec. Korito.

Nad Graparjem je odprt svet. Vročina je popustila, sonce se je sprijateljilo z vetrčkom. V navidez še bledem travniku že cveti povodenj kukavic. V maju suho zadišé tudi majnice, one belkaste in one rožnate. Kar so Prefarci izdali to direktno pešpot, se ognem celo hladnemu izviru in jo raje navížam pokonci do Kenda. Vse se še ni zaraslo, a se bo. Od Kenda se spelje prisrčen voznik do Hladnikovša (naglas na i-ju; kakšna ljubljanska duša bi seveda ročno raztegnila tisti a, nakar bi stari **Kenda** iz Masor prezirljivo pihnil: Ki je pa tú?).

Za Hladnikovo štaló nam je na privaljeni skali že davno v otroštvu Janez Jeramov pokazal prvi avrikelj. Nekaj višje nad italijanskimi kaver-

nami, na robu grebena, od koder se po dolgem času uzre Idrjico, se v skalovju že razcveta kranjski jeglič. Tam sem na izpostavljenem kraju prvič srečal modro cvetoči gorski srobot. In šmarno hrušico. Po vzhodni strani hriba je skozi bukovje kratka steza, spomladi se v njem dolgo zadrží sneg. V strmeh, k Idrjici padajočem pobočju je mogoče slutiti ali vsaj slišati trop gamsov, ki se prestrašen premika drugam.

In zadaj je za drevjem na kranjsko stran nagnjena stara senožet, danes zaraščena z vrbami in jelšo, nekaj čedna, vsako poletje košena, z lesenim senikom skoraj na sredi. Ta breg je bil svojčas rdeč od kranjskega jegliča. V tej neznanški bogatiji najlepšega travnatega rastišča na zemlji je še Janez Jeramov popustil: »Saj vsak enega že lahko...« Za vselej so se mi oči navzele škrlata. Nekoč me je tu zalovila nagla nevihta. Zapičil sem se pod streho razmajanih svisli in od tam, ne da bi me pókanje posebno strašilo, mladostno poetičen srkal vase neverjetno mavrico, ki se je po kratkem plesu rodila hkrati s sončkom. Vsa pod menoj je segla čez Idrjico tja v Jazne in spodaj se je kot zašiljen rob pisane plošče vtopila v reko. Kaj vem, takrat se mi je zdelo, da si moram trenutek dokončno zapomniti, saj takih mavric vendarle ni.

PRVO SREČANJE Z BOTANIČARKO

Nekaj let pozneje, ko so tod nehali mahati s kosami, sem v tem pisanem bregu naletel na deklisko bitje v rdečih dokolenkah in Jelenku primernih čevljih, kar me je navdalo s spoštovanjem. Sklanjala se je k cvetočim kobulčkom in z njimi nekaj onegala. Botaničarka, mi je kapnilo, nagle pameti, kakršne sem. Krščansko vzgojen sem pozneje pomislil, da je počela nekaj nespodobnega: opráševala je kranjskega. Še več, menda je skušala križati kranjskega z avrikljem. Rastline si je označevala, češ da pride čez čas nazaj pogledat, a se je žernáda obnesla ali ne.

Primaknil sem se bližje. Ni se me prestrašila, kar je pomenilo, da ni s hribov doma. Prijetno se je znala nasmehniti in namignila mi je, da se je k rožici vredno skloniti in od blizu presojeti njeno krasoto. A viš! Več ali manj sem molčal tja čez Idrjico proti Slabetu in hmal. Gornje Jazne so bile videti prelepa vasica.

Tako sem se srečal z botaniki, ki so na božjem svetu gotovo nekaj posebnega. Vedel sem že v gimnaziji, da jih idrijski jeglič (*Primula venusta*), ki je križanec med avrikljem in kranjskim in je znan predvsem s prefarskega Jelenka, strašno matra. Ne le zvišan ta spodnji pritisk, celo do prebavnih motenj in drisk prihaja. Rastlinica jih ne draži le zaradi redkosti ali endemičnosti, tudi strokovno jih zažiga v »tamkajšnje območje«. Bajé se še danes ne ve zanesljivo, a je kri-

zanec ploden ali jalov. To je, veste, velika stvar! Do križanja pride v naravi bolj poredko zato, ker cvetj avrikelj v naših prepadih vsaj štirinajst dni poprej. Avrikelj ljubi sončne kraje in je proti suši dobro zavarovan, kranjski ima rad osoje in se suši ne zna postaviti po robu. In zdaj, pomislite, se mora na tistih redkih prostorčkih, kjer živita neposredno skupaj (največ nekaj metrov narazen), pripetiti, da avrikelj v rasti malo zamudi in da kranjski nekoliko pobezlja. Pa smo tam! Vsakih nekaj let torej razmere dozoriijo. Ko zacveto, so prelepi, pravzaprav me ne brigajo dosti očetove ali materine poverbane lastnosti. Očarljivi so, okoli te trditve ne dopuščam nobene nemarnosti. Največ je močno skratnih, venci jim s staranjem medeno pobleddijo. So ubito vijoličastih vencev z medenim grlom, so bledečni z znotraj zlatim grlom in zunaj lilastim vratom, so skrivaško brezbarvnega nadiha, medli in plahi, kakor da bi v rumeno zamešal vijoličasto. Najimnitnejši so jutranje poprhani, pred soncem.

OKRADENI JELENK

Za vrsto primule, ki so jo po Krnicah in na Vojskem udomačeno (?) gojili po loncih, so Krničani in za njimi še Bavdaževa dva že davno v srebrni zgodovini trdili, da je prinešena iz Jelenkovih robov, da je torej primula venusta. Larifari! Ko mi je tista izrazito krepka rastlina s temnimi, rjavo vijoličastimi in belo obrobljenimi nakodranimi venci v vrtu prvič zacvetela, sem na jetrih čutil, da ne more biti prava. Gnalo me je na sloviti Jelenk in tam sem jih ob razbijanju plehbande našel. Ene sem napol nor občudoval zvrha, druge je bilo moč videti le izpod sten. Ob drugem obisku sem imel že vse preštete. Srečali smo se enkrat za vselej. Spomnim se, tudi moja profesorica biologije, draga gospa

Marija Bavdaževa, je takrat zajela nekaj moje-ga veselja. Z Jelenkom je ostala nekako zvezana. Zadnja leta namreč mnoge dneve preživlja v Krkočevi bajti tam čez Idrijo. Od tam vsa tenkočutna pogleduje v Jelenk. V njegovih osonnih rebreh ima zaznamovane vse letne spremembe. Nekakšen bolj mračen in le po svoje zgovoren prijatelj ji je postal. Kdo ve, a se je že odločila, ali bi prijaznim pa igrivim polhom odpovedala stanovanje na podstrešju ali ne. Kdo še zna tako vsakdanje uravnovešeno in pozorno hkrati živeti z rastlinami in živalmi okoli sebe? Njen soprog Jurij, ki bajto včasih jemlje kot poletno rezidenco delavske stranke »Najprej«, je gotovo vse drugačen tič.

A da povem o križancih. Skoraj slednjo pomlad so mi naredili praznično. Včasih sem bil prezgoden, včasih sem jih zamudil. Narava se redko ravna po koledarju. Z leti sem spoznal, kako je mogoče iz doline predvideti, kdaj na hribu cveto jegličci. Od tedaj gre lažje. A skrivnosti ne nameravam razglašati. Bilo je namreč tako, da neke pomladi jegličev na znanih prostorčkih ni bilo več. Naj sem kar se da glasno sopihal v gladkih, zdrsljivih prepadih in hlepel po njihovi razcveteli svežini — zaman, razen enega so izginili. Bil sem poparjen. Nekaj pozneje sem od domačinov slišal, da so bili na delu ljubljanski študentje, da so imeli štrike s seboj in da so prav vse pretaknili. Torej so jih odnesli ljubitelji cvetja, sem zaledenelo modroval. Najbrž so jih potaknili po vrtovih in v lonce; na ta način bo priročneje odločati o njihovi plodnosti. Nekaj so jih poprešali v herbarije, s korenino so, pravijo, primerki vrednejši. Preostale so dali v menjavo, jaz tebi — ti meni. In moj Jelenk je bil okraden. Botanik! Ta narod je vendar pokvarjen. Ne le, da se utegne usmradi, že zaudarja. Bo že še zraslo, pravijo. Narava je močna, so kratkih besed.

Z otroki na gorskih poteh

Pri hoji v gore z otroki je pravilen tempo hoje še posebno pomemben. Načelno velja (seveda prav tako tudi za odrasle), da naj bi prve pol ure hodili kolikor je le mogoče počasi. Telo potrebuje ta čas, da se privadi na obremenitev. Tempo hoje naj bi bil tako hiter, da se je mogoče pogovarjati, ne da bi pri tem lovili sapo. Med tem naj bi postopoma slačili nepotrebne kose obleke. Pri prekomernem potanju, ki je tudi posledica pretople obleke, telo izgubi zelo veliko tekočine. Posledica tega je prezgodnja utrujenost, s tem povezana pa je tudi slaba motivacija za nadaljnjo hojo po hribih.

Najpozneje po eni uri ali po poldrugi uri hoje naj bi se za nekaj časa ustavili in malicali.

Predvsem otroci morajo veliko piti. Priporočiti je treba predvsem vsakršne tople pijače.

V nahrbtnik sodi poleg »dobre« malice (jabolka, banane, lahka, z medom sladkana hrana, »ptičja hrana«, kot so rozine, orehi, lešniki, bučne peške in podobno, kar je vsekakor bolje kot salama in sir) tudi obleka, ki varuje pred vetrom in dežjem. Menjava srajce na gorskem vrhu varuje pred prehladom.

Izredno pomembna pri izbiri gorske ture za otroke je oblikovanost terena in čas hoje. Kdor otroka preobremenjuje s hojo in ga spotoma še dolgočasi z monotonimi pogovori in razlagami, bo skoraj gotovo vsadil vanj kal sovraštva do hoje po gorah, ki bo najverjetneje vsajena za vse življenje.

(Salzburger Nachrichten)

KMEČKI SVET UMIRA BREZ KONCA

Torej se pomladi po svoje bojim, saj tedaj posebno rade zapojejo njihove kopače, motike in rovnice. Ste slišali, kako se zadnja leta že povsem javno izražajo? To rožo grem nabrat, pravijo. One cvetke še nimam nabrane, rečejo. A imaš ono zadevo že nabrano, prašajo. Ne, tisto nameravam nabrati prihodnjo soboto, odgovarjajo. Tettesi, a! Kot bi hodili hudiči v regrat in še tedaj bi jim kakšen kmet podkuril, če bi v njegovem travniku predolgo držali rit pokonci. Planinsko, lovsko, kmečko in še kakšno ljudstvo se je v desetletjih, odkar je zasijala svoboda, kar zbrihtalo, kultura v hosti mu ni več tuja, a stroka se je skvarila. Pomulimo, populimo, pocukajmo, dokler je še kaj, saj bo zdaj zdaj okrog nas vse zastrupljeno, krepale bodo rože in mi. Pa griči! Blesteča pamet, črna pamet! In o plodnosti ali jalovosti idrijskega jegliča bodo mleli še naslednjih sto let. Človek se tudi telesno dobro počuti, če ne ve prav vsega. Ne verjamem, da bi **Scopolija** danes te reči zmogle toliko begati. (Verjetno pa bi nekaj rastlin

poslal **Linneju** gor na Švedsko!) Kdaj je že **prof. Ivan Hlača** trezno presodil, da rožica — tako kot se pač vede — mora biti jalova! Kaj ne zadošča? Primerno najbrž ni, da bi venomer dvomili ali verjeli v neka pravila. Bog pač naredi, kar se mu zahoče, so nekdaj pribijali. Jegličiči poženejo tam, kjer jim je usojeno. Naj tam cveto in naj jih tam pobero, ko pride njihov čas. Jaz tudi ne bi rad gagnil v kakšni pusti in prazni deželi.

Na Jelenk naj kar rinejo kralji, župani, kaplani, učitelji in Prefarci. Na njem se bo zmeraj kaj našlo. Onega škrtatnega travnika res ni več, a ob svojem času ima vsako oko dobrega malarja. Kmečki svet umira brez konca, pokrajina menjuje obraze, vse bolj divja postaja. Človek v njej je skoraj že ubežnik. A če se razgrnejo veje, se odpro speče pravljice. V njih ima svoj tron tudi Janez Jeramov. Kadar so krošnje pregoste in tla videti umazana, se smeš nazijati oblakov. Z njimi so poti neskončno lahke, ne le bele.

Pa gremo. A z botaniki, prosim, previdno!

TO JE LAHKO VRHUNEC NEKE »ŠODRARSKE« KARIERE

TURIST V TRIGLAVSKI STENI

LJUBO MEDEN

Spomladi je bilo, ko sem srečal Macota.

»Ti,« pravi, »bi šel z nami na Mont Blanc?«

Začuden sem ga pogledal. »Kako, na Mont Blanc? Saj veš, da nimam izkušenj v tako visokih gorah! Pa sneg in mraz!«

»Vem, da znaš hoditi, drugo zate ni problematično. Boš zmogel, gotovo! Mi manjka en tak, kot si ti,« je hitel pojasnjevat.

In me je pustil s polno glavo zmešanih misli.

Naslednje tedne je ob vsakem srečanju omenjal tudi Belo goro, pa kar nekako nisem bil zagret. Seveda me je mikalo na tako odličen vrh, po drugi strani pa — še doma ne zmorem uresničiti vseh želja in ciljev. Tudi me je strah zaradi moje preobčutljivosti na mraz. Mi namreč prsti rok zelo hitro ozebejo. Le majhna nepazljivost je dovolj, da postanejo neobčutljivi. Če dovolj hitro ne nataknem rokavic, prstov potem tudi po več ur ne morem ogreti. S trdimi prsti pa nisem sposoben držati nobenega orodja, cepina ali palic. V višini okoli starih tisočev bi to lahko imelo usodne posledice.

Vseeno sem potem nekaj časa pospešeno treniral, lovil zadnji sneg za vzpone s cepinom in derezami in bil pogosto v visokogorju. Tudi s tihim upanjem, ki pa je vse bolj plahnelo. Slišal sem namreč od prijateljev, da z našo Belo goro verjetno ne bo nič. Da ni resne zagnanosti in da

nekateri člani odprave sploh ne trenirajo. Če sem iskren, sem si kar po svoje oddahnil, saj me tja gor res ni preveč vleklo, čeprav... no, bo že še dozorel čas tudi za to! Tudi Bela in še katera druga gora bodo prišle na vrsto. Za sedaj je dela doma v izobilju.

NADOMESTEK ZA MONT BLANC

Ko sva se z Macotom srečala v začetku poletja, sem ga vprašal, kako kaže. Pa mi je naravnost povedal, da sama pač ne moreva igrati odprave v tuja gorstva, ko so vsi glavni pobudniki in organizatorji odpovedali. »Veš kaj,« sem mu takrat rekel, »saj meni že vseskozi ni šlo za Francijo, le razočarati te nisem hotel. Daj, narediva nekaj tukaj doma!«

»Prav,« je bil za to, »toda le kaj imaš za bregom?«

»Za bregom nič,« sem mu odvrnil, »rad pa bi bil enkrat nekoliko neskromen in bi rad preplezal Severno triglavsko steno, po Slovenski smeri. Ti si že bil v njej, pa bi me lahko zvelkel čez. Kaj praviš?«

Nekaj trenutkov me je gledal, v sebi tuhtal, potem pa se je nasmehnil: »Prav, bova šla, kadar hočeš! Samo nekaj opreme si morava še sposoditi. Nimam namreč več kaj dosti te ropotije, ko že nekaj časa ne plezam več. Pa to le meni prepusti. Ti pripravi vrvi, drugo bom jaz. Je prav?«

Triglavska severna stena

Foto: Janko Skerlep

Seveda mi je bilo prav, pa še kako. Kar zaigralo mi je ob teh besedah, vse drugače kot ob povabilu na Mont Blanc. Steno sem si namreč že dolgo želel doživeti. Vse je kazalo, da se bo želja naposled uresničila. Le še nekaj me je skrbelo, spet brez potrebe, pa sem le znil: »Pa me boš prej kaj preizkusil? Saj ne veš, kako se zadržim v skalah!«

»Le kaj bi preizkušala, saj te dovolj dobro poznam! Vem, da si za Slovensko sposoben. Če pa hočeš, pridi konec tedna v Belo. Navadno se tam zadržujemo, boš pa še prosto plezanje poskusil. Hočeš?«

»Veš, da pridem, saj me tudi sicer zanima, kako to gre!«

Tako sva se dogovorila. Še tisti večer sem si šel sposoditi društveno vrvi in sem v soboto že pred dogovorjenim časom pohitel v Belo. Nekaj se jih je že pretegovalo po skalah, Macota pa še ni bilo. Pa ni bilo treba dolgo čakati. Takole za začetek je postavil lahko smer, ki mi je kar dobro šla od nog in rok, zato sva se kmalu preselila na težje. Čeprav kratke, so smeri v Beli zahtevne, saj se je že po nekaj selitvah pokazalo, da ne morem več čez. Netreniranost in neizkušenos v prostem plezanju se pač takoj pokažeta. Zelo hitro ti začnejo odpovedovati roke, čeprav stvar »vleče« in bi človek še kar poskušal. Pa ne more več.

No, Maco me je potolažil, da takih stvari v Steni ne bova tipala in bo tako in tako več hoje kot

pravega plezanja. Verjel sem mu, saj sem tiste dni prebral vse popise Slovenske smeri in si dodobra ogledal skico, tako da sem vse skupaj znal že na pamet.

PRVI PRAVI OPRIMKI

Teoretično!

Pokazalo se je namreč, da je praksa vse kaj drugega. Od teorije nikdar roke ne boljijo, kot so me od pretegovanja po skalah Bele. Vseeno sem se naslednje dni obešal na vsako pripravno stvar in se tudi psihično pripravljaj na veliki dan. Prišel je malo pred mojim rojstnim dnem, zato sem ga sprejel kot najlepše darilo.

Odpravila sva se že popoldne, saj je bil Maco mnenja, da je bolje prespati pod steno in začeti zgodaj, kot hiteti od doma zjutraj in potem ves zbit od vožnje na vso silo začeti plezanje. Ker pa je bilo v Aljaževem domu le malo ljudi, sva se ustavila kar tam. Kot opravičilo je bilo dejstvo, da so vremenarji za zvečer obetali padavine, Maco pa je že po poti pogrešil bivak vrečo, ki je ostala doma. Saj postelja je le bila boljša od trdih tal pod Steno, jutranja pot tja pa ravno dovolj za ogrevanje!

Kmalu sva bila pri vstopu. Malo sva počila, se optala, pripravila vrvi in drugo kramo in začela. Nekoliko se mi je zdelo čudno, ko je Maco kar nenavezan zaplezal naprej. Pa mi je pojasnil: »Tako je to tukaj. Vidiš, kam grem, kje in kako. Pridi za mano. Če te stisne, zakriči, te bom pa varoval. Tu ti tega najbrž ne bo treba. Misli na oprimek, stop in prehod naprej. Kaj je pod

teboj, naj ti ne bo mar. Pa saj sam veš, saj si že marsikaj prehodil!»

Ravnal sem se po teh nasvetih in začuda res ni bilo težav. Razblinili so se tisti mešani občutki pred vzponom, spuhnela je vsa trema, ki mi v prejšnjih nočeh ni dala spati. Trema pred Steno in Slovensko smerjo v njej. Resničnost tudi zame, po tolikih letih hrepenenja. Kako drugače sem se počutil tu, kako svobodnejše je doživetje takega plezanja od zavarovanih poti, pa tudi od marsikaterega brezpotja, ki sem ga do slej prehodil! To je pesem, lahko tudi vzpenjanje, ogledovanje, iskanje najlažje poti, čeprav do potankosti popisane v vodniku.

Lepo sva napredovala. Sploh ni bilo tako težavno. Sprva se je Maco oziral name, potem pa me je pustil in lezel naprej.

»Saj sem vedel, da ti bo šlo,« je rekel. »Moraš imeti malo več zaupanja vase, veš!«

Nič nisem odgovoril. Počutil sem se lepo, lahek in prost.

KOT V LETALU, KOT NA BALKONU

Praskala sva po lažji varianti, mimo macesnov, skozi gladko grapo pod Bele plati. Niso se mi zdele tako bele kot iz doline. Nekako sivele so. Morda tudi zaradi megel, ki so silile čez rob Plemenic in skozi Luknjo.

Maco je preudaril, da naju vsaj do poldneva še ne bo močilo, torej lahko izplezava še suha. Če bo šlo po sreči, seveda.

Tako sva nadaljevala čez slikovite Bele plati in po tistih špranjah ob desnem robu hitro pridobivala višino. Tam nekje nad platmi naj bi hodila po tratici s starim macesenčkom, pa se tega sploh ne spominjam. Ne vem, zakaj. Verjetno sem bil le toliko zaposlen sam s seboj, da si lahkkih mest nisem toliko zapomnil. Dobro pa vem, kako me je zaustavil prvi gladek skok v žlebu nad Belimi platmi. Tu čez namreč prosto nisem zmogel in mi je prijateljstva vrv psihično zelo pomagala. Naprej pa mi spet ni bilo težko.

Zalotil sem se ob premišljevanju, da bi se v smer morda kdaj podal tudi sam, če le ne bi bilo tega gladkega skoka. Pa saj ni bilo prevelike sile in ko sem bil enkrat čez, se mi ni zdelo več tako nerodno. Gotovo nisem dovolj natančno gledal, kako je ploščo zdelal moj vodnik. Ta se je le ohrabrujoče nasmehnil in nadaljeval.

Mimo ostankov vpisne skrinjice v mračni grapi sva lezla v svetlejšje okolje. Precej nenadejano sva stala v škrbinici vrh žleba. Mislim, da se tukaj pravi Pri slovenskem možicu, čeprav možica nisva videla nobenega. Je pa lep pogled naprej v Slovensko grapo z oknom na vrhu, na plečat in zgoraj ošiljen Slovenski stolp, pa police na obeh straneh so kot velike ceste nad prepadi.

Zlatorogove police. Približno polovica stene. Veličasten kraj, kot narejen za počitek. Seveda sva tudi midva stopila na tisti pomol desno, kjer se počutiš kot v letalu. Kot na balkonu, le da je pod tabo globel doline Vrat in ne človeška bivališča. Teknil nama je zajtrk na tem kraju, še bolj zaradi zavesti, da sva si ga zaslužila. Saj sva kar hitro prišla tako visoko. Kar imeniten sem se zdel sam sebi.

Prisluškovala sva življenju Stene. Nekje desno je ropotalo kamenje, pa ni bilo nikogar videti. Onkraj Gorenjske smeri je bilo slišati klice — naveza se je trudila s Čopom. Na redke čase je bilo slišati krokerjev klic, drugače pa je bilo mirno in tiho. Od daleč spodaj je prihajal šum Bistrice, rahel veter se je lovil v skalovje in sonce se je trudilo, da bi prodrlo v skrivnostne grape Severne stene. Človek se v njej kar izgubi. Bila sva še v senci in rahlo naju je mrzilo.

VODIČ PO SEVERNI STENI

Po izdatnem počitku sva se odpravila naprej. Tokrat je prišel prav moj cepin, saj sva morala izsekati pot izpod plazovine na kopno desno stran grape. Po snegu in ob njem sva lahko doseгла začetek Prečvevega izstopa. Tu se je Maco obrnil k meni: »Tu, glej, sva v eni uri zunaj, naprej gor je dlje in težje. Kaj meniš?« Seveda me ni spraševal zato, da bi jaz, neuk, odločal. Pa sem le nekako izsilil nadaljevanje, ko sem izjavil, da se mi zdi, da lepo napredujemo, vreme se je pa tudi uredilo. »Če misliš, bi šla čez Frelihovo polico, tu pa levo od okna,«

Botanični naravni spomenik na Lovrencu v Posavskem hribovju

Lovrenc (711 m) leži na levem bregu Save nad Loko pri Zidanem mostu na sredini med bolj znanimi hriboma Velikim Kozjem in Lisco. Celotno območje je predlagano za krajinski park Veliko Kozje — Lisca. Tu srečujemo bogato ilirsko floro s posameznimi alpskimi elementi. In ravno takšna posebnost je naravno rastišče Kluzijevega svišča (*Gentiana clusii*) na Lovrencu. Na pobudo PD Lisca Sevnica — Krško in PD Radeče ter na predlog Zavoda za naravno in kulturno dediščino Celje je Skupščina občine Sevnica v letu 1993 sprejela Odlok o razglasitvi rastišča Kluzijevega svišča na Lovrencu za botanični naravni spomenik. Območje zajema vse travnate površine od ceste, ki vodi na Lovrenc z južne strani, do kapelice na zahodu, torej ves travnati hrib ob cerkvi na Lovrencu.

V botaničnem spomeniku je **prepovedano**:

- vsako poseganje, ki bi spremenilo rastiščne razmere na sami lokaliteti, npr. odstranjevanje ali spreminjanje vegetacije, spreminjanje kisl-

sem predlagal. »Saj sam najbolje veš, kaj zmorem.«

Strinjal se je z mano, vendar mu je bilo morda za hip žal, da me ni spravil v Prevcjev izstop. Rekel sicer ni nič, pa tudi pozneje ni več tega omenil. Le na vrhu mi je priznal, da se je bal, da bi naju kje pod Slovenskim stolpom ujel dež. Imela bi precej nevšečnosti.

Pa ni bilo hudega; nasprotno, očistilo se je in se občutno ogrelo. Zato sva pogumno zaplezala v plošče levo od okna in z vrha vstopila vanj, da sva vsaj videla, kako se ga dá od spodaj preplezati.

Na terasi nad oknom naju je prvič ta dan pozdravilo sonce. Prepustila sva se njegovim žarkom, pozobala nekaj suhih sliv in ogledovala pot naprej. Tu namreč tudi Maco še ni lezel.

Sedaj veva, takrat pa nisva, da je tista polica precej visoko, midva pa sva jo iskala nekje v višini okna. Zavedli so naju tudi redki klini, kar dober prehod in navidezen izstop v škrbino na grebenu. Vse to sva dosegla, le iz škrbine ni bilo nadaljevanja, pač pa gladka, navpična stena. Morala sva nazaj, potem pa po grapi navpik. Težja varianta, kot se je izkazalo pozneje, nama je vzela nekaj več časa, vendar sva zgoraj spet prišla v smer in s tem v lažji svet. Po enostavnih in logičnih prehodih sva dosegla dno grape, ki pripelje na razgledno ramo.

Če sva bila prej na Zlatorogovih policah kot v letalu, potem ne vem, kje bi bila zdaj. Od tu sva različno pred seboj lahko videla svojo nesojeno polico, tudi možica na njenem začetku. Le najini trdni volji se morava zahvaliti, da nisva šla nazaj in še enkrat navzgor po pravi smeri. Pa sva jo prihranila »za drugič«. Sva pa bila tudi z varianto zadovoljna, med drugim zato, ker se ji pozna, da jo marsikdo pleza, saj je prav tu mogoče najti največ železja v vsej Slovenski smeri. To pa je le moj osebni vtis. Midva nisva zabijala; Maco je zaupal mojemu varovanju, sam pa sem bil tako in tako v strokovnih rokah.

Na rami sva zmetala opremo na kup in se uredila. Hkrati sva se šla tulifon z navezo, ki je pod nama spraševala, kje se pride do Slovenskega okna in kod greva midva. Kar vesel sem bil, da še kdo ne ve čisto natančno, kje je. Zavpil sem jim, da lahko okno s kamnom razbijejo, saj so skoraj v njem. O nama pa sem modro ugotovil, da sva imela dober namen preplezati Frelihovo polico, pa je od spodaj nisva našla. Zdaj z vrha jo s pogledom zlahka prehodiva, drugič jo bova pa zares. Kasneje sem videl, da tudi zanamci niso šli skozi okno, ampak desno. Usmeril sem jih še v raz, ki pripelje na gredino z možicem, začetek Frelihove police, potem pa sva s prijateljem pobrala šila in kopita in se splazila po polici precej daleč v desno nad vrtoglavo globino proti izstopu.

STISK ROK NAD PREPADOM

Še nekaj prijemov in stala sva v gruščnatem kotlu tik pod robom stene. Tu mi je Maco izročil

Kluzijev svišč

Foto: S. Sokolič

sti oz. alkalnosti tal, odstranjevanje zemlje, ruše ali kamninske podlage, zasipavanje (odlaganje odpadnih materialov), gradnje vseh vrst ter zemeljska dela;

- trgati cvetje, izkopavati, poškodovati ali lomiti rastline ali uničevati vegetacijske formacije;
- spreminjati kulturo rastišča, kar bi pomenilo pogozditev travnika ali pašnika, preoravanje ledine ipd.;
- vsakršno drugo poseganje na ožji lokaliteti, ki škodljivo vpliva na rastline ali vegetacijske formacije;
- gnojenje z naravnimi in umetnimi gnojili;

- onesnaževati zrak s prahom, aerosoli ali strupenimi plini, kar povzroča poslabšanje rastiščnih pogojev na ožji lokaliteti.

Obvezno je:

- obstoječe gospodarsko izkoriščanje — košnja, paša.

Dovoljeno je:

- obiskovanje lokalitete in fotografiranje rastlin. Za ohranitev rastišča bo SO Sevnica iz proračuna lastnikom zemljišč zagotovila sredstva za zmanjšan donos.

Opozoriti velja, da je kršenje odloka kaznivo in velja po Zakonu o naravni in kulturni dediščini za prekršek.

Na podlagi sprejetega odloka bomo planinci po dogovoru z občino in Zavodom za naravno in kulturno dediščino poskrbeli za primerne obvestilne in opozorilne table. V času cvetenja pa planinci in naravovarstveniki s svojo navzočnostjo skrbimo za zaščito.

Namen botaničnega naravnega spomenika je učno vzgojen ter ohranitev izletniške točke.

Le s svojim zgledom lahko pokažemo naše poznavanje Častnega planinskega kodeksa, po katerem smo dolžni varovati naravo.

Jože Prah

vrv in zlagoma sva dosegla vrh za robom Slovenskega stebra.

Krepak je bil stisk rok tam nad prepadom, ko sva gledala v nižavo in sem se čutil, kod sem vendar prišel gor. Potem sva si poiskala lep prostorček na podih pod Glavo, jedla in podoživljala trenutke, na katere se je splečalo toliko časa čakati.

Lahko povem, da me Stena ni pustila praznega. Ni mi sicer za to, da bi zdaj nadaljeval še težje plezanje, je pa včasih taka stvar prav zanimiva in priporočljiva. Če seveda srečno mine. Za takega šodrovca, kot sem jaz, je to vrhunec planinske kariere. In prišel je ob pravem času. Imel sem srečo in prijatelja, ki mi je to omogočil.

Sestopala sva čez pode proti poti čez Prag. Hodila sva počasi, se pogovarjala in se ustavljala. Prav nikamor se nama ni mudilo. Tisto

popoldne je le malo ljudi rinilo proti Triglavu, nekaj pa sva jih le srečala. Malce sem bil napih-njen z vrvo čez rame. Postavljal sem se, češ, glejte, čez Steno sva prišla, nisva od tistih turistarjev, ki le na Triglav lezejo. Morda celo trikrat — prvič, zadnjič in nikoli več. No, ja, Maco me je s svojim komentarjem hitro ozdravil napuha in zadovoljno sva se ozirala nazaj v Steno. Vseeno sem pri Aljažu z veseljem odgovoril deklīču, ki je hotelo vedeti, kje sva plezala: »Slovensko!«

In sva sedla na teraso za domom, od koder je najlepši pogled na Steno. Čisto domača je bila pred mano, vse bolj kot prej, ko sem le teoretično vedel, kje gredo smeri. No, eno od njih znam sedaj pokazati brez opisa pred seboj. Seveda le prijateljem. Drugi bi mislili, da se spet vaŕim. Pa se ne, res ne! Le srečen sem.

TO BI BIL LAHKO NAMIG ZA TURO PO MANJ OBLJUDENIH POTEH

PRAVO ZLATOROVO KRALJESTVO

SAŠA STOPINŠEK

Ŗe med dvodnevno hojo po samotnih stajerskih gozdovih je Igor razmišljal, kam bi prihodnji konec tedna šli z društvom. Tako si je zamislil tridnevni izlet v Julijske Alpe. Ker nad toliko hoje naši društvniki niso bili navdušeni, smo se kmalu odločili le za dvodnevni izlet. Pa še tako smo se v petek v hudem nalivu proti Vršču odpeljali le štirje.

Tokrat na prelazu ni pihal veter, nahrbtnik je bil težji kot pred tedni, razgled pa lepši. Ko sem tovorila nahrbtnik na Poštarco, na skupna ležišča, se mi je pogled ustavljal na pokončnem lepotcu nad Zadnjo Trento s krono večernih oblakov okrog glave.

V koči je bila večja gneča kot pred tremi tedni, oskrbnik pa nič manj prijazen. Ker je bila ura že pozna, ko smo prišli, sem na hitro pospravila večerjo, iz nahrbtnika privlekla rjuho in se spravila spat. Še nekaj časa na skupnih ležiščih ni bilo miru, a sem se vendarle prav kmalu pogreznila v spanec.

Zjutraj sem slišala, da nekomu piska ura, in ko sem ugotovila, da je že dvajset čez peto, sem ukazala vstajanje. Pogled skozi okno ni bil ravno prijazen, saj sem zunaj videla le meglo. Pred jedilnico se nas je nabralo kar nekaj, ko je končno prišel tudi oskrbnik. Zajtrk, voda v čutarice, pa nahrbtnik na rame — in že smo se poslovili.

POGLEDI SKOZI OKNO

Ko smo se zjutraj zaradi megle rahlo izgubili, mi k sreči ni prišel na misel Murphyeve zakon, da

se stvari, ki se slabo začnejo, končajo še slabše. Pravzaprav je bilo ravno obratno: stvari (vreme) so bile vedno boljše. Ni nas bilo malo, ki smo tisto jutro hoteli na Prisank.

Na žalost pa jutro ni bilo ravno moje in moja podobnost z meglo je bila čisto naključna. Igor, ki je zdolgočaseno capljal za mano, je kmalu ugotovil, da mi bo moral malo sprazniti nahrbtnik, da se mi bodo noge hitreje dvigale.

Skozi Prisankovo okno je bil čudovit pogled na meglo in le glasovi nekje pod nami so nam dali vedeti, da spodaj ni samo megla. Po nekaj rozinah in požirkih vode smo jo mahnili naprej. Na grebenu nas je tisti dan prvič pozdravilo sonce. Tu in tam je kakšen vršac zaspano pokukal iznad oblakov, pa kmalu spet navlekel pernico čez glavo. Vrh Prisanka pa se nam je zdel še tako daleč! Kaj drugega kot to, da smo vzeli pot pod noge, pa nam tako ali tako ni preostalo.

Hitreje kot sem mislila smo bili na vrhu, kjer nas je spet pričakalo sonce. Na levi sta nas pozdravila vrhova Jalovca in Mangarta, na desni drzna Škratica. Malo preden smo se odpravili naprej, sta se nam odkrila še Razor in za njim še Triglav.

Zadovoljni z razgledom smo zapustili vrh in se v megli odločali med Zadnjim oknom in normalno potjo. Odločili smo se za Okno in če zdaj pomislim, mi ni žal.

Prav kmalu smo se srečali s prvimi strmimi odseki, jeklenicami in klini. Zdaj, ko sem imela nekoliko lažji nahrbtnik, je bila hoja še prijetnejša. Pot je bila razgibana in prav zato mi je bila všeč. Ŗal mi je bilo le, ker sem imela

razgled le na morje megle, saj naj bi bila prav ta pot ena izmed tistih z najlepšim razgledom. Čas mi je hitro mineval in ob pogovorih smo kmalu prišli na prepah — v Zadnje Prisankovo okno. Ker od blizu nisem videla še nobenega takega okna, sem bila nadvse navdušena. Kako majhno je bilo videti z ene ali druge strani in kako prostorno je bilo, ko si prišel vanj! Spominjal me je na nenavaden cerkven zvonik. Na drugi strani nas je čakal kamin. Ker imam rada tako telovadbo v skalah, še posebno, če mi jeklenice dajejo občutek varnosti, nisem delala panike, ampak sem se pogumno spravila nekaj deset metrov nižje.

Tu in tam se nam je izza oblakov pokazal Razor, tako da smo videli, da nas čaka še kar nekaj hoje.

VRH RAZORJA

Skale so se mešale s travo, ki je bila posuta z drobnim gruščem. To ni ravno prispevalo k temu, da bi se na travi počutila varno kot kakšna ovca. Še zadnjih nekaj strmih skal nas je ločilo od travnatega pobočja med Prisankom in Razorjem. Ker sva bila z Igorjem že lačna, sva si med počitkom privoščila malico. Naenkrat mi je Igor pokazal na skale za mano. Na njih je stal kozorog in mirno gledal mravljeplanince pod seboj. V nahrbtniku je Igor poiskal fotoaparata in dvakrat pritisnil na sprožilec.

Čez pol ure smo se že vzpenjali v ostenju Razorja. Zjasnilo se je in sonce je neusmiljeno pripekalo, kar mojim pljučem nikakor ni bilo po volji. Ko sem se končno le privlekla na sedlo med Planjo in Razorjem, se je okrog nas ponovno začela ovijati megla. Matjaž in Bar-

bara sta izjavila, da imata za danes pešačenja že dovolj in da bosta raje odšla kar v Pogačnikov dom.

Igor me je najprej malo postrani pogledal, ko sem rekla, da bi rada šla še na vrh, na koncu pa se je vendarle vdal. Nahrbtnik sem pustila za skalo na sedlu in krenila navzgor. Čez pol ure sva že bila na vrhu in ponovno se nama je ponudil prekrasen razgled. Še fotografija za spomin — in že sva jo mahnila nazaj.

Hodila sem za Igorjem in malo pred sedlom mi je začel vpiti, naj pridem hitro za njim. Res sem pohitela in videla jadralno letalo, ki je drzno krožilo med ostenjema Planje in Razorja. Spominim se, da sem premišljevala, da pilot bodisi tako dobro obvlada to početje, bodisi dela samomor, pa se mu ne posreči.

Melišče proti Pogačnikovemu domu nama je malo skrajšalo in olajšalo pot, gamsa, ki sta se lahko sprehajala po skalah nad nama, pa sta nama krajšala čas. Ko sva se za tisti dan rešila skal in prišla na potko, sva se prav počasi premikala proti čredi gamsov. Ker so bili v njej predvsem mladiči, ki so razposajeno tekali okoli, so jih samice nenehno opozarjale z žvižgi, samice pa ponosna samca na skalah nad nama. Nekaj časa sva potem preživela v njihovi družbi, kajti toliko gamsov na kupu še nisem videla.

STENAR NASPROTI SFINGE

V koči je bila gneča nepopisna. Potem ko sva se preoblekla in preobula, sva se strpala v jedilnico na najino skledo tople sreče. Pospravila sem nekaj pašte in se potem zaklepetala s sosedi pri mizi. Medtem je Igor, ki mu za tisti dan očitno devet ur hoje še ni bilo dovolj, hodil po poteh okoli kočice tja proti Stenarju.

Ob osmih zvečer sem končno postala zares

Prav blizu se je pred nami pojavila koza in nas začudeno opazovala, ne da bi se nas bala

Foto: Igor Modic

lačna. Malo po tistem, ko sem potešila lakoto, sva se z Igorjem zrinila na prostorček na skupnem ležišču. Spala res nisem najbolje, a bila sem vsaj na suhem in toplem.

Zjutraj je bila v jedilnici spet gneča, tako da smo se hitro najedli in jo mahnilo naprej. Zunaj je bilo oblačno, vendar je bila tokrat visoka oblačnost, ki nam je omogočala res lep razgled na okoliške vrhove. Vreme je bilo kot nalašč za hojo po hribih.

Naš prvi cilj za ta dan je bil Stenar. Bolj ko smo se mu bližali, bolj se nam je odpirala severna Triglavska stena: najprej vzhodna stran, zatem Čopov steber in končno še Sfinga. Potem ko sem prejšnji mesec prebrala knjigo **Anteja Mahkote** Sfinga, sem si vzela nekaj časa in si jo bolje ogledala.

Na križišču smo pustili nahrbtnike in jo mahnilo na vrh. Koliko lažje so bile moje noge v primerjavi z včerajšnjim dnevom! Najprej smo malo dalje na skalnem robu zagledali družinico gamsov, še nekaj višinskih metrov višje pa nas je čakalo presenečenje: dva kozoroga, eden mlajši, drugi starejši, pa z rogovi, kot jih še nisem videla. Elegantly je pogledal proti nam in z Igorjem nama je bilo prav žal, da nama je v fotoaparatu zmanjkalo filma. Toda vsaj Matjaž ga je imel s seboj.

Očarani nad naravo smo se pognali še nekaj metrov proti vrhu. Na vrhu pa so se nam razkazovali okoliški lepote: Prisanek, Razor, Škrlatica, Bavški Grintavec, Triglav, Kanjavec, Bovški Gamsovec in Pihavec kot na dlani. A črni oblaki nad Kredarico so nas kmalu napodili naprej.

Ob poti navzdol smo lahko še enkrat opazovali oba kozoroga, ki sta zdaj nedaleč od nas počivala po zajtrku.

V KRIŠKI STENI

Kot bi mignil in hitreje, kot smo mislili, smo bili na Križu. Zdaj nas je čakal le še sestop v Krnici.

co. Že dan prej sva z Igorjem od soseda pri mizi zvedela, da so v Kriški steni tu in tam pozabili na kakšen klin, da pa drugače ne bi smeli imeti nobenih težav. Tako smo se pogumno spustili v meglo. Še dobro, da je bila megla, vsaj nismo videli, kam gremo. Matjaž, ki je hodil prvi, je preklinjal pod nami in si želel klinov tam, kjer o njih ni bilo ne duha ne sluha. Če bi se po tej poti vzpenjali, bi bila kar v redu, kar pa za spust po njej ne morem trditi.

Še nobenih skal nisem tako hitro vzljubila, tako da svojih prstov sploh nisem hotela odmakniti od njih. In sploh nisem imela časa razmišljati, da me je strah, saj sem imela s plezanjem in sama s seboj preveč dela. Čas mi je hitro mineval, ko smo srečali trojko, ki je plezala gor in nas razveselila s podatkom, da so v steni šele kakšne pol ure. Ob tem se mi je kar nasmejnilo, čeprav nas je do izstopa iz stene čakalo še nekaj »objemanja« s skalami. Začuda tokrat nisem delala panike, kot je bila včasih moja navada, in tako sem si, ko smo končno vendarle prišli do vnožja stene, prisluzila poljubček.

Zdaj je šlo le še po grušču navzdol in med borovce. Ker nam je stena iz telesa izpila veliko energije, smo si med borovci ob poti privoščili malico in jo šele potem mahnilo proti Koči v Krnici, pogledujoč proti Špiku in kasneje še dalje proti Mihovemu domu.

Na poti smo se ves čas ozirali nazaj, pa se iz »naše« stene megle niso hotele dvigniti. No, tudi prav!

Medtem ko smo mi trije poležavali na klopeh okrog Mihovega doma, je Igor skočil na Vršič po avto. Nahrbtnike smo zbasali v prtljajnik, mi pa smo se ustavili še ob Pišnici, da smo v njene ledeno mrzle valove namočili utrujene noge.

Na Kokrici smo ob ajdovih štrukeljicah ugotovili, da je drugim lahko vseeno žal, da niso šli zraven.

Onesnažena streha, čisto sleme

Vsake toliko časa v svetovnem tisku zaženejo preplah in ugotavljajo, kako zelo so onesnažene celo najvišje gore sveta. Tako je pred časom skupina znanstvenikov — ekologov poslala na najvišjo goro sveta, na Mount Everest, posebno odpravo, katere člani naj bi ugotovili, kako zelo je človeštvu uspelo onesnažiti »strehno sveta« in kako visoko sega plast onesnaženega zraka.

Vasica Lukla visoko nad Katmandujem, kamor so se pripeljali z letalom, je še spala, ko so se **Benoit Chamoux** in 19 njegovih sodelavcev od tod odpravili na pot. Njihov cilj je bil vrh Everesta. Osem dni hoje je bilo pred njim, na višino 6000 metrov so morali prinesiti aparature,

težke tudi po 15 kilogramov kos. Njihova naloga je bila ugotoviti, kaj je človeštvo naredilo iz svoje najvišje gore. Od leta 1953 jo je obiskalo že ogromno odprav, ki so pustile na njej ali v njeni najožji okolici najmanj 70 ton odpadkov, med njimi zelo strupene baterije, da ne omenjamo plastične posode, pločevink in drugih madežev naše civilizacije v neomadeževani naravi.

Mati boginja Zemlja imenujejo Tibetanci Mount Everest in v imenu Zemlje je stopila na goro tudi odprava. Meritve in analize večnega snega so namreč pokazale, kako visoko sega plast našega onesnaževanja.

Prve vzorce snega so vzeli na 6000 metrih višine, druge na 6400, potem na 7400 in končno na samem vrhu. Sneg so s sterilnimi rokavicami spravljali v prav tako sterilne pla-

POTI PO SAMOTNIH STEZAH IN BREZPOTJIH

SONCE Z GREBENOV

MARJAN BRADEŠKO

Bleščeče beli, ostri in razgledni se vlečejo pred menoj, globoko spodaj nekje izgine vsakdanjost. Noga previdno, a radostno zakoraka naprej, proti soncu, ki leze tam čez, čez Bavški Grintavec, čez Košutnikov turn, preko Krna ali Travnika. Veter, ki je ravnokar potegnil čez razgreto čelo nekje med Vevnico in Strugom, je prinesel spomine. Spomin, zlit v pradavno hrepenenje, ki se ne more nikoli uresničiti. Zato so pred menoj vedno znova strme stene in tihe planine, plapolajoča sveča zvečer na Zapotoku, v morje toneča rdeča krogla na Slavniku, pa brezkončna zelena pobočja, posuta z najlepšim cvetjem tega sveta.

ŽBEVNICA, SLAVNIK

Zgodnja pomlad na Primorskem. Jasno nebo je bilo razpeto nad zelenimi borovci, med katerimi smo se vzpeli na dolga, zaobljen hrbet med Kojnikom in Žbevnico, ki ga je meja zdaj prerezala na pol. Rumene trave brez konca in pogled v razgibano Istro, pa nazaj na Kraški rob; tudi Slavnik je ostajal vse bolj zadaj.

Popoldne sva na Gomili, že na drugi strani doline, končno obrnila. Slavnik je bil še neskončno daleč, vendar je proti večeru, ko je mrak že počasi legal v rahlo zasneženo vzhodno pobočje in ko je noga že težko drsala v breg, poti vendarle začelo zmanjkovati. Iz temnega gozda sva stopila naravnost pred tisto mogočno bukev na južnem hrbtu Slavnika, vso razmršeno in sršečo, vsak trenutek pripravljeno,

stične vrečke in vsi člani odprave so nosili na obrazu maske, saj bi tudi bacili, ki bi prišli z dihanjem na sneg, spremenili njegovo sliko.

Chamoux je bil na vrhu gore prepričan, da stoji na najčistejši točki na svetu in ni se motil. V laboratorijih, ki so jih na hitro uredili v piramidastih šotorih ob vznožju, so njegove občutke potrdili. Voda, v katero se je spremenil sneg, je bila čista, skoraj brez vseh kemičnih primesi, tudi sulfatov in nitratov, ki povzročajo kisel dež in uničujejo naše gozdove, skoraj ni bilo. Skratka, bila je tako čista, da so njeno vrednost označili z ničlo in bo postala merilo za vse druge analize in meritve.

Vzorci naslednjih let bodo pokazali, kaj delamo z našo materjo Zemljo, koliko nad ničlo bodo meritve, ki jih bodo opravili naslednje leto, čez tri ali deset let.

da se postavi po robu divjemu vetru, ki ga je tako vajena. Bil je miren in tih večer in v daljavi, nad v mrč pogreznjenim morjem, je tonilo sonce — velikanska krogla se je neslišno spuščala ob krošnji, neizmerna sila jo je vlekla globlje in globlje, vse dokler ni izginila za rob travnika.

Zmrazilo je. Vse je bilo temačno, kot da ni nikjer žive duše. Le kovina jeklenega stolpa na vrhu je občasno zazvenela, ko se je mimo potegnila kakšna sapica. Prav blizu kočje pa je zadisalo po dobrem domačem dimu, po tistem iz debelih bukovih polen. Po dvanajstih urah hoje prek samotnih kraških goličav taka domačnost nenadoma prijetno ogreje dušo. Sedela sva v topli sobi in uživala spokojnost trenutka. Ko je prilezla izza obzorja luna, sva se ob njenem soju spustila nazaj do Podgorja.

Trda februaraska noč je že legla na samotno vasico.

VEVNICA — VELIKA PONCA

Hladne meglice ležijo nad Klanškimi jezeri. Zgodnje poletno jutro je in mogočni skalni zid v ozadju je še povsem neizrazit v jutranji sivini. Gladina vode je temna in mirna; tudi gozd še miruje in le najbolj zgodnje ptice se že oglašajo v nov dan.

V divjem kotu pod strmo steno Vevnice prečiva zadnje ostanke snega in vstopiva. Pot življenja (Via della vita), na kateri se tega zaveš v vsej njegovi moči, naju dvigne visoko nad dolino. Visenje na jeklenicah in verigah požene kri v lica. Sopeč napredujeva proti robu in kmalu sva na meliščih pod sedlom med Vevnico in V koncu špico. Sonce, ki se je ravnokar razlilo preko roba, pričara nebeške prizore — julijski maki so kot prižgane lučke po pobočju.

Malica na vrhu, še v zgodnjem dopoldnevu. Sama sva — za nama velikanska gmota Mangarta, pred nama pa oster greben do Velike Ponca. Spust po odsluženih jeklenicah v prvo škrbino je prava vaja živcev — pogled med nogami izginja globoko v grapo pod nama. Prve meglice se začno ovešati na okoliške vrhove, ko nama ob vzponu po robu na Strug lahen veter hladi razgreto čelo. Soparno je in zato priganjam. Greben nama hitro mineva, oblaki pa se umaknejo nad Koroško, kjer kmalu zamolklo bobni. Lezeva gor in dol po ostrih rezeh in globoko vrezanih škrbinah, dokler se svet na Srednji Ponci za nekaj časa ne uravna. Čez uro se z Velike Ponca ozirava nazaj — v prosojno megličasti svetlobi se izrisuje dolg

greben, izza katerega štrli ostri Jalovec. Nekakšna kapa na njegovem temenu naju kljub težkim nogam priganja naprej.

Zelena dolina z dvema očesci se nama prek strmo odsekanega zgornjega dela začne kmalu bližati. Vlaga se spušča med drevje in dela se večer. Velikani na koncu doline spet izgublajo svoje oblike in tonejo v nočno brezobličnost. Dolina počasi onemi.

LEMEŽ

Neusmiljeno žge julijsko sonce, ko po belih prodir ob Krnskem jezeru hitim navzgor. Samo kratke hlače imam na sebi, dokofenke pa visoko potegnjene, saj je okolje kot nalašč za kače. Na planini Na polju se izgubim med travo proti dolcu Čez potoče, ki vodi na sedlo pod Voglom. Nikjer ni sence, ja pa drobčen potoček, ki curlja prek skal. Studenec je visoko gori pod sedlom — med norostmi prve svetovne vojne je dajal vodo tako enim kot drugim. Bele glavice munca se zibljejo v vetru in ogledujejo v vodi, ki se leno pretaka po ravnici.

Pod steno na levi najdem prvo in edino senco. Na skalah na nasprotni strani je množica tulcev od granat in druge vojne navlake; brez konca prihaja smrtonosno železje na dan — že osemdeset let.

Pod sedlom je vse več cvetja, sam greben pa je dobesečno posut z njim — od ušivcev in turških lilij do srebrne krvomočnice, ki raste le tod okoli. Kot da bi prelita kri in neskočno število nedolžnih trupel pojilo zemljo z neizmerno energijo in lepoto. Nikoli doživeta in nikoli izsanjana ljubezen zdaj krasi te gore in nemo govori.

Greben je prijeten, vročina pa neizmerna. V vlažnem strelskem jarku za trenutek zadiham malo lažje. Vrh se mi približa, pa se ne zadržim kaj dosti. Tako vroče že dolgo ni bilo. Doli pri jezeru se množica namaka in kriči, na drugi strani pa ležijo stare zapuščene planine, zaraščene in pozabljene od vsega sveta. Iznad neizmernih podov pogleduje v popoldanski pripeki Krn.

Vodnik in karta

Planinska zveza Slovenije je tik pred poletno planinsko sezono izdala dve pomembni publikaciji: Jožeta Dobnika planinski vodnik Slovenska planinska pot in karto vzhodnega dela Julijskih Alp v merilu 1 : 50.000. Obe publikaciji sta izšli v taki obliki, da ju bo vsak porabnik z največjim veseljem vzel v roke, tudi zato, ker se lahko na obe popolnoma zanese in sta mu zanesljiva vodnika tako pri načrtovanju poti kot na poti. O obeh bomo seveda podrobno še poročali.

„Tod sekla bridka bodo jekla,“ je nekoč napovedal pesnik. In zgodilo se je. Ostale so le zarjavele granate, ki štrlijo med cvetjem iz zelene travne preproge.

Brezkončna rožna pobočja me vodijo nazaj in prinašajo mir.

Bliža se večer. Noč je soparna — proti jutru završi v drevju ob koči, zahrumi v grebenih in ostri bliski razsvetljujejo nebo. Tako, kot so ga nekoč granate.

TRENTSKI PELC — BAVŠKI GRINTAVEC

Sveča tiho plapolala na stari mizi, potok spodaj enakomerno šumi po produ in le sem in tja zmoti nočni mir kakšna žlica, ki zadene ob posodo. Grebeni Srebrnjaka so že utonili v noč. Jutri bo lep in dolg dan.

Podstrešje že tako domače podrtije na Zapotoku nam bo tudi to noč dalo moči za sončne trentske grebene.

Zelene planjave pod Skutnikom se kopljejo v soncu, ko v hladu naslednjega jutra prečimo macesenje in melišča tja do pod Ribežnov. Nekaj dobrih prijemov in iskanja vsakič pozabljenih prehodov in kmalu smo na robu. Levo do Trentskega Pelca se še nekaj pomotovili po grebenu in na vrhu začenjamo že dolgo načrtovano prečenje. Do Bavškega Grintavca, vse-skozi po grebenih.

Nato je šlo gor in dol prek belih plati in krivenčastega ruševja, med smolnatim duhom, ki ga je iz njega izvabilo jesensko sonce, med zadnjimi rožami, ki so še vztrajale, in zračnimi razgledi na obe strani — na sončna, orumenela pobočja soške strani, in na še vedno zeleni, že jesensko senčni Zapotok.

S Srebrnjaka smo lepo ujeli tisti spust na Mala vrata. Tam sem lani v gostem ruševju naletel na gamsjega kozliča, ki ni bil starejši od ene ure. Ves vlažen se je nekako postavljal na noge, le mati se je, kot kaže, za trenutek umaknila. Kolikor hitro sem mogel, sem ga obšel. Ostal je prijeten spomin na življenje, ki vztraja tudi v teh včasih hudo neprijaznih robeh.

Prek Zapotoškega vrha, še vedno vsega v planikah, smo se spustili na Velika vrata. Lep namen smo imeli priti kar naravnost s sedla po Kugyjevi na greben, pa smo že precej visoko nekako izgubili korajžo. Vrnili smo se in jo nekoliko desno prek stebra ubrali gor, na oster bel greben, in se malo pred peto popoldne z vrha ozrli nazaj proti vzhodu.

Za nami je ostala dolga pot, ena od tistih, ki smo si jo že dolgo želeli in ki bo vedno znova budila spomin in vabila.

Večer je že legal na krnico, ko smo zapuščali Zapotok, in ko potka pride v gozd, med mo-gočne bukve, se je zmrčilo.

Kot po vsaki poštenji turi so tudi tokrat v dolini nočni mir motili edinole naši koraki.

PUSTOLOVŠČINA DVEH MATURANTOV V CENTRALNIH ALPAH

VELIKA ŽELJA MONTE ROSA

DAMJAN JEVŠNIK

»Bi šli naslednji teden na Monte Rosso?« me je bolj za šalo kot zares vprašal Mito. »Zakaj pa ne!« Zmenjeno! Čeprav to ni bilo čisto resno, je ta ideja ostala v meni in je čez kakšen mesec prišla na dan v čisto jasni obliki. Trije bi lahko šli v Švico z mojo katrco.

Mito in Matej sta bila takoj za, le da je Mito pomešal datume in je dan pred odhodom prišel povedat, da ne more zraven. Dobro, greva pa sama!

Po dnevu vožnje s štirinajst let staro katrco sva se ustavila blizu Ilanza, že v Švici, in po češki metodi — zraven avta — zaspala v čudoviti gorski dolini.

Zjutraj so bili najprej na vrsti prelazi. Najvišji je bil visok kar 2400 metrov. Navzgor sva se — po Matejevem mnenju brez potrebe — ustavljala in hladila utrujen motor, prav počasi pa sva le pripeljala na vrh. Navzdol pa so se zavore tako segrele, da sva se le po srečnem naključju ustavila na stranski cesti. Še nekaj vožnje in bila sva v Täschu v Mattertalu, kjer je treba pustiti avto. Pa sva se, raje kot da bi plačala parkirmino, peljala tri kilometre nazaj.

SLABA VOLJA ZARADI ČAJA

Potem sva pripravila nahrbtnika, pešačila tiste tri kilometre do vlaka, se kasneje v Zermattu za 15 minut izgubila in še do večera pripešačila do Monte Rose Hütte, ki je v višini približno 2800 metrov. Dobršen del poti do te kočice vodi ob gorski železnici, ki pa je bila za približno 60 švicarskih frankov dražja od najine različice. Vlaki so naju prehitevali, midva pa sva ob pogledu nanje narahlo preklinjala, vsak zase, seveda. Krepila sva trdno voljo in seveda noge.

Ko sva prišla do tretje vmesne postaje, ki se imenuje Rotenboden, je pot postala zanimivejša. Železnica pelje tu svojo pot, odpira pa se razgled na celotno Monte Rosso, Lyskamm (4480 m) in ledenik Gorner, ki se začinja na višini skoraj 4000 metrov, blizu sedla med pogorjem Monte Rose in Lyskammom, piramida Matterhorna na desni pa naju je spremljala že skoraj vso pot iz doline.

Po prečenju ledenika — pot čezenj je tu markirana — sva se znašla pri koči. Po stari navadi sva naročila dva čaja. Matejev obraz pa se je za dva centimetra podaljšal, ko je z enim požirkom popil čaj brez sladkorja in limone, in še za dodaten centimeter, ko je slišal, da staneta dva taka čaja pet frankov. Svojega obraza nisem videl.

To noč sva spala na majhni ravnici nad kočjo. Zbudila sva se v neprijetnem mrazu z ivjem na spalkah. Slišala sva ljudi in videla mnogo lučk na nekaj navideznih poteh po tistem razmetanem kamenju, kjer ni prostora za spodobno pot. Bilo je še ponoči, okrog štirih. Zelo na hitro sva oblekla vse, kar sva imela, skrila spalki in nepotrebno opremo pod skalo in se odpravila za edinimi lučkami, ki sva jih še videla nekje na desni. Hodila sva hitro, da bi se čimprej ogrela, nisva pa pomislila, da obstaja več poti v približno enaki smeri in da bova kmalu prišla na napačen ledenik. Dohitela sva eksotično oblečene Nizozemce, ki so se ob siju naglavnih lučk učili vezati osmice in obuvati dereze ob samem robu ledenika med Monte Rosso in Lyskammom. Seveda sva bila midva gotova v petih minutah in sva se potem že skoraj začela dolgočasiti in se jeziti na njihovo počasnost, saj bi lahko deset minut dlje spala.

VODNIKI IN NJIHOVI KLIENTI

Naprej pa nisva mogla sama, ker sva bila prvič na pravem švicarskem ledeniku in nisva poznala smeri in prehodov čez ogromne razpoke, sledi pa ni bilo nobene. Sledi se namreč pod močnim popoldanskim soncem stopijo in ponoči spet zamrznejo, tako da je zjutraj spet vse videti deviško. Na srečo sta bili tam še dve lučki, ki sta bili za spoznanje hitrejši. Njima sva potem kot po naključju sledila nadaljnjih nekaj ur.

Na ledeniku pri plezanju mimo globoke razpoke sem se prvič domislil, da bi bilo le pametno vzeti s seboj dereze, ki sem jih zaradi naglice pustil v dolini. Pa saj me je Matej varoval — bila sva seveda navezana, kot se spodobi za tak ledenik. Med sledenjem naveze pred seboj sva tudi ugotovila, da je pred nama vodnik s svojim klientom. Ubogi stric na vrvi je ves čas sopel kot parna lokomotiva in se spotalak v fluorescentnih derezah.

Zdani se je, luči smo lahko ugasnili. Ledenik je postal širok, Lyskamm na desni visok in sedlo pred nami še vedno zelo daleč. Tu se Ledenik konča — ali bolje začinja. Čas je za malico, čeprav sonce še vedno ni prišlo do naju. Vrhovi so se barvali in jaz sem jedel napol zmrznjene ribe in pil cedevito, za nama pa se je ves v soncu dvigal Matterhorn.

Čisto malo pod sedlom me je začela dajati utrujenost. Bil sem premalo telesno pripravljen na divji Matejev tempo. To je bila prva tura po nekaj tednih in to se mi je kasneje maščevalo.

Koraki so postali počasni, strmina vse večja. Začenjal sem počivati, Matej pa je skoraj tekel in me potem kar naprej čakal. Bilo mi je strašno žal, da nisem pred to Švico poskrbel za svojo kondicijo.

Na ravnem sedlu je bilo bolje. Ogromna belina, ljudje pa so se po njej sprehajali navezani na vrvi, čeprav ni bilo pod milim nebom nobene nevarnosti, razen morda snežne slepote.

Na tem sedlu sva tudi vprašala starejšega možakarja za nadaljnjo pot, ker sva med tem opazila, da nisva na Monte Rosi in da se od tod tudi ne pride nikamor naprej, razen na desno na Lyskamm. Na sedlu je sicer tudi kočica, vendar naju cene čaja v italijanskih lirah niso preveč zanimale.

Možakar nama je Monte Rosso seveda odsvetoval. Potrebno bi bilo prečiti precej dolg greben, ki je ponekod malce izpostavljen in zahteva tudi lažje plezanje. Pred tem se je treba povzpeti še na vrh, visok 4550 metrov; tam se namreč ta greben začne. Pogledat sva torej šla na vrh, kakšna je videti ta grebenska pot. Seveda so me najbolj skrbele dereze, ki so ostale v avtu.

KRATKA POT ZA DIRKAČE

Vrh. Razgled na Dufourspitze (4634 m), na Lyskamm, na sedlo, na bele jezike spodaj, na vrhove okoli. Križ na vrhu, prav malo prostora za sedenje. Sneg je bil precej zmrznjen in potrebna je bila previdnost pri stvareh, kot so nahrbtnik ali rokavice. Kaj hitro bi lahko ostala brez njih.

Odločila sva se, da greva naprej, čeprav sva imela še precej časa, kajti ura je bila šele 10 dopoldne.

Po dveh, treh urah grebenskega plezanja sva bila na enem od dveh približno enako visokih vrhov z imenom Dufourspitze. Do Vrha s križem, ki je tudi uradni najvišji vrh, je bilo še kakih 15 minut zahtevnega grebena, meni pa se ni več nikamor ljubilo, kajti imel sem višinsko bolezen. Tudi za pot naprej v dolino in do Monte Rosa Hütte nisva vedela, opazil pa sem snežni žleb, kjer bi, kot sem na hitro ocenil, z malo plezanja prišla na ledenik med Dufourspitze in naslednjim vrhom Monte Rose. Mateju sem se zdel strašno čuden, ko sem se 15 minut pred vrhom odločil za sestop. Dogovorila sva se, kje se dobiva in pričel sem se ritensko spuščati po starih stopinjah in po 70-odstotni strmini. Ugotovil sem, da je to plezalna smer, opremljena s klini. Imel sem težave in sem za približno sto metrov porabil celo uro. Mateja je moralo že skrbeti, saj mi je prišel nasproti precej višje, kot sva se domenila. Ko sem še enkrat pogledal nazaj na strmino, po kateri sem splezal z grebena, sem ugotovil, da sem bil res neumen. Matej je namreč prišel po čisto položnem grebenu na taisti ledenik, pa še precej pred menoj je bil spodaj.

Še sreča, da sva šla zjutraj po napačnem ledeniku. Le kaj bi sicer počela ves ljubi dan na vrhu Monte Rose! Celo zdaj sva imela še dovolj časa za sestop v dolino. Seveda je dobršen del poti spet vodil ob železnici, ki vodi na Gomergrat (3135 m). Spet sva lahko opazovala turiste in štela vlakce, ki so brez prestanka vozili gor in dol. Na srečo to ni trajalo predolgo. Od kočice pod Monte Rosso do Zermatta sva potrebovala le tri ure, seveda pa sva ves čas tekla — kot ponavadi. Tudi tokrat je bil Matej pol ure prej spodaj. Moj izgovor so bili to pot pretesni gojzarji.

Turisti, ki sva jih srečevala, so večinoma s spoštovanjem gledali najina prepotena obraza, pozdravljali so naju kot za stavo, še posebno tisti najbolj debeli, ki sami verjetno niso sposobni prepešačiti deset kilometrov. Pri tem pozdravljanju v vseh možnih jezikih sem opazil, da edinole Japonci ne pozdravljajo; gredo mimo, kot da bi bili sredi Ljubljane, kot da človeka sploh ne bi videli.

NAJLEPŠE BARVE GORÁ

Malo pred Zermattom sva pomočila svoji pregreti glavi v ledeno mrzel izvir, potem pa po delih seveda še vse ostalo. Premožni turisti so naju opazovali — dva umazanca, ki se kopata kar med ljudmi, tam ob robu mondene vasi.

Sledila je ena od tistih nepozabnih malic s sladoledom v Zermattu, še kartice sva napisala, ko sva že bila tu, in potem na vlak. Pogled skozi okno je bil zdaj, po opravljeni turi, čisto drugačen kot tisti včeraj, ko sva se peljala v nasprotno smer. Bil sem tudi malo zaspan, saj sva vstala skoraj sredi noči, in udobje usnjenih sedežev je delovalo na moje telo tako prijetno, da se mi ni ljubilo niti pogovarjati.

V Täschu sva našla avto zaparkiran s češkimi camp-avti. Ko sva ga le spravila nazaj na cesto, sva se odpeljala do bližnjega jezera, skrišla avto v grmovje in se najprej temeljito okopala. Sklenila sva prespati kar ob vodi, čeprav je bilo menda tam vse prepovedano, tudi parkiranje in spanje na prostem. To sva od starejšega ribiča k sreči zvedela šele zjutraj, med zajtrkom. Zajtrk sva torej malo skrajšala in se odpeljala po dolini navzdol do Rande.

Oblački se sprehajajo nad menoj. Sonce jih je obarvalo najprej oranžno, sedaj postajajo rdeči. Vsa narava na zahodu žari. Gore za menoj so osvetljene z najlepšimi barvami. Vem, da bo vse skupaj trajalo največ nekaj minut. Potem bo tudi mene objela tiha noč. Pijem to popolnost z odprtimi očmi in dušo. Srečen sem.

Sonce vse bolj ugaša, svetloba izginja. Prižgale so se že prve zvezde. Postalo je mrzlo, zato zlezem v spalno vrečo. Izginjajo še zadnji temno rdeči ostanki dneva. Tudi moje misli izginjajo, stapljajo se v ta čudoviti sončni zahod, ki se nadaljuje v mojih sanjah.

HOJA PO BREZPOTJIH NEIZMERNO LEPIH VIŠAV

PTICE POD NEBOM PA VEDO...

MATJAŽ ČUK

Hrepenenje po lepoti te napaja z drznostjo, da znova in znova stopaš na oltar žrtvovanja, da spiš na zasneženih policah, da si pripravljen dati svoje prste ledeni noči... Ljudje ne razumejo. Travniki so vendar polni cvetja in vabljive toplote. Ptice pod nebom pa vedo.

France Stele: Nalivi Svetlobe

LOPA

Ali se ni včeraj prav s tega okna videl Kanin? Kako čuden občutek je to, ko zjutraj pogledaš skozi okno, prepričan, da je vreme lepo, pa ni tako. Prav očala sem moral nataktniti — sem mislil, da ne vidim prav, da sem še malo zaspan. Ampak nič: tam, kjer bi morala stati Kanin in Vrh Laške planje, tam ni nič, le zoprna siva megla ...

Kakšne »malenkosti« te lahko spravijo v slabo voljo! Saj si ne želiva sonca, prav vesela bi bila tudi nekaj oblakov — le megle ne!

Lopa, najtežje dostopen vrh v Kaninski skupini. Brezpotje, strme trave, nažagani grebeni ... Edino, kar danes krvavo potrebujeva, je dobra vidljivost. Za vse drugo bova poskrbela sama.

Zato se tudi vlečeva, kot se vlečejo sive megle po okoliških vrhovih. Brezvoljno telovadiva čez globoke razpoke Kaninskih podov. Še tisti majčkeni vzpon na Škrbino pod Prestreljenikom nama je odveč. Čutiva, da je najin trud zaman, da je Lopa danes nedosegljiva ... Le kdo bo namreč v tej gosti megli našel prehode v neznanem svetu, polnem pasti in nevarnosti!

Sediva na škrbini in premišljujeva, kaj bi. Toda glej, megle se v trenutku razblinijo, nad nama je jasno nebo — morda žarek upanja? Pojdiva, vsaj poskusiva, morda le ni vse izgubljeno!

Hitiva proti Prevali, že čez nekaj minut pa spet utoneva v sivo meglo. Po vodoravni stezički prečiva pobočja Lope. Megla se za trenutek razkadi, nad nama je sedelce, steza se polagoma spušča navzdol. Je to pravo sedelce? Po občutku se vzpenjava navzgor. V nekaj minutah sva na njem.

Na sedlu — razočaranje ... Prenizko je, prezdodaj sva zavila navzgor. Sva še v Lopi, ne upava si tvegati naravnost navzgor.

Spustiva se ob steni. Nobenega pametnega prehoda, same stene, nikjer nobenega upanja. Vsak zase iščeva primerno mesto za vstop. Konča se tako, da sediva vsak na svojem pro-

storčku kot kup nesreče, sto metrov vsaksebi in čakava ... Čakava — kaj? Čakava, da se bo ta presneta megla le dvignila in bova našla tisto nesrečno sedlo med Lopo in vmesnim vrhom...

Zaslišim ropot kamenja. Le kaj dela, kje neki leze? Pokličem ga, oglasi se, toda megla zaduši glas. Ne razumem ga, predaleč sva. Slabe volje vstanem s svojega prostorčka in prečim proti glasu. Le kam neki leze? Ali ni to nesmisel?

Čez lahke skale se vzpnem na trave, v grušču se pojavi celo rahla stezica.

Pa poskusiva! Šla bova do tja, dokler bo šlo. Na vrh ne misliva več, preveč — celih tristo metrov — je do njega. Po strmih travah se vzpenjava navzgor. Poličke naju v serpentinah vodijo čez strme skoke. Kjer je le dovolj kamenja, zgradi-va množice, za pomoč, da bova znala nazaj. S kratkimi prečkami v levo rešujeva problem težkih skal nad seboj. Vse skupaj je precej strmo, a nikjer težavno. Seveda je treba paziti na vsak korak, a tega sva že vajena.

Precej visoko se nama ustavi. Je to konec? Navzgor je pretežko, strme skale se končujejo v sivi megli. Pogledam višinomer — 2260 metrov. Počasi se mi prične svetlikati. Sva v Lopi, nekje v njenem južnem pobočju, le 140 metrov pod vrhom. Strme trave na levi izginjajo v neznano — najino poslednje upanje. Če še tam ne bo šlo, odnehava.

Zoprna prečnica naju povede rahlo navzdol, polna pričakovanja se vzpeneva na travnato ramo. Megla se za trenutek razredči — ravno dovolj, da se nama odvali kamen od srca. Pot proti vrhu je odprta ...

Lepa nagrada za najin trud! Brez posebnega tveganja sva prišla na vrh. Priznam, tudi malo sreče je bilo vmes. In pa veliko želje in izkušenj z ničkoliko podobnih, tudi težkih brezpotij.

Nisem verjel, da nama bo uspelo. Spodaj, ko sem sedel in gledal v meglo, ni bal da za vrh niti prebite pare.

Poti navzdol ne bom opisoval. Prevečkrat sem pogledal nazaj, da bi se lahko izgubila. Za seboj sva podrla vse možice, da ne bi koga zapeljala. In še nekaj mi leži na srcu — tistega, ki je napisal, da je s Prevale na vrh eno uro, bi rad malce okaral — pa bolj za šalo, da ne bo zamere ...

VISOKA BELA ŠPICA

Začelo se je prav smešno. Italijanski policaj z opičjim obrazom nas v Ratečah ni spustil čez mejo. »Nazaj! Premalo deviz,« je izdaval v po-

lomljeni slovenščini. Kaj hočeš, oblast je oblast, morali smo okrog, čez Korensko sedlo. Verjetno si je mislil, da se bomo ustrašili in jo popihali kar domov. Pa se je zmotil, preveč lep dan se je obetal...

Ko smo prišli do koč Brunner, mi je postalo skoraj slabo. Več kot dvajset »skavtov« z velikanskimi nahrbtniki je sedelo pred njo.

Ne maram gneče v gorah, v hipu smo sprememili načrt.

Visoko gori v strmini, ko je sonce pripekalo kot za stavo, smo se šele zavedli, kaj nam je skuhal tisti zmešani policaj, ki nam je na meji ukradel več kot pol ure. Namesto da bi se vzpenjali v hladni senci, sedaj sopihamo pod težkimi bremenami v pravem poletnem soncu, da teče od nas. A sonce naj kar sije, bolje da teče od nas kot z neba. Pred nami je bivač Gorizia, celo dva, nad nami pa same špice, tako visoke in strme, da bi si zlomil vrat.

Visoka Bela špica — dolgo je veljala za nedostopno. Prvi poskusi s slovitim bovškim lovcem **Strgulcem** niso uspeli, šele Trentar **Komac** je spravil **Kugyja** na vrh. Vrh, dostopen le plezalcem — ni to pretežko za naju?

Nikoli nisva imela predsodkov, ne pred opisi, ne pred težavami. Vedno je vredno vsaj poskusiti; če gre — potem gre, če ne — odnehaš.

Po grušču se vzpenja na sedlo. Vrv ostane v nahrbtniku, za vsak primer. Vstopiva v čudovite bele skale. Vse, kar primeš, drži kot pribito. V spoštljivi strmini in izpostavljenosti zlezava čez prvi skok. Plezava naravnost navzgor, desno od globokega žleba. Na drugi strani, v strmini nad sedlom, sedi gruča planincev. Le kaj neki si mislijo, ko gledajo gor? Pa saj je vseeno, naj si mislijo, kar hočejo. Osredotočiva se na najtežji del. Skrbno izbirava najboljše oprimke in stope, kajti zares je izpostavljeno; malce sicer pokukam navzdol, pa si ne upam preveč — da ne bi bilo kaj narobe.

Iz sence stopiva na sonce. Kakšna sprememba — kot da bi stopil iz pekla v raj! Tistih nekaj metrov do vrha kar stečeva.

MALE BELE ŠPICE

Koliko je vredna noč v gorah, pa čeprav v bivaču! Ko zvečer spremiš zadnji žarek, ki ga pošlje sonce, pozdraviš prvo zvezdo na nebu, prisluhneš tišini noči in življenju gore. Ko vstaneš, se posloviš od zadnje zvezde in pričakaš prvi sončni žarek. Ko stene za trenutek zažare v škrtati barvi in si obljuabiš — še bom prišel, še bom spal v gorah.

In ko veš, kakšna pot je pred teboj, potem imaš razlog, da si srečen. Hodiš po čudovitem grebenu visoko nad dolino, po še rosnih travah, in ne veš, kam bi stopil, toliko je nežnih belih cvetk. Vsenaokrog so gore, divje in nedostopne. Pod teboj doline, tako daleč in nepomemb-

ne, nad teboj le modro nebo. In droben bel oblaček, sam samcat, ki je zašel od bogvekle in je namenjen bogvekam. Takrat te zamika, da bi ostal kar tu, da ne bi nikoli sestopil.

Ko stezica izgine za robom, potegnemo roke iz žepov. Zdaj gre zares. Klini in žice nas vodijo strmo navzgor, pa potem še strmeje v škrbino, iz katere nas varno pripelje prava italijanska »lojtra«. Nato pa spet po travah med belimi cvetovi planik z rokami v žepu in velikimi očmi, ki se kar ne morejo nagledati vseh čudes. Kar postopaš in mencaš, se obiraš — sam ne veš, kaj bi — samo da bi trajalo čim dlje. Pa vendarle pride konec, konec nepozabnega doživetja in uvrstitve na vidnejše mesto v zbirko spominov — za stare dni ...

Takrat si nisva upala v rov, tako grozljivo temno je bilo; raje sva pobegnili ven in po krušljivi grapi zlezla v Krniško škrbino. Danes oboroženi s svetilko korajžno zakoračimo v temo, pa nas nekje na sredi vseeno malo stisne pri srcu in po dolgih petih minutah z olajšanjem zadihamo svež zrak.

Sestop je le vrnitev v enoličen vsakdan. Med vsakdanje skrbi in težave, med ljudi. Nič posebno razburljivega, nič vznemirljivega, a vendar po svoje lepo. Posedanje po travah, gledanje nazaj na prehojene poti, kovanje novih načrtov ...

VRH KRNICE

»It's too difficult for me.«* zatrjuje postaven Italijan pred bivačom Marussig — in iz nahrbtnika romajo kar po vrsti: vponke, čelade, plezalni pas, prusiki ... Ojoj, kaj bova pa midva, ki ne premoreva nič drugega kot petnajst metrov dolg prusik, bolj za rezervo, za vsak primer!

Čeprav se pri tem drži precej resno, mu ne verjameva čisto vse. A vseeno sva raje modro tiho in ne obešava najinih načrtov na veliki zvon. Kaj veš, morda ima pa le prav!

Ko stopiva iz toplega zavetja bivaka, sonca še ni. Tudi najini italijanski prijatelji še trdno spijo. Na zahodu, nad Rezijo, se zbirajo temni oblaki. Po rosnih travah se dvigava pod Vrh Krnice. Prvi sončni žarek naju pozdravi pod steno.

Nič čudnega, da je Italijan odnehal. Začetek je kar divji. Prava italijanska feratta. Kar pošteno je treba delati z rokami. Bognedaj, da bi kaj spustil! Nič ne bi ostalo od tebe 65 metrov nižje na melišču.

Marsikje si privoščim pogled v vrtoglavo globino. Kakšen užitek je to, seveda — če to le zmoreš, če si prepričan vase. Drugače nikar ne glej navzdol, mati Zemlja privlači vse, kar je nad njo.

Dolga prečnica naju popelje v zahodno steno Kanina. Po poličkah in naravnih prehodih se

* pretežko je zame

vzpenjava navzgor. Ni več tako strmo, klinov je malo, sem ter tja je treba poprijeti tudi z rokami. Samo še zračeni greben je pred nama, razkošni pogledi na vse strani, imeniten sprehod med nebom in zemljo.

Sediva na vrhu Kanina.

Najinih italijanskih prijateljev še vedno ni na spregled ...

ŽRD

Prav nič me ne bi spravili v zadrego, če bi me vprašali, kje bi najraje postavil šotor.

Tam, na tistih čudovitih travah pod Vrhom Grubje, tam, med belimi cvetovi planik, murk, encijanov in pogačic, tam pod divjimi stenami vrha Krnice nad romantično dolino Plazič, tam bi ostal cel teden in nič mi ne bi bilo dolgčas. Ure in ure bi ležal v travi, sanjaril in gledal v nebo, potoval z oblaki, prisluškoval vetru in krmil kavke. Ali pa bi stikal po globokih jamah,

nažaganih grebenih Sclava ali pod strmimi stenami Žrdi. Kar tako, brez cilja in ure.

Pozno popoldne je, šotor je ostal doma in treba bo sestopiti v varno zavetje bližnjega bivaka. Sonca ni več, veter nam odpihne še tisto toploto, ki smo je bili deležni na vrhu. Prve zvezde naznanijo prihod noči.

Kako prijetno je ležati pod toplo odejo in prisluškovati divjanju vetra v varnem zavetju bivaka! Malce manj prijetno je spoznanje, da je jutro in da bo prav kmalu treba ven, prav v taisti veter. Toda želja po odkrivanju neznanega še enkrat premaga udobje in obloženi z vsem, kar imamo, se po vročem čaju spravimo v mrzlo resničnost.

Toda ni nam žal, Greben Žrdi preseže vsa naša pričakovanja. Čudovit sprehod med belimi cvetovi planik, čokoladnimi murkami, globoko spodaj v soncu romantična Rezija in smrtno resni Montaž pod debelimi črnimi oblaki onstran doline — kot iz drugega sveta ...

Zdaj bom vedel, kam bo treba nesti šotor ...

V GORE HODIMO NEKATERI TUDI DRUGAČE

HOJA PO SOŠKI FRONTI

ALEKSANDER ČIČEROV

Planinci že nekaj časa nismo več zadovoljni zgolj in samo z vzponi na modne vrhove, ampak želimo več. Očitno je tudi, da PZS oziroma njena komisija »profesionalizira« vodnike, ki morajo vedno več pozornosti nameniti pripravam izletov.

Ongrčki načrtno spoznavamo Slovenijo, Evropo in svet. Za to ponavadi uporabimo praznike, saj nam več dni skupaj, ko ni treba v službo, nudi veliko možnosti, da se srečamo z gorami, ljudmi, zgodovino in naravnimi posebnostmi.

Letošnje majske praznike smo sklenili preživeti na Stolu, Polovniku in Soči. Hoteli smo obiskati zasebni muzej in preizkusiti opremo za letošnji vzpon na Mt. Blanc. Pa kondicijo smo hoteli nabrati!

OGLEDNA ODPRAVA

Najprej sem se dogovoril z avtorjem knjige »Plavi križ« g. Klavoro, da nam na prizorišču bitk iz prve svetovne vojne pripoveduje o tem, kako je knjiga nastala (izšla je pri Založbi Lipa, Koper, 1993) in nam pokaže sledi dogodkov, ki jih je že marsikje prerasla trava.

»24. maja 1915 se je ob Soči vnel spopad dveh monarhij na ozemlju ljudi, ki niso ljubili ne ene ne druge,« je zapisal **Vasja Klavoro** v svoji knjigi. Tako kot avtor smo se tudi mi po dolgih letih, ko so »sneg, dež in čas sprali s kamnitih globelj kri in znoj trpljenja, nečloveške napore

in ves nesmisel trpljenja«, odpravili v ta prelepi košček Slovenije. Hoteli smo občutiti hlad in vlago kavern, v katerih so oboji čakali na konec nesmiselne morije za neke višje cilje, ki tudi sedaj krijajo usodo mnogih nedaleč od nas. Spraševali smo se, zakaj smo (so) tako načrtno zanemarjali to obdobje te naše zgodovine.

Razpisal sem »paket«, hkrati pa študiral pot, razdalje, čas in vreme. Napoved je bila dobra. Na Primorskem bo pihala burja s sunki do 12 metrov na sekundo. Leteti pač ne bomo mogli, peš pa bo še kar šlo. Visoke temperature v soboto, 30. aprila, in nevihte v nedeljo, 1. maja, so narekovale posebno previdnost. Polovnik je namreč pravi raj za kače, nevihte na grebenu pa tudi niso posebno prijetne. Svet je tam brez poti, čeprav se sem in tja še vidi »mulatjera«, po kateri so gor in dol romali nesrečneži bitk v okolici Bovca. Ponedeljek je obetal lep in sončen dan, za nekaj stopinj hladnejši, pa še vedno dovolj vroč za spust po Soči.

Vmes je bil še en praznik, in sicer 27. april. Odločil sem se za ogledno turo in dokončno oceno, kaj bo mogoče s skupino narediti. V pomoč mi je bil Janez, ki se majskega programa ni mogel udeležiti.

Tako sva ob 8. uri zjutraj že potrkala na vrata trdnjave v Kluzah. Brez odgovora. Trdnjava je zaprta, ker bi sicer lahko kdo od radovednih turistov skozi streho trdo pristal na tleh. Tudi po železnih stopnicah nisva zlezla na zgornjo trdnjavo. Še manj sva razmišljala o vzponu na

Po pobočju Krna se še zdaj vijejo mulatjere

koto 1313, po kateri se imenuje skupina iz Bovca, ki za najavljene skupine uprizori napad na trdnjavo in radovednežem pojasni, kaj se je s trdnjavo dogajalo. Upoštevala sva, da bo tu v prihodnjih dneh večja skupina, ki bo precej počasnejša od naju in ne bo časa prav za vse, kar bi radi videli.

MODERNA VOJSKA NA POLOŽAJIH

Odpeljala sva se pri Logu Čezsoškem. V vasi sva najprej opravila pogovor z domačini, se pozanimala za začetek poti in nevarnosti na njej. Dejali so, da poti v načelu ni, je le sled nekdanje mulatjere. Bova pač morala iskati pod debelim nanosom suhega listja. Paziti morava tudi na hojo po robu, ki je nevarna in se lahko konča nekaj sto metrov globoko, na bregovih Soče. Navodila so bila pravi izziv, zato sva za prvimi hišami v vasi stopila v breg, ki se je takoj postavil pokonci in pokazal zobe. Do vrha grebena sva pot le bolj slutila, toda neizmeren mir in tiho šumenje Soče sta bila najina spremljevalca. Skozi listje sva gledala slap Boko in vrhove okrog Kanina in tipala pot skozi listje. Tik pred prihodom na prvi vrh Polovnika sta nam pot prekrizala dva gamsa in kmalu sva zapustila gozdno mejo ter stopila na greben. Pozdravilo naju je pomladno cvetje, predvsem krokusi in občutek, da sva v svetu, ki ne ljubi hrupnih obiskovalcev. Tu si zgodbe pripovedujejo mrtvi, ki so vztrajali na teh grebenih, ne da bi vedeli zakaj. Kot na dlani sva videla najino pot vse tja do V. Vrha. Toda koliko zavojev, spustov in vzponov je do tja!

Čas je tekel in hodila sva po grebenu, zavzela

vrh Nad Pečem, V Brdih, Pirhovec in Veliki Vrh. Za drugič sva pustila še Krasji vrh in sestop na Planino Zaprikraj. Na Planini Dolec sva kar mimogrede našla vilice, droben spomin iz vojne, ki ga je morda zapustil vojak na begu ali pa je pripadal enemu od mnogih, ki blodijo ponoči po grebenih Polovnika, Stola, Rombona in Krna. Čas je bil najin strogi gospodar in morala sva v dolino. To je pravi pekel. Hodiva levo in desno, neprestano navzdol, toda Soča ni nič bližja. Le šum postaja vse glasnejši. Stene so že okrašene z rumenim avrikljem, počasi se spuščava v senco mladega gozda. Morizna je strma in jemlje moči.

Že med potjo sem premišljeval, ali bo pot primerna za večjo skupino. Celoten greben nama je vzel skoraj sedem ur, skupina bo potrebovala vsaj devet ur. Odločim se za vzpon na V. Vrh, ki skorajda ni krajši od celotnega grebena.

Tik pred mostom v Trnovem nama pot prekriza lep modras, ki sikajoč naglo izgine po bregu Soče. Le še korak naju loči od avtomobila in tiho odpeljeva proti Trenti in čez Vršič, ki uradno še ni odprt.

Da ne pozabim! Domačini v Logu Čezsoškem so naju pohvalili, rekoč, da sva dobra, saj so se na grebenu Polovnika ubili že trije lovci. Ti pa znajo hoditi in plezati tam gori ...

OSTANKI MORILSKE VOJNE

Lepo jutro nas pozdravi na Vršiču. Ta je uradno že odprt in nimamo slabe vesti. Trenta še spi pod nami, vrhovi okrog pa žare v jasnem jutru. Kmalu smo v dolini, ogledamo si podor, ki je zapiral cesto v Trenti, zavijemo proti Klužam. G. Klavora nas že čaka, pa tudi vojska je že zasedla položaje. Hočejo dovoljenje in ko jim pokažemo »Magno« karto, je prehod prost.

Vstopimo v trdnjavo in začne se ura zgodovine. Pijemo rum iz čutaric vojakov iz prve svetovne vojne, govori nam general avstroogrške vojske, asistira mu ujeti italijanski vojak (Italijaner). Telefon poje in napoveduje prihod sovražnika. Napad je bliskovit, toda debeli zidovi nam varujejo naša dragocena življenja. Škoda, ker je pirotehnika odpovedala.

Pomiri nas topel čaj in spet smo pripravljeni na napore. Odpeljemo se v Bovec. Ogledamo si zasebni muzej **g. Domevščka**. Bolj kot orožje nas zanimajo osebni predmeti vojakov obeh strani. Italijanski so bili bolj revni, zato je za njimi malo ostalo, oni drugi pa so bili bogato okrašeni in so nosili s seboj tudi veliko osebnih predmetov (gumbi, pipe, denarnice, pisma, ure in podobno). Toda tisto, kar je presunljivo, je dejstvo, da so si na obeh straneh stali nasproti tudi Slovenci, ki jih je meja razdelila med vojskujoči si strani. Kljub temu so bili le ljudje, prestrašeni in preprosti. Drug drugemu so gledali v oči, se pogovarjali, si pošiljali pomaranče.

Toda neusmiljena logika jih je v trenutku spreminila v sovražnike, ki so drug na drugega merili s puškami. In kot pravi avtor knjige »Plavi križ«, niti malo niso slutili, da jih napadalec namerava na tako zahrbtn način pomoriti. Plin je dišal po gnilem listju in travi in italijanski vojak so ga tisto jutro vdihnili samo enkrat in so umrli, ne da bi vedeli zakaj ali da bi izrekli eno samo besedo. Fozgen je v desetih sekundah sklenil njihove poti. Ostali so prikovani na svojih mestih kot neme priče nesmisla.

Dan je postajal vse bolj vroč in odšli smo proti mejnemu prehodu Učēja. Na zemljevidu je pot napačno vrisana. Začeti je potrebno prav na mejnem prehodu! Ker je bila severna stran

Kmalu smo na robu. Pred nami je še zadnja strmina, ki pa nas ustavi s številnimi ostanki vojne. Tu se izpod snega pokaže vojaška lopatica, poleg nje preperel čevljev, okovan. Le kaj se je zgodilo z njegovim lastnikom? Kdo je bil, je ostal za vedno tu? Tu so žice, ostanki orožja.

Toda na vrh le moramo! Zremo v Sočo, ki teče okrog Polovnika. Zbirajo se prvi oblaki: znak, da moramo navzdol. Pot navzdol ni nič lažja. Morda le grozeči oblaki in grmenje pospešujejo naš sestop. Prvi dež nas ujame že na ravnem, do Trnovega nas dobro zmoči, toda kmalu zasije sonce. To je dober uvod v spust po Soči.

V ponedeljek se nam pridružijo še tisti Ongrčki, ki bi se želeli le z raftom spustiti po reki. **Janez**

Spomenik na vrhu Čukle, ki so ga postavili Italijani

Kobariškega Stola še zasnežena, smo železne konjičke ustavili precej nizko pod sedlom. No, pa do vrha le ni bilo tako daleč. Vrh je lep, oblaki so se kodrali nad nami in opozarjali na razvoj popoldanske termike. Ni trajalo dolgo in že je nad grebenom jadrал padalec.

Sestopili smo do avtomobilov in se odpeljali proti Bovcu, do tabora.

ZA KONEC PA ŠE RAFTING

1. maj nas je pozdravil na mostu čez Sočo v Trnovem. Prvi del vzpona je skoraj raven, zato pa nam Morizna pije dušo. Počasi se vzpenjamo proti grebenu, kjer slutimo prehod. Ure minevajo in ko pridemo iz gozda, se močno sonce odloči in se dokončno spravi na nas. Soča je globoko pod nami in nič več je ne slišimo. Na eni od serpentin mulatjere, ki je tu še dobro vidna, nas preseneti rezek zvok in dober meter pred nami se odpleta krepak, meter dolg in primerno debel modras. Skuša ubežati po steni navzgor. Čakamo v popolni tišini. Tih opazujemo njegov boj z navpičnico. Končno najde izhod in izgine pod potjo.

Skok, vodja spusta, nam razloži, kako naj veslamo, nadenemo si opremo in spust se začne. Dve uri in pol veslanja, užitek, veselja, malo strahu in lepih doživetij. Še kopali smo se na koncu in »paketa« je bilo konec.

Prepričan sem, da hoja v gore na naš način ni samo naša. Morda le premalo pišemo o tem.

Višina poškoduje možgane

Bivanje v izjemnih višinah brez dodatnega dihanja kisika iz kisikovih bombic poškoduje možganske funkcije alpinistov, in sicer trajno. To je rezultat več znanstvenih študij, ki so jih opravili na visokogorskih gornikih svetovnega slovesa in ranga in na prostovoljcih, ki so v komorah z izredno malo kisika »priplezali« do nadmorske višine Mount Everesta. Ko je bil poskus končan, so ugotovili rahle motnje pri učenju in koncentraciji, manjše sposobnosti pomnenja (kratkotrajen spomin) in več možnosti, da so delali napake. Sicer pa vsi preiskovanci niso kazali teh motenj. Vzroki za različno občutljivost še niso povsem poznani. Povezava s časom, ki so ga preiskovanci preživeli na veliki višini, pa naj ne bi obstajala.

Poškodbe je mogoče ugotoviti po besedah dr. Oswalda Oelza »še mesece do leta dolgo po zadnjem bivanju v velikih višinah« in se zdijo, kot da bi šlo za »stalno poškodbo centralnega živčnega sistema«. Kljub tem znanstveno zasnovanim rezultatom pa je dr. Oelz mnenja, da ti ljudje v svojem vsakdanjem življenju nikakor niso prikrajšani za karkoli ali celo prizadeti.

ČISTO NAVADNA TURA, KI JE POSTALA DOŽIVETJE

TRIGLAV V MOJEM SRCU

BEVERLEY POLLEY

»Draga Breda in Dušan, tu je torej moj esej za vaju, da bi ga videla in presodila, če je vreden objave v NAŠI reviji.

Še vedno je dokaj obsežen, čeprav sem iz originala izpustila dele, ki ne bi bili ustrezni za vsakogar. Vesta, da sem pisala le zase in ne zato, da bi kdo bral. Marsikdo ne bi razumel mojih občutkov in bi se mu zdeli neumni.

Odločila sem se, da vidva oba to prebereta, saj sta tako in tako vpletena, in vama prepuščam odločitev o tem, ali je moj zapis dovolj dober, da bi bil objavljen.

Če se bo to zgodilo, bom zelo ponosna in bi želela dobiti kopijo. Kar se da pošteno in na svoj način sem poskušala izraziti, kar sem občutila. Upam, da me bodo NAŠI bralci razumeli in da bodo podoživeli tudi svoje srečne spomine.

Če mislita, da besedilo ni primerno, mi ga, prosim, pošljita nazaj, da ga shranim zase.

Še vedno ne morem verjeti, da sta me zares zaprosila zanj.

Če bo objavljeno, bodo moje sanje izpolnjene do kraja.

Menim, da bo prevajanje vsega tega težka naloga.

Vso srečo vama želim!

Hvala in lep pozdrav

Bev

P. S.: Želim si, da bi prevedla vsako misel natančno, kot se da, in da ne bi ničesar izpustila. Iskreno upam, da bo moj članek razveselil vsakega planinca in da bodo vsi NAŠI bralci vedeli, da prihaja vsaka moja beseda naravnost iz srca.

Nikoli prej se mi še ni zgodilo kaj podobnega. Lahko si predstavljata, kako sem vznemirjena.«

To je Angležinja **Beverley Polley** pisala svojima prijateljema **Bredi in Dušanu Šip v Žalec**. Dušan je vse, kar je napisala, prevedel in poslal Planinskemu vestniku — in zdaj imamo pred seboj odprto srce tujke, ki se je zaljubila v slovenske gore. — (Op. ur.)

HREPENENJE PO TRIGLAVU

Rada bi začela z besedami svojega dragega prijatelja in planinskega vodnika Dušana:

»Razgled z vrha si boš zapomnila do konca življenja, Beverley!«

Sem Angležinja, ki se je udeležila majhne odprave na najvišji vrh v Sloveniji.

Že deset let prihajam z družino na počitnice v slovenski gorski svet. Mnogokrat sem gledala proti vrhu Triglava in razmišljala, kako ponosna bi bila, če bi ga kdaj osvojila. Obljubila sem si, da bom nekega dne to željo uresničila. Še v sanjah pa nisem pomislila, da se bo to zgodilo tako kmalu. Le redko in težko se uresničijo največje človekove želje, moje sanje pa so zares postale resničnost.

Moja družina ima v Sloveniji že veliko prijateljev. Preko njih smo zvedeli tudi za Dušana, izkušenega gorskega vodnika, ki se je ponudil, da bo pazil na nas, če se odločimo za pot na Triglav.

Od trenutka, ko sem ga srečala, sem vedela, da mu lahko popolnoma zaupam in čeprav sva se videla prvič, sem se že po nekaj minutah počutila, kot da ga poznam že leta.

Naslednjih nekaj dni v gorah se je prijateljski odnos vedno bolj poglobljal, menim pa, da še kar raste.

PRVE GORSKE MEGLE

Najvišji vrh, ki sem ga preplezala v Britaniji, je gora Snowdon, visoka 1053 metrov. To je lahkoten vzpon z lepim razgledom. Preplezala sem več nižjih vrhov v severni Angliji, bila sem že tudi v avstrijskih Alpah.

Z možem Mickom se vedno vračava v Slovenijo, kjer je toliko lepega za naju.

Ure in ure sem prebirala literaturo o Triglavu in o vzponu nanj in po glavi so se mi podile vse vrste misli, vmes seveda tudi različni strahovi. Lahko bereš in bereš, toda dokler se ne soočiš s svojim izzivom, ne moreš vedeti, kaj te čaka.

Ko smo prispeli na Pokljuko, je nehalo deževati, vendar sploh nisem bila pozorna na vreme. Bila sem nekoliko napeta in živčna.

Pozajtrkovali smo na prostem, v čistem in svežem zraku po dežju. Bilo nas je enajst, vključno s tremi otroki. Moji dve hčerki sta se odločili, da bosta ta čas raje ostali pri prijateljici. Obe veliko in radi hodita, toda Triglav ju je navdal z negotovostjo. Tudi z možem sva mislila, da je bolje, če ne gresta z nami.

Razgled je bil lep, a ko smo se počasi vzpenjali višje, so oblaki zakrili svet pod nami. Tu in tam je podoba postala kar malo grozljiva, a tudi to je bilo dobro videti.

Nad nami se je zopet odprlo modro nebo, postalo je topleje, sonce je oblikovalo čudovite sence v dolini. Zelo nenavadno je bilo videti

hribe nad Bohinjem in Vogel ravno na nasprotni strani, kot sem bila vajena od prej.

Da, to je bilo zares zelo nenavadno.

Hodili smo, počivali, se brez naglice vzpenjali, se pogovarjali. Okrog nas lepota ...

Vsak korak je pomenil, da sem bližje cilju. Počutila sem se dobro, z Mickom sva bila v res dobri družbi.

Med potjo smo se tudi šalili in smejali. Največkrat meni, ko sem se trudila povedati kaj po slovensko, a je bilo seveda vse narobe.

Prispeli smo na Velo polje. Kakšno lepo doživetje! Sive skale in zeleni pašniki. Kakšna lepa kombinacija nasprotij! Apnenec me spominja na severno Anglijo, ampak pri vas je seveda vse večje, bolj mogočno.

Zastal mi je dih, zajelo me je navdušenje.

RAZGLEDI S KREDARICE

V Vodnikovem domu smo se ustavili za kratek počitek, nato smo nadaljevali pot.

Malo preden smo dosegli Kredarico, so se oblaki nad nami zgostili, ujelo nas je neurje s točo, temperatura se je močno znižala, nenedoma nismo nič več videli.

Nekoliko kasneje smo zagledali obrise Triglavskega doma. Stekla sem proti vratom in v zavetje. Zaradi slabega vremena nisem videla zunaj prav nič, zato pa sem bila še isti večer toliko bolj šokirana.

Dom je bil pravi luksuz, niti najmanj tak, kot sem si ga prej zamišljala. Bilo je prijetno toplo, domače, postelje so bile udobne in tako velike, da nisem dosegla vseh robov. Tako visoko v hribih česa takega res nisem pričakovala.

Krasno! Pomislila sem, da bi se hitro navadila živeti v njem. Navdušena sva bila oba z možem.

Naša soba je bila čisto na vrhu in lahko smo poslušali zavijanje in žvižganje vetra okrog stavbe.

Po obedu in zasluženem počitku sem prosila Dušana, če gre z mano ven, saj je neurje ponehalo, nebo pa se je spet zjasnilo. Mick je bil z Dušanom zunaj že pred tem in zagotovil mi je, da se kljub strupeno mrzlemu zraku splača ogriniti in potruditi do razgledne točke za kočo.

Zato sem šla ven. Še vedno nisem vedela, kje je pravzaprav Triglav. Dušan mi je razkazoval različne vrhove, ko se je še zadnjikrat pokazalo večerno sonce in jih obsijalo z barvami. Kljub soncu je bilo grozno mrzlo.

Takrat me je Dušan obrnil. Pred mano je stal mogočen vrh, ki naj bi ga osvojili naslednje jutro, če bo seveda vreme dopuščalo. Gledala sem naravnost vanj ... bil je fantastičen!

Bila sem odrevenela — pa ne le zaradi mraza. Strmela sem v velikana pred seboj. Začela sem se tresti — pa ne le od mraza, ampak tudi od strahu.

Uresničene lepe sanje: pred Aljaževim stolpom na Triglavu

Govorila sem si: »Ne, ti ne moreš splezati tja gor!«

Dušan je začutil mojo razburjenost, me objel in rekel, naj ne skrbim. Morala sem mu zaupati. Saj nisem prišla tako daleč zato, da bi se vse končalo že tukaj! Svojim sanjam nisem dovolila, da bi se razblinile.

Stala sem tam, strmela v Triglav, a nikjer nisem videla poti.

Dušan mi je z roko pokazal, kje bomo hodili. Takrat sem zagledala ljudi, ki so šli navzdol. Stala sem in jim sledila s pogledom. Videti so bili kot majhne pike na obzorju, a opazila sem, da se spuščajo zelo hitro.

Zelo sem si zaželela doseči, kar so oni dosegli, in trudila sem se, da bi premagala strah, saj sem hotela uživati vsak trenutek.

URESNIČENE LEPE SANJE

Dolgo v noč nisem mogla zaspati, zjutraj pa sem se zbudila z občutkom slabosti v trebuhu. To so bili živci. Zdi se mi, da so prijatelji vedeli, kako je z mano.

Spominjam se jutranjega pogleda skozi okno: povsod modro nebo, sonce je že obsijalo vrhove, nobenega vetra več, vse tiho in mirno. Pred nami je bil Veliki dan. Komaj sem čakala, da krenemo. Stala sem zunaj in gledala ljudi, ki so že lezli na Mali Triglav. Še malo, pa bom jaz na vrsti.

Z Dušanom sva hodila spredaj. Hoja je bila naporna za moje noge in roke, a sem uživala; počutila sem se dobro.

Postajalo je toplo in ko smo počivali, sem utegnila pogledati okrog sebe in navzdol in občudovati svet pod seboj.

Moje noge so se tresle kot želatina, a znotraj, v sebi, sem se počutila krasno; strahovi so izginjali z neverjetno naglico, z vsakim novim korakom sem dobivala samozavest, obvladovala sem se in to je bilo zelo dobro. Menim, da sploh ni bilo časa za strah, ker sem vse sile porabila za to, da bi bila zbrana. Celo greben med Malim in Velikim Triglavom mi ni delal težav. Držala sem se jeklenice, se ustavila in gledala dol: Kako lepo!

Seveda sem bila tu in na vsej preostali poti v Dušanovem varstvu.

Gore niso tukaj, da bi nam napravile življenje lažje. Če jih želiš preplezati, moraš sprejeti njihova pravila, moraš jih spoštovati.

Čeprav so bili ob meni prijatelji, moj mož in mimoredoči planinci, sem se nekoliko odmaknila od njih. Nisem slišala, kaj govorijo. Bila sem v nekem svojem svetu. V popolnem miru in tišini, jaz in on, Triglav.

To je bil moj dan. Vem, da zveni sebično, a ne morem se opravičevati za to, kar sem čutila.

Moje sanje so se uresničile! Pozabila sem na bolečine, na odrgrine po nogah, na praske po rokah.

Ozrla sem se proti stolpu. Samo še nekaj korakov ...

Bila sem v nebesih, dovolila sem si slišati smeh nad sabo. Dušan je že bil obrnjen proti nam, pripravljen, da nam čestita.

Nisem mogla verjeti, da bom zdaj zares stopila na vrh, moja čustva so se razlila in začela sem jokati. Jokale so tudi moje prijateljice. Solze so tekle za vsakogar v tej čudoviti navezi.

SREČA NA VRHU

Kako naj opišem svojo srečo!?

Zdaj sem bila na vrhu sveta in sem ga vsrkala vase. Vse, kar sem videla okrog sebe, sem videla za vedno. Tam daleč spodaj je bilo megleno, a me ni motilo. Sama sem sedela na skali in poskušala dojeti to nebeško sliko.

Nihče mi ne bo mogel nikoli vzeti tega doživljanja! Zaklenjeno je globoko v mojem srcu. Odklenem in pogledam ga lahko le, kadar sama to hočem. Kakšne spomine imam, kako drage! Kako vredno se je bilo truditi, kako čudovito deliti lepoto narave z najmenitnejšo goro, kako lepo biti med tolikimi Slovenci! Ali, bolje rečeno, eden od njih, kajti po »krstu« sem se počutila pravo slovensko dekle. Monosna in počaščena.

Triglav, ti vladaš nad božanskim stvarstvom! Gledala sem dol v Trento, brez želje po odhodu. Tako bi lahko sedela ves dan. Zaprla sem oči in rekla: hvala!

Kdorkoli je bil na vrhu Triglava, najbrž ne more dobro opisati svojih najmočnejših čustev. To je zelo, zelo težko. Poskušala sem opisati svoja, kot pač znam. Kdorkoli bo to bral, bo, upam,

razumel, kako sem se počutila. In bo vedel, da so vsi občutki še vedno z menoj.

Vzpon torej ni bil tako strašen, kot sem mislila, da bo. A treba se je bilo vrniti nazaj dol. Priznati moram, da ne maram hoje navzdol.

Pot s Triglava je bila tu in tam zame prava mōra. Čeprav Triglav želi, da ga obiščemo, sem prepričan, da nas tudi majčkeno kaznuje, da tako hodimo po njem, zato se nam tresejo noge, ko se spuščamo dol. Na nekaterih mestih sem kar okamenela, saj sem se morala močno stegniti. Še predobro se spominjam, kako je čutili le zrak pod nogami.

Dragi prijatelj Dušan me je moral celo slišati, ko sem zakričala: »Kam, za vraga, nas pelješ?« Pogledal me je, se nasmehnil in rekel, da je vse v redu. Opravičujem se mu. Nisem hotela kričati, samo malo panična sem bila. Bil je krasen, zmožen vsako nevarno situacijo narediti varno — dokaj varno, bi morala reči. Gotovo je čutil moj strah med sestopom, kajti bila sem napeta, noge so se mi tresle, bolelo me je celo telo in nisem se mogla sprostiti. Toda ob vsem tem sem se smehljala, saj moraš biti srečen, če je povsod okrog tebe rajski vrt. Vedela sem, da bo vse dobro.

JEZERSKA HIŠICA IZ PRAVLJICE

Vreme je bilo lepo, postalo je toplo. Ko smo prišli dol, smo počivali, a še vedno je bilo pred nami nekaj ur hoje do Koče pri Triglavskih jezerih, kjer naj bi prenočili.

Veselila sem se ob misli na posteljo.

Pokrajina je začela spreminjati svoje lice. Zelo sem uživala, ko sem gledala zlato rumeni mak v majhnih skupinicah med skalami. Bila sem del vsega tega in to me je osrečevalo. Za vsakim ovinkom je bil svet spet drugačen, in to je tisto, zaradi česar so slovenske gore zame nekaj tako posebnega.

Pošteno moram povedati, da sem se silno razveselila, ko smo prispeli do planinskega doma. In bila sem zares zelo, zelo utrujena.

Dom, o katerem govorim, je kot hišica iz pravljice o Janku in Metki. Pravljica hišica sredi pravljicne pokrajine. Zaljubila sem se v to planinsko podobo.

V jezerih ni bilo veliko vode, a dovolj, da so bila lepa. Užitek je bil spet videti drevesa in vmes apnenčaste pločnike, ki sem jih fotografirala, ker so me spet spomnili na severno Anglijo.

Tisti večer je bil zadnji v gorah. Zato je naša družba proslavila. Zunaj, pod jasnim zvezdnim nebom. Držali smo se za roke, peli, imeli govore in se šalili. Ženske smo od sreče jokale. V nas se je nabralo toliko občutkov, da jih nismo mogli zadržati v sebi. Morali so iz nas.

Dušan me je držal za roko vso pot dol po Komarči. Ves čas se je strmo spuščala. Strmo in

nevarno. Zrla sem v Bohinjsko kotlino, v jezero in tja čez proti Voglu.

Počasi in previdno smo se spuščali vse do vznožja. Počutila sem se nekako žalostno. Poti je bilo konec.

Med vožnjo z avtobusom sem gledala ven, proti goram. Jokala sem, nisem jih hotela zapustiti. Vem, da spadam sem v te hribe.

Tolažim se s tem, da me bodo vedno čakali, da se bom lahko vmila, kadar bom čutila potrebo.

Na avtobusu sem imela čas za premišljevanje o preteklih treh dneh.

TRIGLAV MI JE BIL PRIČA

Triglav, kaj si storil z menoj? Spremenil si moje življenje, tako veliko si mi dal, tako veliko poka-

zal. Pokazal si mi, kako je treba biti močan, kako izraziti čustva do slovenskih prijateljev, ki jih imam tako zelo rada.

Dotaknil si se mojega življenja, poslušal moj smeh in videl moje solze. K tebi sem se nagnila, kadar sem si hotela odpočiti telo in kadar me je bilo strah.

Ti si bil priča vsemu, ti si mi pokazal predstavo, ki jo bom za vedno čuvala kot zaklad.

V imenu celotne družbe se zahvaljujem Danici, ki je pripravila ta izlet, in Dušanu, ki nas je vodil. Dušan, ko sem te potrebovala, si znal poskrbeti, da sem se počutila varno. Hvala, ker si bil tam!

POPOTOVANJE MED NAJVIŠJIMI KMETIJAMI NA SLOVENSLEM

OBISK PRI KRALJU MATJAŽU

IGOR MAHER

Na slovenski strani Koroške se razgiban gorski svet proti vzhodu postopno umirja. Karavanke se tu še zadnjič poženejo v vrtoglave višine. Mogočna Peca kot naš najvzhodnejši dvatisočak kraljuje nad to koroško pokrajino. V njenem zavetju naj bi po pripovedovanjih spal legendarni kralj Matjaž s svojo vojsko. Prav nič zaspanosti pa ne dopušča obisk teh predelov v Zgornji Mežiški dolini — svet globokih dolinic in strmih bregov med Olševo in Peco. Najbolj znani taki dolinici sta Topla in Koprivna. Med strmimi ostenji obeh gorá se raztezajo prostrana gozdna pobočja, na njih pa so na najugodnejših prisojnih legah položene samotne kmetije, ki — obdane s svetlimi travniki sredi temnih gozdov — dajejo tudi značilno podobo teh krajev. Tu so ohranjeni najdragocenejši biseri koroške kmečke arhitekture. Seveda daje veliko vrednost tej bogati kulturni dediščini vpeptost v prav tako enkratno naravno okolje. Prepletanje obojega je tudi botrovalo razglasitvi doline Tople za krajinski park.

NASELJE SAMOTNIH KMETIJ

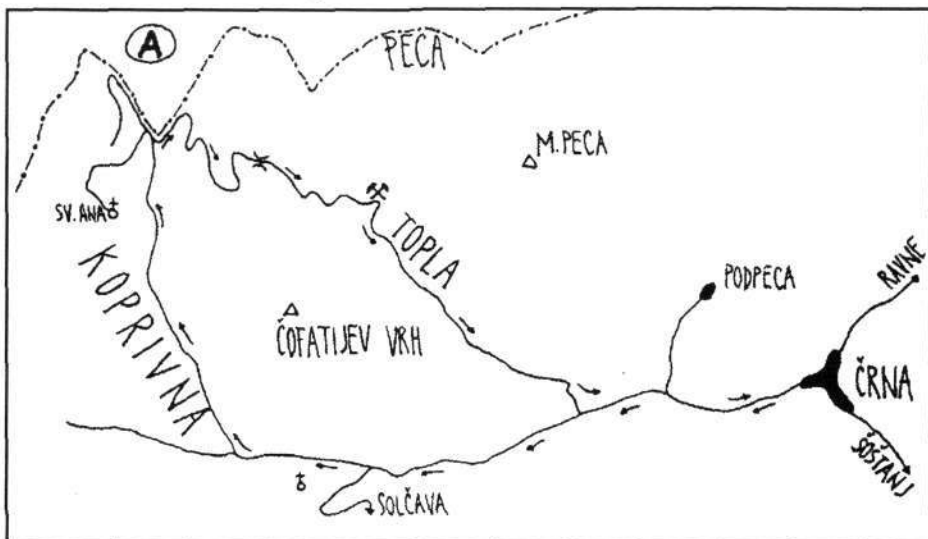
Na ogled teh dolin se bomo odpravili iz Črne na Koroškem. Tod se pot po dolini Meže cepi proti Solčavi in na drugo stran po dolini Javorskega potoka proti Štajerski. Pot prek meje v Železno Kaplo pa je izgubila svoj nekdanji pomen. Kraj se ponaša z bogato rudarsko in železarsko tradicijo, pa tudi bogati gozdovi v okolici so imeli velik vpliv na razvoj. Na rudarsko preteklost, ki seže vse do 17. stoletja, nas opozarja privlačen rudarski muzej, urejen v nekdanjem rudniškem rovu.

Iz Črne nas kažipoti usmerjajo ob Meži navzgor proti Koprivni. Asfaltna cesta, od katere se v desno cepita cesti proti Podpeci in Topli, v levo pa proti Solčavi, nas vodi vse višje po dolini. Dolg obcestni, za Koroško tako značilni plot iz krajnikov nas pospremi do razpotja pri Lipoldu. Nekoč, ko je bil promet s Solčavsko in avstrijsko Koroško veliko bolj živahen, je bila tu gostilna. V levo se odcepi pot v dolino pod Olševo in do cerkve sv. Jakoba, ki na visokem slemenu brani dostop v Koprivno.

Mi pa se mimo mlina odpravimo desno. Asfalt kmalu zamenja makadam. Ob potoku Koprivna se vzpenjamo v samo osrčje naselja samotnih kmetij, ki se imenuje tako kot potok.

Mimo manjših kmetij pridemo do razpotja. Velik mejni kamen ob razpadajočem mlinu nas opozori, da smo tik ob državni meji z Avstrijo. Naša pot gre sicer v desno pobočje, vendar se spleča narediti manjši ovinek do cerkve sv. Ane, zato se vzpnemo v levo pobočje. Mimo nekdanje mejne vojašnice pri domačiji Kumer se pripeljemo do podružnične cerkvice na

Pozdravljanje v gorah je stara, lepa navada, ki — tudi zaradi množičnih obiskov — marsikje izginja. Saj vemo: pozdravljajo se pravi planinci, ob srečanju pogledajo v tla, da ne bi bilo treba pozdraviti, tisti obiskovalci gorskega sveta, ki gredo tja gor le enkrat na leto ali enkrat v življenju. Poskusimo naučiti tudi te obiskovalce planinskih navad — morda tudi planinske izletnike na Šmarno goro, Lubnik, Kum ali Slivnico. Morda bo vsem prijetneje in lepše.

izredno lepem in razglednem mestu, ki obvladuje celotno dolino Koprivne. Njena starost ni točno določena, verjetno pa je iz začetka 14. stoletja in je nekdanj pripadala župniji Šmihel pri Pliberku, ki je sedaj na drugi strani meje.

DRUGA NAJVIŠJA SLOVENSKA DOMAČIJA

Na pobočju nad Kumerjem je še ena domačija, in sicer najvišja v tej dolini ter druga najvišja v Sloveniji. **Jeklovina** je s 1332 metri nadmorske višine le pet metrov nižja od **Bukovnikove** domačije na drugi strani Olševe. Od te mogočne domačije se spustimo po cesti nazaj do razpotja ob meji, od tam pa se začne vzpon v nasprotno pobočje. Ob poti na Preval med dolinama Koprivna in Topla nas sredi prostranih travnikov pozdravi kmetija **Ledrovec**. Nad njo se lahko še zadnjič ozremo nazaj na Koprivno in v ozadju na Olševo in Raduho.

S Prevala prečimo gozdnata pobočja Čofatičevega vrha, ki loči obe dolini. Spuščamo se v okrilje mogočne Pece. Obdelan svet se zajeda daleč navzgor po dolini Tople. Mimo modno izravnanih travnikov pridemo do mejne stražnice, od koder so nas hrabri južni bratje branili pred »gnilim kapitalizmom«. Sedaj se popolnoma odpre pogled na dolino, na pet samotnih kmetij na prisojnih pobočjih pod osternji Pece. Najvišja, **Končnikova**, je tik pod stražnico, druge pa si bomo lahko pobleže ogledali med vožnjo navzdol.

K razvoju teh malih kmečkih kraljestev je poleg prisojne lege pripomogla predvsem kamninska podlaga. Domačije z njivami in travniki ležijo na zelenkastih paleozojskih skrilavcih, ki so omogočili nastanek ugodnih, blagih reliefnih oblik. Višje gori pa so vse do najvišjega vrha Kor-

deževe glave strma apnenčasta in dolomitna pobočja.

BISERI KMEČKE ARHITEKTURE

Kot celotne Karavanke je tudi ta del geološko zelo pester in bogat z rudninami. To nam dokazujejo tudi nekdanji rudniki svinca in cinka v Mežici, Črni in širši okolici. Rudo so našli in kljub zaščitenosti kopali tudi v rudniku v Topli. Rudniška in topilniška dejavnost je na celotnem območju predvsem zaradi velikanske škode, ki jo je povzročala naravi in človeku, večinoma zamrla. Sledovi rudnika so še dobro vidni na razpotju pod Končnikom, kjer lahko zavijemo levo do bližnjega **Fajmuta**, cesta v dolino pa gre desno. Malo nižje ob potoku pridemo do asfaltna prevleke, ki nas bo — ponekod sicer precej dotrajana — spremljala vse do konca poti.

Naslednji levi odcep nam nudi možnost ogleda **Kordeževe** domačije. Stara hiša je pred leti pogorela, nanjo pa nas spominja ohranjen nosilni tram z letnico 1596. Bolj zanimivi pa sta naslednji domačiji — **Florinova** in **Burjakova**. Pri Florinu nas najprej pozdravi zanimiva lesena kašča, pri nekoliko nižjem Burjaku pa imamo občutek, da smo na pravi vaški ulici, toliko objektov je nanizanih okoli hiše. Vsi so kriti z značilnimi koroškimi škodlami, ki so nekoliko ožje in tanjše od gorenjskih.

Pri znamenju z zvoncem pod Burjakom se razširjeni del doline konča. Zapuščamo svet skrilavcev, pred nami je strma, ozka dolina, skoznjo pa drzno speljana cesta. Spustimo se do že znane ceste ob Meži in po njej do bližnje Črne, kjer ob pogledu na uničeno gozdno vegetacijo v smeri Doline smrti, ki nas opozarja na vso krhkost našega bivanja, zaključujemo ta dobrih 30 kilometrov dolg izlet.

PRI JANEZU ŠMIGUCU NA ROBU HALOZ SE USTAVLJAJO TUDI PLANINCI

HALOŠKI ZVONAR JANEZ

TOMISLAV JAGAČIČ

Pravkar se izteka leto, odkar sem s planinskim prijateljem **Dragom Marčecom** sklenil tretjič obiskati oni dve cerkvi, ki kot čuvaja stražarita na haloški meji nasproti Ravne gore na Hrvaškem ter njunega čuvaja in zvonarja **Janeza Šmiguca**. Tedaj sem za lansko dvojno polletno številko Planinskega vestnika opisal srečanje in pogovor z Janezom, ki ima na skrbi cerkvi svete Magdalene in svetega Avguština. Ta opis je spodbudil skupino planincev iz Maribora in Ljubljane, da so obiskali ta predel med praznovanjem, posvečenim svetemu Avguštinu 29. avgusta.

Žal iz zdravstvenih razlogov nisem mogel narediti mejnega prekrška in priti iz bližnje hrvaške vasi Cvetlin do cerkvic ter deliti veselja srečanja s planinci in številnimi romarji, ki so se ta dan zbirali okoli Svetega Avguština.

Ker pa se nikoli ne izogibam ljudi, ki sem jih spoznal v gorah, sem tudi to pot na prvi spomladanski dan s prijateljem Dragom šepal od Trakoščana skozi hrvaško vas Jamno najprej do družine **Meškovih**, ki živi čisto ob meji s Hrvaško in nedaleč od obeh cerkvic. To slovensko družino sem spoznal lansko pomlad, in sicer prav tedaj kot Janeza. Nedelja je bila in prav gotovo so iz Ptujja prišli na obisk k babici Tereziji, stari 80 let, njen zet **Jože Meško** z ženo Terezijo ter sinovoma Juretom in Jožetom.

Nisem se zmotil, vsi so bili tam. Pogovarjali smo se v skromni sobi, kjer so tla še steptana zemlja, okoli nas pa je bilo na zidovih veliko fotografij družinskih članov in svetih slik.

Dve cerkvi na enem gričku, sveta Magdalena in sveti Avguštin v Halozah, kot ju je videti iz hrvaške vasi Cvetlin

Foto: Tomislav Jagačič

»Kako lepo je, da redno obiskujeta babico,« sem rekel hčerki Tereziji.

»Moja mama živi tukaj od leta 1936. Vemo, da je težko biti star in sam. Zato prihajamo že ob petkih popoldne in se vračamo ob nedeljah pozno popoldne.«

Zanimala me je oddaja TV Ljubljana »Življenje na meji«, v kateri je nastopala tudi **Terezija Meško**. »Vedno sem bil radoveden,« sem dejal Tereziji, »in sem želel zvedeti odgovor na vprašanje, zakaj sta na tem hribu, imenovanem Goleš, skoraj druga poleg druge dve cerkvi.«

Povedala mi je tisto, kar je slišala od svoje matere in od drugih starih ljudi: »Najprej so sezidali večjo cerkev in jo posvetili svetemu Avguštinu, pa so imele ženske pripombe in so zahtevale, da bi tudi one imele svojo cerkev, posvečeno kakšni svetnici. Tako so na južni strani v neposredni bližini cerkve svetega Avguština sezidali manjšo cerkev, posvečeno sveti Magdaleni.«

»Kaj pa tiste ruševine, mimo katerih gremo, ko se rahlo vzpenjamo iz hrvaške vasi Cvetlin?« sem vprašal Terezijo.

»Tudi v tem primeru mislim, da gre za legendo, kot je to pri cerkvicah svetega Avguština in svete Magdalene,« pravi Meškova. »Menda naj bi tam začeli graditi cerkev, vendar so zidavo prekinili, ko so dosegli, da so začeli graditi na hrvaški strani. Takrat meje med Hrvaško in Slovenijo še niso bile tako natančno določene, ker je bil celoten ta predel pod Avstroogrsko. Pravo resnico pa bi morali vedeti naši zgodovinarji, čeprav si je treba zapomniti tudi legende.«

Poslovila sva se od Meškovih in se po lepi in lahki gozdni stezi napolila do zvonarja Janeza Šmiguca. Gozd se je prebudil po zimskem

spanju. Zacetete so bele gozdne cvetice. Ponekod je bila steza posuta z rumenim, suhim jesenskim listjem. Spet bo drevje odgnalo popke in gozd bo ozelenel — do naslednje jeseni. To je steza, po kateri gredo ljudje iz vasi Cvetlin in sosednjih zaselkov k Janezu Šmigucu, da bi mu naročili zvonjenje v spomin na svoje pokojne, Janez pa po isti stezi hodi v Cvetlin po nekaterih nakupih.

Na zelenem ovinku pod cerkvicama se ustaviva. »Poglej,« pravi Drago in mi pozornost obrne proti severu. Razgled se odpira vse do Drave, do Ptuja in Ormoža. Tam so znamenite Haloze. Vinogradi, gozdički, bele ceste. Pravi raj za planinske sprehode. Izziv za vsakogar, ki ima rad naravo. Posebno še spomladi, ko razcvetelo sadno drevje še bolj olepša pokrajino Haloz.

»Kakšna pa je šele jesen tukaj, ko je trgatav! Prav dolgo bi midva hodila od tukaj do Borla, ko bi se ustavljala v kletih pri gostoljubnih domačinih!« pravim planinskemu prijatelju. Janez Šmiguc je bil doma. Kje pa naj bi tudi bil ob tolikerih svojih obveznostih! Pozdravili smo se.

»Kmalu bo poldne,« nama takoj po pozdravu dé Janez. »Moram k svetemu Avguštinu zvonit. Prav kmalu se vrnem.«

Tako Janez že leta dolgo z edinim zvonom pri svetem Avguštinu spominja na krščanske obveznosti in navade ter na svojo prisotnost na slovenski haloški meji.

Prejšnja leta je bilo v njegovi skromni hišici poleg cerkvice svete Magdalene teže, vendar živahneje in lepše, ko je bilo doma še vseh osem otrok. Otroci pa so odrasli in odšli od hiše. Hčerka Anica se je poročila in živi v Nemčiji, v Škofji Loki sta hčerki Zinka in Marina ter sin Alojz, sin Franci je v Celju, hčerka Olga s tremi otroki v Domžalah.

Doma je ostal najmlajši sin Janez, ki bo naslednik očeta Janeza. Tradicija Šmigucovih, povezana z dvema cerkvicama, se mora nadaljevati. Čeprav je bila nedelja, je bil sin Janez zavzet z delom. Nedaleč od hiše je kopal jarek, kamor namerava položiti vodovodne cevi. Naposled bo voda prišla tudi do tega kotička Haloz. Zamišljamo si lahko, kako se bo družina Šmigucovih, oče Janez, mama Tilka in sin Janez, tega razveselila. To bo pravi preporod za te pridne in delovne ljudi.

»Najlepše nama je,« pripoveduje mama Tilka, »ko nama hčerka Ivanka, ki je poročena v bližnji vasi, pripelje mali vnukinji Lejo in Andrejo.«

Kadar vnukinji prideta, babica Tilka in dedek Janez pustita vse drugo delo in se popolnoma posvetita tema dvema majhnima bitjema.

»Tudi sam grem večkrat k njim,« pravi dedek Janez. »Niso prav daleč. Vnukinji me vedno sprejmeta z vprašanjem: Dedek, kaj si nama prinesel?«

Prav v času najinega obiska je hčerka Ivanka pripeljala svoji dve deklici k babici in dedku.

Tisto nedeljo, ko je bil prvi pomladanski dan, sva Meškovima in Šmigucovima obljubila, da bova spet prišla.

**THE 11th INTERNATIONAL
FESTIVAL
OF MOUNTAINEERING
FILMS**
25th - 28th, August 1994
TEPLICE NAD METUJÍ

Filmski festival na Češkem

V kraju Teplice nad Metují na Češkem bo od 25. do 28. avgusta letos že 11. mednarodni festival gorniških filmov, na katerem lahko s svojimi filmskimi izdelki sodelujejo amaterski in poklicni filmski ustvarjalci. Filme na 16- ali 35-milimetrskem filmskem traku ali na videu bodo razvrstili v naslednje kategorije: planinstvo, plezanje, ekstremno smučanje, telemark smučanje, snowboarding, alpinistično smučanje in drugi podobni zimski športi, gorsko kolesarjenje, jadralno padaistvo, kanuizem, rafting, jamarstvo in podobni poletni športi, ljudje in gore ter varovanje in ohranjanje gorskega okolja. V vsaki od teh kategorij bodo najboljšemu filmu podelili nagrado, ki jo bo prisodila mednarodna žirija, poleg tega bodo podelili še nekaj posebnih nagrad. Podrobne informacije je mogoče dobiti na naslovu: 11. Mezinarodni festival horolezeckych filmu, Rooseveltova 15, 549 57 Teplice nad Metují, Czech Republic. Letos festival ne bo samo pomembna kulturna manifestacija, ampak tudi zanimivo športno srečanje. Prvič v festivalski zgodovini bodo priredili od festivalu še dirko v gorskem kolesarjenju, tekmovanje v športnem plezanju, na katerem bo sodelovalo več svetovno znanih in odličnih prostih plezalcev, dirko v gorskem teku po atraktivni gorski pokrajini nedaleč od mesta in še nekaj drugih športnih tekmovanj, ki sicer niso prav običajna.

ŽIVEMU ČLOVEKU SE (TUDI V HRIBIH) VSE PRIMERI

RAVENSKI VAMPIRJI

DARE HUMAR

Bila je sobota in iz Tolmina sem jo mahnil v Zatoimin. V načrtu sem imel turo Tolmin—Zatoimin—Tolminske ravne—Razor planina—Stador planina—Poljubinske Ravne—Most na Soči.

Ko iz Zatoimina pribezljam skozi predor na Hudičev most, me zaustavi prelep pogled na čisto Tolminko pod mostom. Zrem v njeno modrino in slišim njeno šumenje ter vijuganje med belimi skalami, ujeto med hribe in mogočna drevesa, v prelepo Tolminko. Kar nekaj časa traja, da se predramim in se napotim dalje.

*Po prečkanju mostu se ustavim še pri Dantejevi jami. Tam je spominska plošča v spomin **Danteju Alighieriju**, svetovnemu popotniku in pesniku. Pravijo, da je na enem izmed svojih potovanj tukaj počival in pisal.*

Mahnem jo dalje mimo naselij Laz, Zalaz in Čedrag, pod menoj na desni strani teče potok Zadlašča, nad njim pa se vzdiguje Tolminski Triglav (1141 m). In že sem na Tolminskih ravnah (924 m), kjer stojijo prekrasne kmetije. Največ imajo tam goveda, kar je pomembno za nadaljnji potek dogajanja. Gol do pasu se tam osvežim pri bližnjem koritu, preskočim leso in krenem dalje.

A nisem prehodil niti 200 metrov od zadnje kmetije, ko je začelo brenčati okrog moje glave in v pičli minuti me je oblegalo dobesedno nekaj sto obadov. Kaj takšnega še nisem doživel, čeprav sem to pot prehodil že nešteto krat. Zajela me je panika! Kam sedaj? Tako hitro se je vse skupaj dogajalo, da ni bilo časa odpreti niti nahrbtnika in si kaj obleči.

Bilo je, kot da bi padel v osje gnezdo. Obadi so me kot na akord pikali po vsem telesu. Pa sem se nečesa vendarle domislil in jo ucvrl do naslednjega korita — z mojimi vampirji vred.

Ko sem med dirko udrihal po svojem telesu, sem z enim udarcem ubil najmanj pet obadov. Vse skupaj pa je bilo kot na dirki Pariz—Dakar.

Še dobro, da sem vedel za korito, v katerega sem se kar od daleč vrgel, potem ko sem med potjo odvrnel nahrbtnik. V tem koritu je zmeraj čista voda in morebiti so tudi zaradi tega po nekaj minutah vampirji odvršali.

Previdno stopim iz korita in se preoblečem, natočim čutaro in grem hitro dalje. Med potjo sem imel oči več zadaj kot spredaj.

Vso pot do Razor planine mi je še brenčalo v glavi. Najprej sem se ustavil pri pastirjih, kjer delajo tudi sir, in njim sem prvim omenil inci-

dent. Ponudili so mi mleko in se še šalili na račun moje dogodivščine. Preprosto mi niso verjeli.

V koči sem isto povedal kuharici in planincem, ki so bili v planinskem domu. Sleči sem se moral, da so mi verjeli, in skupaj smo prešteli okrog sedemdeset pikov. Stavil sem, da jih imam več kot petdeset in stavo seveda dobil.

Tisti večer je bilo v koči še veselo. Prespal sem na Razor planini in se drugi dan vrnil v dolino, samo ne po isti poti ...

odmevi

3000 povojnih reševalnih akcij

Pri prebiranju sestavka v Planinskem vestniku št. 5/94 str. 227 z naslovom »3000 povojnih reševalnih akcij« sem našel kar nekaj netočnosti, ki jih na tem mestu obravnavam zaradi dolga do točnosti informiranja.

Naj grem po vrsti, kot so »sporne« zadeve potekale!

Dne 21. 9. 1993 smo se na seji Komisije za GRS dogovorili o terminskih in vsebinskih pripravih na zbor reševalcev. Temu dogovoru so sledile še štiri seje sekretariata in komisije za GRS, na katerih smo opravili druge priprave, evidentirali kandidate za nove člane komisije, razpravljali o njih, terjali od njih pisne izjave, da se s konkretno kandidaturo strinjajo, to ponovno pregledali, pripravili kandidatno listo, pri čemer smo upoštevali prav vse kadrovske predloge, iskali mlajše delavoljne reševalce in še decembra upoštevali nove predloge, med drugim tudi kandidaturi **Z. Korenčana** in **dr. T. Vrhovca**. Potem smo na seji Komisije za GRS pripravili volilno listo in se dogovorili za izvedbo volitev v skladu z novim ali alternativno starim Pravilnikom GRS.

Vzporedno z opisanim in na istih sestankih so tekle priprave za več vrst potrebnih poročil o delu GRS, bil je dan poziv za dopolnitve Pravilnika GRS, zbrane so bile pripombe, usklajevali smo jih ter za pripravo čistopisa imenovali komisijo treh reševalcev. Postaje, ki so se hotele vključiti v dopolnitve Pravilnika, so imele čas to narediti, pa tudi razpravljati o končnem predlogu.

Pri pisanju čistopisa teksta končnega predloga Pravilnika v PZS je bilo ugotovljeno, da v njem manjka več določil, ki so potrebna za normalno delo GRS, so pa bila zapisana v prejšnjih izvedbah Pravilnika in so v neki fazi njegovega pona-

tisa verjetno pomotoma izpadla. Načelnik komisije je ta določila dodal končnemu predlogu. Dodal je še določilo o starostnem kriteriju, namenjeno načelniku komisije in podkomisij komisije za GRS, kar bi za operativno službo, kot je GRS, moralo biti vsakemu dobro mislečemu ocenjevalcu tega dopolnila razumljivo in je že vrsto let zapisano tudi v Pravilnikih GRS tujih gorskoreševalnih organizacij.

Zjutraj pred zborom reševalcev je načelnik komisije organiziral še ponovni sestanek z vsemi načelniki postaj, na katerem so obravnavali pripravljene Pravilnik. Z nekaj manjšimi popravki je večina načelnikov postaj dala pristanek, da gre takšen Pravilnik v obravnavo na zbor reševalcev.

Ker je bilo na zboru pri obravnavi predloga Pravilnika precej pripomb, smo njegovo sprejetje odložili z naročilom, da se ga dá v ponovno razpravo in o njem nato sklepa čez šest mesecev.

Prisotnim delegatom so bile razdeljene zapečatene volilne liste. Za veliko funkcij je bilo pridobljeno več kandidatov — pač toliko, kot so jih postaje predlagale in so kandidati potrdili svoje sodelovanje.

Prisotni so bili opozorjeni, da bodo volitve po starem Pravilniku, zato so bili objavljeni tudi za to potrebni dodatni kadrovske predlogi za funkcije, ki bi jih sicer po novem Pravilniku ne volili. Tudi ti kadrovske predlogi so bili zbrani po opisanem postopku.

Program dela v naslednjem mandatnem obdobju je bil predstavljen v Zbirnem poročilu komisije, ki so ga prejeli delegati zbora že na postaji, s komentarjem pa ga je zboru predstavil tudi načelnik komisije.

Zbor se je odločil za tajne volitve. Volitve je vodila na zboru izvoljena volilna komisija. Ker se je »peš« štetje glasovnic zavleklo do konca dnevnega reda in preko, je lahko predsednik volilne komisije objavil rezultate šele med kosilom, ki je sledilo zboru. Objavil je rezultate volitev z dobljenimi glasovi. Rezultati so bili objavljeni tudi v zapisniku zbora reševalcev, ki ga je potrdila verifikacijska komisija in ki je bil posredovan vsem postajam. Obravnaval ga je tudi sekretariat komisije, ko se je pripravljala na realizacijo sklepov. Komisija je bila pravno veljavno izvoljena za naslednja štiri leta.

Danilo Škerbinek

Komisija za lastninjenje

Če ste v članku z naslovom »Komisija za lastninjenje« v 5. številki Planinskega vestnika v podnaslovu »Hude besede na račun vodstva« verno povzeli razpravo g. **Borisa Žunka** na Skupščini PZS, bi bilo zaradi korektnega poročanja verjetno vredno vsaj omeniti, da so bile

njegove trditve zanikane. Ker ste torej moj odgovor oz. pojasnilo na Skupščini zamolčali, želim, da bralci Planinskega vestnika zvedo tudi naslednja dejstva:

- leta 1953 je bilo zemljišče pravno veljavno vpisano v zemljiško knjigo kot lastnina PZS;
- 1958 je bila podpisana pogodba med »Slovenskim planinskim društvom Maribor« ter Predilnico in tkalnico v Mariboru, s katero SPD Maribor odstopa v trajno uporabo pretežni del zemljišča za gradnjo planinske kočice oz. tovarniškega vikenda zaprtega tipa. V pogodbi se iz nam neznanega razloga navaja zemljišče kot splošno ljudsko premoženje. Za sklenitev pogodbe je PZS izvedela 35 let kasneje;
- od konca 1993 teče na Temeljnem sodišču v Mariboru postopek, v katerem si skuša Tekstilna tovarna Tabor na osnovi pogodbe iz leta 1958 prilastiti ob objektu tudi vse zemljišče;
- PZS ni dala v najem niti m² zemljišča;
- PZS je doslej v postopku plačala le pristojbino za pritožbo oz. obnovo postopka;
- PZS v dosedanjem postopku kljub zahtevam ni storila nobenega dejanja, ki bi pripomoglo k odtujitvi premoženja;
- PZS ni odtujila nobene planinske kočice;
- nikoli in nikomur nisem dejal, »da planinskih koč planinskim društvom ne bomo vračali, ker da ne znajo gospodariti z njimi«.

Res pa sem v kramljanju s predstavnikom PD Maribor Matica, ko sta obiskala PZS, opisal **en sam določen primer**, ko je zaradi nespretnosti društva kočica za planinstvo zgubljena. Kot tedaj še vedno menim, da so takšni primeri gotovo eden izmed razlogov, da želi osrednja planinska organizacija tudi z lastništvom trdneje zavarovati njen planinski značaj. Naše trditve bomo dokazovali z dokumentacijo o tej zadevi.

Končno sodbo o korektnosti razprave g. Žunka in seveda tudi tajnika PZS bo dalo Častno sodišče pri PZS.

Tajnik PZS
Janko Pribošič

Dediči najstarejše kočice

K članku **E. I.** v PV št. 5/1994 »Dopolnjenih je 40 let PD Solčava« oziroma »Dediči najstarejše kočice« sporočam in dajem v vednost, da je prispevek dobesedno prepisan iz Kronike PD Solčava, ki sem jo podpisani pisal ob praznovanju 20-letnice ustanovitve društva. Kronika obsega 9 strani tipkopisa, v omenjenem članku je prepisana približno polovica Kronike in dodan le kratek zaključek kot dopolnilo k 40-letnici ustanovitve društva. Ker je tako prepis Kronike, ki se nanaša na Kočo na Klemenči jami, nepopoln že iz obdobja prvih 20 let društva, pomanjkljiv pa tudi v ostalem opisu, bom ob priložnosti Kroniko še dopolnil za celotno obdobje od ustanovitve društva.

Vabim vse planince, da se poslužujejo stare in nove Koče na Klemenči jami, ki jo ima letos v oskrbi nov oskrbnik.

Valent Vider

Nova planinska demokracija?

Na zadnji skupščini PZS 26. marca letos je po novem poslovniku imelo vsako PD (ne glede na ogromne razlike v številku članstva, objektov, poti ...) le po enega delegata in en glas. V preteklosti tudi do 8. So se pa malo zaostriji pogoji za ustanovitev PD (doslej najmanj 10 članov, poslej najmanj 50).

Postavlja se vprašanje: zakaj bi se večja PD vsako leto trudila za zamudnim ohranjanjem in pridobivanjem še novih članov, ko pa ima nekaj ali tudi nekaj deset zanesenjakov s tem vsako leto ogromno brezplačnega dela, približno polovico članarine itak gre za namene PZS, druga polovica pa v mnogih primerih za delo sekcij? Kaj pa potem še ostane PD?

Tudi pri volitvah predsednika PZS je bil letos le en kandidat. Pri prejšnjih volitvah so bili še trije. Zakaj ni imel letos **Andrej Brvar** še dveh protikandidatov? Pa toliko pisanih in izgovorjenih besed v zadnjem mandatu o nujni konkurenčni programov in idej! Navaden pesek v oči!

Dne 28. maja je bil spet pohod na najvišji vrh Karavank Stol. Tokrat je bil že 29. po vrsti, enodnevni, šesti spomladanski. V soboto, 21. maja, je bil vrh Stola še pobeljen s snegom, še mnogo bolj pa Triglav. Na Javorniškem rovtu sem po naključju srečal enega od glavnih pobudnikov zimskega pohoda na Stol **Franca Konoblja-Slovenka**. Še vedno se živo spominja februarske hajke leta 1942, pa tudi zimskih pohodov, ko so planinci prihajali iz celotne Jugoslavije. Vrsto let so se ga udeleževali tudi znani slovenski politiki in gospodarstveniki: **Viktor Avbelj, Marjan Breclj, Miha Potočnik, Tone Bole, Gregor Klančnik** in še mnogi drugi. Tudi v Velenju smo zbrali 3 do 4 avtobuse udeležencev. Sedaj pa je že skoraj problem napolniti en večji kombi. Časi se spreminjajo, politiki in direktorji večjih firm ne hodijo več na pohode in med ljudi, ne ve se natančno, ali jih je sram ali strah, videti jih je mogoče v predvolilni propagandi in le še na kakšnem lažjem pohodu, kjer ni prepadov, strmin, večjega napora, žuljev in znoj.

Stol, najvišji vrh Karavank, na katerem se je rodila in uveljavila ideja o organiziranem slovenskem planinstvu, vse to mirno opazuje, misli pa si svoje.

Miroslav Žolnir

Fickove Savinjske Alpe

V PV št. 5/1994 v rubriki »Iz planinske literature« je sestavek »Kamniške in Savinjske

Alpe«, kjer je obravnavana nova izdaja vodnika **Petra Ficka** in v njem odstavek:

»Tudi v četrti izdaji vodnika po Kamniških in Savinjskih Alpah se je avtor odločil pisati krajevna imena tako, kot so v ljudski rabi. Tako med drugim piše Rogac in ne Rogatec, kot je bilo doslej pogosteje v rabi, pa Grohat in ne Grohot.«

Narobe, zgrešena trditev! Sem pred 77 leti rojen Solčavan in se od mladosti zanimam za ljudske izraze ter ga ni in ni bilo Solčavana (seveda do zadnjih nekaj let), s katerim bi ne govoril, zato trdim, da je ime solčavske planine pod Raduho vedno bilo Grohot in ne Grohat. Napačna imena so vnesli le **posamezni tujci** in jih sedaj širijo. Nekaterih smo se znebili, drugih ne, upam, tudi bomo.

Tudi pokojni **Robanov Joža** me je še iz bolnišnice rotil, naj protestiram proti temu imenu in njegovo pismo še hranim.

Opisal sem že, kako je po krivici prišlo do imena Grohat in rabe »na Grohat«. Solčavani rečemo le v Grohot in ne »na Grohat«, ker je to **kotlina in ne vrh**. V Atlasu Slovenije je res več imen Grohat, a tudi Grohotov je več. Kje je torej tu logika, da se imena pišejo, kot jih izgovarjajo domačini? Rogac in Grohot! Torej le ti imeni veljata tako za domačine kot za tujce, za vse naj bo enako pravilo. Za Solčavane in tujce.

K prvi izdaji vodnika Petra Ficka »Kamniške in Savinjske Alpe« sem avtorju poslal pripombe k 11 imenom in besedilu in ne vem, ali so bile pripombe kaj upoštevane, ker poznejših izdaj tega vodnika, tudi ne zadnje, nimam. Škoda za tako obsirno delo in lepe opise, če se napake ne popravijo v naslednji izdaji!

Valent Vider

Iz planinske literature

Slovenski alpinizem z Aleševim pečatom

Dušica Kunaver: Od Triglava do treh vrhov sveta; Založba Didakta, Radovljica 1994.

Zgodovinski spomin je zahtevna reč. Nič ne stori sam po sebi, ampak ga mora negovati človek s svojo voljo po iskanju vedno novih spoznanj in odkrivanju novih svetov. Ta iskanja in ta odkrivanja pa nujno silijo iskalca — raziskovalca k temeljitemu pogledu in vzvratno ogledalo. To ogledalo naj bi bila pot v razsežja že doživetega, a varno shranjenega v spominu. Zgodovinski spomin pa je vedno sprotno udejanjanje minulega. Zato knjiga **Dušice Kunaverjeve** ob vsem spremljajočem gradivu, ki sestavlja zbirko **Aleša Kunaverja**, zdaj skrbno shranjeno v prostorih Narodne in univerzitetne knjižnice in Arhiva Slovenije, ni le pričevanje

nje same, Aleševe sopotnice skozi življenje, ni le pričevanje njegovih sodobnikov, prijateljev, soplezalcev, ampak je to knjiga, ki je zakoličila nekaj nesporno odločilnih točk na premici več kot stoletnega razvoja slovenskega alpinizma. Vsaka teh točk je trdno vraščena v zgradbo narodovega zgodovinskega spomina — torej je del narodove zgodovine, narodove kulturne zavesti.

Pisateljica je svojo pripoved utemeljila na treh razvojnih vrhuncih slovenskega alpinizma: na nujni omembi prastarih vrednot, tesno povezanih s Triglavom in sploh z našimi gorami, zibelki vsega kasneje nastalega, na prvem srečanju s himalajskimi gorami na azijskem Triglavu, na Trisulu, in na treh osemtisočakah, Makaluju, Everestu in Lotseju, tam, kjer se slovenski alpinisti uveljavijo kot najboljše alpinistično moštvo v zgodovini plezalskih odkrivanj Himalaje. Pa vendar, vsaj po mojem mnenju, ne gre za troje poglavij različnih zgodovinskih vrednosti, ampak za eno samo dolgo, strnjeno zgodbo o uspehu, ki je bila nezavedno vsajena že bohinjskim in trentarskim divjim lovcem, kasneje odličnim klasičnim gorskim vodnikom po naših gorah, svoj prvi resnični, navzven izraženi vrhunec, veljaven tudi preko domačih meja, pa je doživela prav z generacijo alpinistov, ki ji je pripadal in bil eden od njenih vodilnih osebnosti Aleš Kunaver.

Sicer Dušica sama pravi, da knjiga noče biti poskus zgodovinskega orisa slovenskega alpinizma, ampak poskuša predstaviti dokumentarno gradivo, ki ga je zbral njen mož Aleš, udeleženec ene in vodja šestih himalajskih odprav. Vendar je prav to gradivo trdno vgrajeno prav v zgradbo, ki ji pravimo slovenski alpinizem. Torej knjiga res ni poskus zgodovinskega orisa, ampak je nesporno pomemben del tega orisa samega. Mimo te knjige pač ne bo mogel noben raziskovalni napor, ki si bo za cilj zadal celovit pregled slovenskega alpinizma od davnih začetkov pred veliko več kot dvesto leti vse do nesporno vrhunskih uspehov svetovne odmevnosti, ki smo jim priče v zadnjem času.

Mitja Košir

Spomin

JURE MARKIČ

*Sonce se opre v razpeta jadra
starega žilavega vihamika.*

Spomin.

*Pogled mi zdrsne daleč —
prek gora, zelenih gozdov.*

Začutim lepoto jutranjega dne.

Nov vodnik: Izleti po ljubljanski okolici

Andrej Stritar nas je obogatil z novim vodnikom *Izleti po ljubljanski okolici* (založba Sidarta — **Janez Skok**, Ljubljana 1994), odličnim nadaljevalcem najboljše badjurovske tradicije ...

... kažočim na »vse pomembnejše izlete in sprehode v krogu 40 km okoli Ljubljane«, »50 izletniških točk, nazorno in pregledno predstavljene v sliki in besedi, s skicami z vrisano smerjo vzpona in sestopa ...« — z idealnim priročnikom torej za ljubljanske poležuhe, ki se v nedeljo ob osmih zjutraj pretegejo in si rečejo: »Hop, danes bomo pa nekam šli, ne bomo kar tako zapravili lepega dne, hej, Urška, hej, Mojca, v eni uri gremo, glejta, da bosta pripravljene!«, potem pa polistajo po vodniku in vzamejo s sabo na pot veselo srce, ki kot nasmejana harmonika objame znova in znova odkrivane hribčke in dolince na vseh štirih pragovih bele Ljubljane in se potopi v pisano živahnost ljudomile domovine.

S tem je o knjigi tudi vse povedano. Bog ne daj, da bi iz nje še kaj prepisoval in jo na drobno razkladal! Format in barve in zasnova, čigarkoli zasluga že so (prejkoslej **Jurija Kolenca** in **Natalije Skok**), in slike, na prvi pogled očitno posnete bolj s srcem kot z aparatom (in večina njih pripisana avtorstvu založnika Janeza Skoka), in zanesljivost avtorja teksta, ki je po vsem videzu pretaknil in obrnil vsak kamen, preden ga je vgradil v svojo knjigo, so blagó, ki se samo hvali, le v roke ga je treba vzeti. Tradicionalistom odleže, ko ugotovimo, da avtor ne dobiva želodčnih krčev, ko cerkvicam in hribčkom privoščí starodavni »Sv.«, kjer je pač v rabi — sicer nekoliko nedosledno, a vendar v pogumnem uporništvu zoper zadnja desetletja, ki so namrgodeno motrila starožitnost kake Sv. Ane, Sv. Jakoba, Sv. Katarine in jih ogulila v Ano, Jakob, Katarino. (Itd., seveda! Torej bodo Ljubljančani smeli spet iti k Sv. Katarini, ne samo na Katarino.) (Zaželeno je, da krčev ne bi dobili tudi preveč »prosvetljeni« in »napredni« uporabniki vodnika, tisti pač, ki se imajo za take.) Imena kot toliko drugih stvari so del skozi stoletja pridelane narodove kulture in mimo te naš vodnik, ki je po svojih ciljih neprimerno bolj ljudskotežen kot ljudskobežen, seveda ne more, in zakaj bi, saj je za človeka še zmeraj najbolj mikaven človek, ne gora, naj si to priznamo ali ne. V (umetniško) kulturo je vodnik s stopetdeset let staro sliko Šmarne gore na straneh 84—85 tudi že kar odkrito prestopil, seveda ne da bi tam ostal, pač pa le kot dokaz, da je pohlep po takih začimbah neodtujljiv del tovrstnega pisanja (in izletništva).

To je brez dvoma vesela knjiga, knjiga življenjskega optimizma, nikakor priročnik za tiste, ki

za vsakim vogalom iščejo bufet in pivo in najlepša razgledna počivališča na debelo posvinjano s cigaretne filtri, marveč vodnik za tiste, ki imajo svoje otroke radi in se veselijo družinskega izleta in si zvečer doma žarečih oči zagotovijo, da »bomo še šli!«

Zato naj vseeno še nekaj prepišem iz knjige, namreč zadnji odstavek uvoda, ki je v resnici vsebinski moto, četudi grafično ni izpostavljen kot tak. Avtor pravi:

»Med pisanjem knjige sem neke izbrskal domačo nalogo svoje hčerke iz petega razreda osnovne šole, ko je bila stara enajst let. Pisala je o svojem najljubšem izletu. Upam, da se vam bodo ti grički tako priljubili, kot se je Sv. Jakob moji Mojci: *„Vedno znova se veselim izleta na Jakob, saj je vedno drugačen. Z radostjo ga pozdravim: — Dober dan, moj Jakob! — Srečana mu pomaham, saj sva stara prijatelja.“*

Živijo, Mojca! Tako se dela!

Stanko Klinar

Izleti po ljubljanski okolici

V osrednji Sloveniji, povsem v bližini glavnega mesta, je veliko prijetnih gričev in drugih mirnih koticov, kamor se lahko odpravimo na krajše in daljše izlete. Doslej je bil ta predel z vodniško literaturo pokrit le deloma — nekaj izletov je med vojnama popisal **Rudolf Badjura** v svojih vodnikih, preostali opisi pa so bili več ali manj raztreseni po posameznih drugih izdajah. Zdaj je vse to in še nekaj več (skupaj 50 izletov) strnil **Andrej Stritar** v knjigo **Izleti po ljubljanski okolici**, ki jo je izdala založba Sidarta. To je že druga knjiga istega avtorja in tretja v seriji izbornih vodnikov, ki izhajajo pri tej založbi. Oblika vodnika je bistveno bolj priročna, kot je bila pri prvem vodniku te založbe in avtorja, *111 izletov po slovenskih gorah*, in enaka drugemu vodniku, *Plezališča Slovenije*, ki je izšel letošnjo pomlad.

Naslovnica, na kateri se nam skozi nekakšno okence na sredini kaže podoba cerkvice sv. Jakoba na istoimenskem hribu v bližini Ljubljancanom dobro znane ‚Katarine‘ (kraj Topol s cerkvijo sv. Katarine), je povabilo na mnoge podobne značilno slovenske gričke. Na vrhovih čepijo starodavne cerkvice, za katere nam avtor v nekaj besedah podá osnovne značilnosti in kratko zgodovino. Prav je, da se ti kulturni biseri in narodov ponos ohranjajo tudi na tak način — da jih ljudje obiskujejo, občudujejo in spoštujejo, ko romajo po slovenski zemlji. Prav pozna se, da je petdesetletno zanemarjanje tega dela zgodovine naroda povzročilo žejo, ki jo zdaj poskušajo potošiti tudi drugi avtorji (*Franci Petrič, Duša, le pojdi z mano*). Združevanje izletov v lepo naravo z obiskom svetišč pomeni iskanje miru in lepote, ki ju dandanašnji

še kako potrebujemo. Andrej Stritar nam v svojem vodniku takih izletov natrese kar lepo prgišče.

Po uvodnem delu knjige, ki mu sledi nekaj lepih dvostranskih fotografij, se začno opisi posameznih izletov, razvrščeni v skupine. Na začetku vsake skupine avtor navede osnovne značilnosti opisanega območja. V svojem vodniku nas najprej popelje proti vzhodu, v Posavsko hribovje. Vzpne se na razgledne vrhove nad Savo, na znanega ‚Miklavža‘ (Sveti Miklavž), na nekoliko bolj oddaljeni Ostrež, sežemo pa tudi na sever do v knjigi od Ljubljane najbolj oddaljenega vrha, na Čemšeniško planino. V drugem delu obkrožimo južni del Ljubljanskega barja, od Svetega Ahaca (Gora) na vzhodu, prek Kureščka z obnovljeno božjepotno cerkvico, vzpne se na Krim, prek niza cerkvic v bližini Podpeči pa gremo na koncu pogledat, kaj počnejo ‚coprnice‘ na Slivnici. Vmes nas avtor usmeri tudi v dve soteski — v Iško in Pikel pri Borovnici, kjer v neposredni bližini Ljubljane v poletni vročini ob osvežujoči vodi kar težko verjamemo, da smo le dober streljaj od vročega betona. Poživljajoče tudi za sam vodnik!

Na podoben način obkrožimo tudi gorenjska polja od Škofjeloškega hribovja na zahodu (Lubnik, Blegoš) do Menine planine na vzhodu. Posebni poglavji sta namenjeni najbolj obiskanima predeloma v bližini Ljubljane — Šmarni gori in Polhograjskim hribom. Na Šmarno goro se povzpne prav po vseh poteh, v polhograjskem koncu pa na pomembnejše vrhove: Sv. Lovrenc, Tošč, Grmado in druge gričke. Med njimi je seveda tudi Sv. Jakob, ki nas vabi z naslovnice. Ti dve skupini sta opremljeni tudi s preglednim zemljevidom z vrisanimi in označenimi potmi, ki so opisane v vodniku, kar je uporabniku še v dodatno pomoč. Šmarnogorsko poglavje napove reprodukcija slike Šmarne gore, kot jo je v devetnajstem stoletju videl slikar **Franz Kurz zum Turn und Goldenstein**.

Prav pri opisu zadnjega dela, Polhograjskega hribovja, lahko damo prvo pripombo: avtor prevečkrat uporablja docela umetno skovan izraz Polhograjci (verjetno po analogiji z Julijci), ki pravzaprav pomeni prebivalce tega kraja (domačini so namreč ‚Pograjci‘). Na ta način neke uporabni tudi Zasavce. Nekaj je tudi drobnih napak: tako se je avtorju zapisala Butajnova namesto Betajnovne pri Vrhnikih, našel pa je tudi dolino Belice, ki je pravzaprav ni, saj je to le vas v dolini Gradaščice. Najdemo tudi neujemanje med besedilom in oznako na skici (Planin(i)ca in Jet(e)rbenk), poti pa se še vedno dvigajo v ‚ključih‘ namesto v ‚zavojih‘.

Ko smo že ravno pri pripombah: knjiga, ki predstavlja značilno slovensko pokrajino, ima na

zadnji platnici tudi zemljevid Slovenije (z vrisanim območjem, ki ga pokriva vodnik) in sosednjih držav. Žal so znana mesta v sosednjih državah, ki jih poznamo kot Trst, Beljak, Celovec in Gradec, zapisana kar v originalu (Trieste, Villach, Klagenfurt, Graz). Če in kadar bo vodnik preveden v tuje jezike, to ne bo nič narobe. Zdaj pa je prav nepotrebno. — Zadnja pripomba pa leti na izbor tipografije pisave — za tiste z malo slabšimi očmi so črke precej drobne. Sicer pa je vodnik dodelan in ima res malo napak.

Večina opisov v vodniku, ki so zasnovani na podoben način kot v Stritarjevi prvi knjigi (111 izletov po slovenskih gorah), je opremljena z že uveljavljenimi preglednimi skicami vzpona in sestopa (avtor **Jurij Kolenc**), ki so zdaj tudi reliefno bolj izrazite in s tem še bolj uporabne. Pri samih opisih opazimo tokrat nekaj daljši uvodni del, ki je za bralca še posebej zanimiv — kratki skoki v zgodovino (cerkvá, gradov, ruševin, odkrivanja flore ipd.) in navedbe iz pripovedk prispevajo k zanimivosti branja in k privlačnosti ponujenega izleta, obenem pa marsikomu odkrijejo nove razsežnosti naše zgodovine. Za današnjega planinca sta kar malce nenavadni tudi navedbi iz Badjurovega vodnika, kjer je Ostrež 'ena najbolj divjih gora v Zasavju', ljubljanski Olimp (Krim) pa naj bi dočakal 'avtocesto na svojo plešo za mnogobrojne trume ljubljanskih turistov'. Pohvalno je, da je uvodnemu delu k posameznemu izletu namenjeno nekaj več prostora, saj zaradi enostavnosti večjega dela poti te ne potrebujejo natančnejših opisov. Avtor je tako tokrat zadovoljil tudi tiste, ki vodnikov ne beremo le na poti. Dokončno povabilo v naravo pa so še lepe fotografije (večino je posnel **Janez Skok**, druge znani planinski fotografi), ki v glavnem zavzemajo po pol strani, nekaj pa je tudi dvostranskih. Vodnik se zaključuje z obveznim abecednim kazalom, seznamom uporabljene literature in seznamom zemljevidov.

Z vodnikom Izleti po ljubljanski okolici smo tako dobili nov seznam idej, od katerih so mnoge uresničljive kar v enem popoldnevu. Če se bomo kje zadržali tudi dlje, ne bo nič narobe — mnogi vrhovi so res prijetni, razgledni in nekateri tudi samotni.

Četudi smo za kakšen griček morda slišali prvič, se prav na vse lahko odpravijo tako začetniki, otroci in odrasli, dedki in babice, kot tudi tisti gorniki in alpinisti, ki si po napornih stenah včasih zaželejo tudi malo bolj ravnih tal.

In če smo ob knjigi 111 izletov po slovenskih gorah še govorili o ciljih, lahko zdaj mirno govorimo o poti (tudi zadnji izlet v vodniku je tak). Vse več je postaj ob njej, vse bolj zanimiva in domača postaja in v kratkem se ji bo po

napovedih pridružil še Bohinj. Založba Sidarta, Andrej Stritar in vsi drugi, ki so se trudili, v potu svojega obraza ali za pisalno mizo, so opravili dobro delo.

Marjan Bradeško

Šesta številka argentinskih Gorá

Spet je neumorni šumski brat **Vojko Arko** eden od glavnih »krivcev«, da je z lanskim decembrskim datumom izšla 6. številka glasila Slovenskega planinskega društva v Argentini »Goré«, in sicer kot gorniška priloga 52. številke Svobodne Slovenije. Takole piše Vojko Arko v uvodniku k tej številki:

»Ob stoletnici Slovenskega planinskega društva so slovenski andinisti v Argentini sklenili izdati šesto številko periodičnega glasila Goré.

„Šumska bratovščina“ počasi odhaja. Pred kratkim smo izgubili dva ustanovna člana argentinskega SPD: **Baro Remec** in **Davorina Jereba**. Preostali ‚bratje‘ vse bolj opuščajo gorniške podvige, le **Dinko Bertonec**, poslednji Mohikanec, še pleza zahtevne ture in brzi po katedralskih smučičih. Poleg tega tudi predseduje bariloškemu slovenskemu društvu, ki ohranja svoj pridevek ‚planinsko‘ čeprav se posveča še drugim slovenskim nalogam. Vendar je SPD prav v zadnjih letih pripravilo nekaj zanimivih planinskih prikazov. Tako smo videli razstavo ob štiridesetletnici društva, točno dokumentacijo našega dela na Cerro Capilla in andinistično razstavo ob kulturnih dneih v Buenos Airesu. Pri vseh teh dogodkih je sodeloval mladi rod, prav tako pri pripravah za bivak na Capilli.

Mladina je tudi napisala našo šesto številko ‚Gorá‘. Med pisci najdemo različne starosti od 17 do 33 let. Nekateri pripadajo že tretjemu rodu argentinskih Slovencev. Ta mladež govori tekoče slovensko, s pisanjem pa ima svoje težave, kar ni nič izrednega; so v planinskih krogih sveta znani plezalci, ki dosti bolje plezajo kot pa pišejo. Če pa uporabljajo običajno vsak dan drugačen jezik, kot ga zahteva spis, je pisanje še bolj vprašljivo. Vendar smo zbrali dovolj člankov, ki pravilno podajajo sedanje stanje slovenskega planinstva pod Južnim križem. Upamo zato, da ta številka ‚Gorá‘ ni zadnja in da bo tudi po odhodu ‚bratov‘ slovenska beseda še živela po patagonskih gorah v prijetnem sožitju s kastiljščino, ki nas stalno spremlja, a je nihče ne vsiljuje.

Ob zasneženih hribih, ko ugaša zadnja rdeča luč na smučarskih pobočjih Catedrala, zaključujemo našo 42. zimo v Patagoniji. Pošiljamo tople pozdrave preko oceana dedičem Piparjev in Aljaža in ostajamo razpeti med Julijce in Ande. Mladi rod, zrasel pod Kordiljerami, pa naj nadaljuje našo slovensko-argentinsko tradicijo v Andih, Alpah in drugih pogorjih sveta.«

Na 12 straneh formata A4 so v »Goráh« nanižani nekateri najzanimivejši utrinki iz življenja slovenskih gornikov v Argentini v zadnjih nekaj letih. **Blaž Razinger mlajši** tako piše, kako je skupina petih slovenskih andinistov 26. februarja 1990 priplezala na 1958 metrov visoko goro zahodno od Cerro Capilla, ki dotlej še ni imela imena, in jo imenovala po najstarejšem planincu iz te peterice Dinku Bertonciju »Torrecilla de Dinko«, »in sicer kljub ugovorom vodje pohoda«, se pravi Dinka, kot je zapisano v poročilu. **Damijan Eiletz** in **Bogdan Bertoncely** pišeta, kako je četverica slovenskih andinistov 28. in 29. januarja 1992 splezala prek južne stene na 2257 metrov visoki Cerro Bonete, eno od višjih gorá narodnega parka Nahuel Huapí, med njimi pa je bil spet Dinko Bertoncely. **Marjan Mavrič**, **Monika L. Kambič** in **Irena Žužek** pišejo o svojih doživetjih v različnih patagonskih gorskih predelih, **Maria Höffler-Jereb** pa se spominja nekaterih podrobnosti iz svojega življenja z Martinom (Davorinom) Jerebom, ustanovnim članom SPD Bariloče, ki je umrl pred dvema letoma. Poleg tega neumorni kronist Arko piše o slovenskem gorništvu v Argentini od leta 1988 do 1993.

Šesto številko gorniške priloge Goré sta uredila dr. Vojko Arko in dr. **Stane Žužek** ter tehnično **Tine Debeljak**, izid pa so s svojimi darovi omogočili Slovensko planinsko društvo, bariloški Slovenci in prijatelji gorá.

M. R.

Vodnik po plezališčih Slovenije

Česnov, Cedilnikov in Skokov vodnik Plezališča Slovenije (založba Sidarta, 1994) je lep za pogledati in prijeti, ni štorast za nositi in bo do svoje druge izdaje najbolj popoln vodnik po slovenskih plezalnih vrtačih. Notri je vse, kar je količkaj zanimivega in varno opremljenega: 38 plezališč z vsemi svojimi 1259 smermi. Ta popis je s pomočjo lokalnih plezalcev pripravil **Tomo Česen**, porisal pa je vse stene **Danilo Cedilnik**, izredno natančno in pregledno. Večina sten je predstavljena najprej miniaturno, potem pa po delih. Popoln popis vseh smeri v stenah in natančne skice onemogočajo, da katerkoli smeri ne bi našli.

Temu pohvalnemu uvodu bi moral slediti uničujoči »Ampak, ...«. Ampak zaenkrat v knjigi pri najslabši volji čisto nič slabega ne najdem (da ne bo pomote: dobil sem samo recenzijski izvod, pa sok in piškote na tiskovni konferenci), pa še edina te vrste je pri nas. Knjiga je taka, kot bi jo napisal sam, če bi imel denar, čas, informatorje, oblikovalce, risarje, soferja in talent. Ker taka knjiga onemogoča kritiški ekshibicionizem, se lahko kritika hitro neha — ampak še dobro, da imamo ne le plezalne, ampak tudi

kritiške priročnike, ki ukazujejo kritikastru povedati še nekaj o ustvarjalnemu razvoju pisca, o bralcu, o drastičnem razkoraku med avtorjevo intenco in realnim učinkom, izvornosti ipd. Ampak tukaj nima posebnega haska ugotavljati avtorjevega razvoja ali padca (Česnovi prejšnji vodniki so iz drugega filma, Cedilnik, mislim, prvič riše vodnik, Sidarta pa nadaljuje vzorec iz 111 izletov). Porabnikov je, če bi štel le prodane izvode, zelo malo, pod tisoč, knjiga je torej namenjena elitni publiki — jaz sem pa mislil, da postaja športno plezanje množičen šport! Vendar se je pokazalo, da veliko tako imenovanih alpinistov vodnika sploh ni kupilo in da je povprečen slovenski alpinist kljub imenitni tekmovalnosti tega športa še vedno, bi rekel, metodološko zabit. (Aaa, končno nekaj za kritizirati!). Intenca in učinek? S tem je vse v redu, kot že rečeno. V vodniku so vse meni potrebne informacije: orientacija stene, najprimernejši čas za plezanje, karakteristika stene, prenočišča, majhen zemljevid z vrisanim dostopom do stene in še grafikon, ki pove številčno zastopanost smeri posameznih težavnostnih stopenj v vsakem vrtaču. To je izvornost: netradicionalna, pa zelo uporabna informacija, ki jo dopolni še preglednica z naslovom Razvrstitev plezališč po težavnosti smeri, ki pomaga izbrati vrtaču po plezalčevi meri, bi se reklo. In izvorni so še priporočeni časi za dostop do sten.

To je predvsem enkrat sodobno. Poleg tega pa je treba poudariti, da je vodnik tudi malo naravovarstven. V uvodu navaja k skrbi za okolje, pove, kdaj je, na primer, v Podpeči odsvetovano plezati (kar bi bilo fino še bolj poudariti) in nagovarja, naj nove smeri opremljajo le tisti, ki znajo to opraviti varno in za dolgo časa. Upajmo, da bo priporočilo vsaj malo zaleglo, še posebej, ker ne kaže, da bo načrt **Igorja Jamnikarja** o notni varni opremljenosti slovenskih plezališč kmalu realiziran.

Sama hvala torej! Vodnik sem v teh nekaj tednih močno zmrcvaril: pustil sem ga na dežju in popacal z medom (kot se frikotu spodobi, ne s klobaso), da bom moral priti do novega. Čisto zares!

Aleš Bjelečvič

Tone Cevc: Velika planina

Velika planina je naša največja visokogorska planina, danes le dobro uro oddaljena od glavnega mesta Ljubljane. Za pastirji, divjimi lovci, iskalci rud so ta prelepi del slovenske zemlje pričeli po prvi svetovni vojni odkrivati tudi planinci, smučarji in turisti. Prek Velike, Male in Gojske planine vodijo številne planinske poti: iz Stahovice, Kopišča, Kamniške Bistrice ter Črnivca, Kranjskega Raka, Luč in Korošice. Ob lepem vremenu, ob koncih tedna,

ob različnih prireditvah, pozimi in poleti je tu zelo veliko obiskovalcev vseh starosti.

Na teh planinah je tudi zelo veliko pastirskih stanov, v katerih prebivajo čuvaji številnih čred goveje živine, ki se v poletnih mesecih pase tod. **Dr. Anton Cevc**, etnolog in umetnostni zgodovinar, je v knjigi »Velika planina — življenje, delo in izročilo pastirjev« opisal življenje, delo in pastirjevo izročilo. Poleg uvoda je podan geografski položaj Velike planine, zgodovina in začetek gospodarskega izkoriščanja pašnikov ter pravice pastirjev v pašni skupnosti. Temu sledi poglavje s podrobnimi opisi živine. Najzanimivejši je tretji del z opisi razporeditve pastirskih koč in njihove notranjosti. Temu sledijo opisi pastirjeve opreme od koša, stola za molžo, posode, cedila in lesenega pribora do roga. V predzadnjem poglavju pa najdemo opise pastirjevega dela, prehrane, oblačila ter zapise o njegovem prostem času. Sledijo še zapisi o začetkih turističnega razvoja Velike planine.

Na koncu knjige je povzetek vsebine v nemščini in 111 črno belih in barvnih ilustracij različnih avtorjev. Opremo, likovno ureditev in risbe je prispeval **ing. arh. Vlasto Kopač**. Predgovor knjigi je napisal **prof. Tine Orel**, dolgoletni odgovorni urednik Planinskega vestnika.

Knjiga, ki je dotlej izšla že dvakrat (1972 in 1987) pri Državni založbi Slovenije, je v jubilejnem letu slovenskega planinstva 1993. doživela v samozaložbi še tretji, dopolnjeni natis, ki ga avtor posveča 80-letnici arhitekta Vlasta Kopača, častnega predsednika PZS. Pri tej izdaji so sodelovali še Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU, Skupščina občine Kamnik, Kulturni center Kamnik, SKB banka v Kamniku in Domžalah ter Živilska industrija Mercator-Eta.

Knjigo predstavljamo planinski in drugi slovenski javnosti v tem času tudi zato, ker so za take publikacije sedaj dokaj hudi časi. Za pisanje me je spodbudilo tudi dejstvo, da knjiga ni naprodaj ne pri Planinski založbi PZS, niti v Domžalskem planinskem domu na Veliki planini, ki sem ga obiskal letošnjega 22. maja, ko sem se udeležil Rokovnjaškega pohoda. Ob tem sem opazil, da v domu lahko marsikaj postrežejo, nimajo pa naprodaj niti planinskega vodnika **Petra Ficka** *Kamniške in Savinjske Alpe*.

Ciril Velkovrh

Veliki atlas Slovenije za voznike in izletnike

Pred kratkim je Eurotrade iz Ljubljane pripravila Veliki atlas Slovenije za voznike in izletnike. Trenutno je v slovenščini, že pred glavno turistično sezono mu bodo sledile angleška, nem-

ška, italijanska in ruska verzija. Je žepnega formata in obsega 80 strani načrtov in kart ter okoli 140 strani tekstov. Urednik **Jože Štivan** je zbral dobro skupino, ki je znala pripraviti zanimivo in koristno turistično publikacijo.

Za pohodnike in planince so prav gotovo najbolj zanimivi opisi natančno 100 izletov, ki jih je pripravil **Drago Kralj**. Uporabnika vodijo v najbolj zanimive kraje Slovenije, ki si jih velja ogledati, ki bi jih vsak Slovenec skoraj moral obiskati. Privlačijo že naslovi: Skrivališče Apolona, Pravljica pod Vrtačo, Skrivnostni Vintgar, Gotski lepotici, Prežihove Bele vode, Prisoje hramov in zidanic, Spomin na bobre ..., da jih navedemo le nekaj. Opisi si sistematično sledijo po naslednjih poglavjih: cilj, lega, izhodišče in dostop, gostišče, zanimivost, razgled in opomba. Vsakemu opisu je dodana še podrobna skica lege, poti in zanimivih objektov.

Tudi sicer so ob zemljevidih v merilu 1 : 150 000 in načrtih večjih mest najbolj privlačni pravi opisi, ki so na ožjih listih vloženi med dva lista zemljevida. Ti so sicer zgolj orientacijski (za podrobno znanje bo uporabnik moral seči po dodatni literaturi, ki so jo navedli na koncu tega poglavja), vendar se zdi, da niso ničesar prezrli, da nas opozorijo na vsako pomembnejšo zanimivost vseh krajev in območij.

V drugem delu so priloženi listi zemljevida Evrope v merilu 1 : 3 500 000 z abecednim kazalom vseh vpisanih imen. Tako kazalo (z razdaljnikom in splošnim opisom Slovenije) ima tudi prvi del atlasa.

Atlas stane okoli 2500 tolarjev in si ga je glede na množico podatkov vredno kupiti.

Peter Svetik

Števerjanska ledinska imena

Slovensko planinsko društvo v Gorici je ob koncu lanskega leta s pomočjo števerjanske občine, Kmečke banke Gorica, Briške gorske skupnosti in KD Briški grič izdalo zanimivo knjigo *Krajevna, ledinska in vodna imena v Števerjanu*. Avtor dela je **Vlado Klemše**, znani slovenski planinski delavec in nekdanji večletni predsednik SPD Gorica, novinar Primorskega dnevnika in neumorni zbiralec ledinskih imen v slovenskih krajih v Goriški pokrajini.

Povezujoč zapiske o pogovorih z ljudmi na Goriškem z imeni, zapisanimi v katastrskih mapah in v drugih uradnih dokumentih, je že pred izidom tega dela pisal prispevke s seznami imen in zemljevidi v Primorskem dnevniku, v Sovodenjskem zborniku in (o Doberdobskem krasu) v Zborniku goriške sekcije CAI II Carso Isontino tra Gorizia e Monfalcone iz leta 1984.

Po avtorju so slovenska ledinska imena odraz kmetijske dejavnosti in jih ohranjajo pri življenju, če slovenska kmetijska proizvodnja še živi. Urbanizacija na italijanskem delu Goriške zožuje to dejavnost in s tem tudi prekriva izvira slovenska imena. Slovensko strnjeni Števerjan je glede tega ostal skoraj nedotaknjen. Pomembno je naglasiti, da so ledinska imena na območju sedanje števerjanske občine, na narodnostni meji s furlanskim življem, zvečine slovenska in dokaj podobna tistim v Prekmurju ali na Gorenjskem.

Knjiga obsega 110 strani. Bogato je opremljena s slikovnim gradivom in reprodukcijami starih dokumentov. Vsekakor njena vsebina sega v zavest in dviguje samozavest slovenske manjšine v Italiji. Vlado Klemšetu želimo, da nadaljuje to raziskovalno dejavnost in nam ponudi celostno podobo sedanjega stanja na tem področju.

Planinci, ki kdajpakdaj zaidejo v briške griče in ki jih zanimajo ledinska in druga imena, imajo to knjigo na voljo v knjižnici Planinske zveze Slovenije v Ljubljani.

Rajko Stokar

Planinske publikacije jubilejnega leta 1993

V lanskem, jubilejnem letu slovenskega planinstva je v Sloveniji izšlo rekordno planinskih publikacij. Z lansko letnico izida so prišli na naše knjižne police:

Aljažev zbornik / (komentarji) S. Klinar et al. ; (ilustr. **France Stele**, **Marjan Paternoster**, **Stanko Klinar**). — Celje : Mohorjeva družba, 1993. — 302 str., (16) str. barvnih pril. : ilustr. ; 21 cm

Alpinistična šola / zbral in uredil **Tone Golnar**. — 2., popr. in razšir. izd. — Ljubljana : Planinska zveza Slovenije, 1993. — 180 str. : ilustr. ; 20 cm (Planinska založba ; 126)

Alpinistični razgledi. — Ljubljana : Planinska zveza Slovenije, Komisija za alpinizem, 14 (1993) 40, 41, 42, 43 : ilustr. ; 30 cm

Antlej, Nataša : Planinski domovi in Kamniško-Savinjskih Alpah (raziskovalna naloga) / **Nataša Antlej**. — Celje : Srednja zdravstvena šola, 1993. — 95 str. : ilustr. ; 30 cm

Bela krajina : izletniška karta 1 : 50 000. — Ljubljana : Geodetski zavod Slovenije, 1993
Cevc, Anton : Velika planina : življenje, delo in izročilo pastirjev / **Tone Cevc** ; / risbe **Vlasto Kopač**. — 3., dopolnjena izd. — Ljubljana : / samozal., 1993. — 108 str. + 111 ilustr. ; 20 cm

Človek — gora — poezija : slovenski pesniki in pesnice o gorah / zbrala in ur. **Darinka Petkovšek**. — Ljubljana : PZS ; Mihelač, 1993. — 113 str. ; 19 cm (Planinska založba ; 128)

Deržaj, Matjaž : Planinski pozdrav : ob 100-let-

nici ustanovitve SPD / **Matjaž Deržaj**. — Ljubljana : Mladika, 1993. — 141 str. : ilustr. ; 29 cm (Iz roda v rod)

10 let : 10 let PD Onger Trzin / (sodel. **Stanka Vončina** et al.). — Trzin : PD Onger, 1993. — 64 str. : ilustr. ; 21 cm. — Na ov.: 80 let **prof. Tineta Orla**, 100 let organiziranega planinstva v Sloveniji

Dnevnik s Slovenske planinske poti : spremljena vsebina; Ljubljana : Planinska zveza Slovenije, 1993. — 32 str. (Planinska založba ; 124) ; Ponatis (Planinska založba ; 131)

Dobnik, Jože : Razširjena slovenska planinska pot : planinski vodnik / **Jože Dobnik** ; (perorisbe je izdelal **Tone Rojc**). — Ljubljana : Planinska zveza Slovenije, 1993. — 160 str. : ilustr. ; 17 cm (Planinski vodniki) ; (Planinska založba ; 125)

Dolina Kot : plezalni vodniček / Zbral in ur. **Bine Mlač** : skice in sheme **Mitja Praprotnik** in **Nada Mlač**. — Ljubljana : samozal., 1993. — 95 str. : ilustr.

Ekološka pot Zasavja — vodnik. — Trbovlje : Gimnazija-Ekonomska šola, 1993. — 40 str.

Ficko, Peter : Kamniške in Savinjske Alpe : planinski vodnik / **Peter Ficko**. — 4., dop. in popr. izd. — Ljubljana : Planinska zveza Slovenije, 1993. — 303 str., (12) str. črno belih pril.: ilustr. ; 17 cm (Planinska založba ; 130)

Gora in človek / Frankl, Trstenjak, Ramovš ; (fotogr. **Andrej Hudnik** et al.). — Celje : Mohorjeva družba, 1993. — 47 str. : barvne ilustr. ; 23 cm

Gornik. — Nova Gorica : PD Nova Gorica, 1993

Gorski popotnik. — Ljubljana : PD Integral, 1993

Gremo skupaj v hribe : plakat. — Ljubljana : Planinska zveza Slovenije ; Mladinska kom., 1993 (Planinska založba ; 127)

Informator. — Ljubljana : PD Viharnik, 1993

Jezerške planinske novice. — Jezersko : PD Jezersko, 1993

Julijske Alpe — vzhodni del : planinska karta 1:50.000. — Ljubljana : Planinska zveza Slovenije, 1993 (Planinska založba ; 24)

Kamniške in Savinjske Alpe z Obirjem in Peco : planinska karta 1:50.000. — Ljubljana : Planinska zveza Slovenije, 1993 (Planinska založba)

Kočevsko z gornjo Kolpsko dolino in obrobjem Bele krajine : izletniška karta 1:50.000. — Ljubljana : Geodetski zavod Slovenije, 1993

Koledar izletov, pohodov, tekmovanj in prireditvev. — Polzela : PD Polzela, 1993

Kožuh, Vasja : Priročnik za klatenje po gorah / **Vasja Kožuh** in **Iztok Turk**; ilustr. po predlogah). — Ljubljana : samozal., 1993. — 74 str. ; 16 cm

Kristan, Silvo : V gore ... Izletništvo, pohod-

ništvo, gornništvo / **Silvo Kristan**. — (Radovljica) : Didakta, 1993. — 274 str. : ilustr. ; 24 cm

Matos, Polona : Predšolski otrok in planinski svet : diplomska naloga / **Polona Matos**. — Ljubljana : (Polona Matos), 1993. — 44 f. : ilustr. ; 30 cm

Mihelič, Tine : Julijske Alpe : planinski vodnik / **Tine Mihelič** ; (terenske skice **Miro Črnivec** ; risbe planinskih koč **Anton Rojc**). — 5., popr. izd. — Ljubljana : Planinska zveza Slovenije, 1993. — 368 str. : ilustr. ; 17 cm (Planinska založba ; 129)

Mlač, Bine : Veliki pionirji alpinizma. Knj. 1 / **Bine Mlač** ; (fotografije, gorski motivi **Aleš Doberlet**). — Radovljica : Didakta, 1993. — 206 str. : ilustr. ; 21 cm

Mladi planinec. — Sevnica : PD Lisca, 1993
Na sončni strani Alp : planinski koledar 1994 / fotogr. **Stane Klemenc** et al. — Ljubljana : Planinska zveza Slovenije, 1993. — 13 f.

Naša pot. — Hrastnik : PD Hrastnik, 1993

Nazaj v planinski raj. — Celje : Muzej novejšje zgodovine, 1993. — 67 str. : ilustr. ; 30 cm (Razstavni katalog)

Obvestila PZS. — Ljubljana : Planinska zveza Slovenije, 19 (1993) 1 — 12. — 30 cm

Ongerčki. — Trzin : PD Onger, 1993

Pilz, Ingrid : Čudoviti svet Julijskih Alp : 40 izletov, 43 gorskih tur, 25 pezalnih poti / **Ingrid Pilz**; (prevedla **Marjan Krušič** in **Darinka Petkovšek**). — Ljubljana : Mladinska knjiga, 1993. — 192 str. : barvne ilustr. ; 28 cm. — Prevod dela: Naturparadies Julische Alpen

Pilz, Ingrid : Čudoviti svet Julijskih Alp, Vodnik / **Ingrid Pilz** ; (prevedla **Darinka Petkovšek**). — Ljubljana : Mladinska knjiga, 1993. — (91) str. : ilustr. ; 18 cm. — Prevod dela: Naturparadies Julische Alpen. Tourenheft

Planinski odmevi. — Fram : PD Fram, 1993

Planinski utrinki. — Brežice : PD Brežice, 1993

Planinski vestnik. — Ljubljana : Planinska zveza Slovenije, 93 (1993) 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7/8, 9, 10, 11, 12. — 24 cm

Planinsko društvo Železničar Celje — Zbornik : letnik 1973—1993 / Planinsko društvo Železničar Celje. — Celje : Planinsko društvo Železničar Celje, 1993. — 14 str. : ilustr. ; 30 cm. — Ob dvajsetletnici Planinskega društva Železničar Celje

Planinstvo v našem kraju. — Zabukovica : PD Zabukovica, 1993. — 125 str.

Pezalni vodnik. Kamniške in Savinjske Alpe. Repov kot, Kamniška Bela / (zbral in strok. ur.

Tone Golnar ; skice in shema **Silvo Babič** ; fotogr. **Tone Golnar**). — 2., popr. in razš. izd. — Ljubljana : Planinska zveza Slovenije, 1993. — 188 str. : ilustr. ; 20 cm (Planinska založba ; 132)

Pod Prisojnikom. — Ljubljana : PD PTT Ljubljana, 1993

Pomurje in vzhodno Podravje : izletniška karta 1:75.000. — Ljubljana : Geodetski zavod Slovenije, 1993

Potovanje po Turjaku, Velikih Laščah in Robu z okolico : (zemljevid). — Ljubljana : Občina Vič-Rudnik et al., 1993

Pratika vernega planinca. — Dovje-Mojstrana : Župnijski urad, 1993

Priložnostni znamenki: 100 let Slovenskega planinskega društva, 100. obletnica rojstva alpinista **Joža Čopa**. — Ljubljana : PTT Slovenija, 1993. — (7 SIT, 44 SIT)

Radešček, Rado : Vodnik po poštarski jamski poti / **Rado Radešček**. — Ljubljana : Planinsko društvo PTT, 1993. — 97 str., (12) str. ilustr. pril. ; 16 cm

Rapoša, Kazimir : Slovenske planinske koč / **Kazimir Rapoša** ; (fotografije **Vojko Bizjak** et al.). — Ljubljana : Cankarjeva založba, 1993. — 79 str. : barvne ilustr. ; 17 cm (Zbirka Sprehodi v naravo)

Ravnihar, Tomaž : Katedrala Lotse — izpolnjena želja : kako je nastajal film o odpravi **Toma Česna** v južno steno Lotseja 1990. leta / **Tomaž Ravnihar** ; (fotografije **Tomaž Ravnihar** in **Marjan Bažato**). — Ljubljana : Cankarjeva založba, 1993. — 109 str., (12) str. pril. ; 20 cm

Razpis vzgojno-izobraževalnih akcij Mladinske komisije PZS. — Ljubljana : Planinska zveza Slovenije, 1993. — 16 str.

Romih, Mojca : Ljudje, narava, gore : raziskovalna naloga / **Mojca Romih**. — Celje : Srednja tehniška šola, 1993. — 46 str. : ilustr. ; 30 cm
Shirakawa, Yoshikazu : Moj svet gora / **Yoshikazu Shirakawa** ; uvod **Tomo Česen** ; prev. **Božidar Lavrič**. — Ljubljana : Državna založba Slovenije, 1993. — 239 str. : barvne ilustr. ; 32 cm

Slovenska planinska pot : planinski koledar 1994 / fotogr. **Tone Škarja** et al. — Ljubljana : Planinska zveza Slovenije, 1993 — 13 f.

Sprehodi po Polhograjskih hribih : (zemljevid). — Ljubljana : Občina Vič-Rudnik, 1993

Stritar, Andrej : 111 izletov po slovenskih gorah / **Andrej Stritar** ; (skice **Jurij Kolenc** ; avtorji fotografij **Janez Skok** et al.). — Ljubljana : Sidarta, 1993. — 200 str. : barvne ilustr. ; 25 cm

Stritar, Andrej : 111 izletov po slovenskih gorah / **Andrej Stritar** ; (skice **Jurij Kolenc** ; avtorji fotografij **Janez Skok** et al.). — 2., popr. izd. — Ljubljana : Sidarta, 1993. — 200 str. : barvne ilustr. ; 25 cm

Strojin, Tone : **Prof. Franc Orožen** in začetki Slovenskega planinskega društva / spisal **Tone Strojin** ; (likovno gradivo je zbral in prispeval akvarele **Gregor Klančnik**). — Ljubljana : Planinsko društvo Ljubljana-Matica, 1993. — 52

str. : ilustr. ; 24 cm. — Posvečeno stoletnici SPD 1893—1993

Škofjeloško in Cerkljansko hribovje : izletniška karta 1:50.000. — Ljubljana : Geodetski zavod Slovenije, 1993

Tomazin, Iztok: Čo Oju — Turkizna boginja / (besedilo in fotogr. **Iztok Tomazin**. — Ljubljana : Prešernova družba, 1993. — 252 str., (32) str. barvnih pril. ; 21 cm (Vrba)

Tomazin, Iztok: Nebo nad Afriko : Polet z zmagajem s Kilimanjara. — Tržič : Didakta, 1993. — 115 str. : 20 str. barvnih ilustr. ; 25 cm

Triglav, planinska karta 1:25.000. — Ljubljana : Planinska zveza Slovenije, 1993 (Planinska založba ; 123)

Turistične objave. Celje : Celjska turistična zveza, (1993) 1

Vodnik po primorskih stenah : plezalni vodnik / Zbrala in ur. **Aleš Lipnik** in **Miloš Kolšek**. — b.k. : samozal., 1993. — 50 str. : ilustr. ; 21 cm (Povzetki v angl., nem. in ital.)

Zbornik planincev-grafičarjev : ob stoletnici (1893—1993) Slovenskega planinskega društva / zbral in uredil **Jože Gasparič**. — Ljubljana : PD Delo, 1993. — 103 str. : ilustr. ; 30 cm

Zbornik Planinskega društva Kamnik : 1893—1992 / izdalo Planinsko društvo Kamnik ob stoletnici ustanovitve prve podružnice v Kamniku in ustanovitve Slovenskega planinskega društva ; (fotografije Arhiv PD Kamnik et al.). — Kamnik : Planinsko društvo, 1993. — 338 str. : ilustr. ; 31 cm

Žličar, Vesna : Dobre in slabe strani planinarjenja : (raziskovalna naloga)/**Vesna Žličar** et al. — Vojnik : Osnovna šola, /1993/. — 24 str. : ilustr. ; 30 cm

Ta seznam sem pričel pripravljati potem, ko je **dr. Miha Potočnik**, častni predsednik PZS, na eni od lanskoletnih sej Upravnega odbora PZS predlagal, da bi pripravili in objavili seznam planinskih publikacij, ki so izšle v jubilejnem letu 1993. Končno redakcijo rokopisa sem odložil za nekaj mesecev zato, da bi bil seznam bolj popoln. Vsi izdajatelji, predvsem novi, ne upoštevajo zakona, po katerem morajo dolžnostne izvode pošiljati tudi eni od dveh slovenskih univerzinskih bibliotek: Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani ali Univerzitetni knjižnici v Mariboru. Baza podatkov je za obe ustanovi skupna. Nekaj podatkov za ta seznam sem dobil, tudi v periodičnih publikacijah, kot so Planinski vestnik, Alpinistični razgledi idr., ter iz osebnih pogovorov s kolegi. Tekoče vzdrževanje podobnih seznamov naj bi bila naloga na novo oživetih institucij PZS, kot so arhiv, indok dejavnost in planinska knjižnica v skupni ali posamični organizacijski strukturi. Zbrani podatki niso ne vem kako pomembni, zanimivo pa

je vsaj to, da seznam vsebuje zelo veliko bibliotečnih enot. Vse te knjige niso posebej posvečene 100. obletnici Slovenskega planinskega društva, pač pa so le izšle v tem jubilejnem letu.

Ciril Velkovrh

društvene novice

Dr. Branko Šalamun - osemdesetletnik

Konec maja smo v Kopru proslavili visok jubilej, osemdesetletnico enega od najbolj znanih, spoštovanih in priljubljenih someščanov, **doktorja**

Branka Šalamuna.

Počastili so ga kolegi v zdravniškem društvu, s skromno pozornostjo člani Obalnega planinskega društva in Radia Koper z neposrednim pogovorom.

Doktor Branko Šalamun je kot zdravnik-pediater opravil na Obali veliko delo. Po prihodu z družino na Primorsko leta 1950 je prevzel zahtevne dolžnosti v Kopru, na Obali

in v zaledju. Ustanovil je otroški dispanzer in otroški oddelek v koprski bolnišnici. Poskrbel je za posvetovalnice za dojenčke na Obali. Kasneje je bil imenovan za ravnatelja centralne uprave začasnih bolnišnic od Ankarana do Pirana. Bil je med pobudniki in organizatorji zahtevnega načrta gradnje nove bolnišnice od lokacije dalje. Njegove pobude najdemo tudi v zgodovini razvoja otroškega zdravilišča RK na Debelem rtiču. Tam je nekaj let opravljal dolžnosti ravnatelja ustanove.

Bil je neumoren v prizadevanjih za zdravje otrok. Zato ni prav nič čudno, če se ga kot dobrega zdravnika spominja mnogo staršev in otrok, njegovih oskrbovancev. Ti so danes odrasli, večina matere in očetje mladih generacij. Gotovo srečuje na svojih hitrih pohodih po mestu in na poteh te stare znanke, ki še danes ne pozabljajo njegove pomoči v stiskah. Vedno veder, spodbuden in pozoren je dosegel, da so mu zaupali in upoštevali na-

svete in priporočila. »Narava vse pozdravi,« je pogosto dejal.

Tudi ustanovitev Srednje šole za zdravstvene delavce v Piranu je v precejšnji meri njegova zasluga. Bil je predavatelj v šoli, svetovalec mnogim, načrtovalec razvoja in dela ter neurtudni snovalec novih zamisli, ki jih je z neobičajno vztrajnostjo uveljavljal in mnoge urešničeval.

Že od mladosti objavlja strokovne in poljudne prispevke v zdravniških in mnogih drugih glasilih. Seznam poročil, razprav in člankov je zelo dolg in področja, na katerih ustvarjalno sodeluje, so številna. Je dober govorec, duhovit in prodoren. Odlikujeta ga zavidljiv spomin in prepričljivost.

Nesporne so njegove zasluge v razvoju obalnih zdravstvenih ustanov in sodelovanje v Slovenskem zdravniškem društvu. Njihovo pomembnost dokazujejo priznanja in diplome, posebno nagrada dr. Jožeta Potrča, ki je najvišje slovensko zdravniško priznanje. Prejel je tudi visoka državna odlikovanja. Mnoge pomembne strokovne in družbene ustanove so mu podelile naziv častnega člana.

Le kje je doktor Šalamun našel čas in energijo, da je lahko ob vseh obremenitvah vneto sodeloval v uspešni taborniški organizaciji v Kopru! Da je bil soustanovitelj, vodja in aktiven član nekdanjega društva za varstvo okolja, da je že desetletja aktiven član Obalnega planinskega društva in prisoten še marsikje! Morda nam bo kdaj razkril skrivnost ali napisal recept za tako zmogljivost! Prav te lastnosti doktorja Šalamuna, razgibanost, ustvarjalnost, kritičnost in zahtevnost do sebe, so gotovo v družini ob izjemni sprogi spodbudile razvoj in zorenje njunih otrok v ustvarjalne osebnosti.

Pa ostanimo še malo pri planinstvu! Naš doktor se je navzel ljubezni do hoje že v otroških letih. Kot mladenič je prehodil drzne planinske smeri in vse do danes je vnet planinec. V Kopru se je kmalu po prihodu vključil v Obalno planinsko društvo. Nekaj let je bil predsednik društva, v odboru ali komisijah pa najdemo njegovo ime skoraj vsa leta. Je zvest sodelavec in sopotnik na izletih. Pa ne samo to. Priznati mu moramo nekaj prav posebnih zaslug: s precejšnjim trudom je dosegel podaljšanje slovenske planinske transverzale prav do obale. Prizadeval si je, da bi na Vremščici vendar postavili planinsko postojanko. Dolga leta sodeluje z zamejskimi zdravniki in planinci s Tržaškega in iz avstrijske Koroške pri organiziranju srečanj in izletov. Njegove pobude in nasveti so v našem planinskem društvu vedno dobrodošli. Za vse te zasluge je prejel od Planinske zveze Slovenije številna, tudi najvišja priznanja.

V vseh dejavnostih dr. Šalamuna zaznavamo kot rdečo nit njegovo globoko spoštovanje

narave in njenih zakonitosti, etičnost in humanost. Kot zdravnik »za otroke in njih starše«, kakor sam rad poudarja, že dolgo s skrbjo spremlja upadanje rodnosti Slovencev. Med pediatri nekdanje Jugoslavije, ki je združevala pokrajine z najvišjo in najnižjo nataliteto v Evropi, se je goreče zavzemal — v referatih in člankih — za aktivno prebivalstveno politiko. Prizadeva si in želi, da bi se v naši domovini izboljšali pogoji za materinstvo in da bi se rojevale številnejše generacije zdravih, srečnih otrok.

Naj se kmalu uresničijo njegove želje, da bi vsi živeli zadovoljno in srečno! To si želimo tudi mi z enakimi željami za našega dobrega prijatelja.

Jelka Fornazarič Justin
v imenu Obalnega
planinskega društva

Ob 80-letnici Emila Plejnška

Gora je večna, gora je zvesta njim, ki jo spoštujejo, gora ljubi tiste, ki se zanjo žrtvujejo, gora ljubi red in skromnost in svojo neizmerno lepoto pokaže le njim, ki jo gledajo s srcem, ne z očmi; gora ne laže, ker ne pozna človeške govornice, njena beseda je šepetanje gozdov in ptičji klepet, njen srd hrumenje viharjev in njena luč je sončni dan in slepeči blisk v temni noči; in gora ni sama, gora so njeni prijatelji, vsi skupaj smo gora in gora je Emil pri 80 letih.

Od leta 1937 je zapisan gori. Toliko zvestobe, ljubezni in žrtvovanja, kot ga je Emil posvetil svoji večni ljubezni — gori, enostavno ni mogoče opisati z besedami. Pol stoletja ga videvamo kot strogega uradnika na železnici, kot ljubečega očeta v družini, kot dežurnega kolezarja na cesti in kot večnega pohodnika na goro. Ni vremena in ne človeka, ki bi ga odvрни-

la od gore, kadar je tam prevzel dežurstvo v Domu na Uršlji gori, v svojem domu, ki ga je gradil takoj po vojni, ga širil pozneje in ga končno razgrnil v ponosno zatočišče vsem planincem, kjer najdejo okrepcilo, počitek in lepo besedo, posebno še, če je bil dežurni Emil.

Emil pa ni bil vedno dežurni samo na gori, gora je bila vedno z njim, ko je hodil na sestanke planinskega društva, kjer je bil kar pol stoletja tajnik PD Prevalje, ko je organiziral izlete, ko je pobiral članarino in nabiral nove člane planinskega društva, ko je dajal neštete dobre nasvete, pa tudi, ko je izrekel kakšno pikro na račun organizacije, saj vendar v vsaki družini, kjer sta doma ljubezen in odkritost, pride do nesporazumov, nikoli pa do sovražstva.

Emil je legenda, ovenčan z vsemi odličji, ki so na Slovenskem v planinstvu možna, shranjen v spominu nešteti planincev, ki so ga srečevali v naših, pa tudi v tujih gorah. Predvsem pa je legenda, ko ga pri osemdesetih srečamo na kolesu, kot da je pozabil zadnjih štirideset let.

Danes mu seveda zaželimo, še vedno čilemu, mnoga zdrava leta in še mnogo užitkov na gori, dokler bo mogoče, če pa ne, vsaj med zvestimi planinskimi prijatelji.

Franc Kešpret
PD Prevalje

10-letnica poti XIV. divizije

25. 5. 1984 je bila na Graški gori odprta Planinska pot XIV. divizije. Pot vzdržujejo različna planinska društva, vendar jo vodi, izdaja značke, skrbi za vodnik, dnevnik itd. PD Celje. V društvu ugotavljajo, da je pot do sedaj prehodilo 223 pohodnikov, kar je sorazmerno malo ob dejstvu, da je pot zelo dolga (Sedlarjevo — Ljubno ob Savinji). Ali pa namen poti, zapisan v uvodu Vodnika, ni več aktualen: »Da bi sedanjim in prihodnjim rodovom ohranili za preizkus in ponazoritev vsaj del takratne epopeje in trase Pohoda, je bila pripravljena tale planinska pot, poimenovana po XIV. diviziji. Želimo, da bi s tem, ko se boste odpravili na pot in jo prehodili, spoznali... kraje in pogoje takratne neponovljive akcije ...«

Vrednost poti je tudi v tem, da odpira predele, ki »planinsko niso dovolj obdelani« — Kozjansko.

Organizatorji pravijo, da so težave, da težko najdejo primeren prostor za žige, da ti radi izginejo, da so težave z markiranjem itd.

Vendar bi pot morala ostati in postati skrb ne samo aktivistov PD Celje, temveč vseh planincev in članov Zveze združenj borcev. Postavlja se mi malo »nerodno« vprašanje: koliko borcev je prehodilo pot in koliko jo je priporočilo, opisalo itd. v svojih okoljih? Ali: koliko mladih smo popeljali na pot?

Letos je petnajstletnica prvega pohoda k Centralni bolnišnici Celje v Robnikovi planini pod Travnikom. Bolnišnica je ena izmed točk planinske poti XIV. divizije; letos pri bolnišnici ni bilo proslave, pohodniki pa so še šli mimo spomenika, na katerem piše: »Grob 9 neznanih partizanov in 2 bork, ki so padli na pohodu 14. part. udarne divizije v februarju 1944«. To je spomin na eno od zadnjih borb, ko so se borci XIV. divizije skušali prebiti prek Ljubnega in prek Savinje na varno. Tako kot so šli mimo spomenika, postavljenega v spomin trem padlim borcem iz partizanske bolnišnice Celje in angleškemu pilotu. Skupaj so jih Nemci ubili.

Tudi spomin na vsakoletna srečanja pacientov bolnišnice Celje je nepozaben. Nikoli ne bo pozabljeno, kako so pacienti bolnišnice med množico iskali sestre, ki so jih negovale v bolnišnici. Bile so borke XIV. divizije, z divizijo pa so prišle na Štajersko in tu nadaljevale svoje humano delo v partizanski bolnišnici.

Ob desetletnici poti in ob petnajstletnici pohoda sklenimo, da morajo spomini na XIV. in na humano vlogo partizanskih bolnišnic ostati.

Franc Ježovnik

36. občni zbor Planinske skupine PE PTT Kranj

Križna gora je okrog 600 metrov visoka vzpetina, ki se vleče od Jošta proti Škofji Loki. Od Lubnika prav nasproti jo loči Selška dolina.

Na njenih pobočjih je nekaj samotnih kmetij in majhen zaselek z istim imenom, ki ima približno 15 hiš. Iz Škofje Loke pripelje na Križno goro lepa asfaltirana cesta, ki so jo uredili lani. Pri **Bernikovich** so se s kmečkim turizmom začeli ukvarjati prav pred kratkim. Prijazni **Boštjan Bernik** je povedal, da se Križna gora verjetno imenuje po cerkvi sv. Križa v bližini. V novo zgrajeni, še ne čisto dokončani veliki hiši so odprli gostilno, imeli bodo tudi dva apartmana, od katerih je eden že opremljen, drugi bo pa prav kmalu. Iz Škofje Loke je do sem uro hoda, največ izletnikov in obiskovalcev pa pride na Križno goro s kranjske strani. Iz Stražišča je 2,5 ure hoje. Boštjanova žena Jožica je kuharica, ki zna pripraviti veliko domačih slastnih jedi. Čez teden ni večje gneče, ob koncih tedna pa je treba poklicati na pomoč vso žlahto, da je postrežba hitra in da se delo nemoteno odvija.

Tu smo imeli kranjski PTT planinci v nedeljo, 29. maja 1994, 36. občni zbor.

Že v zgodnjem dopoldnevu so se začeli zbirati planinci z vseh strani. Zbralo se je približno 90 članov in njihovih svojcev. Ob 11.30 se je začel uradni del.

Predsednik **Marjan Čebular** je odprl zbor, pozdravil vse navzoče in predlagal **Aloja Bavdka** za delovnega predsednika.

Sledila so poročila. Predsednik je v svojem podal oceno preteklega dela, nanizal je nekaj statističnih podatkov in spregovoril tudi o načrtih skupine.

V PD PTT Ljubljana je kranjska skupina še vedno najštevilčnejša.

Do zdaj je plačalo članarino 200 članov, pa še kakšen zamudnik se bo našel.

Po predsednikovem prepričanju je treba dati možnost in priložnost posameznim članom, ki s svojim ljubiteljstvom do gora in narave lahko naredijo še več za uspešno delo planinske skupine. Prav v teh posameznikih je tista volja, ki daje nov navdih naši planinski skupini. Potrditev tega je, da so nekateri posamezniki naše skupine letos prejeli pohvale in priznanja matičnega društva in Planinske zveze Slovenije.

Med drugim je planinska skupina v preteklem letu opravila nekaj uspešnih akcij: srečanje planincev PTT Slovenije na Gorah, Košutnikov turn, Triglav, srečanje na Vršiču ob 40-letnici matičnega društva, izlet v neznanu. Bilo pa je še več manjših izletov v ožjih krogih. Pomembno je tudi usposabljanje naših članov za planinske vodnike v poletnih razmerah. Tečaj so uspešno končali štirje člani, trije pa tudi tečaj v zimskih razmerah. Opravljen tečaj ne pomeni samo izkaznice in značke, ampak je obveznost in odgovornost, da izletnike pripeljejo varno do cilja. Zato so tudi vsi vodniki predlagani v nov izvršilni odbor.

Med aktivnosti v preteklem letu spada tudi stalna udeležba na sejah upravnega odbora matičnega društva, kakor tudi udeležba naših članov na izletih matičnega društva.

Ob koncu svojega poročila se je Marjan Čebular zahvalil IO za trud, ki so ga imeli v preteklem obdobju. Zahvalo je izrekel tudi vsem drugim, ki kakorkoli pomagajo naši planinski skupini, tako PE PTT Kranj s pomočnikom generalnega direktorja **Marjanom Volkom** na čelu.

Blagajnik IO **Viktor Košir** je podal blagajniško poročilo.

Razprave na poročila ni bilo, k besedi se je priglasil le **Jure Srhoj**, predsednik matičnega PTT planinskega društva, s pozdravnim nagovorom.

Navzoči smo potem izglasovali **razrešnico** dosedanjemu IO in potrdili predlog novega izvršilnega odbora 1994—1996. V njem bodo **Polde Balazič, Branka Toplišek, Ančka Mazi, Sandi Jurejevčič, Alojzija Jerovšek, Marija Brvar, Marta Hvastija, Viktor Košir, Majda Mrak, Peter Rožič, Franc Troha, Marjan Čebular** in **Miha Drešček**.

Razporejen je ob dobrem kosilu, ki je obsegalo ješprenj s suhimi rebrci in debel krof, strmo raslo, dvigoval ga je tudi mladi harmonikar. Organizirali so tudi srečelov. K izvedbi le-tega so pripomogli Franc Troha, **Špela Čebular** in PE PTT Kranj. Manjša ploha sploh ni mogla skaliti dobrega razpoloženja.

Ivanka Korošec

Pomembne okrogle obletnice

Drzni planinec **Valentin Vodnik** je v Ljubljani dne 4. 1. 1797 izdal prvo številko Lublanskih novic. Čez slabe tri leta bo že 200-letnica prvega slovenskega časopisa! Na poti Kredarica—Triglav je vzdana tudi spominska plošča v spomin na njegov vzpon na Mali Triglav leta 1795. Drugo leto bo poleg 200-letnice vzpona pesnika **Valentina Vodnika** na Triglav tudi velepomembna 100-letnica: avgusta 1895 je bil postavljen in predan namenu **Aljažev stolp** vrh Triglava.

Letošnjega maja je minilo tudi natanko 100 let od pomembnega planinskega dogodka na našem območju. Dne 27. 5. 1894 je namreč vodstvo Savinjske podružnice SPD (načelnik **Fran Kocbek**) kupilo od **Jurija Moličnika**, posestnika Moličke planine, zemljišče za gradnjo koč. Za 5 goldinarjev ga je kupilo in tudi sklenilo pismeno pogodbo. S tem je tudi pridobilo pravico do markiranja poti na njegovem posestvu. Koča je bliskovito zrasla. Pozidali so jo s kamenjem in apnom, zunanji zid pa zavarovali proti dežju in vetrovom z macesnovimi škodlami. Tudi notranji del so obili z deskami. Koča je imela dva prostora: pastirski stan (3 x 2 m), sobo za turiste (5,5 x 5 m) ter podstrešje. Prenočevalo je lahko do 24 oseb. Slovesna otvoritev in blagoslovitev prve slovenske koč v Kamniških in Savinjskih Alpah je bila že 16. 8. 1894. Tako je zapisano v brošuri »Nazaj v planinski raj«, Celje, avgust 1993.

O tem pomembnem dogodku turistu priča tudi plošča na gasilskem domu v Lučah. Ali bo letos kdo kaj organiziral v ta spomin? Po poti čez

Darilo za Planinski vestnik

Franc Mulej, član Planinskega društva Mengeš, je računovodstvu Planinske zveze Slovenije poslal naslednje obvestilo:

»Z naslova avtorske pogodbe za uredništvo planinske karte Grintovci, 2. dopolnjena izdaja, odstopam del honorarja v korist uredništva Planinskega vestnika, in sicer 10 000 SIT (deset tisoč tolarjev). S planinskimi pozdravi!«

Planinskemu tovarišu Francu Muleju se uredništvo za darilo prav lepo zahvaljuje.

Planinška in Vodole, čez Polšakovo planino, skozi Robanov kot, od planine Podvežak? Spodobilo pa bi se ob visoki obletnici!

Miroslav Žolnir

16. pohod na Slavnik

V nedeljo, 15. maja, je Obalno planinsko društvo Slavnik iz Kopra organiziralo 16. pohod na Slavnik iz Prešnice, Podgorja in Hrpelj-Kozine ter iz Skadaščine ob cesti Trst—Reka. Na tem pohodu sva sodelovala tudi dva hrvaška planinca, in sicer **Vid Marič** iz HPD Klikun iz Pleternice in podpisani iz HPD Željezničar iz Zagreba. Z vlakom sva se iz Zagreba odpeljala zjutraj in z železniške postaje Hrpelje—Kozina v komaj dveh urah izredno hitre hoje prišla na vrh Slavnika. Najin prihod pred Tumovo kočjo so domači planinci opazili, pozdravili so naju ter nama ponudili pijačo, čaj in kavo, nato pa naju povabili še na kosilo, na nekaj kozarcev pijače in nama podarili še razglednico planinske kočje.

Na Slavniku se je ta dan zbralo nekaj sto planincev iz Slovenije, ki so uživali na lepih travnikih z bogatim cvetjem, posebno še z narcisami, potonikami in rumenimi marjeticami.

Midva sva sestopila v Podgorje, kjer pelje tudi Istrska planinska pot (IPP) Slavnik—Podgorje—Kojnik v Sloveniji in nato Žbevnica—Učka na Hrvaškem (po Čičariji). Iz Podgorja sva se odpeljala z vlakom v Kozino in od tod z brzim vlakom skozi Sežano in Ljubljano v Zagreb.

Planinci iz Kopra so naju in prek naju tudi druge hrvaške planince povabili, naj bomo njihovi pogostejši gostje. Ko bodo urejena vsa vprašanja maloobmejnega prometa, glede planinskih obiskov ne bo nikakršnih težav.

Poudariti moram, da v številnih slovenskih planinskih kočah letos kajenje ni več dovoljeno, to pa obiskovalci upoštevajo.

Josip Sakoman

Planinstvo kot interesna dejavnost v vrtcu Semedela v Kopru

21. maja 1994 smo se v letošnjem šolskem letu še zadnjič povzpeli v planinski raj, med narcise, potonike, šmarnice in mnoge druge cvetice na Vremščici. Bilo nas je 35 malih planincev skupaj s svojimi starši, bratci, sestrici, prijatelji, najmanjši spremljevalec Nikola pa je užival čisti gorski zrak, kar v očkovem nahrbtniku.

Drug za drugim smo premagovali vzpon in nihče ni omagal. Zadovoljni, nasmejani, rdečih lic in razigrani smo dosegli vrh in žig, ki smo ga pritisnili v Ringaraja, je pomenil tisti hip več kot vse na svetu. Pihalo je, kdor je malical, se je moral obleči, kdor je tekal, temu ni bilo mar za dodatna oblačila.

Podile so se meglice, oblaki in sonce so vztrajno tekmovali, kdo bo zmagal, in le ko smo bili v gozdu, je malo pokapljal. Razgled nam je ponujal veliko možnosti opazovanja in orientacije po okolju. Nismo trgali cvetja, saj zdaj že vemo, zakaj. Samo ob vznožju je posameznike zamikalo, da malo spominov odnesejo svojim domačim. Otroke je pritegnilo parjenje polžev, pa ovce tam daleč. Ustavili smo se namreč tudi na ovčji farmi. Ni kaj, lep izlet!

Spomini so se nam vrnili v preteklost, v vsa naša planinarjenja, in ob tem nas je stisnilo: »Saj to je zadnji izlet!«

Zaželeli smo si vse najlepše in najboljše, se zahvalili drug drugemu, še posebna hvala pa velja našemu vodniku **Neronu Olivieri** za čudovit letošnji program, vztrajnost pri realizaciji, požrtvovalnost pri delu z najmlajšimi in vse lepo, kar nam je nudil na poti. Izbral je markirane planinske poti, pa tiste, ki jih uporabljajo lovci. Večkrat sta jih s prijateljem že med tednom prehodila, posekala, kar se je zaraslo, izboljšala. Vedno ga je spremljala dobra volja in smisel za šalo.

Ob začetku šolskega leta skupaj sestaviva programov izletov. Pri tem uporabljava tudi zemljevid. Med izleti prevladujejo tisti, ki nam omogočajo spoznavanje našega okolja. Gažon, Pomjan, dolina Rokave, druge istrske vasi v neposredni bližini in vse tja do Hrastovelj in na Lačno, v Sočergo, na Socerb.

Zadnje mesece pa smo se podali tudi izpod Nanosa do Predjamskega gradu, pa na Nanos, Slavnik, Vremščico in še marsikaj smo v vseh teh letih obiskali. Otroci naravo spoznavajo, se učijo opazovati in ji prisluhniti, živeti z njo, živeti drug z drugim in si po potrebi pomagati. Učijo se kulturnega vedenja in pravičnega odnosa do nje. Vsako leto organiziramo osem izletov in le izredne vremenske razmere nam lahko preprečijo, da ga v celoti ne realiziramo. Vedno si rečemo tako, kot poje Kekčeva pesem, ki nas pogosto spremlja: »Dobra volja je najbolja!« Pa je bila tudi na Slavniku, čeprav je ta dan lil dež kot iz škafe.

Planinstvo kot interesna dejavnost je sestavni del načrta našega vrtca in poteka neprekinjeno od 1980. leta. Takrat je izletništvo vodila požrtvovalna mentorica **Pina Pištan**. Sama sem pristopila leto dni kasneje in z leti me je tako prevzelo, da nisem mogla odnehati, tudi ko je naša Pina začela študirati na višji šoli. Prevzela sem vodenje. Število cicibanov-planincev se je povečalo na 75. Spoznala sem enako misleče v Obalnem planinskem društvu in svoje otroke skupaj s sodelavko **Nives Šergon** vodila na izlete s solarji in njihovimi tovarišicami, mentorji in vodji pri omenjenem društvu.

Pravi planinski pohod, na vrhu pa fotografiranje za lep spomin

Leta 1986 se je začelo naše tesno sodelovanje. Lepe spomine imam na te začetke, saj so se planinski vodniki, še posebno Ježek in Vlado, trudili za nas. Vendar vedno stremiš za še boljšim in tako nas že tri leta vztrajno vodi »naš Nero«. Ne družimo se več s šolarji in tako se prilagajamo svojim potrebam in zmožnostim. To leto nam pomaga druga mentorica, sodelavka Amelija. Čudovito se imamo. S tem pa smo k sodelovanju pritegnili še številne starše, ki se zelo radi udeležujejo naših izletov. V tem letu se jih je udeleževalo tudi 30. Krepijo se naša prijateljstva in medsebojne vezi, spoštovanje in razumevanje drug drugega.

Poleg izletov preko leta organiziramo tudi polletni tabor mladih planincev od vrta vse do četrtega razreda osnovnih šol. Ta bo tudi letos že drugo leto na Soriški planini. Lanj smo bili z oskrbo v domu in odnosom vseh zaposlenih in domačinov tako zadovoljni, da ga želimo ponoviti na istem mestu. Običajno se tabora udeleži okrog 45 otrok. Z lastniki doma se dogovarjamo že takoj po novoletnih počitnicah, v februarju že zbiramo prijave, v marcu se sestanemo s starši prijavljenih otrok. Potem se že začne obročno plačevanje prispevka staršev za tabor. Tabora se poleg otrok udeleži še šest mentorjev iz vrta, šole in Obalnega planinskega društva.

Izletništvo in malo planinsko šolo že vsa leta vodi naša edina in nenadomestljiva **Danica Blažina**. V pomoč pri realizaciji mi je tudi moja družina. Že petič zapovrstjo bo kot mentor sodeloval tudi moj mož. Program tabora je pester, saj zajema vsakodnevne izlete, malo planinsko šolo, družabne večere, pogovore, ure

pravljic, številne igre, srečanja z domačini, lovci, pastirji, pisanje dnevnika, novinarski krožek, risanje in pisanje kartic svojim domačim. Predšolski in šolski otroci zelo dobro sodelujejo in si pomagajo. Nekateri otroci se že po dva- in večkrat udeležujejo naših taborov.

Vrčevski otroci me pogosto sprašujejo, kdaj bomo šli na tabor, saj vedo, da so tam tudi krave, ovce, pa konji, ki jim lahko celo kitke pleteš. In nič se ne boje, ker ne bo zraven njihove mame.

In kje smo bili, odkar organiziram taborje? Dvakrat smo šli na Malo planino, dvakrat v Log pod Mangartom, zaradi vojne je odpadla Kranjska Gora, enkrat smo bili na Pohorju, zdaj bomo drugič na Soriški planini.

Vodja planinske interesne dejavnosti
Nevka Furjan

V dežju na Matajur

V organizaciji Metalurškega inštituta iz Ljubljane je bil 4. junija pohod na Matajur. Ker pohode načrtujemo v začetku leta, glede vremena ni bilo kaj spreminjati.

Iz Štor smo krenili ob 5.30 s skoraj polnim avtobusom prek Ločice, Kamnika, Škofje Loke, Cerkelj in Tolmina v Livek pri Kobaridu oziroma še malo naprej, kjer je bilo ob približno 10. uri (z enourno zamudo) v zelo oblačnem vremenu zbirno mesto. Po pozdravu organizatorja Bineta se takoj zaženemo v hrib, da dohitimo druge planince z Jesenic; čakali so nas tričetr ure, nato pa krenili.

Pot je bila mokra, saj je že prej deževalo, vsi pohodniki pa še kar optimisti, saj dveinpolurna hoja na vrh Matajura tudi v deževnem vremenu ne pomeni nikakršnega mučenja. Po dveh urah

je pričelo deževati, proti vrhu se je z vetrom priplazila še megla. Tako smo se odločili za krajši postanek v kapeli na vrhu, se vrnili v zgornjem delu po italijanski smeri, nato pa po isti nazaj. Dež pa je bil vedno močnejši, tudi toča je ropotala po naših protidežnih varovalih, a dobra volja je kljub vsej vremenski nadlogi ostala. Le z razgledom na Julijce ni bilo nič; pa drugič! Avtobusa sta čakala v Livku. Tam smo se preoblekli, v gostilni dobili žig (svoje hrane pa v gostilni ne smeš jesti), ob 16. uri smo bili vsi pripravljeni za odhod, Bine se nam je zahvalil za »sodelovanje v projektu« — pa srečno na Peci in Mangartu!

Zadnji smo prišli, zadnji odhajamo. V Kobaridu smo si še ogledali muzej, ob 18. in 20. uri smo se prek deževnega Vršiča in v Domžalah »skozi Ravbarja« odpejali domov.

Stanč

Mali oglas

Želite obogatiti svojo zbirko Planinskih vestnikov? Imamo skoraj vse letnike od leta 1934 do 1993, nekateri letniki so tudi vezani v knjige (1934 do 1938, 1967, 1970)

Bukvarna, 64270 Jesenice,
p. p. 65, tel. 064/70-516

Ceneje za planince

Firma Foto Bobnar z Ljubljanske ceste v Kranju in PD Kranj sta podpisala dogovor, po katerem imajo člani PD Kranj na podlagi veljavne članske izkaznice 10-odstotni popust pri nabavi fotografskega materiala, filmov, fotografskih aparatov, objektivov in tudi pri storitvah, kot so razvijanje filmov in izdelava slik.

Firma Foto Bobnar, katere lastnik je **Metod Bobnar**, bo vsako leto dala na voljo filme za 900 diapozitivov za strokovna planinska predavanja, ki naj bi služila za strokovno izpopolnjevanje in za splošno tematsko usmerjena predavanja (GRS, alpinizem, botanika, planinski turizem itd.). Ker je večina planincev navdušenih fotografov, je ta dogovor nadvse dobrodošel.

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE — GOSPODARSKA KOMISIJA UO OBJAVLJA

JAVNI NATEČAJ

ZA IZDELAVO PREDLOGA NADOMESTNEGA PRENOČITVENEGA OBJEKTA V VRATIH

UVOD

Predvidena je izgradnja prenočitvenega objekta s kapaciteto od 80 do 100 skupnih ležišč, predavalnico za 40 do 50 oseb ter sanitarijami. Potrebno je predvideti tudi poseben prostor za shranjevanje opreme (smuči, čevlji, ...)

LOKACIJA OBJEKTA

Lokacija objekta bo na območju Aljaževega doma v Vratih, predvidoma na mestu obstoječega objekta — garaže.

Poleg tega lahko rešitev predvideva tudi izgradnjo objekta v sklopu povečave Aljaževega doma v Vratih ali pa na mestu, kjer sedaj stoji Šlajmerjev dom.

Objekt se mora vključiti v obstoječo podobo doline Vrat na območju Aljaževega doma, upoštevati je potrebno naravno in kulturno dediščino.

ROK ODDAJE PREDLOGOV

Avtorji naj predloge ureditve oddajo v roku 30 dni po objavi v Planinskem vestniku na naslov:

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE

Dvoržakova 9

61000 Ljubljana

z oznako:

»Javni natečaj — Predlog izdelave nadomestnega prenočitvenega objekta v Vratih — ne odpiraj!«

Predlogi naj bodo opremljeni s šifro, naslov avtorja pa naj bo v posebni zapečateni kuverti.

Avtor izbranega predloga bo sodeloval pri izdelavi idejnega projekta ter projekta za gradbeno dovoljenje in izvedbo oziroma bodo avtorske pravice odkupljene.

Avtorji prispevkov bodo o rezultatih natečaja obveščeni v 15 dneh po preteku roka za oddajo predlogov.

RAZPOLOŽLJIVA DOKUMENTACIJA

Gradivo s podrobnejšim opisom objekta lahko dvignete na PZS, Dvoržakova 9 v Ljubljani do preteka roka natečaja vsak dan razen sobote in nedelje med 9. in 14. uro.

SEZNAM IN CENE PLANINSKIH EDICIJ

Cena v tolarjih

Zemljevidi

Gorski Kotar – 1 : 100 000 (1. izd. 1990)	500
Krn s Kobaridom – 1 : 25 000 (1. izd. 1990)	500
Stol in Begunjsčica – 1 : 25 000 (1. izd. 1990)	500
Trenta – 1 : 25 000 – (1. izd. 1990)	v tisku
Okolica Ljubljane – 1 : 50 000 (1. izd. 1990)	v tisku
Kranjska Gora z okolico – 1 : 25 000 (1. izd. 1990)	500
Rogaška Slatina z Bočem in Donačko goro – 1 : 25 000 (1989)	500
Julijske Alpe – Bohinj – 1 : 20 000 (8. izd. 1990)	500
Julijske Alpe – Triglav – 1 : 25 000 (6. izd. 1993)	640
Grintovci – 1 : 25 000 (1. izd. 1987)	v tisku
Julijske Alpe – vzhodni del – 1 : 50 000 (1. izd. 1994)	900
Julijske Alpe – zahodni del – 1 : 50 000 (8. izd. 1991)	550
Triglavski narodni park – 1 : 50 000 (5. izd. 1991)	v tisku
Karavanke – osrednji del in Grintovci (4. izd. 1992)	550
Kamniške in Savinjske Alpe z Obirjem in Peco – 1 : 50 000 (7. izd. 1993)	550
Pohorje – vzhodni del – 1 : 50 000 (2. izd. 1992)	450
Pohorje – zahodni del – 1 : 50 000 (4. izd. 1990)	450
Posavsko hribovje – 1 : 100 000 (1. izd. 1986)	450
Škofjeloško hribovje in cerkljansko hribovje – 1 : 50 000 (1993)	630
Storžič in Košuta – 1 : 25 000 (1. izd. 1988)	v tisku
Pešpot E 6 – YU – zemljevidi – 1 : 50 000	450
Slovenska obala in zaledje – 1 : 50 000 (3. izd. 1989)	630
Istra – 1 : 100 000 (1. izd. 1993)	630
Pomurje – 1 : 75 000 (1. izd. 1993)	630
Bovec z okolico – 1 : 25 000 (4. izd. 1988)	450
Gorenjska – Bled – Kranjska Gora – 1 : 50 000	630
Savinjska dolina in širša okolica – 1 : 50 000 (izd. 1992)	630
Kočevsko z gornjo kolpško dolino in obrobjem Bele krajine – 1 : 50 000 (izd. 1992)	630
Polhograjsko hribovje – 1 : 25 000 in Šmarna gora – 1 : 12 500 (izd. 1992)	500
Kvarner – izletniška karta – 1 : 100 000 (izd. 1991)	630
Bela krajina – izletniška karta – 1 : 50 000 (izd. 1993)	630

Vodniki

Vodnik po planinskih postojankah v Sloveniji (Dobnik, 2. izd. 1991)	v tisku
Slovenske planinske kočice (Rapoša, 1. izd. 1990)	760
Kamniške in Savinjske Alpe (P. Ficko, 4. izd. 1993)	2000
Julijske Alpe (5. popr. izdaja 1993)	1800
Karavanke (Klinar, 3. izd. 1983)	800
Vodnik po Zasavskem hribovju (Pergar, 1. izd. 1978)	800
Po gorah severovzhodne Slovenije (Ficko, 1. izd. 1980)	800
Turni smuki (Crnivec–Praček, 2. izd. 1985)	800

Vodniki in dnevniki po veznih poteh

Vodnik po Slovenski planinski poti	2000
Dnevnik po Slovenski planinski poti (1993)	250
Ciglarjeva pot od Drave do Jadrana E-6 YU, skice (1984)	300
E 7 – evropska peš pot od Sotle do Soče (3. izd. 1988)	300
Ljubljanska mladinska pot (1. izd. 1984)	200
Razširjena slovenska planinska pot – planinski vodnik (Jože Dobnik – 1993)	1200
Vodnik in dnevnik Trdinove poti (3. izd. 1984)	300
Kajakaški vodniček po slovenskih rekah (1991)	600

Alpinistični vodniki

Kamniške in Savinjske Alpe – Logarska dolina, Matkov kot – Peči (Golnar, 1982)	600
Kamniška Bela – Repov kot (Golnar, 1993)	1800
Po primorskih stenah – A. Lipnik, M. Kolšek	750
Alpinistična šola (2. popr. izdaja 1993)	1200

Vodniki v tujih jezikih in večjezične izdaje

Die Slowenische Berg-Transverzale (2. izd. 1979)	500
Triglav – ein kurzer Führer (1980)	500
How to climb Triglav (2. izd.)	500
Kamniške Alpe – Ravenska Kočna – Kletterführer (1977)	500
Pot prijateljstva treh dežel (trijezični vodnik)	300
Zaščitena območja (treh dežel) – Naturschutzgebiete – Zone Protette (1981)	500
Slovarček za planince (trideelni, trijezični) – Wörterbuch für Bergsteiger – Vocabolario per alpinisti (1986)	500

Vzgojna literatura

Planinska šola (2. izd. 1983)	500
Planinski dnevnik	v tisku
Hoja in plezanje v gorah (Mihelič-Škarja, 3. izd. 1984)	900
Nevarnosti v gorah (Segula 1979)	700
Sneg, led, plazovi (Segula 1986)	600
Narava v gorskem svetu (Selan, 2. izd. 1982)	500
Zavarovane rastline (Skoberne, 2. izd. 1990)	200
Oris zgodovine planinstva (Strojin, 2. izd. 1978)	300
Navodila za oskrbo in označevanje planinskih poti (1982)	300
Trije Tominški planinci (T. Tomišek 1981)	500
Dr. Henrik Tuma (Strojin 1976)	620
Podhladitev, omrzline in druge poškodbe zaradi mraza (1990)	500
Taborniški priručnik – orientacija (1990)	550

Druge edicije

Človek, gora, poezija	1200
Dnevnik ciciban-planinec (1988)	150
Dnevnik mladi planinec (1992)	200
Igre (1981)	300
Planinska pesmarica Zavriskaj in zapoj (1990)	300
Alpinistični razgledi (1994)	360
Planinski vestnik (1994)	200
Planinske akcije '94	200
Z vetrom – Rudi Klinar	300
Kam – izleti v okolico Ljubljane	450
Izleti po okolici Ljubljane	2760
V gore – S. Kristan	2300
Plezališča v Sloveniji	2900
In Monte Viso's Horizon	
Climbing all the 4000 m peaks in the Alps	4000
Slovenija iz zraka (zal. MK 1993)	6720
Čudoviti svet Julijskih Alp (zal. MK)	5620
Planinski pozdravi (zal. Mladika)	4000
Stoletje v gorah – CZ	5700
Gore – Stane Klemenc	4750
Na vrhovih sveta – izd. Založba MK – 92	4515
Sto slovenskih vrhov – S. Klinar	3885
111 izletov po slovenskih gorah	3720
Zbornik PD Kamnik (1993)	4500
Everest (Peter Gillman)	4600
Veliki pionirji alpinizma – B. Mlač 1993	1800
Dodir neba – D. Berljak – 1992	1000
Vodnik po slovenskih geološki poti (1991)	600

Popust ob nakupu

Pri nakupu 5 ali več izvodov enakih planinskih edicij, ki jih je izdala ali odkupila PZS po **lastni ceni, priznamo 20% popust**. Kupovanje ali naročanje več kot pet izvodov je možno v pisarni **PZS, Ljubljana, Dvoržakova 9, v ponedeljek od 14. do 19. ure ali od torika do petka od 8. do 14. ure**.

V ceni ni vračunan 5% prometni davek.

Maloprodaja je tudi v pisarni Planinskega društva **Ljubljana-matica, Miklošičeva 17, v večjih knjigarnah**, na sedežih **planinskih društev** in v **planinskih kočah** po vsej Sloveniji, kjer je možno dobiti tudi drugo gradivo o posameznih gorskih področjih.

Pri naročilu obvezno dostavite naročilnico in izjavo, da planinske edicije kupujete za nadaljnjo prodajo.

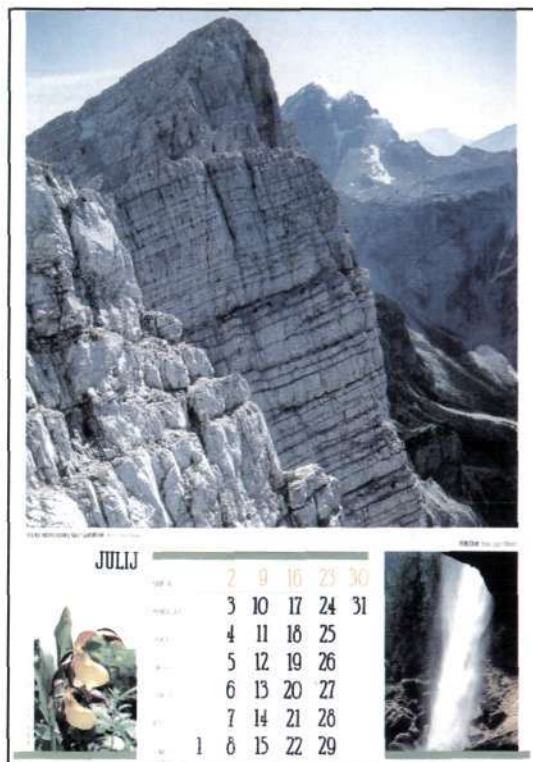
Cene veljajo od 1. 4. 1994.

Informacije:

Planinska zveza Slovenije, Dvoržakova 9, 61000 Ljubljana, telefon (061) 312553 ali (061) 315493; FAX (061) 1322140.

PLANINSKI KOLEDARJI 1995

ZA LETO 1995 SMO PRIPRAVILI DVE IZVEDBI TRADICIONALNEGA PLANINSKEGA KOLEDARJA:

SLOVENSKE GORE

Glavni motivi 12 koledarskih listov in predlista so naš gorski svet od Štajerske in tja do Primorske, na večjih dopolnilnih posnetkih je 12 slapov, na manjših pa 12 alpskih rož.

Format je pokončen 32 × 48 + 5 cm (za dotisk), na hrbtni strani je opis vrhov in dostopov nanje v slovenskem in angleškem jeziku. Koledar je vložen v papirno vrečko.

Pri prednaročilu do 6. 9. 1994 je cena 520 SIT - za izvod. V ceni ni vračunan 5% davek.

VRHOVI TREH DEŽEL

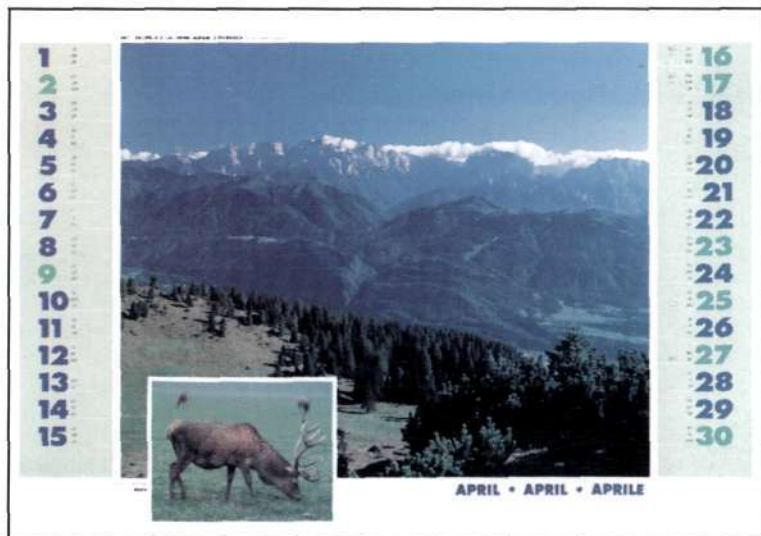
Sosredstvo treh dežel so gorniki simbolizirali s »Potjo prijateljstva« po vrhovih slovenskih, furlanskih in koroških Alp. Temu stičišču treh dežel, treh ljudstev in treh kultur je posvečen 13-listni koledar ležečega formata 50 × 33 + 5 cm. Vložen je v papirno vrečko.

Na manjših posnetkih so značilni predstavniki živalskega sveta, na zadnji strani pa opis vrhov s koledarskih listov v slovenskem, nemškem in italijanskem jeziku. Posebej so označeni prazniki v vseh treh državah. S koledarjem skušamo predstaviti lepoto narave, ki je skupna dediščina in obveza trem narodom.

Pri prednaročilu do 6. 9. 1994 je cena 580 SIT za izvod. V ceni ni vračunan 5% davek. Popusti 10, 15 in 20 % ob napu večje količine!

Vabimo Vas, da se obrnete na nas, saj že vrsto let delamo značilne, vedno lepe in vedno drugačne koledarje. Sporočite nam svoje želje o količini in roku dobave ter dotisku firme. Koledarje si lahko ogledate in jih naročite pri g. Franju Zupančiču, (tel.: 061/315 493 ali 312 553, fax 061/13 22 140) na Planinski zvezi Slovenije, Dvoržakova 9, 61000 Ljubljana. Naročila sprejemamo že sedaj, za posamezne izvode pa šele obenem z dobavo od 1. septembra naprej.

Zahvaljujemo se Vam za sodelovanje.

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE
Dvoržakova 9, 61000 Ljubljana